

Хайнц Линге

С Хитлер до края

**СС-оберштурмбанфюрер Хайнц Линге
(23.03.1913 – 09.03.1980)**

Предговор

През 1955 г., когато се върнах от Русия след 10-годишно военнопленничество, журналисти и книгоиздатели ме нападнаха с молба да пиша за преживяното с Адолф Хитлер и за неговия край. Текстът на всички запитвания, предложения и телеграми звучеше еднакво: „Моля, не подписвайте. Ние предлагаме повече“. Реших да избира един англичанин, който писмено и категорично ме увери, че ще публикува само онова, което бих подписал. И удържа на обещанието си, както направиха и други чуждестранни издателства и журналисти. Само едно германско издателство си въобрази, че трябва да „префасонира“ писанията ми и да промени съдържанието. Това, което накрая се наложи да изчета, беше наистина добре формулирано, но вече нямаше нищо общо с фактите. Понеже няхах опит и бях безсилен пред подобни машинации, по съвет на адвоката си се отказах от съдебни иски. В обръщение беше история, която безотговорни журналисти бяха изсмукали от пръстите си, но минаваше за „разказано от Линге“ и... ми донесе огромни щети. Някогашни другари от обкръжението на Хитлер ми обърнаха гръб, приписвайки ми търгашество със свободно съчинени твърдения. Оттогава минаха повече от двадесет години. Много от нещата се върнаха на мястото си и се коригираха. Сега, когато не ме е страх, че отново биха могли да ме хвърлят в затвора или в изправителен лагер, задето в продължение на десет години съм бил в обкръжението на Хитлер и съм му служил, мога да се надявам, че ще ми се разреши да кажа свободно и открито какво преживях с Фюрера, до когото по принуда бях по-близо от който и да било друг, с изключение на Ева Браун.

Хайнц Линге

Първа част

Предвоенните години с Хитлер

Посред оглушителния грохот и шума от избухващите снаряди на руската артилерия в покоите на Адолф Хитлер в бункера изгърмя пистолет. Не го чух, но когато мирисът на газ проникна през вратата, знаех какво се е случило: Хитлер се беше застрелял. Отидох при Мартин Борман и го помолих да дойде с мен в стаята на Фюрера. Отворих вратата. На дивана с тапицерия на цветя седяха нашият „шеф“ Адолф Хитлер и неговата съпруга Ева Хитлер, с моминско име Браун, с която току-що бяха се венчали. И двамата бяха мъртви. Знаех какво следва да свърша - малко преди това самият Хитлер ми беше наредил. Трябваше да кача и изнеса трупове навън и да ги изгоря. Между този час - беше 30 април 1945 г., 15:45 часът - и деня, в който постъпих на служба при Хитлер, бяха минали десет години. А мъжа, на когото през 1933 г. се бях заклея да служа до смърт като член на неговите СС отряди и този, когото трябваше да увия сега в одеяло, да кача по тесните стъпала на бункера, да положи в някоя издълбана от снарядите дупка, да го заля с бензин и да го запали, ги деляха светове. Тъкмо това внушаваха коренно различните образи, в които Хитлер се явяваше - онзи от 1935 г. и този сега, през 1945 г. Мъжът, който през лятото на 1934 г. в Оберзалцберг ме попита кой съм, беше пълен с енергия и сила и излъчваше харизма, на която много малко хора биха могли да устоят. Той възпяваше суверенна власт, белязан беше с могъщество. Мъжът, когото изгорих и погребях до Райхсканцеларията под дъжда от куршумите на Червената армия, беше треперещ старец, износен, безсилен, провалил се. Също като Райха, който искаше да доведе до безпримерен блясък и богатство, и той се беше превърнал в руина, в неузнаваема карикатура на някогашния си образ.

Десет години живях в непосредствена близост до Адолф Хитлер, гледах как се раждат и се вземат решения, които трябваше да променят света завинаги. Видях Адолф Хитлер такъв, какъвто са го видели и преживели не повече от шепи съвременници. Никой освен Ева Браун и професор Тео Морел, личния лекар на Хитлер, не беше имал възможност по-добре от мен да наблюдава психическата разруха на Фюрера. Херман Гьоринг, Йозеф Гьобелс, Хайнрих Химлер и самият Мартин Борман никога не бяха виждали Хитлер в толкова интимни и крайно лични ситуации - нещо, което за мене беше и право, и задължение.

А това, което след освобождаването от руски военен плен изчетох в редица мемоари, нерядко предизвикваше учудването ми; немалко автори описваха случки, които били преживели с Хитлер. В действителност някои неща бяха научили от мен самия или в Райхсканцеларията, или някъде другаде и след смъртта на Хитлер се представяха за лични свидетели на някои събития. Че всичко беше съвсем различно от описаното от тях, никой друг освен мен не би могъл да докаже. Някои неща се тълкуваха погрешно, било то поради заблуждаващата понякога атмосфера в щабквартирите на Фюрера, или просто пишещият не бе разбрал някои изказвания, или беше видял нещо, което би могло да доведе до погрешни заключения. Един от тях беше историкът Вилхелм фон Шрам, който от времето на кампанията срещу Франция до 1943 г. служеше във Върховното командване на Вермахта и на сухопътните сили, а в последните месеци на войната - в Главния щаб на Вермахта и от време на време е говорил с мен за Хитлер. В своята книга „Тайните служби в Европа 1937-1945“ през 1974 г. той пише следното:

„В главната щабквартира на Хитлер „Адлерхорст“ научих за отчаянието на един свидетел, който познаваше „шефа“ най-дълго и най-отблизо... - Линге.

Той беше личният сътрудник на Хитлер... Средахме се понякога вечер в малката лавка. Линге умееше да разказва интересно и беше искрен, понеже ми имаше доверие. Веднъж бяхме сами двамата, когато той ме заговори... Стана дума за Хитлер. Сподели тихо за състоянието на шефа, което след Коледа (1944 г.) се беше влошило значително... Линге вече не вярваше на Хитлер, не вярваше на гения на Фюрера, не вярваше вече на оръжията чудо и спасителната интуиция на главнокомандващия. „Това е вече само - каза той - един болен човек“¹.

Не ми е ясно как Шрам е стигнал до подобен извод. По онова време изобщо не изпитвах съмненията, в които ме обвиняваше. Колко болен, остарял и износен беше Хитлер през 1944 г. да, това виждах всеки ден; но то не разклащаше доверието ми в гения на Фюрера. Дори изявленията - кога тайни, кога явни - на военните и на някои стари съратници, като например гаулайтера Боле, който заяви свободно в очите на Хитлер, че вече войната не би могла да бъде спечелена, дори това не променяше нищо. Така се случи, че благодарение на контактите си чувах и виждах някои неща, за които Мартин Борман и Хайнрих Химлер бяха отговорните „инстанции“ и това ми позволяваше да надникна в поведението на доста хора, на които Хитлер, поне така изглеждаше отстрани, беше имал или продължаваше да има доверие. Но не беше моя работа да изяснявам дали и защо са решили, че не могат вече да вярват на Хитлер.

Докъде всъщност беше стигнал песимизмът по отношение на положението и съмненията в Хитлер сред хората от военното ръководство и примерно тези във Външното министерство - това излезе наяве, поне така смятаха много хора, при разследването на атентата на Щауфенберг на 20 юли 1944 г. Старши лейтенант Гюнтер Сменд, адютант на началника на Генералния щаб на сухопътните сили (генерал-полковник Цайцлер), обясни например писмено, че не е чувал за планове на Щауфенберг и подготовката за отстраняването на Хитлер, но знаел, че след битката за Сталинград множество военни били настроени отрицателно. Между предложенията на Генералния щаб и решенията на Хитлер, така пише той, след Сталинград е царяло разединение, което не позволявало на военните да заемат положителна позиция. Той признава открито, че генералите Едуард Вагнер, Ерих Фелгибел, Адолф Хойзингер и Хелмут Щайф, особено след оттеглянето от Крим, са отправили остра критика към Хитлер, усъмнили са се в способността му да спечели войната и са я нарекли „лудост“. Не бях нито сляп, нито глух, за да игнорирам всичко това.

Тъй като военните и водещите мъже в партията, след евентуални забележки на Фюрера, не се свеняха при възможност дипломатично да питат как аз оценявам положението, обикновено действах или като разпространител на идеите на Хитлер, или се преструвах, че не знам за какво става дума. На всичкото отгоре трябваше да се пазя да не бъда въввлечен в разговори, които биха могли да се окажат опасни. Много лесно би било да ме набедят, че съм казал нещо, което не съм си и помислял. След 20 юли 1944 г. въртележката между обвиненията и „спасяването на честта“, която вече е позната в детайли, беше станала опасна и се знаеше, че главата на всеки от нас не би останала дълго на раменете, в случай че го свържат с някакви изказвания против

¹ Шрам, Вилхелм фон. *Тайните служби в Европа 1937-1945*. Мюнхен: изд. Алберт Ланген-Георг Мюлер, 1974, с. 348.

Хитлер. Във всеки случай за мене нещата винаги са стояли така: аз, офицерът от СС, вярвах, че при всяко едно положение би трябвало високо да развявам знамената, нещо, което редица военни и най-вече Ерих фон Манщайн винаги открито са поддържали, но невинаги са постигали. И въпреки положението на фронта, въпреки разрушените германски градове, липсата на суровини, оръжия и муниции не всички непременно стигаха до извода, че катастрофалният край наближава и е неизбежен - за това свидетелстват многобройните изявления на именити военни като Браухич например, който противопоставяше на действителността гения на Хитлер.

Хитлер и личният му помощник СС хауптшурмфюрер Хайнц Линге.

Дори след смъртта на Хитлер никога не съм заявявал, че благодарение на интимните наблюдения, които имах, още през 1944 г. ми е станало ясно, че той върви към края си. Напротив. Дори по време на военнопленничеството си в Русия се държах така, сякаш до последния ден съм бил убеден, че въпреки всичко геният на Хитлер ще се справи със ситуацията.

В контакта си с мен, избрания от него за „личен сътрудник“ есесовец, Хитлер се отказваше от дистанцията, която иначе спазваше по отношение на всички. Държеше се естествено, понякога едва ли не фамилиарно. Така скоро се създаде нещо като чисто човешка връзка, която не само облекчаваше моята служба, но и ми даваше възможност да надникна вътре в него. За пред обществото - а към него в известен смисъл се числяха и хората от тесния кръг, който обикновено се движеше с него: военни, министри, жени, някои артисти и най-близките сътрудници - той в крайна сметка си оставаше винаги

недостъпният и непроницаем Фюрер, пред мен обаче се показваше такъв, какъвто тайно може би му се искаше да бъде. Никога не позираше, никога не беше „паметникът“, статуята, която още в началото на политическата си кариера до голяма степен сам беше създал. Нерядко чувах от устата му изрази, които изобщо не подхождаха на характерните за него декламации и програмни обръщения. Това, че до този момент по никакъв начин не съм ги правил обществено достояние, е свързано с разбирането ми за дълг, вяност и дискретност, каквито вярвах, че дължа на някогашния си служебен пост.

Освен това при така стеклите се обстоятелства исках да съм сигурен, че няма да бъда подведен, било то поради недостиг на информация или заради извъртане на факти, в случай че се опитам и поправя някого или да противореча на навъдилите се мемоаристи. Хитлер е мъртъв, но много от някогашните му сътрудници, имали по онова време влияние върху събитията, още са живи. Немалко от тях се бяха опитали и частично успели в писанията си след войната да оправдаят своята роля по онова време. Сред тях не бихте намерили нито един генерал, който да признае, че е действал погрешно или зле и че вината за някоя загубена битка или сражение е негова. Не само войната, дори загубата на отделни битки и сражения според тях се дължеше едва ли не единствено и само на Хитлер. Не мога да съдя кой точно по онова време е вземал или предлагал правилните решения; но съм свидетел на факта, че прогнозите на Хитлер в повечето случаи се сбъдваха и че нерядко на фронта заповедите му се подминаваха или саботираха.

Не бяха малко и онези, които след 1945 г. се хвалеха или биваха възхвалявани за това, че открито се били противопоставяли на Хитлер и демонстративно отказвали да му се подчинят. Така например през 1978 г. Егберт Кайзер писа следното за родения през 1892 г. във Фишхаузен, Източна Прусия и общо тринайсет пъти раняван генерал Дитрих фон Заукен, който защитаваше родината си като лъв и на 12 март 1945 г. трябваше да се яви пред Хитлер, за да поеме ръководството на 2^{-ра} танкова армия:

„Хитлер седеше на масата с опънатата карта, до него бяха генерал-полковник Гудериан, Борман и един адютант, когато влезе Фон Заукен - едната му ръка небрежно беше отпусната върху дръжката на кавалерийската сабя, носеше монокъл, поздрави с лек поклон вместо със задължителния от 20 юли 1944 г. насам хитлеристки поздрав. Приличаше на бунтарство, още повече, че не беше предал оръжието си в чакалнята, както обикновено се правеше. Гудериан, Борман и адютантът гледаха Фон Заукен като втрещени и очакваха Хитлер всеки миг яростно да избухне. Само че нищо не се случи. Хитлер игнорира генерала и накара Гудериан да започне с разясняване на положението. И все пак държането на Фон Заукен не остана без последствия. След прегледа на ситуацията Хитлер направи обстоен доклад, започвайки от разпределянето на командването: отговорността за фронтовата територия Данциг² поема гаулайтер Форстер, генерал Фон Заукен е длъжен да му се подчинява, освен в чисто военни операции. Фон Заукен удари с ръка по масата и спокойно, но твърдо каза: „През ум не би ми минало, г-н Хитлер, да се подчинявам на заповедите на един гаулайтер!“. Хитлер мълчаливо замръзна и потъна в себе си пред масата с опънатата карта. Гудериан и Борман призоваваха Фон Заукен към разум, те знаеха, че генералът рискува живота си. Но Фон Заукен само повтори: „През ум не би ми минало!“. След няколко дълги секунди

² Днес Гданск, Полша. До 1945 г. 99,3 % от населението на Данциг е германско. - Бел. ред.

Хитлер прекъсна напрегнатото и безпомощно мълчание с тих глас: „Добре тогава, поемете сам командването, Заукен“³.

Не съм бил свидетел на тази ситуация. Във всеки случай генерал Заукен, на когото Дьониц на 8 май 1945 г. връчи Брилянтите към Рицарския кръст, минаваше за лоялен военачалник и подобно поведение никак не му отиваше. Твърдението, че се е обърнал към Хитлер не с „майн Фюрер“, а предизвикателно с „г-н Хитлер“, че е ударил с ръка по масата и близо два месеца преди края на войната е носил кавалерийската си сабя, което се прави само в мирни времена, показва що за източник е този, от който се е ползвал въпросният преразказ.

Какви са били в действителност обстоятелствата по онова време - за това говори преподаващият в Канада германски историк Петер Хофман, позовавайки се на твърдението на капитана от кавалерията Герхард Болд, който свидетелства, че дори самият генерал-полковник Гудериан е трябвало да сваля и да предава оръжието си, преди да се срещне с Фюрера. „Офицерите от Генералния щаб на сухопътните сили, от фронтовите щабове, от ВВС и флотата, които се явяваха при Хитлер - твърди той, - трябваше да влизат в новата Райхсканцелария през входа откъм улица „Фосшрасе“ № 4 и вътре да се легитимират.“ Капитан Болд разказва... за процедурата, която познава като пръв ординарец на генерал-полковник Гудериан, когото от началото на февруари редовно е придружавал заедно с адютанта майор барон Фрайтаг фон Лорингхофен от главната квартира на Генералния щаб в Цосен до Райхсканцеларията за обсъждане на положението. От входа до кабинета на Хитлер, заради големите разрушения в Райхсканцеларията, Гудериан, Болд и Фрайтаг фон Лорингхофен са стигали по обиколни пътища. На всеки вход и изход е имало часови от СС и навсякъде посетителите е трябвало да се легитимират... Пред чакалнята (пред кабинета на Хитлер) Гудериан и придружителите му са били посрещани от неколцина есесовци в сиви униформи и са били длъжни да им предават оръжието си. Двама от есесовците са поемали куфарчетата и са ги преглеждали внимателно. Претърсване по тялото не е имало... Едва след огледа са получавали разрешение да влязат в чакалнята... Пред вратата на кабинета на Хитлер е имало други часови в сиви униформи⁴.

Разбира се, че на много хора им се е искало да противоречат на Хитлер. Някои са го ругали зад гърба му и са излагали по този начин живота си на опасност. Хитлер постоянно четеше докладите на Службата за сигурност (СД). Интересуваше го отношението на холандци, французи, на пленени поляци, както и настроенията сред германското население. Многобройни военни след 1945 г. твърдят, че Хитлер не искал нито да чува, нито да вижда отрицателни новини от фронта. В това отношение обаче изискваше да му се поднасят само факти. Така например си спомням за доклади на Гестапо във връзка с изказвания на чуждестранните работници, които през юли 1944 г. бяха настанени в родния ми град Бремен. В тях директно се твърдеше, че поляците и холандците мразят Хитлер и дълбоко съжаляват, че атентатът на 20 юли не е успял. Наричаха го „свиня“, „псе“ и „лумпен“, който трябва да бъде наказан. Забележки от рода на „ако Фюрерът знаеше това“, каквито от време на време се правеха във връзка с някои случки в „докладите за настроенията“, са плод на абсолютно погрешни представи. Хитлер научаваше и знаеше всичко. И обикновено вземаше мерки в съответствие с ролята и възможността за оказване на влияние върху онези, които го

³ Кайзер, Егберт: „Заливът край Гданск 1945. Документ за една катастрофа“, Мюнхен 1978 г., с. 270.

⁴ Хофман, Петер. *Сигурността на диктатора*. Мюнхен и Цюрих, 1975, с. 242.

ругаеха. Този, който имаше намерение открито да му противоречи, трябваше да приеме факта, че залага живота си на карта.

По време на Нюрнбергския процес Херман Гьоринг заяви и беше напълно прав, че всеки, който не се е подчинил на Хитлер, е под земята. И ако някой наистина открито се осмелеше да противоречи, Хитлер знаеше как да го вразуми, карайки го да се почувства като невръстен глупак. Дори самият Ервин Ромел напусна едно обсъждане като препикан пудел, след като веднъж неколккратно се опита да изкаже мнение, което не съвпаднаше с представите на Хитлер и ядосаният Фюрер много бързо го принуди да излезе. Ако някой си е въобразявал, че би могъл да изрази съмнение, щом това, което Хитлер казва за „Бога и света“ по време на толкова цитираните след смъртта му „разговори около масата“, му се струва погрешно или проблематично, то този някой, без изключение, си е оставал само с намерението да го стори.

Обикновено Хитлер точно усещаше кой от обкръжаващите го какво мисли и нерядко, по време на общ разговор на маса, се случваше някой внезапно да потръпне, чувайки как Фюрерът обявява за абсурдни неизказаните му възражения, без непременно да се обръща директно към съответния гост. Какво да възразиш например на изказаното от него по време на обяд твърдение, че сравнявайки възможностите на лъва и камилата, стига до извода, че в пустинята месоядният лъв далеч не е толкова издръжлив, колкото е тревопасната камила? Но дори специалистите се оставяха да бъдат поучавани от Хитлер по отношение на детайли и закономерности в собствените им дисциплини, макар да са „знаели всичко по-добре от Хитлер“, нещо, което се осмелиха да твърдят едва след неговата смърт. Появиха се „спомени“ на хора, чиито някогашни хвалебствия за „гениялния Фюрер“ още звучат в ушите ми. Виждах ги да идват и да си тръгват и нерядко чувах какво казват или докладват на Хитлер. Известни професионални историци приемаха с мълчание, а понякога и с открито учудване изказванията на Фюрера за исторически събития и факти, установявайки далеч по-късно, че някои неща Хитлер интерпретира не просто френолно, а дори погрешно.

Към края на войната в присъствието на Хитлер можеха да се чуят и съмнения, но тези съмнения се отнасяха за „крайната победа“ и за оценката на положението на фронта и хората, които се осмеляха да ги изкажат, знаеха, че постът, който заемат, им дава това право и въпреки всичко се чувстваха длъжни да го правят предпазливо. Но „да удариш с ръка по масата“ и да наречеш Фюрера „г-н Хитлер“... Не, от смъртта на Хинденбург насам - никога! Мисля, че е важно да се спомене и фактът, че гости, които се появяваха в Райхсканцеларията или в главната щабквартира на Фюрера с предварителната нагласа да дадат отпор, впоследствие капитулираха пред личността му и пред неговото сугестивно „красноречие“. Някои после спонтанно са споделяли, че въпреки вътрешната си съпротива в крайна сметка са се поддали на чара на Хитлер и упорството им е било сломено. Имаше и такива, които идваха и демонстрираха, че не искат, но са принудени да се подчинят. Мнението им за Хитлер, който ги беше повикал, беше направо лошо или най-малкото - недобро. За тях той беше необразованият австрийски парвеню от виенските предградия. И почти без изключение всички си тръгваха от домакина напълно променени, Хитлер усещаше и знаеше това и се подготвяше и съобразяваше с всичко, преди да покани или повика някого за доклад.

Да ти се позволи или да се наложи някога да си в непосредствена близост до Адолф Хитлер - това по онова време беше желание на милиони. Някога или по-точно казано - „когато всичко все още беше наред“. Усещал съм и завист - когато през 1935 г.,

за моя изненада, изборът падна на мен и поех тази функция. Изненадан бях; според самия мен с нищо не правех впечатление, а би трябвало, за тази „впечатляваща длъжност“. Имах свидетелство за зрелост, работил бях известно време на строеж и завърших строителен техникум, понеже исках да стана инженер-строител на подземни съоръжения. В Бремен, откъдето съм, през март 1933 г. се записах във военната организация на СС и след едногодишна военна служба в Берлин-Лихтерфелде през юли или август 1934 г. заедно с още две дузини другари от моята рота бях командирован в Оберзалцберг да служа като първи пост в имението на канцлера на Райха Адолф Хитлер. Като пристигнахме там, Хитлер се появи и двора на имението, ръкува се с всекиго, задавайки само лични въпроси. Мене попита откъде съм и на колко години съм. Тази среща с Хитлер, който за нас, младите войници тогава, беше идол, ми направи дълбоко впечатление.

В края на 1934 г. двама от часовете трябваше да преминат към Райхсканцеларията. Изборът продължи няколко дни. От предложените 50 човека аз и още един другар на име Ото Майер бяхме определени за тази служба. Регистрирахме се при обергрупенфюрера от СА⁵ Вилхелм Брюкнер, главен адютант на Хитлер, който ни разкри, че сме предвидени за лични сътрудници на Фюрера. След кратък курс в училището по хотелиерство в Пазинг край Мюнхен през януари 1934 г. и работа в някои отдели на Райхсканцеларията, преди всичко при обергрупенфюрер Брюкнер, който през 1936 г. публикува много четеното съчинение за „личния живот на Фюрера“, бяхме приети в отряда, наречен „Личен отдел на Фюрера“. Карл Краузе, „камердинер“ - който идваше от флота и беше при Хитлер от 1934 г., - ни очакваше. Трябваше да си делим службата. Хитлер искаше един от двама ни постоянно да е с него. Вторият, такова беше желанието на Хитлер, трябваше да го придружава при пътуванията му. Същият трябваше да се грижи и за това дрехите и частните помещения на Хитлер да са в ред по всяко време, за което имаше на разположение и няколко момичета камериерки. Третият трябваше да се заеме с икономическите въпроси, които можеха да възникнат в домакинството на Фюрера. Но при по-големи мероприятия или примерно при продължителни пътувания или партийни заседания и тримата бяхме край Хитлер.

По време на пътуванията всеки от нас беше длъжен да носи облеклото, предварително избрано от Хитлер. Трябваше да сме като в униформа, еднакви. Ако ставаше въпрос за партийни изяви, носехме есесовските си униформи. В случай че Хитлер, а това преди войната се случваше нерядко, реши да облече цивилен костюм, така трябваше да се облечем и ние. И ако някой си е въобразявал, че Хитлер просто не е искал да бие на очи поради страх от атентати, лъгал се е. Хитлер, който през септември 1939 г. нито веднъж не допусна войската да застане зад него, никога не показваше, че изпитва страх. А дали е изпитвал, не знам. Но съм убеден, че при всеки удобен случай не само заради пропагандата подчертаваше, че е „предопределен“ за велика, единствена по рода си историческа мисия от „провидението“, а и че дълбоко вярваше в това. Веднъж Рудолф Хес разказа как той, Хитлер, Хайнрих Хофман и Юлиус Шауб малко преди завземането на властта били на косъм от смъртта, когато един камион се блъснал в мерцедеса на Хитлер и как Хитлер, ранен в рамото и лицето, успокоявал своите неизлезли още от шока спътници, че провидението не би допуснало той да умре, понеже има да изпълнява велика мисия.

⁵ SA, *Sturmabteilung* - шурмови отряди, военизираната организация на НСДАП. - Бел. прев.

Байройт, 26 юли 1939 г. Хитлер, придружен от адютантите си Юлиус Шауб (отдясно зад Хитлер) и Хайнц Линее (най-отляво), излиза от фестивалната зала. Пред колата чака адютантът Карл Краузе.

Страх от атентати, застрашаващи живота му, Хитлер не изпитваше и за него беше нещо съвсем естествено да се показва свободно на обществени места. Ако някой изразеше загриженост за неговата сигурност, той отвършаше:

- Никой германски работник не би ми сторил зло.

А че и други биха могли успешно да подготвят атентати - до 1944 г. той считаше това за невъзможно. И отхвърляше като недопустими всякакви видими мерки за сигурност. Веднъж например по време на едно открито заседание в Двореца на спорта полицията го посъветва да влезе в залата през специален вход, понеже нямало друг начин да се гарантира неговата сигурност, но той рязко отхвърли предложението с думите:

- Няма да вляза през някаква си задна врата!

Когато предприемаше частни пътувания, забраняваше на хората от охраната си да му проправят път през тълпата и да го обграждат. Вярваше, че „провидението“, което често споменаваше, ще го пази и че самото наличие на придружаващ отряд спира евентуалните атентатори. Повече се замисляше над вероятността някой от чужбина да направи опит да го отстрани. Веднъж спомена, че политически фанатици биха могли да се открият и вътре в Райха, така че беше готов за всякакви изненади. Въпреки всичко мисълта кой е край него и в „двора“ му, не го тревожеше особено. Вярно е, по физиономия познаваше всички от персонала в „Бергхоф“; но знаеше имената или длъжностите само на някои от тях. В главните щабквартири на Фюрера беше същото. Правеше по една обиколка при настаняването и искаше съответните отговорници да му бъдат представени. И това му беше достатъчно.

Като ме освободиха от военнопленничество, много ме изненада разпространяваното и до днес твърдение, че било едва ли не невъзможно да се доближиш до Хитлер и да го убиеш. И дума не би могло да става за това. Който би имал смелостта, сръчността и би бил наясно какво иска, той щеше да намери безброй възможности да убие Хитлер. Често, и не само преди войната, към него се приближаваха хора, без някой да им попречи да сторят това. Оператори влачеха сандъци с принадлежности, кабели, ролки, стативи и т. н. близо до него, снимаха го с телеобективи, движейки се свободно, без никой да ги спира. Когато веднъж след атентата на 20 юли 1944 г. поиска да отиде до лазарета в Растенбург, преди да се качи в колата, внезапно го наобиколиха множество войници и цивилни. Всеки от тях би могъл да го убие, стига да беше поискал. Макар че все още страдаше от раните, които бомбата на Щауфенберг бе причинила по главата и краката му, той изглеждаше така спокоен, че ме достраша и се успокоих едва, след като най-после колата тръгна и седнал зад него, прикривах гърба му. Естествено всеки, който би се опитал открито, „очи в очи“, да отстрани Хитлер, би рискувал собствения си живот. Вероятно на това се дължи фактът, че оцеля, докато сам не посегна на живота си през април 1945 г.

Много малка част от атентатите срещу Хитлер са известни на обществеността. На някои от тях бях непосредствен свидетел. След сватбата на фелдмаршал Фон Бломберг примерно Хитлер замина за Шорфхайде, в някогашния замък и ловен район на кайзер Вилхелм II, където искаше да е заедно с Гьоринг. Пред нас пътуваше Хайнрих Химлер. Изведнъж от горския гъстак отекнаха изстрели. Колата на Химлер спря. Улучили бяха. Химлер, много уплашен и блед, припряно обясни на Хитлер, че някой е стрелял по него. Продължихме пътуването, а Хитлер каза:

- Сигурно мен са искали да улучат, обикновено Химлер не пътува пред мен. Освен това е известно, че аз винаги седя до шофьора. Следите от куршумите по колата на Химлер са точно от тая страна.

След този случай колите на Хитлер бяха бронирани. Малко преди войната един от адютантите му пое от тълпата букет цветя, предназначен за Хитлер. Разболя се, появили се симптоми на отравяне и тогава изследваха розите - бодлите им се оказаха намазани с отрова. Този „цветен атентат“ стана причина цветя и предмети оттук нататък да се поемат само с ръкавици. По-късно напълно забраниха хвърлянето на цветя в колата на Хитлер. Един ден Хитлер, който обичаше кучетата, получи подарък красиво куче, което - никой не подозираше това - беше заразено с бяс. Понеже животното нападна един от придружителите, Хитлер остана невредим. В това отношение Хитлер беше голям късметлия, но постепенно ставаше все по-предпазлив. Хранителни продукти, подарени от чужбина, не биваше да се ползват в домакинството. Въпреки забраната да се употребяват подарени лакомства и храни през 1944 г. веднъж не можах да устоя на изкушението и ядох от едни плодове. Разболях се и останах седмици наред в леглото. Проф. Морел, личният лекар на Хитлер, ме прегледа и установи отравяне, което се дължеше на плодовете. Хитлер всеки ден искаше потвърждение от личния си лекар и от Райхслайтер Борман, че са изследвани не само всички хранителни продукти, но и водата.

Хитлер слиза от триосния всъдеход „Мерцедес-Бенц”, модел G4 W31, с който посещава фронта. Линге придържа вратата на бронирания автомобил.

Първият атентат срещу Хитлер, който стана общоизвестен и прикова вниманието на целия свят, се случи през 1939 г. в Мюнхен. Хитлер се отърва на косъм от смъртта. В Мюнхен, в така наречената „столица на движението“, всяка година в навечерието на Деня на марша към „Фелдхернхале“ на 9 ноември 1923 г. в Бюргербройкелер“ се провеждаше другарска среща на „старите бойци“, в която Хитлер винаги участваше. През 1939 г., два месеца преди събитието, беше избухнала войната и Хитлер, който искаше преди обяд на 9 ноември да е в Берлин, нареди събранието да започне по-рано, а традиционната дотогава среща със старите съратници преди това отпадна. Тази реорганизация в последния момент спаси живота му.

На 9 ноември 1939 г. обществеността прочете следното съобщение:

„В сряда, 8 ноември, по повод Празника на старите бойци Фюрерът дойде на кратко посещение в Мюнхен. Вместо другаря Хес, Фюрерът сам произнесе речта в „Бюргербройкелер“. Понеже държавни дела принудиха Фюрера да се върне в Берлин още същата нощ, той напусна заведението по-рано от предвиденото и се отправи към гарата и към очакващия го за тази цел влак. Малко след отпътуването на Фюрера в „Бюргербройкелер“ избухна бомба. 7 от присъстващите в залата бяха убити и 63^{-ма} ранени... Атентатът, чиито следи водят към чуждестранно участие и организация, стана причина в Мюнхен да се разрази фанатично възмущение. За

установяване на извършителите беше обявена награда от 500 000 марки, сумата бе увеличена на 600 000 от частно лице. Опустошителната експлозия в „Бюргербройкелер“ избухна към 21:20 часа, по време, когато Фюрерът вече беше напуснал залата на път към гарата, придружен от почти всички ръководители на движението, Райхслайтери и гаулайтери, където той се качи на влака веднага след като приключи речта си, за да замине за Берлин поради неотложни държавни дела. Цяло чудо е, че Фюрерът оцеля след този атентат, който целеше не само да отнеме неговия живот, но и да разклати сигурността на Райха“⁶.

Мюнхен, 8 ноември 1939 г. Хитлер произнася традиционната си реч в „Бюргербройкелер“.

Две седмици по-късно беше съобщено, че малко след атентата, при опит да премине швейцарската граница, е арестуван 36-годишен мъж на име Йохан Георг Елзер. Това по всяка вероятност беше този, който е заредил бомбата в „Бюргербройкелер“ точно 145 часа преди експлозията. Тъкмо бях при Хитлер, когато Химлер направи първия си доклад по случая. Елзер, роден на 4 януари 1903 г. в Хермаринген във Вюртемберг, незаконен син на известния в града като алкохолик търговец на дървен материал Л. Елзер, признал, според обяснението на Химлер, че искал да убие Хитлер. Той, който според Химлер в никакъв случай не бил „второ издание на подпалвача на Райхстага Ван дер Любе“, уверил, че никой друг освен него не е знаел за подготовката на атентата и никой не го е подстрекавал да го извърши. Когато Химлер спомена, че по негови собствени данни Елзер е бил обсебен от идеята да види името и снимката си във вестниците, Хитлер поиска да види снимки на Елзер. Мъжът, според собствените му изявления, просто искал да бъде „един съвременен Херострат“, смяташе Химлер. Хитлер внимателно разглеждаше снимките и отначало слушаше с каменно лице. После каза, произнасяйки бавно всяка отделна дума:

⁶ Текст от Германската национална библиотека от 9.11.1939 г.

- Химлер, той не изглежда така. Вижете физиономията му, очите, интелигентните черти на лицето. Това не е никакъв суетен бърборко. Този знае какво иска. Проверете кои политически кръгове стоят зад него. Може и да е единак, но не му липсва „светоглед“.

Химлер погледна неразбиращо и увери, че хората му щели да „открият“ що за „дявол“ се крие в атентатора. Мъжът интересуваше Хитлер по един особен начин. Той, който обикновено, не само при аферата „Рьом“, издаваше кратки заповеди от рода на „убий и изхвърли“, сега реагираше по друг начин. Като видя леко обърканото лице на Химлер, каза тихо, сякаш почти на себе си:

- Ще го оставя да живее, макар и само, за да разбере, преди да умре, че не той, а аз съм правият.

Химлер, вече съвсем объркан, излезе, явно мъчейки се да разбере всичко това. Малко след този разговор Хитлер научи подробности за живота на Елзер. През 1917 г. напуснал училище като най-голямото от общо пет деца в семейство Елзер и започнал да чиракува като стругар в една фабрика за желязо в Кьонигсброн. Понеже това не му харесало, две години по-късно станал дърводелец. Като отличник на годината през 1922 г. сам си дал званието „дърводелец художник“ и оттогава започнал да майстори „находчиво“ часовници, мотори, брави. Като служител в самолетостроителните заводи „Дорние“ във Фридрихсхафен 3-4 години по-късно печелел доста добре в пропелерния отдел и накрая години наред работил във фабрика за часовници, където се прочул като много общителен, като добър музикант, свирещ на цитра и контрабас, и палавник с много и различни връзки с жени. Всичко това потвърждаваше първоначалното впечатление на Хитлер и той обясни на Химлер:

- Херострат ли? Вижете сега - член на Сдружението на дървопреработвателите, член на Съюза на борците от Ротфронт, при това ревностен посетител на църковните служби - и да няма политически мотиви? Кого би могъл да заблуди?

Хитлер вече беше преценил Елзер. Заповяда на Химлер да накара Елзер да направи още една „адска машина“. Елзер я направи.

- Способностите на този мъж - каза Хитлер с уважение - биха могли да ни бъдат полезни по време на войната за взривяване на мостове и други подобни. Оставете го да си подреди работилница в затвора или в концентрационния лагер, където да може да продължи да прави адски машини.

Като „специален затворник“ в концлагера „Заксенхаузен“ той беше заедно с Леон Блум, Курт фон Шушниг, пастор Нимьолер и редица други известни затворници и години наред прави това, което Хитлер му заповяда. Сглобяваше, скицираше, изобретяваше и строеше - по заповед. По нареждане на Хитлер срещу него не се проведе процес, което сигурно беше учудило обществеността. От време на време се чуват твърдения, че през ноември 1939 г. Хитлер е знаел, че в „Бюргербройкелер“ тиктака бомба, затова пристигнал по-рано от обикновено и по-рано си тръгнал. Според мен (познавах реакциите му и по поведението му можех да преценя със сигурност дали е изненадан, или само се преструва) това не беше така, поне така мислех през ноември 1939 г. Предполагах, че просто дори и в най-тесен кръг не му се искаше да отговаря на въпроси от рода на „Защо се е излъгал по отношение на реакцията на Англия при

германското нападение над Полша“. Някои от лидерите на партията, Рудолф Хес, Гьобелс (който придружи Хитлер до Берлин) и други, вероятно на чаша бира бяха обсъждали пророкуванията му за „приятелското“ поведение на Англия спрямо Райха, което със сигурност не му е било приятно. Във всеки случай Елзер, който според Химлер не беше обвинил в съучастие никого и ясно „признал“, че е действал неправилно, и променил възгледите си в концлагера, разказал на доста хора в лагера „Заксенхаузен“, че през 1939 г. от Гестапо го наели за 40 000 швейцарски франка да направи адската машина и да я зареди в определено от тях време. Не се осмелих да попитам Хитлер за това. А когато служебният доклад от 16 април 1945 г. оповести, че на 15 април Елзер е станал жертва на бомбена атака на съюзниците, което при всички случаи беше доста странно, вече имах други грижи. Наближаваше краят на войната.

Поведението на Хитлер в деня на атентата и фактът, че Елзер дни наред се беше подвизавал незабелязано в „Бюргербройкелер“, сега, като се върна назад във времето, изглеждат най-вече странно, още повече, че хората на Химлер автоматично бяха включвани при подготовката на мероприятия от този род; но според видяното от мен тогава реакцията на Хитлер след атентата не би могла да е просто добре изиграна. Струваше ми се, че беше прекалено първосигнална, прекалено спонтанна. А и тогава не бих допуснал, че той е в състояние да заложи на карта живота на стари бойни другари, без това да му проличи.

Имаше някои неща в случая „Елзер“ обаче, които бяха необичайни. Че Хитлер пощади живота на Елзер само защото, както самият той каза на Химлер, би могъл евентуално да ползва способностите му във войната, ми изглеждаше съмнително още през 1939 г.; експертите ни, и това го знае целият свят, не бяха я докарали дотам, че един часовникар и дърводелец да им разкрива тайните на занаята. Имаше чувството, че Хитлер беше впечатлен от постоянството и мълчаливата целеустременост на Елзер. В общи линии Елзер беше човек, когото със сигурност би взел на служба в СС, СА или партията. Елзер, „обикновеният работник“, както го нарече веднъж Хитлер, беше имал смелостта в края на 1939 г., когато мнозина от непокорните висши военни се бяха предали, да отстоява решително своя „светоглед“. Хитлер не само в „Моята борба“, а и в речи пред обществеността много често прекалено наблягаше на факта, че някога „е бил обикновен работник“, и особените постижения на тази класа го впечатляваха далеч повече от тези на „по-висшите кръгове“. И беше убеден, че работниците му принадлежат „сърцето и с ръцете си“. Неведнъж е казвал, че би положил глава в скута на който и да е германски работник и би заспал, без да се замисля. Той никога не прие, че работниците са го последвали само защото след дълги години на безнадеждност той им беше дал хляб и работа, както днес много често се твърди. Случаят „Елзер“ за него със сигурност беше нещо съвсем специално. След Нюрнбергските процеси вече всеки знае, че определени човешки животи по времето на Хитлеровата власт не струваха нищо. Който е чел смъртни присъди от онова време, не само ще потвърди това, а и ще се запита защо Елзер, който беше искал да убие Хитлер, остана жив. Мъжете и жените около граф Щауфенберг през 1944 г. бяха обесени като добитък. Работници, които с цената на всичко, т.е., лишавайки се и от благоволенieto на Хитлер, бяха решили да последват „фалиралата аристокрация“, бяха по принцип мъртви за Хитлер. За сметка на това Телман и Елзер за него бяха „мъже с характер“, към които той се чувстваше длъжен да прояви снизхождение. Струва ми се, че този аспект все още има нужда от отделен анализ.

След войната често ми се налагаше да чета, че Хитлер толкова се страхувал от атентатори, че когато пътувал с влак, капациите на прозорците трябвало да се затварят плътно. Това е абсурдно. Очите му не понасяха слънцето. Боляха го дори при по-силна изкуствена светлина. Затова и шапките му имаха големи козирки. Хайнрих Хофман, „личният му фотограф“, знаеше какво означава да имаш проблеми, когато се налагаше да снима Хитлер със светкавица. Имаше право само на няколко опита. Преди войната в Оберзалцберг се наложи да се засади огромно дърво на мястото, където през лятото щеше да приема военния парад. Тъй като искаше да се появи без шапка и чадър, това се оказа единственият изход.

През април 1938 г. Ото Майер⁷, а по време на „настъплението срещу Полша“⁸ и Карл Краузе бяха уволнени от службата си при Хитлер и се върнаха във войската, затова аз, винаги пестелив на думи, спазващ дистанция и гледащ скептично всеки непознат, автоматично „се приплъзнах“ към позиция, която разби първоначалната „рамка на обикновен служител“. С течение на времето ме натоварваха с все повече задачи и в крайна сметка през юли 1944 г. като СС хауптштурмфюрер станах началник на Личния отдел на Фюрера⁹. На този пост трябваше да съм постоянно при Хитлер и да го придружавам, когато сменяше щабквартирите си - отговорността за поддръжката им беше моя. На мое подчинение бяха прислугата, обслужващият персонал на офицерското казино, снабдителите на Хитлер и всички, които по някакъв начин имаха лична работа с него.

Поеме ли нова длъжност, всеки се старае обикновено най-напред да наблюдава всичко и да държи ушите си наострени. И аз постъпих така. Внимателно питах всеки, който би могъл да ми обясни кое „тук, горе“, е важно и кое не. Важни, това разбрах много бързо, бяха границите на компетенциите на всеки отделен член на „двора“. „Всичко останало - обяснявах ми посветените - сам трябва да откриете.“ И така си беше. Но ако някой разкажеше някога нещо лично за Фюрера, трябваше да съм нащрек; това беше моят район на действие. Самият Хитлер, който знаеше безпогрешно цената си и ме подтикваше към „свобода на фантазията“, само ме улесняваше в навлизането в работата и аз бързо загубих притеснението си, което в началото ме преследваше не само в контакта с него, но и с останалите „големи“ в Райха.

Знаех си, че непрекъснато ще се налага да се сблъскам с изненади; като изключим стереотипните му навици, Хитлер не беше лесно предвидим, никак даже. Един ден Юлиус Шрек, предшественикът на Ерих Кемпка, ми разказа за едно преживяване с Хитлер, което ясно ми показва какво ме чака. Били на път за Пфалц с обичайната колона охранители, Шрек шофирал мерцедеса на Хитлер. На един междуселски път задминали двама млади мъже от Службата за трудова повинност на Райха, които вървели пеша към следващото село. Без да имат представа кой ги е задминал, те помахали с надежда, че ще ги качат - нещо, което Хитлер забелязал. Той

⁷ Майер беше уволнен, понеже се беше настанил с роднини в театралната ложа, която Хитлер бе предвидил за своите гости.

⁸ Хитлер, който се беше уплашил, че е пил отровена от поляците вода по време на нахлуването в Полша, беше заповядал за него винаги да има бутилка „Фахингер“. Краузе веднъж му поднесе друга вода, но твърдеше, че е „Фахингер“. И понеже не можа да покаже бутилката, за което Хитлер настояваше, трябваше да си тръгне.

⁹ До 1942 г. Ханс Юнге, когото изпращат на фронта, работи като заместник на Линге. Следва Ойген Бусман, който не се задържа при Хитлер, понеже той се дразни от него. По предложение на Линге го прехвърлят към охраната на Фюрера.

накарал Юлиус Шрек и колоната да спрат и повикал двамата мъже. „А на тях - каза Шрек - само дето очите не им изпаднаха от удивление. Посред полето - Фюрерът.“ Хитлер ги поканил да се качат и се заприкавал с тях. На сбогуване подхвърлил, че ще вали; да си наметнат палтата. Единият от тях споменал, че дълго време бил безработен и нямал палто. Още преди да разбере какво става, Хитлер метнал на гърба му пътната си шуба. Пътуването продължило. За присъствалите - ефективна случка за обслужване на пропагандата малко след завземането на властта, за онзи, който отговарял за облеклото на Хитлер - евентуален повод за голям скандал. Наложило се бързо да се набави ново палто. Да е като предишното, да е по мярка и ако може, веднага да е подръка. Затова за всеки случай винаги и по възможност навсякъде държал резервни очила, лупи, цветни моливи, принадлежности за писане, обувки, ботуши, чорапи, части от униформи, вратовръзки, ризи, ръкавици, меки и твърди шапки.

Често са ми разказвали посетители, че губели ума и дума, щом Хитлер ги погледнел в очите. Никога не бях усещал да има такова влияние над мен. Очите му, описвани хиляди пъти като „зловещи“, пленителни, дори хипнотизиращи, не ме впечатляваха никак. Наистина нямаше как да отместя поглед, когато той ме поглеждаше, но очите му никога не са ме „парализирали“. На често задавания ми въпрос кое е „онова“, което е принуждавало всекиго да му се подчини, нямам отговор. Хитлер ми беше началник. Дори не мога да кажа - най-големият ми началник, понеже нямаше друг, който да е над мен. Никой, даже Химлер и Борман, нямаше право да ми заповядва. Това беше, а и личността му въобще, което ме привличаше към него, не светогледът или идеите му. Министрите, военните и висшите функционери на НСДАП приписваха на Хитлер невероятни заслуги, знания и лидерски качества. Какво той е знаел и можел, не бих могъл да преценя конкретно. Можех само да слушам какво казват общопризнатите и вследствие на събитията световно експонирани специалисти и да се огранича с това, което виждам, а именно - как те се държат в присъствието на Хитлер. Как да не смятам Хитлер за гениален и незаменим, като всекидневно виждах и чувах как не само големците на Райха се прекланят пред него с почителност и безгранична отдаденост.

Когато през 1935 г. постъпих на служба при Хитлер, той, макар и Райхсканцлер от две години вече, все още живееше на хълма Оберзалцберг, в старата си лятна вила „Вахенфелд“, където всичко беше не само малко, но и доста примитивно. Така например зимната градина, където се закушваше, обядваше и вечеряше, беше толкова малка, че се налагаше гостите сами да събират посудата, понеже нямаше място за минаване на обслужващия персонал. Ако изненадващо се появеше Гьоринг, който заемаше място за двама, налагаше се останалите гости да се съгъстят още повече от преди.

Вилхелм Брюкнер, при когото през 1935 г. „се учих“, през 1936 г. написа едно есе за личния живот на Хитлер.

„Някои хора се питат защо Фюрерът е избрал точно Оберзалцберг за своя родина. Но който някога е бил горе, разбира, че в Германия почти няма друго място, откъдето, въпреки близостта на планините наоколо, погледът да стига толкова надалеч и така безпрепятствено до красотите на света. В един отрязък на планините на север, в полите на Гайзберг се е сгушил старият епископски град Залцбург. Когато вятърът разчисти небето, крепостта и градчето се виждат с просто око... Вляво от Оберзалцберг се издига масивът на Унтерсберг... Още по-наляво погледът се плъзва към Вацман и към

гигантските върхове наоколо му, които се затварят в голяма арка в далечината, приближават сякаш и се струпват зад Оберзалцберг в Хоен Гьол... Тук, посред тая величествена природа... живее Фюрерът, тук подготвя великите си речи.“

Поглед от терасата на резиденцията на Хитлер „Бергхоф“ към Оберзалцберг.

Виждал съм достатъчно често, че природата наоколо вдъхновява Хитлер. Тук той се намираше „над света“, беше на място, което приличаше на легендарния „Олимп на боговете“, както сам той веднъж се пошегува; но едва ли само това го беше накарало да опъне „палатката“ си в Оберзалцберг. Понякога, когато нищо не го притесняваше, най-вече излизаше друга причина: споменът за някогашния му приятел и ментор Дитрих Екарт. Тук, недалеч от „колибката под връх Гьол“, където беше живял баварският журналист, поет и драматург непосредствено преди смъртта си, Хитлер често мислено се връщаше назад. Приличаше ми понякога на древногръцкия герой Антей, който черпел сила, докосвайки земята. Не смяташе обаче да се настани в Оберзалцберг „завинаги“, това го знам от него самия. Колкото по-дълго траеше войната, толкова по-често споменаваеше, че би искал някога да се оттегли в Линц. Но докато имаше нужда от планинското имение, а в разговорите ни преди 1944 г. е споменавал, че това ще е така до към 1949 г., се налагаше да се устройва там. Накара по личен негов проект основно да се преустрои вила „Вахенфелд“. На първия етаж в преустроената планинска къща бяха кабинетите му и спалните, за него и за Ева Браун. Имаше и дванайсет гостни - достатъчно място за посетители. Постоянният персонал обитаваше стаите до гостните. По стените на всички стаи имаше ценни картини, оригинали примерно на Ленбах, Дефрегер, Грюцнер, Валдмюлер, Шпицва, Щук, Тициан и Макарт - все любими художници на Хитлер. В мазето беше „спортният център“ на Хитлер - лента за кегелбан. Хитлер, който иначе изобщо не спортуваше, макар че под леглото му имаше един експандер, много обичаше да играе кегли. Но не искаше да се говори за това.

- Ако научат клубовете по кегли - казваше, - със сигурност ще се наложи да ставам почетен президент на куп съмишленици.

Към планинската вила се числеше една местност, където се намиреше чайната „Цум Моослендеркопф“. В нея Хитлер се отбиваше почти всеки следобед, излезеше ли на разходка. 800 м над местността Моослендеркопф, на връх Келщайн, се намиреше станалата световноизвестна втора чайна. Идеята за нейното построяване, което, доколкото си спомням, струваше около 30 милиона марки, е на Мартин Борман. От планинското имение, намиращо се на около 1000 м надморска височина, шосето минаваше през тунел до паркинг, разположен на височина 1700 м. Оттук една минна галерия, дълга 130 м, водеше до лифт, който се изкачваше 120 м в скалата нагоре, право до чайната. Хитлер ходеше в тази чайна само когато имаше специални гости, като например престолонаследницата на Италия, Мусолини и Франсоа Понсе¹⁰. Когато веднъж Понсе се качваше нагоре с шеф-адютанта, последният се пошегува:

- Ваше превъзходителство, изкачваме се към Ада.

Франсоа Понсе, също настроен за шеги, отговори през смях:

- Не, към Рая.

Помещенията в чайната изобщо не бяха големи. Забележителни бяха всъщност само ресторантът и голямата кръгла зала с камината, откъдето имаше великолепен изглед към планинските върхове.

Мартин Борман, управителят на Оберзалцберг, проектираше не само сградите и съоръженията за забавление, но и промените на така наречената територия на Фюрера. По негови проекти, финансирани е партийни пари, се построиха казарми, хотели, една ферма, управлявана от Борман, селски вили за Гьоринг, Шпеер и Борман. Хитлер, който обичаше да се строи и дори през 1945 г. все още „мечтаеше“ за големи строежи и се надяваше да успее да ги осъществи, оставяше Борман да задоволява своя строителен бяс, но се шегуваше: „Тая къртица е в състояние за една нощ планини да премести“, което си беше вярно.

Веднъж през 1938 г. в присъствието на Борман Хитлер спомена съвсем между другото, че един чифлик, разположен недалеч от неговото имение, „всъщност“ пречи на хармонията и на гледката. Нищо повече. Когато на следващия ден се върна от едно пътуване до Мюнхен, не повярва на очите си. Там, където предния ден все още стоеше фермата, сега пасяха червено-шарени крави. Борман беше купил чифлика, преселил бе старите собственици и наел стотици работници, които да рушат, да подравнят и накрая да застелят килима зелена морава. Хитлер се усъмни, че собственикът е продал „с удоволствие“ и „доброволно“ фермата си, както представи случая Борман; в мое присъствие той го упрекна дори в злоупотреба с властта.

Преди войната понякога ми се струваше, че съм на работа не при Фюрера и Райхеканцлера, а в дома на някой много зает архитект или строител. На масата му постоянно имаше пръснати чертежи, разпределения, изчисления, множество скици, линеали, цветни моливи и всевъзможни архитектурски принадлежности и Хитлер непрекъснато посягаше към тях, променяше и коригираше скиците, четеше специализирана литература и сравняваше. Понякога разговаряше за това с мен, незавършилия строителен инженер, който беше работил на строеж, както и за живота

¹⁰ Френският посланик в Берлин. - Бел. ред.

на строителите, зидарите, дърводелците. Изненадвах се колко обстойно и в детайли познава този занаят. Като гледах добре поддържаните му ръце, трудно ми беше да повярвам на твърдението му, че някога във Виена е работил като помощник на някакъв строеж. Това, което беше писал по този повод в „Моята борба“, прочетох едва над десет години след края на войната. Дотогава бях виждал само как изглежда книгата му. Никога не беше ме питал дали съм я чел, или дали я имам. Днес знам, че в нея той примерно разказва, че във Виена след смъртта на майка му строители социалдемократи го принудили да напусне строежа, понеже спорил с тях за политика и не споделял възгледите им. И едва, след като прочетох книгата, разбрах защо, когато посещавахме строежи, той задаваше въпроси, които по онова време изобщо не разбирах. Убийственото еднообразие, с което се сблъскал на строежа във Виена, беше оставило трайни следи в паметта му.

Много пъти Хитлер е споменавал, че ако „провидението“ не беше го определило за Фюрер на германския народ, би станал голям строител или архитект, което както често изтъкваше, би му спестило много от нервите и грижите, които му тегнеха сега. Често бях свидетел на усърдието, което влагаше в това да наблюдава и насърчава пипкави, а според него - много важни строителни дейности. Да, работеше лично върху важни чертежи, модели или промени и облекчаваше архитектите Херман Гизлер и Алберт Шпеер (споменавам само двама от най-важните сред хората, които превръщаха в дела планове и идеите му) при организацията на строителството и финансирането. И все напираше, бързаше и дори по време на войната търпеше забавяне само в краен случай. Някои неща, като се имат предвид мащабите им, се появяваха, кажиречи, на следващия ден.

Новата Райхсканцелария трябваше да е готова и обзаведена през 1938 г. за девет месеца. В края на февруари Хитлер нареди на Шпеер веднага да започне изпълнението на проектите, с които архитектът все още не се беше залавял. Хитлер го беше оставил три години да си драска по скици за разширение на Райхсканцеларията, а сега изведнъж, неочаквано за Шпеер, дойде нареждане веднага да се заеме с ново строителство. В рамките на осем седмици разрушиха старите постройки и се подготви строителната площадка, започваща от площад „Вилхелмплац“ до улица „Фридрих Еберт“, по протежението на „Фосцрасе“. На 2 август „ние“ и още 8000 строителни работници и служители отпразнувахме в Берлин и във всички краища на Райха вдигането на покрива. На 12 януари 1939 г. Хитлер посрещна дипломатическия корпус в новата сграда и по този начин я освети. Както казах, някои строежи изникваха, кажиречи, за ден. Този беше един от тях. На площ от 16 300 кв. м след няколко месеца се появиха 420 помещения с 360 000 куб. м преустроен обем. Взидани бяха 20 милиона тухли за 120 на 22,2-метровата фасада на средния корпус, където бяха разположени големите представителни помещения, облицовани с естествен камък, и дългият 68 м и широк 26 м почетен плац, покрит с доломити от планината Юра. Стените бяха облицовани с мрамор, в кръглата зала те бяха високи 14 м - докъдето поглед стига. 146 м. дълъг беше пътят през високата 9,5 м и широка 12 м галерия, много ценена от Хитлер, която водеше от кръглата зала с куполообразен покрив до кабинета на Фюрера, висок 9,75 м, е размери 27 на 14,5 м, чиито стени бяха облицовани с тъмnochервен лимбахски мрамор.

Понеже идвах „от строителството“, наблюдавах всичко това с особен интерес. Така и не чух от Хитлер онова, за което всъщност би трябвало да говоря с него като незавършил строителен инженер. Той не обсъждаше строителните разходи, които днес

пиха възлезли на стойност 350 милиона германски марки. Мислите и действията му се въртяха само около архитектурата, която трябваше да играе централна роля в културната политика, да се превърне в символ на виталността и вярата в бъдещето на новия Райх и естествено да служи на целите на пропагандата и да представя Третия Райх като империя на възхода. На площ от 421 на 402 м беше разположена великолепна градина, която обхващаше и стария парк, в който някога се беше разхождал Ото фон Бисмарк. Неговият портрет, живописно платно от Ленбах, висеше над мраморната камина на Хитлер в кабинета му.

Хитлер прави преглед на СС лейбшандарта във вътрешния двор (почетния плац) на новата Райхсканцелария.

Хитлер нямаше нормално отношение към парите. Оставил беше главния си адютант да разполага свободно и да се грижи за финансите му. Заплатата, която получаваше като Райхсканцлер, според него, както нерядко го чувахме да казва, стигаше, колкото да плаща на придружаващите го служители. На „придворните“ във Фюрерските щабквартири плащаше с хонорарите от книгата си „Моята борба“. Понеже в сметката му към издателство „Франц Еер“ постоянно се натрупваха значителни суми, през 1944 г. това бяха около 7 или 8 милиона марки, имаше възможност да действа с разточителство и размах. Често го чувах да пита главния си адютант за салдото по сметката и получиеше ли задоволителен отговор, нареждаше да се преведат пари на различни организации като „Майка и дете“, Националсоциалистическо народно благоденствие или на младежки институции. Чувал съм го да казва след това с облекчение:

- Така, освободихме се от всичко, сега съм спокоен.

Някой би могъл да си помисли, че темата за парите отегчаваше Хитлер. Факт е, че той не искаше да знае, че има хора, които поради недостиг на средства не можеха да си позволят някои неща. На своя щаб приближени плащаше щедро.

- Моите хора - каза веднъж - са свидетели на стандарт на живот, който е естествен за поста ми. В позицията си на мои приближени е редно да живеят по подобен начин. Никой не бива да изпада в изкушение и да се поддава на подкуп или да върши нередности заради липса на пари. Затова имам право, ако това се случи, да наказвам провинилия се твърдо и безмилостно.

И го правеше. Когато веднъж двама ординарци посегнаха на подаръците за рождения му ден и откраднаха живописни платна и ценни макети, той ги прати в концлагер. С концлагер е заплашвал и други, открито и директно, и съм имал възможност да наблюдавам как подобни заплахи предотвратяваха действителното въдворяване. Веднъж това се случи в Берлин, още преди войната. Поводът беше проливният дъжд, който наводни долните помещения на Райхсканцеларията, където беше всъщност жилището на Фюрера. Всичко „плуваше“. Килими, документи и други предмети бяха прогизнали и много от тях не можеха да се ползват. Най-лошото беше, че от тоалетните бликна съдържанието им и мръсните води го понесоха из стайте. Разнесе се адска смрад. Как по-късно успяха да почистят писмата, така и не разбрах. Радвах се, че нямам нищо общо с „катастрофата“. На всичкото отгоре в старото канцлерство тъкмо се очакваше да пристигне полският министър Бек. Наложих се гостите да се качат по стълбата към сухите помещения. Хитлер беснееше. Извика съветника си по строителството и го попита как е възможно да се случи това. Когато съветникът обясни, че нивото на подпочвената вода в Берлин било прекалено високо и при такъв дъжд помпите не били в състояние да изтласкат водата, Хитлер поиска да знае дали и сградите наоколо са наводнени. Проверката установи, че не са. Ядосан, Хитлер заповяда незабавно да се изготвят планове за отстраняване на гнездото на опасност в старото канцлерство. Когато съветникът по строителството заедно със своя щаб се яви пред Хитлер с чертежите и папките, за да му обясни, че не са възможни промени, Фюрерът сбърчи чело и устните му потрепериха. Стоях близо до него, познавах тая мимика и се приготвих за буря; но Хитлер „само“ каза с гърмящ и недвусмислен тон:

- Господа, ако не отстраните тази свинщина в най-кратък срок, ще пратя всички ви в концлагер. Надявам се, че сте ме разбрали.

След което се обърна и изчезна. Смазани, нахоканите специалисти се спогледаха мълчаливо. Напуснаха помещението като препикани пудели. Докато не се отдалечиха от мен на достатъчно разстояние, никой дума не каза. Гневът на Хитлер към „празноглавците“ и „некадърниците“, които не могат да се справят с „такава дреболия“, нямаше как да отмине бързо. Но повече наводнения в старата Райхсканцелария така и не се случиха.

Независимо дали пребивавахме в Берлин, в Мюнхен или в „Бергхоф“, строителството беше едно от най-интензивните занимания на Хитлер. В Мюнхен, така наречената столица на движението, строителните работи вече бяха започнали, когато плановите за Берлин, столицата на Райха, все още се намираха във фаза на предварителни скици. Затова примерно Алберт Шпеер се захвана с проектирането на преустройството на канцлерството едва през 1935 г., докато през това време, още през

октомври 1933 г., Хитлер вече беше положил основата на представителния Дом на германското изкуство, а през 1937 г. най-важните строителни работи на площад „Кьонигсплац“ вече бяха приключили.

Аугсбург, Байройт, Берлин, Бреслау, Дрезден, Дюселдорф, Грац, Хамбург, Линц, Мюнхен, Мюнстер, Олденбург, Позен¹¹, Нюрнберг, Дуисбург, Саарбрюкен, ХанOVER, Кьолн, Инсбрук, Кьонигсберг, Щетин, Ваймар и Вюрцбург бяха обявени от Хитлер за градове с нов облик. Данциг, Вупертал, Бремен и Мемел се присъединиха към тях през 1941 г. Дори само проектите, които излизаха от бюрото на Хитлер, а той се грижеше интензивно не само за Мюнхен, Берлин, Нюрнберг и Линц, бяха с мащаби, които далеч надвишаваха всяко нормално човешко въображение. Строяха се казарми, магистрали, летища и се осъществи определеното от Хитлер и д-р Тот трасе на магистралния ринг. Целият Райх беше строителна площадка на предприемача Адолф Хитлер, който на всичкото отгоре трябваше да се справя и с ревността и дрызгите вътре в архитектурната гилдия. Един имаше претенциите да е „любимият архитект на Фюрера“, друг - да е „личният архитект на Фюрера“. Спорове, размити граници на компетентности и възлагане на задачи - всичко това беше част от всекидневието.

След войната се създаде образ, който само отчасти съвпада с фактите. С известна доза изненада установих след връщането си от военнопленничество, че винаги, когато ставаше въпрос за архитектурата на Третия Райх, се споменаваше само Алберт Шпеер. Публикациите на Шпеер след освобождаването му от затвора в Шпандау задълбочиха това впечатление. Алберт Шпеер се посочваше навсякъде като „генерален строителен инспектор на столицата на Райха“, Паул Лудвиг Троост и Херман Гизлер - „генерални съветници за столицата на движението“ (от декември 1938 г.) и за Ваймар, Родерик Фик (от началото на 1939 г.) и Лудвиг и Франц Руф, заедно с Шпеер - за нюрнбергските строителни обекти на партията, и Бругман и Шмайсер - за градоустройствените планове. Фик и д-р Тот преустроиха Оберзалцберг според идеите на Хитлер. Регионалният център за Байройт проектира Райсингер, новият градски център на Дрезден - архитект Крайз, градоустройството на Грац и Инсбрук - инженер Петер Колер, Хамбургската централа - Константи Гучов, градския център на Мюнстер и регионалната централа - архитект Бартелс и т.н. За Позен отговаряха Бангерт и Шмит, за Щетин - Клаасен, за Вюрцбург - Трос, за Франкфурт на Одер - Мертенс. По това, което проектираха и строяха, личеше почеркът на неосъществения архитект Адолф Хитлер.

През май 1938 г., бяхме се върнали от Италия, Хитлер тъкмо беше назначил гаулайтерите на току-що присъединилите се към Райха Алпийски и Дунавски регион, започнаха строителните работи по системата на метрото и градската железница в Мюнхен. Хитлер, който дълго беше настоявал за това, присъстваше на откриването на строителната площадка на планираното метро на „Гьотеплац“. След като от 1933 г. насам в Мюнхен бяха предприети и отчасти завършени редица строителни мероприятия, сега започвало, обяви той тържествено, „великото дело по преустройството и разкрояването на този град“. Най-късно до 1944 г. строителните работи трябваше да са завършили. Еуфорията беше завладяла не само мен. Намирахме се по пътя към велики времена, така си мислех. Надявахме се, че ще дойде онова, което в речта си към строителите на мюнхенското метро на 22 май 1938 г. Хитлер оповести.

¹¹ Днес Познан, Полша. - Бел. прев.

- Градът - каза той - ще получи достойна за пример пътнотранспортна мрежа от бързи влакове, които ще свържат цялата околност с центъра. И ще стане възможно след няколко години трамвайната мрежа да се изхвърли изцяло от ядрото на града... Най-късно след пет до шест години тази задача ще е решена изцяло. И тогава Мюнхен ще има превъзходна пътна мрежа за бърз масов пътнически транспорт и преди всичко - редица мощни железопътни съоръжения, център, на които ще е новата голяма Централна гара.

Това, което тук се случва, ще преживее и Берлин и бих искал да си пожелаая двата града да встъпят в благородно съревнование в смисъл такъв - всеки един от тях да се опита да надмине другия в осъзнаването на необходимостта от поставената задача. Разрешаването на транспортните задачи е в основата на голямата цел, която преследваме с преустройството най-вече на Берлин, Мюнхен и Хамбург¹².

Официалната резиденция на Хитлер на „Кьонигсплац“ в Мюнхен, построена по проект на архитект Паул Лудвиг Троост.

Че ще се случи нещо друго, през 1938 г. ми се струваше изключено. И с чисто личен и професионален интерес наблюдавах какво е намислил Хитлер с всички тези всеобхватни строителни планове. Това, което той казваше, подхранваше не само у мен красиви надежди и бях убеден, че скоро ще намеря „сигурна работа“ като добре платен строителен инженер. Та Хитлер тъкмо бе заявил:

- Искаме да разрешим тези задачи в духа на нашето време. А нашето време се определя от грижата за бъдещето на германския народ. Искам това, което свършим днес, да е достатъчно велико и след столетия. Някои цифри доказват, че и предците ни някога са действали мащабно: когато през XVII век са построили улица „Унтер ден Линден“, Берлин не е имал и 40 000 жители, а когато са построили „Лудвигщрасе“ в

¹² Домарус, Макс. *Хитлер. Речи и прокламации 1932-1945 г.* Мюнхен, 1965, том 1/2, с. 865.

Мюнхен, в града са живели не повече от 70 000 души. Днес в Мюнхен живеят 800 000, а в Берлин - 4 и половина милиона. Така че никой не би могъл да ме убеди, че улиците, които сега строим, са прекалено широки... Веднъж започне ли тази огромна работа, непрекъснато ще се убеждаваме, че всичко това е възможно, понеже зад него стоят обединени усилията на един 75-милионен народ. Не Берлин изгражда Берлин, не Хамбург изгражда Хамбург, не Мюнхен изгражда Мюнхен и не Нюрнберг изгражда Нюрнберг, Германия строи градовете си, своите красиви, своите горди и прекрасни градове¹³.

А Алберт Шпеер, за когото в Оберзалцберг се говореше много и когото всички ние ценяхме като прагматик и мъдър мъж със сигурен политически инстинкт и далновидност, още през 1936 г. беше написал: „Големите строителни обекти на Фюрера, които днес изникват на много места, са не само визията на движението за хилядолетия напред, но и част от самото Движение... Той е длъжен да строи като националсоциалист. И като такъв определя чистотата на строителната мисъл, по същия начин, по който определя волята и израза на Движението... За пръв и единствен път в този решителен момент в историята на германския народ водачът му слага началото не само на велик световен и политически нов ред на развитие, а същевременно с мъдър прагматизъм като строител пристъпва към изграждането на каменни строителни обекти, които и след хилядолетия ще представляват свидетелства както на политическата воля, така и на културните умения на нашето велико време“.

Д-р Фриц Тот, който знаеше, че съм работил на строеж, преди да „стигна до Фюрера“, ми разказваше въодушевено как на 23 септември 1933 г. Хитлер открил проектираното от години строителство на отсечката Франкфурт - Дармшад. 700 безработни до този момент работници отишли изпълнени е надежда директно от службата по заетостта до Франкфуртския борсов център, където гаулайтерът им раздал инструменти за работа. После, придружени от оркестър, всички тръгнали към строителната площадка на една улица, където безброй мъже, жени и деца очаквали онова, което предстояло да се случи. И тогава, към 10:00 часа сутринта, се появил Хитлер, чието преминаване през Франкфурт с камион се превърнало в безпримерно празнично шествие. Тот цитираше наизуст последния пасаж от речта на Хитлер:

„А сега на работа! - казал Хитлер и продължил: - Строежът трябва да започне днес. Това е началото на нашето дело! И преди отново да са минали години, едно огромно творение трябва да свидетелства за нашата воля, нашия труд, нашите способности и решителност. Германски работници, на работа!“ И тогава, каза Тот, станало нещо, което впечатлило и „развълнувало“ всички. Хитлер пристъпил към първата 2-кубикова вагонетка, взел една лопата и казал: „На работа! Да започваме!“ Заедно с двама други работници цял ден копал, вагони пръст. 700 работници били свидетели на това. А какво са си мислели през това време, не е трудно да се досетим. Поведението им го показало. До края на септември голяма част от „пръстта на Хитлер“ била пренесена в домовете им и чанти и торбички.

До 1944 г. мислех, че мога да гледам спокойно в бъдещето. Мислех си, че дори по-късно да се окаже, че заради времето, прекарано в служба при Хитлер, съм пропуснал да натрупам стаж като строителен инженер, въпреки всичко съществуването ми е подсигурано. Фридрих Велики, с когото Хитлер не без удоволствие се сравняваше,

¹³ Пак там, с. 865.

беше назначил Йохан Фридрих фон Домхард, който изпълнявал някога почти същата служба при пруския крал, каквато аз поех от юли 1944 г., за директор на дворцовата конюшня в Източна Пруссия, за президент на Военната и Областната камара на Гумбинен и за върховен президент на Източна и Западна Пруссия. Макар че след атентата на Щауфенберг на 20 юли 1944 г. бях постоянен спътник на Хитлер във всичките му пътувания и гост номер едно на масата му, шеф на Личната служба на Фюрера и по този начин „господар на обслужващия персонал и на снабдяването на Хитлер“, не бих могъл и да си помисля за подобни амбиции. А и в това отношение представите на Хитлер бяха съвсем различни от тези на Фридрих Велики, но въпреки това бях убеден, че благодарение на Фюрера след края на службата ми ще съм подсигурен до живот и ще мога да живея що-годе безгрижно.

- Линге - казваше Хитлер на Химлер в края на 1944 г. - след края на войната ще стане хофмаршал.

Животът в непосредственото обкръжение на Хитлер не беше никак лесен. Неслучайно много пъти съм го молил да ме изпрати на фронта. Дори изключително спартански настроеният генерал-полковник Алфред Йодъл недоволстваше понякога по време на войната:

- Боже мой, животът в някой концентрационен лагер едва ли е по-напрегнат и депресиращ от този тук.

По време на Нюрнбергския процес разбра, че се е лъгал. През 1946 г. беше осъден на смърт чрез обесване.

Както навсякъде, и тук Хитлер съизмерваше всичко със себе си. Ако някой непосветен видеше примерно в главната щабквартира на Фюрера „Волфсшанце“ спалнята на Хитлер с обикновеното походно легло серийно производство, би решил, че това в най-добрия случай е спалнята на някой нисш офицер. Веднъж фелдмаршал Бок, след като беше имал възможност за кратко да надникне „зад кулисите“, ми каза, кимайки недоумяващо с глава:

- Това някога би трябвало да го видят пехотинците ни на фронта.

Понякога самият аз недоумявах, макар че с течение на времето все повече свиквах с всякакви изненади. Една ранна утрин, като се връщах от един „излет“ и тихо се промъкнах край спалнята на Хитлер, чух скърцане вътре в стаята му. Толкова необичайно беше, че бързо влязох вътре. Това, което видях, ми спря дъха. Хитлер стоеше изправен, бос, по пижама върху масата и се опитваше да смени електрическата крушка на тавана, което много трудно му се удаваше заради треперенето, дължащо се на неврозата му. Извиних се и попитах:

- Майн Фюрер, защо не ме извикахте?

Хитлер ме погледна и каза:

- Да ви будя само, за да смените една крушка? Това го мога и сам, както виждате.

Помогнах му да слезе от масата и я избутах на предишното ѝ място. Стана ми ясно откъде идва скърцането. Хитлер отново легна и продължи да чете. Труден беше за „изчисление“. От една страна, мислеше и за най-дребните неща, от друга - изискванията и очакванията му нямаха мярка. Грижеше се примерно бащински за една секретарка заради навехнатия ѝ крак и в същото време заповядваше изпълнението на акции, последствията от които щяха да бъдат хиляди мъртви. От „предимството“ да изпитат на свой гръб загрижеността му много от нас с удоволствие биха се отказали доброволно.

Така например въпреки цялата толерантност, с която самият той смяташе, че се отнася към мен, никога не му беше все едно какво правя в свободното си време, какво ям и пия. Непрекъснато търсеше начин да ме убеди, че е нездравословно да се пуши. Смяташе, че пушенето е причината за рака и настоятелно ме предупреждаваше за неизбежните негативни последици. И не само аз, в ролята си на негов личен служител, трябваше да изслушвам какви ли не съвети от този род, а също и такива, отнасящи се до начина на хранене. На 6 ноември 1941 г. професор Хуго Блашке, зъболекарят на Хитлер, който тъкмо започваше профилактични прегледи на мъжете от охраната и беше почетен гост на дадената от Фюрера вечеря в главната щабквартира, „има удоволствието“ да се запознае с версията на Хитлер за здравословния начин на живот. Хитлер „много упорито защитава тезата“, протоколира СА щандартенфюрер д-р Вернер Кьопен, който беше и личен съветник на Розенберг и имаше право да записва изказванията на Хитлер, че „причините“, или поне някои от тях, за повечето от „все още неизяснените докрай болести, каквато е например ракът“, трябва да се търсят в неправилното хранене на хората¹⁴. Ние, които бяхме непрекъснато в полезрението на Хитлер, отдавна вече знаехме тая „песен“, понеже той я „пееше“ често и с огромно удоволствие, прехласвайки се по живота без месо като перфектната рецепта за добро здраве. „Най-радикалният момент в развитието на човешкия род“, така е казал съгласно протокола, бил „денят, в който човекът за пръв път ял сварено месо“. Както в повечето случаи, и този път стреснал слушателите си със своите твърдения. Блашке загубил дар слово в истинския смисъл на думата, когато Хитлер му обяснил, че природата никога не би си позволила „лукса“ да остави човека, водещ природосъобразен начин на живот, да живее само 60 до 70 години, при положение, че би могъл да живее от 150 до 180 години. В зависимост от фазата си на развитие, продължил лекцията си Хитлер, всички животни, които се хранят природосъобразно, живеят 8 до 10 пъти по-дълго от времето, определено за тяхното пълно развитие като същества, докато месоядният, тоест хранещ се неприродосъобразно човек надживява 3 до 4 пъти тази фаза. При разумен начин на живот, под което Хитлер разбираше отказ от месо и животински мазнини, човек би живял 150 до 180 години, което е било факт в предисторията, както може да се разбере от легендите¹⁵.

Тази вечер не присъствах край масата, така че мога да предам тези твърдения само от „втора ръка“. Но те не ми бяха непознати; обикновено на маса, но винаги, когато му се удаваше възможност и с течение на времето все по-детайлно, Хитлер повтаряше онова, за което преди само беше намеквал. И макар, че често се шегуваше с една мисъл на Тацит, че „воините започвали да ядат дори месо“, когато нуждата от храна по време на война нараствала, той взе да се замисля над проблема с производството на месо, особено, когато започна войната срещу Русия. В края на

¹⁴ Протокол. Национален архив Вашингтон, ЕАР/05/44, доклад № 54, с. 2.

¹⁵ Пак там.

октомври 1941 г. нареди да се увеличи отглеждането на овце, а овнешкото месо да се продава без купони. Когато се завоюват нови земи на изток, така се аргументира, щяло да стане възможно падналото до 12 милиона глави овцевъдство да се повиши отново на 18,5 милиона. С непоносимостта на германците към овчето месо все някак би трябвало да се справим. Свободната търговия и ниската цена от 20 пфенига за един фунт овче месо със сигурност не биха останали незабелязани.

Общо взето, по въпроса за начина на хранене на човека Хитлер се изказваше доста често, особено, когато се чувстваше здравословно или много добре или много зле. Докато монологизираше на тема човешкия начин на живот, обичаше да наблюдава реакциите на „месоядците“, както иронично наричаше всички любители на месото. Веднъж през есента на 1944 г. в един миг ми се стори, че Хитлер май е готов да се откаже от вегетарианството си под влияние на д-р Ервин Гизинг, специалист по уши, нос и гърло. Лекарят, който беше всичко друго, но не и човек, който винаги казва „да“, изправи Хитлер пред аргументи, които го накараха да се замисли. Обясни на Хитлер, че човешката челюст, стомашно-чревният тракт и храносмилателните сокове са така „конструирани“, че поставят човешкия организъм някъде по средата между чисто тревопасните и чисто месоядните животни, което означава, че по природа човекът не би могъл да бъде причислен към вегетарианците. Хитлер, който беше склонен да „се ориентира спрямо природата“ по отношение на това кое има смисъл, слушаше внимателно. Обяснението на Гизинг, че „природата като прагматик“ не би произвеждала „храносмилателни сокове за животински белтъци“ в човешкия храносмилателен тракт, в случай че те са абсолютно излишни, явно му се стори много правдоподобно. Той помоли Гизинг да го снабди със съответната специализирана литература, за да се заеме обстойно с тези въпроси. Сигурен съм, и то до голяма степен, че ако Гизинг имаше възможност да остане по-дълго¹⁶ при Хитлер или да идва по-често, би опитал да го убеди да се откаже от някои от вредните си навици, ако иска физически да е винаги в добра форма.

Със сигурност обаче дори на Гизинг не би се удало да направи от Хитлер пушач или да го спечели за алкохола. Намираше виното за толкова „кисело“, че когато му се наложеше да изпие дори само една глътка, обикновено с някого, „би предпочел да сложи вътре захар“. Бира, поне така твърдеше, на младини пиел с удоволствие, но сега му се струваше „прекалено горчива“. Що се отнася до никотина, тук беше на едно мнение с Гьоте - миризмата на тютюн била най-отвратителната от всички. Прекалено ранното втвърдяване и спазмите на кръвоносните съдове в мозъка и в сърцето Хитлер определяше като следствие от тютюнопушенето, а така също и водещите до смърт изменения в сърдечния мускул. В тютюна той виждаше „отмъщението на цветнокожите“ заради това, че белите донесли някога „огнената вода“ и с това им причинили огромни щети. Някои партийни другари на ръководни мостове се престараваха и понеже се бореха за благосклонността на Хитлер и непрекъснато се стремяха към похвала за личните си инициативи, угоднически предложиха на Фюрера да забрани пушенето в сградите на партията и в офисите. Въпреки принципното си несъгласие и задръжки по отношение на тютюнопушенето, което смяташе за също толкова вредно, колкото и яденето на месо, Фюрерът не беше готов да направи това, понеже се страхуваше, че с подобни мерки ще отблъсне голяма част от привържениците си и в крайна сметка ще загуби.

¹⁶ Вж. пак там.

Поради същата причина например се отказа и от това, поне така твърдеше, да се обвърже официално с жена или да признае пред обществеността връзката си с Ева Браун. Затова тя беше пазена в строга тайна. В началото естествено самият аз не знаех, че младата руса дама, която постоянно седеше на масата до него отляво, е тайната му любовница. Запознали се бяха през 1932 г. при фотографа Хайнрих Хофман и скоро след това Хитлер я взел при себе си. Ева Браун работеше при Хофман, който постоянно се моташе край Фюрера, за да фотографира, затова в началото не се замислях над това. Разбира се, правеше ми впечатление, че Хитлер се отнася по много особен начин към красивото момиче, но го приписвах на външността и характера на Ева Браун. Нейната естественост и простодушие бяха много симпатични, а чарът и грациозната ѝ осанка омагьосваха всички ни. Когато Хитлер оставаше в Оберзалцберг, постоянно я канеше. Тя произхождаше от добро семейство.

Хитлер и Ева Браун в чайната на връх Келщайн. По-късно американците наричат тази вила на Хитлер „Орлово гнездо“.

Бащата на Ева Браун беше уважаван мюнхенски учител, който в никакъв случай не би могъл да бъде наречен „нацист“. А и е гостувал на Хитлер, заедно с майката на Ева, един-единствен път в „Бергхоф“. Нямаше как скоро да не забележа, че Ева Браун и Хитлер живеят като съпрузи в резиденцията. Четири помещения, за реда в които трябваше да се грижа, бяха на разположение за интимния им съвместен живот. Проекта за това лично жилище с две бани и две спални, които се свързваха помежду си с врати, бяха направили двамата заедно.

Вечерите, когато оставаше в „Бергхоф“, Хитлер обикновено прекарваше в кабинета си сам с Ева Браун, след което си лягаха. Обикновено тя обличаше халат и пиеше газирано вино, той - чай. Веднъж влязох в кабинета, без да почукам. В средата на стаята стояха Ева Браун и Хитлер, прегърнати. Изчервих се здраво, обърнах се и излязох. Милувките и нежностите бяха нещо, което нито Хитлер, нито Ева Браун показваха „открито“. Напълно достатъчен и многозначителен беше фактът, че веднъж в присъствието на чужди хора той я нарече „Шнакси“, след което тя с нескрита ирония го нарече „майн Фюрер“. Както при всеки брак, така и при Хитлер и Ева Браун понякога „семейната идилия“ не се получаваше съвсем. В подобни случаи Ева Браун се опитваше да скрие от мен зачервените си от плач очи; но винаги познавах кога е имало

„скандал“. Запазваше в себе си случилото се. Дори на своята камериерка г-жа Мителщрасер не се доверяваше. Оставаше си винаги симпатичната, шармантна „мила госпожица“, както официално се обръщаха към нея. Нямаше фамилиарничене, нито грубости от какъвто и да било характер. Открито, ясно и без задръжки доверяваше само на дневника си всичко, което я вълнуваше, но никога не позволяваше на непосветени да вземат участие в живота ѝ. И тя, както и жените на всички служители в главната щабквартира на Фюрера, не биваше да се появява там никога, освен накрая, в Берлин. Затова Хитлер редовно ѝ се обаждаше по телефона. Често слушах разговорите им. Веднъж по време на един разговор го помитах дали да изляза от стаята, но той отговори, подсмивайки се:

- Останете спокойно. Вече говоря така, че всеки би могъл да чуе.

Обичаше да я дразни, но и я изслушваше и дори понякога вземаше решения, които се бяха оформили на базата на нейни предложения. Едно от тях със сигурност жените и девойките бяха посрещнали с възторг по време на войната. Когато Хитлер искаше та затвори фризьорските салони, Ева Браун го накара да не прокарва на практика това решение.

- Когато се връщаш от фронта, очакваш да видиш жена с хубава прическа - каза тя и се нацупи, после попита: - А твоите войници?

Хитлер повдигна вежди и каза:

- Добре. Нека продължат да разкрасяват жените за нашите войници!

Когато Хитлер имаше време и обстоятелствата позволяваха, навестяваше Ева Браун и извън щабквартирите си.

За разлика от Хитлер Ева Браун обичаше да спортува. Беше добра гимнастичка, плувкия и предпочитана ски партньорка, нещо, което не беше особено приятно на Хитлер. Така например киноактьорът и режисьор Луис Тренкер, с когото тя обичаше да кара ски, по нареждане на Хитлер беше принуден да се откаже от това удоволствие. Преди да отида при Хитлер, той, както не само на мен е разказвал, бил що-годе добър спортист, активен, макар че най-често спортувал сам. Карал ски, шейна, плувал, тренирал редовно с експандер. Откакто аз бях при него, всичко това беше приключило, нещо, за което съжаляваше най-вече Ева Браун, чието най-голямо желание през зимата беше поне един-единствен път Хитлер да я придружи, докато упражнява любимия си спорт.

Ходеше с нея понякога, когато тя играеше гимнастика или плуваше, но си оставаше само „зрител“. В никакъв случай не искаше да го снимат по бански, както се е случило с Еберт и Носке. Те, и двамата социалдемократи, бяха платили с авторитета си, смяташе Хитлер, когато през август 1919 г. в залива при Травемюнде бяха снимани от „Берлинер Илюстрирте“ нагазили до колене във вода. Това, че Ева Браун от време на време се появяваше по бански или и спортно облекло и се случваше да я снимат така, не го смущаваше никак.

Ева Браун нямаше право да се появява при официални поводи в „Бергхоф“, в Мюнхен и Берлин, на приеми и обществени изяви. Жененият или изобщо обвързан с

жена Фюрер, това Хитлер нееднократно е споменавал, би загубил голяма част от привържениците си.

Възможно е обаче и да си е мислел, че ако се наложи да се изживява като негова съпруга, Ева Браун не би била толкова представителна, колкото светът би очаквал от една госпожа Хитлер. Ева усещаше това и понякога меланхолично и със завист поглеждаше към госпожа Гьоринг, която се справяше със задачата блестящо. Дали Хитлер е страдал от това, не знам. Вярно е, че веднъж в мое присъствие ѝ каза, че иска „по-късно да оправи всичко“, което ѝ е „причинил“ с течение на времето; но може би просто е искал да я утеши. „Когато един ден Германия няма вече да има нужда от мен като водач и спокоен бих могъл да предам държавните дела в ръцете на последователя си - обещавахме на Ева, - ще си построя в Линц една къщичка и ще живея с теб като моя съпруга кротко и обикновено, ще се занимавам с архитектура и живопис и ще пиша мемоарите си“.

Факт беше несъмнено, че той даваше на Ева Браун цялата любов, на която беше способен. През 1936 г. например, както пише в дневника си, който по онова време естествено още не бях чел, Ева Браун страдала горчиво, че Хитлер я обича само когато е с нея в леглото. По-късно, по време на войната, това май се беше попроменило, макар че, докато наблюдаваше развитието на фронта отблизо или оставаше в някоя от щабквартирите си, Хитлер почти нямаше време за Ева. Любовната идилия от Оберзалцберг, особено след началото на войната с Русия, беше минала на заден план. Но Хитлер не „забравяше“ своята „жена“. Обаждаше ѝ се по телефона всеки втори ден. Когато главният му адютант или Борман летяха за Мюнхен, той ѝ пращаше по тях писма. Получеше ли подаръци, даваше ми ги да ги изпращам на Ева. И написваше по няколко мили думи. Ако сам той летеше за Мюнхен или Берлин, беше съвсем естествено да се срещне с Ева. Случваше се „Бергхоф“ временно да бъде определен за щабквартира и тогава идилията се възраждаше, макар и при други условия.

Когато беше обявена тоталната война и разпределението на хранителни продукти прие строги форми, изхранването на мъжете по време на отпуски с добра и разнообразна храна се превърна в проблем за жените на фронтоваците. Ева, която по свой начин се идентифицираше с жените и тяхната съдба повече, отколкото правеха това съпругите на партийните функционери, помоли Хитлер, който държеше на строгото определяне и спазване на дажбите и сам се съобразяваше с тях, да ги поосвободи, поне що се отнася до жените на войниците, докато мъжете им са в отпуск. Хитлер се поддаде и обеща за в бъдеще да увеличи значително дажбите в подобни случаи. Един ден Ева даде воля на яда си, упреквайки Хитлер, че разрешава на войниците да се държат не като воини на вермахта, а като ратаи, на които е позволено да се отнасят нелюбезно, безпардонно и просташки към жените. Хитлер много се изненада и буквално се разтрепери от гняв. Явно нито Химлер, нито Борман го бяха информирали за това. Обеща, че „ще се погрижи за оздравяване на атмосферата“.

„Бергхоф”, 20 април 1944. Ева Браун и Хитлер на 55^{-ия} му рожден ден. Отдясно фотографът Хайнрих Хофман.

Когато войната наближи своя край, главната щабквартира беше преместена в Берлин. Ева дойде при Хитлер в бункера на Райхсканцеларията. В началото на февруари 1945 г. тя още веднъж пътува до Мюнхен, за да уреди личното си наследство. Хитлер беше помолил Ева да се погрижи и за жена ми и децата, които исках да евакуирам в Берхтесгаден, понеже в Берлин трябваше да се освободи място в главната щабквартира. Фюрерът ме попита дали жена ми знае къде ще се настанят с децата по време на този престой в Мюнхен. В случай че не, жилището му там е на тяхно разположение. Когато „групата пътници“ - Ева и Гретъл Браун и жена ми с децата - се отправиха към пощенския влак за Мюнхен, руснаците вече бяха навлезли навътре в Германия и Западът се подготвяше за нахлуването на германска територия. Настроението при сбогуването съответстваше на обстановката. Ние, жена ми и аз, не искахме да приемем края и затваряхме очи в пристъп на умишлен оптимизъм, който „се подхранваше“ и от бърборенето на децата ни за „милия чичо Фюрер“, както те наричаха Хитлер. Ева, която тогава ми се стори велика жена, опита със сетни сили да ни вдъхне смелост. По време на пътуването тя попитала жена ми:

- Нали и вие ще се върнете в Берлин?

На отговора на жена ми, че в Берлин няма вече жилище, Ева Браун обяснила спокойно и точно:

- Аз със сигурност ще се върна в Берлин. Ако „шефът“ (не казала нито Адолф, нито Фюрерът) до четири седмици не ме повика, ще замина при него на своя глава. И ще остана с него.

Тя удържа на думата си и се върна, макар да знаеше или поне предполагаше, че това всъщност е краят на живота ѝ. По онова време беше на 33 години - една красива, зряла и съсипана от скръб жена. Годините с Хитлер я бяха белязали.

Колко добре Хитлер и Ева Браун криеха връзката си дори пред хората, които често бяха „в двора“ и зорко наблюдаваха всичко, доказват отговорите на Хуго Блашке от 19 ноември 1947 г. при един разпит на д-р Роберт М. В. Кемпнер в Нюрнберг. Блашке, който от края на 1933 г. до 20 април 1945 г. лекуваше не само Хитлер като негов зъболекар, а и Ева Браун, на въпросите на Кемпнер за връзката на Хитлер с любовницата му не можа да отговори почти нищо. Разпитът, части, от чийто протокол публикувам тук със съгласието на д-р Кемпнер, е показателен за уменията на Хитлер и Ева Браун да крият напълно връзката си години наред дори пред най-близкото обкръжение. Протоколът:

Д-р Кемпнер: Ева ваша пациентка ли беше?

Д-р Блашке: Да.

Д-р Кемпнер: Красива ли беше?

Д-р Блашке: Да.

Д-р Кемпнер: Кое беше особеното в тая личност?

Д-р Блашке: Не беше умна. Обичаше да гледа филми, по два на ден. Ако можеше, би гледала по четири. Странно е, но не вярвам един мъж да може да скрие, ако харесва една жена при какъвто и да било самоконтрол. Макар че Хитлер никога с нищо не се перчеше, за разлика от Гьоринг. През всичките години нито веднъж не забелязах, че той обича тази жена. А би трябвало, като мъж.

Д-р Кемпнер: Не знам.

Д-р Блашке: Би трябвало да може да се забележи, по някой тест или просто така.

Д-р Кемпнер: Но от друга страна, вие го знаехте, нали?

Д-р Блашке: Не го схващах. На мен лично тя не ми харесваше. Много бързо, след двумесечно лечение, я предадох на асистента си. Винаги вземах някой, който да е на разположение, в случай че трябва да се прегледа, а аз нямах време.

Д-р Кемпнер: Коя от жените беше идвала в кабинета ви?

Д-р Блашке: Гретъл Браун.

Д-р Кемпнер: Която стана по-късно госпожа Фегелайн?

Д-р Блашке: Да. И още една приятелка, Херта Шнайдер. Тя винаги беше горе, когато Ева беше в „Бергхоф“.

Д-р Кемпнер: Хитлер гледаше ли, докато лекувахте Ева?

Д-р Блашке: Не.

Д-р Кемпнер: Виждали ли сте ги заедно?

Д-р Блашке: Вляво до Хитлер на масата седеше Ева, а вляво до нея - Борман.

Д-р Кемпнер: Брюнетка ли беше тази Ева?

Д-р Блашке: Имаше малко перхидрол, косата ѝ беше руса, но не много светла.

Д-р Кемпнер: Боядисана?

Д-р Блашке: Блондирана. Малко помощ отвън. За да е по-светла.

Д-р Кемпнер: Не са имали деца, нали?

Д-р Блашке: Не съм чул нищо. Но тя нямаше и това, което се нарича сексапил. Беше много добре облечена. Когато със седмици бях горе, никога не съм я виждал да облича два пъти една и съща рокля. Виждахме я само на обяд и вечер. Понякога и тя слизаше на чай в „Бергхоф“.

Д-р Кемпнер: Казвате, че никой не забелязвал, че той я обича. Но, от друга страна, ако някой постоянно седи до такава високопоставена личност, между Хитлер и Борман, би трябвало да може да се предположи, че в тая работа има нещо особено, нали?

Д-р Блашке: Така е, но за мен си остава въпросът защо. В рамките на тези четиринадесет години, не често, но понякога ми се е случвало да седя до тях.

Д-р Кемпнер: Никога ли не сте забелязали някой нежен поглед?

Д-р Блашке: Всеки, който е израснал в Берлин, знае какво имам предвид. Може би имам и дарбата да наблюдавам хората.

Д-р Кемпнер: И никога не сте забелязали нищо?

Д-р Блашке: Не.

Д-р Кемпнер: И смятате, че от това как нещата изглеждат отвън, би могло да се направят съответните изводи?

Д-р Блашке: Ако аз харесвах някоя жена, бих хванал все някога ръката ѝ.

Д-р Кемпнер: А нещо по-невинно?

Д-р Блашке: Не.

Д-р Кемпнер: Никога ли не я е докосвал в присъствието на други хора?

Д-р Блашке: Не, само ѝ е целувал ръка. Намирах го за странно, но той целуваше ръка на всяка омъжена жена. Една от секретарките му се омъжи и оттогава той почна и на нея да целува ръка. Преди това не. Никога не съм целувал ръка на Ева Браун, или на която и да било дама. Не ценя това. Може би това беше причината, че нещо стоеше помежду ни. Не може да се каже, че се обичахме, по дяволите!¹⁷

За нас, които знаехме за връзката между Хитлер и Ева Браун от лични наблюдения, до 29 април 1945 г. важеше девизът: „Не виждам, не чувам, не казвам“. И така едва след войната стана общоизвестно, че Хитлер е поддържал дългогодишна любовна връзка с Ева Браун. Когато и да дойде хора, които не се числяха към тесния кръг около Фюрера, Ева си стоеше в своите покои. Като утеха тя канеше приятелки, г-жа Шпеер, жената на придружаващия Хитлер лекар Карл Бранд или госпожа Хофман и се опитваше да направи възможно най-доброто от ситуацията, в която се намираше. Нерядко нейната сестра Гретъл ѝ помагаше да убива времето. Илзе Браун, най-голямата ѝ сестра, особено интелигентна журналистка, която беше приятелка е един еврейски лекар, се държеше настрана от този кръг, в който Ева беше влязла. Затова пък Гретъл, средната, виждахме често, особено, след като Херман Фегелайн, представителят на Химлер при Фюрера, се ожени за нея.

3 юни 1944. Райхсфюрерът на СС Хайнрих Химлер бракосъчетана Гретъл Браун и Херман Фегелайн. Химлер въвежда за СС специални ритуали вместо църковните.

Фегелайн, бивш състезател по конна езда, бързо се издигна след сватбата си. Отличаваният многократно на фронта командир на конна дивизия бързо стана групенфюрер от СС (генерал-лейтенант) и до разстрела, малко преди края на войната,

¹⁷ Кемпнер, Роберт М. В. *Третият Райх в кръстосан разпит*. Мюнхен и Еслинген, 1969, с. 55.

се радваше на всевъзможни облаги. Чувстваше се прекрасно и сигурно в обкръжението на Хитлер, който го привличаше, както светлината привлича молеца. Беше се научил с чар и подаръци да се присламчва към всекиго и да създава впечатление, че се радва на особеното благоволение на Хитлер, което не беше истина. Хитлер, негов баджанак, се отнасяше коректно към него, но определено го държеше на разстояние. Както всеки друг и той беше длъжен да се обръща към Хитлер с „майн Фюрер“, докато последният се обръщаше към него просто с „Фегелайн“. С Ева Браун беше на ти, а и тя го наричаше само „Херман“, което той смяташе за предимство и външно, макар и мълчаливо, но многозначително, се опитваше да го представи като отношение на Хитлер към него.

Никой не искаше да влиза в спор с „баджанак на Хитлер“, който гледаше на службата си като на добре платена, но случайна работа и понякога държеше да се забележи, че е „наистина жалко“, че се налага да изпълнява точно тая длъжност. Така смяташе той, но в действителност изобщо не беше прекалено квалифициран за поста си. Тъкмо напротив - не беше дорасъл до него и дължеше и позицията си, и уважението само на роднинската си връзка с Ева Браун. Как консервативните родители на Ева Браун, които в началото бяха против връзката на дъщеря си с Адолф Хитлер, приемаха своя зет есесовец Фегелайн, това никой от нас не знаеше. За мен не беше тайна, че с течение на времето те се примириха с решението на Ева да „свърже“ живота си с Хитлер по начин, какъвто тя намери за добър.

Външни хора, нерядко това бяха някои от гостите, от време на време ме питаха какво мисли Хитлер на тема „жени“. Отговорът ми, че в това отношение и той като всички нормални мъже има своите симпатични слабости, задоволяваше повечето хора. Хитлер в никакъв случай не беше сляп за прелестите на красивите жени. Държеше се с дамите рицарски и галантно. Никоя от тях не оставаше равнодушна към неговата любезност, чар и излъчване. Когато се появяваше във фрак или при особени поводи, като празниците в Байройт например - в бял смокинг или бяла униформа, много от хубавиците пламваха дори когато ги придружаваха собствените им съпрузи. Нерядко ме молеха дискретно да предам на Фюрера малък намек или направо обяснение в любов. Когато беше в подходящо настроение, Хитлер омайваше жените. Дамите от артистичните среди, особено актрисите, понякога ставаха натрапчиво откровени, което притесняваше Хитлер. Имах усещането, че невинаги му е лесно да се измъкне от преклонението им и да остане верен на своята Ева. Веднъж Хитлер намерил любовно писмо с роза в леглото си. Как тази обожателка беше постигнала това, така и не разбрах.

През 1932 г. по време на едно от предизборните си пътувания из Райха, както сам разказа, имал много специално преживяване в този смисъл. След като произнесъл речта си и се прибрал в хотела, се появила дама, която дръзко заявила, че иска да разговаря с него в стаята му. На хората от охраната тази облечена в скъпо кожено палто жена се сторила подозрителна, затова не ѝ разрешили да отиде при него. Изведнъж тя разкопчала палтото си и изкрещяла силно:

- Хитлер искаше да ме изнасили!

Роклята ѝ под палтото била разкъсана. Предварително скроена игра, както бързо се установило. С цел да се изложи Хитлер и да бъде вкаран в невъзможна за разплитане ситуация. От този момент нататък охранителите на Хитлер бяха длъжни да не допускат наблизко непознати жени без свидетели. Но дори след 1933 г. някои жени успяваха да се

промъкнат покрай уж непробиваемата охрана. През юни 1936 г. арестуваха и задържаха временно две жени, понеже ги хванаха - никой не разбра как се е случило - да се разхождат в парка на Райхсканцеларията.

Веднъж попитах Хитлер защо не се ожени. Той ми дръпна една „лекция“ за вредното влияние на жените върху великите мъже и намекна, че що се отнася до пропагандната версия на този въпрос, би искал да е държавник, който посвещава всичките си сили на германския народ. На един бивш офицер от Генералния щаб, който от 1929 до 1932 г. като началник-щаб на СА и ръководител на политическия отдел на НСДАП беше в непосредствена близост до Хитлер, той беше отговорил следното: „Ако призванието ми е да изведа Германия от неволята, ако успея да се превърна в герой на германския народ, тогава в никакъв случай не бива и обременявам народа си с някой свой син. Виждате, има много велики личности, които са се появили от нищото и са постигнали гениални успехи, било в изкуството, било в науката, било като държавници, но никога синовете им не са успявали да постигнат и малка част това, което са направили бащите, отпадали са или са изчезвали безследно. Къде е синът на Гьоте, синът на Шилер или Бетовен? Какво би станало от Зигфрид Вагнер, ако беше просто син на своя баща, а не наследникът на Байройт, ако нямаше до себе си майка си Козима, както и небезизвестната си спътница в живота Унифред? Или вземете Кант, или Наполеон. Един мой син би бил само бreme и следователно - или нещастник, или опасност“¹⁸.

Пред въпросното лице - Ото Вагнер, Хитлер, според когото и този случай „да има син“ явно означавало да има и брак, премълчал това, което по същото време разказал на други, а именно - че всъщност има син. Роден през 1918 г. от една францужойка, с която Хитлер имал връзка като войник през 1916 и 1917 г. в Северна Франция и Белгия¹⁹.

Във всеки случай Ева Браун, която обичаше да разказва, че от дома на родителите си знае какво е щастлив семеен живот, трябваше да се откаже от мисълта да има син от Хитлер. Бездетни са и двете ѝ сестри Илзе и Гретъл. А Хитлер си остана само „чичо Фюрер“ - за децата на Гьобелс, на Борман, на Химлер, за моите и за децата на някои други хора от обкръжението си.

Присъствието на Ева Браун и на някои други жени в „Бергхоф“ в Оберзалцберг наложи друг стил на живот, различен от този в Райхсканцеларията в Берлин. Преди да отида при Хитлер, домакия в Оберзалцберг временно беше сестра му Ангела. Тя обаче помогнала на Гьоринг да вземе един парцел наблизко, с което загубила доверието на брат си. Хитлер изобщо не понасяше подобни игри. В рамките на 24 часа, разказа ми го Борман не без известно злорадство, тя трябвало да напусне „Бергхоф“.

През март 1938 г., когато войските ни нахлуха в Австрия, във Виена Хитлер се среща със сестра си Паула. И аз бях там. Чакаше я в хотел „Империал“. 44-годишната по онова време неомъжена жена, която от години не беше виждала брат си, беше видимо впечатлена. Междувременно Хитлер се беше променил много и външно. Поздравиха се сърдечно. Паула Хитлер изглеждаше много щастлива. Развълнувана

¹⁸ *Хитлер отблизо. Бележки на едно доверено лице.* Франкфурт на Майн, Берлин и Виена: издател Х. А. Турнер-син, 1978, с. 99.

¹⁹ Вж. с. 131.

стисна ръка на Хитлер, който явно се радваше, че има възможност да приеме сестра си във Виена като държавен глава на Германския Райх. За какво са си говорили (около половин час сами в хотелската стая на Хитлер), не знам. Наредих да им сервираят чай и видях, че бърбят оживено. На сбогуване, по разпореждане на Хитлер, фината му и някак майчински загрижена негова сестра получи към 100 марки в плик за писмо. Явно финансово нещата при нея не бяха много добре; по друг начин не бих могъл да си обясня жеста. Външният ѝ вид също не говореше за виенско благополучие. Повече никога не видях Паула Хитлер. През 1945 г., когато се видя, че краят приближава, Хитлер нареди на един от Службата за сигурност да намери начин да предаде на сестра му няколкостотин марки (ако не се лъжа, бяха цели 400 марки).

В Мюнхен, където не бяхме толкова често, за 7-стайното жилище на Хитлер на ул. „Принцрегентенщрасе“ № 16 се грижеше Ани Винтер. Както редица други и тя беше попаднала в обкръжението на Хитлер, без непременно да е особено подходяща за това. Понеже Хитлер имаше нужда от икономка за жилището си, един ден попита Макс Аман, своя фелдфебел от времето на Първата световна война и тогавашен шеф на издателство „Франц Еер“, където излезе и „Моята борба“, дали познава някоя подходяща жена. Аман обеща да „се ослуша“. Един ден доведе жената на някакъв свой работник от опаковъчното - Ани Винтер. Още с пристигането ни в жилището на Хитлер на ул. „Принцрегентенщрасе“ тя буквално хващаше Фюрера за ръка и го водеше в кабинета му, където го заливаше с „най-пресни новини“. Там той научаваше всички клюки за артисти, търговци, партийни другари и изобщо всичко, и което сплетничеа мюнхенските домакини в така наречените „магазинчета на леля Ема“, където пазаруваха какво ли не. Ани Винтер знаеше „всичко“, а Хитлер, някогашният посетител на виенското кафене, я слушаше. Това, което тя „не беше успяла да научи“, допълваше Юлиус Шауб, който в това отношение почти не се отличаваше от Ани Винтер.

Макар че и в „Бергхоф“ Хитлер стриктно спазваше своя работен план, понякога, особено за гостите, дните протичаха в доста непринудена и задушевна атмосфера. И тогава резиденцията приличаше на курортен комплекс сред прекрасен пейзаж. Докато предобед Хитлер работеше, гостите се забавляваха, всеки според желанията си. Лежаха на слънце в шезлонги, играеха тенис на маса, бърбреха на терасата или се разхождаха в красивата планина. Ева Браун обичаше да снима и с удоволствие се включваше във всичко.

Разнообразие в ежедневната ѝ самота внасяха провежданите от време на време в Мюнхен спортни състезания, на които присъствахме като редовни зрители. Единственият голям „нацист“, който активно спортуваше, беше Райнхард Хайдрих. Той яздеше, беше състезател по фехтовка, пилот, ветроходец. И владееше всичко до съвършенство. Като спортист беше подкупващо обаятелен, честен и хората обичаха да го гледат. Облечеше ли, да речем, спортния костюм на фехтовач, мигновено забравяше, че е шеф на службата за сигурност и беше само спортист. Той правеше това, което Гьоринг, Гьобелс, Розенберг и Лай само прокламираха или насърчаваха.

Хитлер много се интересуваше от спорт, макар сам да не спортуваше, най-много обичаше да гледа хоккей, футбол и бокс. Макс Шмелинг беше един от обичаните гости и това не беше случайно. Непрекъснато бях свидетел на нещо, което никой не знаеше и не биваше да знае: Хитлер се страхуваше, че германците биха могли да загубят на международни състезания. Въртеше се неспокойно на мястото си, клатеше нервно глава и „кършеше“ ръце. В това отношение приличаше на Мусолини, който обаче сам

спортуваше и обичаше да се показва яхнал кон, което Хитлер, пък намираше за „малко странно“. Не обичаше особено конете, понеже, така казваше, имали съвсем малък мозък и били тъпи. Към това се прибавяше и фактът, че като пълководец и стратег се кълнеше в необходимостта от развитие на техниката и беше убеден, че в една война нищо решаващо вече не би могло да се постигне с коне. За него конят като „мотор на историята“ си беше вече изпял песента. Това все пак не му пречеше да харесва пластики с коне и да постави пред новата Райхсканцелария две скулптури в естествен ръст от Йозеф Торак. Артистът Хитлер се впечатляваше от природната красота, аристократизма, хармонията на движенията и силата на коня като сюжетни аспекти в изкуството. Извън това виждаше в него впечатляващо доказателство за успеха от намесата на човешката ръка в подбора при развъждане. Търпеше, но не харесваше творби на изкуството, които го изобразяваха като ездач на кон.

- Аз на кон - каза той веднъж, - това е невъзможно, невъобразимо.

Затова може би не беше случайност, че никой от водещите националсоциалисти, с изключение на Райнхард Хайдрих, не беше „известен“ и като „ездач“. Херман Гьоринг също яздеше; но го правеше тайно в полето, където можеше да го види само един коняр, накипен от Гьоринг в измислена униформа. Прав беше Хитлер, когато го критикуваше за това, че макар да тежеше повече от два центнера²⁰ и яздеше с часове из угарта, държеше да ползва за целта състезателен кон, и то от тези с международен успех. Обикновено това беше мощният бял жребец Вотан, който през 1933 г. в конните състезания на „Пиаца ди Сиена“ в Рим класира германския тим пред Италия, Испания и Полша и така спечели желаната от всички купа „Мусолини“. По „неведоми“ пътища конят беше попаднал в ръцете на Гьоринг, който много искаше да „отслабне“ и се надяваше да постигне това с езда. Напразно. Не можа да отслабне, макар по онова време все още да не тежеше 250 - 270 фунта²¹, както беше по време на войната. Веселите закачки на Хитлер по адрес на „суетния копнеж за напредък“ и „висок летеж“ на „яздеция маршал на ВВС“ не обиждаха Гьоринг, доколкото покрай тях успяваше да разпознае и известна порция признание и респект от страна на Фюрера.

Обикновено Хитлер знаеше какво правят в личното си време хората от неговото обкръжение не защото нареждаше на някого да шпионира и постоянно да му докладва. Сам той започваше разговора с този или онзи и го питаше с какво се занимава извън службата си. Клюките го отвращаваха и обикновено много бързо спираше всеки опит да му се разказват подробности от живота на други хора. Това „кой с кого“ и „кой срещу кого“ го интересуваше само в случаите, когато ставаше въпрос за хора, които трябваше да се показват с него, или чийто личен живот навлизаше и в политиката, както беше при Гьобелс примерно.

Само веднъж ми се случи в един такъв момент да ме извика „за съвет“. През 1942 г. един мъж от най-близкото му обкръжение, когото относително често виждаха край него, се ожени за бивша проститутка, което Хитлер не знаеше. Жената преди това, т.е. след „кариерата“ си на проститутка, била омъжена за загинал на Източния фронт член на охраната на Фюрера и беше успяла да скрие миналото си. Сега обаче чрез новия си брак бе попаднала в най-близкото обкръжение на Хитлер и Ернст Калтенбрунер се зае да проучи подмятанията, които се оказаха верни. „Какво ли ще стане, когато Фюрерът

²⁰ центнер – мерна единица, равняваща се на 50 кг. – Бел. ред.

²¹ фунт – мерна единица, равняваща се на 0,453 кг. – Бел. ред.

научи?“ - питахме се ние. Никой, нито Химлер или Калтенбрунер, нито Борман или Шауб, никой не искаше да го информира. А станеше ли някога дума за „младото щастливо семейство“, всички смутено поглеждахме настрана. Но това така не можеше да продължава. Химлер и Калтенбрунер накараха Борман за посвети Хитлер в тайната. Борман едва беше излязъл, когато Хитлер ме извика и попита:

- Кажете ми, вие познавате госпожа... От известно време тя ни е съседка. Харесвали ви?

Понеже бях чул, че когато го няма съпруга ѝ, тя дележала леглото си с други мъже, бързо отвърнах:

- За мен, майн Фюрер, тя е една курва!

Той ме погледна спокойно и попита защо мисля така. След като му разказах какво съм видял и чул, той каза замислено:

- Деца, деца, защо не ми казахте това по-рано? Не можем да си позволим тук такова нещо, наистина не можем.

Резултатът от този „разговор“ беше заповедта на Хитлер да се анулира бракът, което и стана незабавно. Новоизлюпеният ерген обаче продължи да е с „дамата“, нещо, което Хитлер не му забрани. След войната ги видях отново. Офицерът от СС се беше оженил за нея повторно, след като го бяха освободили от затвора.

- Какво правят хората в леглата си - често повтаряше Хитлер, - изобщо не ме интересува, стига това да не вреди по някакъв начин на държавата и на нейното ръководство.

И той спазваше това правило. За съпругата на един от адютантите му примерно се шушукаше, че има зад гърба си особено фриволен живот, което някога би могло да постави мъжа ѝ в неудобна позиция пред Фюрера. Как Фюрерът научи за това, не знам. Възможно е Борман да е имал пръст в тая работа. Хитлер не искаше да вярва на „приказки“, така поне ми каза. Посрещнах на гарата жената, която той „помоли“ да се яви при него. По време на пътуването тя бърбеше с мен шармантно и мило, а Хитлер я прие любезно и спокойно. Понеже го познавах много добре, предполагах как ще свърши разговорът, след като улових погледа му още при влизането на впечатляващо красивата жена. Когато след доста дълго време отворих вратата и видях Хитлер да се сбогува с нея с любезна усмивка, знаех, че не съм се излъгал. Бракът беше запазен и адютантът остана там, където си беше. Но ние, които толкова се бяхме „загрижили“, трябваше да изслушаме лекцията на Хитлер, от която тръпки ни ползиха. Той нарече дамата (не каза жената) не само забележително красива, но и особено интелигентна и умна и похвали нейната „обезоръжаваща откровеност“.

- Що за двулични морални апостоли сте вие! - каза саркастично и започна да ни поучава като първокласници.

После ме дръпна настрана, погледна ме и попита сякаш случайно:

- Линге, защо всъщност си бяхте свалили ботушите, когато рано тая сутрин минахте покрай спалнята ми? Не искахте да ме събудите или не биваше да научавам, че много обичате да се разхождате нощем?

Начинът, по който подчерта нощните разходки, ми каза всичко. Когато се опитах да му обясня, че не съм искал да смуцавам съня му, само по погледа му можах да разбера какво мисли. Знаеше, че не казвам цялата истина.

В „Бергхоф“ дните преди войната обикновено протичаха така: Хитлер, който до ранни зори оставаше да работи или да води разговори в тесен кръг, „неофициално“ позволяваше да го будим в 10 часа, освен ако важни политически дела не налагаха да стане по-рано. Утринните вестници и първите международни телекси, които се донасяха от Райхсканцеларията много рано сутрин, вече го чакаха. Аз ги сортирах и ги слагах на стол пред спалнята му. В 11 часа събуждах Хитлер „официално“ с думите:

- Добро утро, майн Фюрер. 11 часът е. Новите вестници и телекси са пред вратата.

Той ставаше, вземаше пощата и я прочиташе в леглото. Понякога се случваше да отваря вратата по пижама и пантофи тъкмо когато поставях „утринната“ му поща на стола. В началото подобни срещи ме смуцаваха и се опитвах да се извиня, заеквайки, но Хитлер, който винаги изглеждаше непринудено и естествено, само казваше:

- Няма нищо. Оставете.

Вестниците и телексите прочиташе в леглото, до което имаше количка за чай, а върху нея - книги, вестници, очилата му и калъф с цветни моливи. Какво точно четеше или какво най-много го интересува, нямаше как да се разбере; никога нищо не подчертаваше, дори и в книгите. След утринното четене се бръснеше сам, събличаше широката си пижама, слагаше я върху леглото, къпеше се, вземаше предвиденото за деня облекло от гардероба и се обличаше. Четиридесет минути след събуждането закусваше в библиотеката, която беше до спалнята. Закуската беше спартанска. Винаги само чай или мляко, бисквита или сухар и една ябълка - това беше „менюто“ му. По време на закуска прочиташе обедното меню. Избираше между две вегетариански ястия, предвидени за него и към това винаги се добавяше и ябълка. Ако имахме редки или непознати гости, ястията за Хитлер бяха така подредени, че по възможност да не личи от пръв поглед, че липсва месо.

След закуска Хитлер поздравяваше адютантите си и мен и тръгваше с нас към кабинетите, където се срещаше с посетители и делови партньори. Горедолу от 1936 г. задачата ми се състоеше не на последно място в това да имам грижата очилата на Хитлер да са винаги на разположение. Никога не се появяваше публично с очила.

- Фюрерът - така ме беше учил - не бива да носи очила.

Въпреки това се случваше, когато беше сред много тесен кръг хора, да държи очилата в ръце и да си „играе“ с тях. Нерядко се случваше и да „се счупят“, особено, когато беше превъзбуден. Затова постоянно имах по няколко чифта резервни очила подръка и моя грижа беше навсякъде, където той отиде, да има по един чифт. Също така навсякъде имаше резервни лупи, пергели, принадлежности за писане и червени,

зелени и сини моливи. Възможно е някои психолози да направят интересни изводи от онова, което веднъж той ми обясни на шега.

- Червените моливи - каза той - използвам, когато си водя бележки за някой враг, зелените - когато става въпрос за някой, който ми е приятел, а сините - когато чувствам, че е препоръчително да внимавам.

Обядът, на който присъстваха средно по десет до дванайсетина гости, по желание на небезизвестния поспаливец Хитлер се сервираше чак в 14:30 часа, което сигурно е било причина немалко от гостите предварително да се нахранят някъде. Освен Гьобелс, който преди войната беше негов постоянен гост на обяд, заедно с най-тесния кръг около Хитлер често идваха Хес и Гьоринг, Райхсминистри и партийни вождове. Обикновено Хитлер поздравяваше гостите си малко преди началото на обяда в дневната. После отвеждаше някоя, но всеки път различна, от присъстващите дами до масата и там всеки сядаше на определеното му място. Ева Браун, както вече казах, винаги седеше от лявата му страна.

До началото на войната разговорите край масата в повечето случаи бяха оживени и се диктуваха от дамите. Хитлер обичаше да се забавлява, най-вече с женските слабости, за които понякога се произнасяше много цветисто. При спорни въпроси, които разделяха дамите на различни лагери, той винаги беше определян за „върховен съдник“. Но се справяше с тази „функция“ с много хумор. Веднъж например дамите спореха за изкуството да се готвят баварски кнедли. Хитлер, помолен да произнесе присъда, набързо ги изпрати в кухнята, където всяка от тях трябваше да докаже на практика твърдението си. И там с всички сили избухна истинският спор. А когато кнедлите бяха готови, господарката трябваше да отсъдят кои са най-добрите. Обслужващият ординарец, пообъркан от необичайната сцена, има нещастieto да изпусне чинията с кнедлите и те се затъркаляха по масата. Мъжът се вкамени в очакване на бурята. Но буря нямаше. Хитлер спаси ситуацията с чувство за хумор и нанизва с вилица няколко от търкалящите се по масата кнедли. Гостите последваха примера му.

Обикновено имаше супа, основно ястие и десерт. Питиетата се сервираха според желанията на гостите. Ястията на Хитлер трябваше винаги да са хладки, понеже гърлото му беше станало чувствително след една операция на гласните струни. Разговорът на масата беше непринуден и обикновено оживен. След обяда се провеждаха дискусии с Хес, Гьоринг или с други политици или военни, които най-често оставаха и на чай.

Ястията на Хитлер се състояха главно от сварени картофи и зеленчуци и плодове. При обща трапеза обикновено никой не принуждаваше останалите гости да ядат, каквото и да било. Но веднъж Хитлер се пошегува с Гьоринг. По време на един обяд, малко преди операцията срещу Норвегия²² - освен Гьоринг присъстваше и Рьодер, командващият военноморските сили, - Гьоринг поиска да му се сервира месно ястие с гарнитура аспержи. Хитлер го наблюдаваше иронично, после погледна своите най-обикновени картофи, гарнирани със зеленчуци, и каза:

²² Кампанията срещу Дания и Норвегия започва на 9 април 1940 г.

- А народът казва, че прасетата ядат картофи. Кой би могъл да знае, че прасетата всъщност ядат аспержи.

В резултат избухна силен смях. Гьоринг също се смя.

Обикновено по време на ядене Хитлер пиеше бира, а при официални поводи, когато се вдигаше тост, пиеше и по малко вино. Беше строг вегетарианец и не пушеше, но не отричаше алкохола. От удоволствието да пие бира се отказа едва по време на войната, приблизително през 1943 г., когато почна да напълнява в ханша и коремът му наедря. Не го смущаваше, когато всички наоколо пиеха. Но се отвращаваше от пияните. Когато веднъж на един прием у някакъв артист един от адютантите си беше „посръбнал“ и на сбогуване целуваше наред ръцете на дамите, Хитлер се уплаши, че адютантът му може съвсем да загуби контрол. По-късно в негово присъствие изимитира сцената по начин, който недвусмислено издаде трудно потиснатия му гняв.

Обяд на терасата на „Бергхоф“, 22 август 1939, една седмица преди началото на войната срещу Полша. Хитлер обсъжда последните детайли от плана с Херман Гьоринг, Вилхелм Кайтел и външния министър Йоахим фон Рибентроп.

След ядене Хитлер обичаше да ходи до чайната на връх Келщайн. Придружаваше го неговият адютант или някой извикан на разговор министър. Дамите вървяха напред. Атмосферата в чайната винаги беше непринудена. Хитлер сядаше до камината и - заради будните нощи - в повечето случаи започваше да се бори с умората, докато през това време гостите си приказваха.

Вечерята беше най-често непосредствено преди същинското начало на работата на Хитлер и на нея по правило присъстваха малко гости. В края на вечерята, а тя обикновено започваше в 20:00 часа, Фюрерът си избираше от един списък някакъв филм, който по-късно трябваше да се пусне в голямата дневна. Хитлер даваше знак за

прекръпяване на вечерята, целуваше съседките си и дамата, която седеше срещу него, и се отправяше към малката дневна. Там се бърбореше като в семеен кръг и времето се убиваше с някакви игри. През това време в голямата зала Хитлер водени кратки разговори с хората от щаба. После канеше гостите си на кино. Най-често се показваха актуални филми в пъстра смесица и за разлика от обществените кинозалони, тук не цареше църковна тишина. Филмите се коментираха темпераментно и често се заглушаваха от весел смях. На тези прожекции присъстваше целият персонал. Денят отзвучаваше в общи разговори край камината, където се поднасяха и алкохолни напитки, а Ева Браун често импровизираше и леки мезета. Ако се стигнеше до спорове, често се налагаше да донасям лексикони и исторически книги, а Хитлер, чиято памет беше почти невероятна, в повечето случаи импровизираше и можеше да посочи не само съответния том, а и точната страница, която цитираше. Понеже „изборът на тема“ невинно идваше от него, беше изключено предварително да се е подготвил, за да блесне със знания.

Подобни дискусии биваха прекъсвани от телекси или важни съобщения от вечерните бюлетини, както и от разговори със сътрудници или военни. Това често пречеше на Хитлер навреме да се върне към работата, която беше започнал, та се налагаше да стои буден до сутринта и в библиотеката да навакства пропуснатото. Промяна в самотата на всекидневното внасяха посещения на концерти, театри, вариетета и други културни мероприятия.

Преди 1939 г. Хитлер обичаше да прави пикници в близката или по-далечната околност. Бях постоянно с него и често ставах свидетел на един Хитлер, какъвто винаги ни се е искало да си представяме, че е: весел, дружелюбен, безпроблемен. По пътя колоната спираше. В сенчести гори или ливади се разстилаха одеяла и се раздаваше бира и вино. Всеки ядеше и пиеше, каквото поиска. Разказваха се анекдоти, невинни вицове, споделяха се преживявания, крояха се планове за бъдещето. Хитлер лежеше или седеше сред нас на някое одеяло и участваше във всичко. Единственото, което отказваше, беше да пие алкохол и да пуши. При първия от тези излети, които преживях с него, ме впечатли най-вече фактът, че той напълно се отърсваше от „фюрера“, нещо, което преди това буквално ми се е струвало невъзможно. Дори заставах редом с нас, когато, налели се с бира и вино, се налагаше да се облекчим. Той, за разлика от нас, пиеше винаги минерална вода „Фахингер“, чай или кафе; но въздействието им беше явно същото като това на алкохола.

Когато бях в руски военен плен, често ме разпитваха дали съм виждал половите органи на Хитлер и дали те са били нормални. През ум не ми минаваше защо руснаците искаха да знаят точно това, но казвах онова, което бях видял. Естествено, че неведнъж съм виждал Хитлер гол. На пълните с намеци твърдения на разпитващите руски офицери, че Хитлер „имал само един тестис“, можех само да се смея и го правех, което понякога имаше болезнен резултат. Следваше бой. Колкото безсмислено беше това, толкова странни бяха и твърденията на руснаците, че съм поддържал сексуална връзка с Ева Браун, понеже „вероятно Хитлер не е можел“. Че той „можеше“, това доста често достигаше до мен. По мои наблюдения сексуалните контакти на Хитлер и Ева Браун дълго време бяха много активни. Кой обаче е бил по-активният от тях, не знам. Ева Браун беше много секси, ако използвам днешния начин на изразяване, но и Хитлер беше такъв.

Приемите, които Хитлер организираше в Берлин преди войната, се провеждаха в старата Райхсканцелария на „Вилхелмштрассе“, в някогашния дворец на Бисмарк. Старата конгресна зала имаше нужда от ремонт и не можеше повече да се използва. Гостите бяха представители на икономиката, изкуството, партията, на Вермахта и на държавата. Първият голям прием в проектирания от Хитлер нов салон събра видни дейци на промишлеността. Хитлер не искаше просто бляскаво събитие. Преди всичко искаше да спечели на своя страна тези до голяма степен скептични представители на изключително важния за политиката му кръг. Затова го разбирах напълно, че сам се зае с подготовката. Гостите не бяха разочаровани. Известни артисти, музиканти, певци и балетът на Ла Скала, познати на много хора само от светските клюки, от радиото и съобщенията в пресата, взеха участие в програмата. Ерна Зак и няколко изпълнители на Вагнер придадоха на вечерта особен блясък. Хитлер поздрави гостите с кратко слово, в което подчерта, че установяването на личен контакт би било от полза и за двете страни.

Интересно ми беше как реагираха отделните индустриалци.

Първоначалната показна резервираност скоро изчезна. Настроението по масите се освободи от напрежение. А настроението на Хитлер, неговият чар и старанието му да обгрижва всички бързо оказаха своето въздействие. За всекиго от гостите си лично отдели най-малко няколко минути. Бъбрейки, минаваше от маса на маса. Някои, и това им личеше, бяха изненадани от уменията на Хитлер.

Мюнхен, 25 февруари 1939: официален прием в резиденцията на Хитлер „Фюрербай“.

Не бяха малко и тези, които без съмнение бяха дошли, за да видят от непосредствена близост крещящия пропагандист. Когато се сбoguваха с домакина, мнението им със сигурност беше вече далеч по-различно. Прибираха се с нови впечатления от Хитлер.

Но преди това да се случи, ги чакаше още една изненада. Хитлер апелира към „дебелите портфейли“ на командирите на индустрията и спомена, че артистите ще дарят хонорарите си на „Винтерхилфсверк“²³. И от ръка на ръка тръгна списък с дарения. „Каймакът на обществото“ наддаваше суми и вписваше имената си. Накрая списъкът беше оставен на масата на Хитлер. Без да го погледне, той взе химикалка и написа: един милион марки. Само за няколко секунди сумата се разпространи из залата. Един милион марки! Индустриалните магнати поеха шумно въздух и много от тях отново поискаха списъка, за да добавят по една или две нули към първоначалната сума. Хитлер, който разчиташе на влиянието и суетността на дамите, не остана разочарован. Тихо шепнеше със съпрузите, придружено от окуражителни жестове и те се наложиха над пресметливите си мъже. Хитлер триумфираше. Няколко милиона бяха събрани в помощ на организацията. Потупа ме любезно по рамото, след като гостите си бяха отишли и каза:

- Пълен успех, получи се. Всичко се нареди прекрасно.

Забравих мигновено забележките, с които тайно ме „даряваше“ не само преди приема, а и по време на галавечерята.

По този „модел“ се организираха впоследствие и други подобни мероприятия, все под режисурата на Хитлер. Ексклузивните аристократични кръгове, които той не ценеше особено, но рядко признаваше това публично, първоначално се държаха настрана. Но и тук Хитлер намери изход. Госпожа Фон Дирксен, една от верните му почитателки, предложи съдействието си. Още преди да дойде на власт, тя му беше осигурила достъп до така наречения „Херенклуб“ около Франц фон Папен. Дори когато беше много зает, Хитлер винаги намираше време за фрау Дирксен, която постоянно му пишеше и го информираше къде е. Той даже не ѝ се сърдеше заради личния ѝ контакт с фамилията Хохенцолерн. Знаеше примерно, че тя се среща с бившата императрица Хермине, но това не го вълнуваше. Един ден представиха на Хитлер племенницата на г-жа Фон Дирксен. Зигрид фон Лаферт, една от най-красивите жени, които някога съм виждал в обкръжението на Хитлер, омагьосваше всички, а Фюрерът я канеше по всевъзможни празнични поводи. Поради невероятната си хубост и духовитост тя често беше център на компаниите и придаваше на празниците на Хитлер особен блясък. За да обвърже трайно със своя кръг тази жена, която явно се интересуваше само от него, той много искаше да я види омъжена за посланика си Хевел. Нерядко съм го чувал да подтиква Хевел да се замисли над тази възможност. Зигрид фон Лаферт, на която Фердинанд Щегер нарисова портрет по поръчка на Хитлер, се омъжи за един аристократ от германското посолство в Мадрид.

Фюрерът приемаше компанията на определени аристократи, но те никога не станаха естествен „елемент“ от неговия „двор“. В това отношение той си остана особено подозрителен. Случваше се разговорът да се завърти около тях и той понякога ги наричаше „моят принц“ или „моят княз“, но с ирония, която не оставаше незабелязана. Ако все пак някой покажеше заслуги пред партията, което в тези кръгове почти не се случваше, нещата се променяха. Филип фон Хесен, племенникът на последния германски кайзер и зет на последния италиански крал, до лятото на 1943 г. беше обичан гост. После той и италианската му съпруга изчезнаха в концентрационен лагер. Филип беше изпълнявал за Хитлер дипломатически мисии най-вече в Италия и

²³ Winterhilfswerk des deutschen Volkes - организацията на националсоциалистите за подпомагане на нуждаещите се. - Бел. прев.

се случваше понякога да е за Фюрера нещо като личен „княз вестоносец“. След падането на Мусолини той бе „мъртъв“ за Хитлер.

За Хитлер беше изключително важно да има край себе си представители на гражданството, които някак се открояваха: артисти, учени, писатели, индустриалци и „стари бойци“. Извън тях преди войната обичаше да кани ръководители на младежки организации заедно със съпругите им. Веднъж след една подобна вечер каза доволен:

- Не смятате ли, че имаше жени, които и в най-отбрано общество биха направили впечатление? От средите на народа израства аристокрация, на която спокойно можем да разчитаме.

Берлин, 6 юли 1936... Хитлер приема в Райхсканцеларията световния шампион по бокс тежка категория Макс Шмелинг и съпругата му, актрисата Ани Ондра.

Симпатиите на Хитлер към артистите се дължаха и на факта, че те нямаша политически амбиции, макар че някои от тях, като например Ханс Алберс, бяха стари членове на партията. Нерядко казваше, че на хората трябва да се „гарантира почти пълна свобода на шутовщината“. И все пак и на тях не прощаваше всичко. И те не можеха да отправят безнаказано критика към националсоциализма, към него, Фюрера, и към държавата му. Макар и да не му харесваха, проявяваше все пак великодушие към някои забележки и изявления, но само, ако „критиците“ бяха лични негови гости у дома или в ресторанта на Сдружението на германските художници и артисти. И там Хитлер, също както в Райхсканцеларията или в „Бергхоф“, си оставаше Фюрерът, държавният глава, но атмосферата, в която хора като Макс Шмелинг и Ани Ондра явно съчувстваха доста добре, беше по-свободна и открита. Чел съм след войната мемоари на хора на изкуството, където авторите описваха подобни сбирки и се надпреварваха да се хвалят, че се държали с Хитлер като с равен, че се обръщали към него с „господин Хитлер“ и

естествено, че нерядко го били съветвали. Истината обаче е, че обръщението „майн Фюрер“ точно от тези хора се произнасяше особено често и с възторг и че никой от тях не смееше да срещне Хитлер, без да демонстрира необходимия респект. Макс Шмелинг, Ани Ондра, Густав Кнут, Лени Рифенщал, те и всички останали, които гостуваха на Хитлер, се радваха на поканите и благодаряха на Фюрера екзалтирано, той от своя страна се ласкаеше от мисълта, че е един от тях и прави за тях много.

Случваше се понякога записани от Борман, Ламерс, Майснер или адютанта посетители непосредствено преди срещата да се опитат да научат от мен как „биха могли да направят възможно най-добро впечатление на Фюрера“. Факт е и държа да го спомена, че подобни въпроси далеч не идваха само от така наречените малки хора от народа. Не едно от „величието на Райха“ е питало точно това; само че допълваха въпроса си с по едно „днес“. Искаха да знаят например „какво е настроението на Фюрера днес“, преди да влязат при него. А какво казвах на посетители, които идваха за пръв път? Обикновено ги съветвах „да гледат Фюрера право в очите“ и без увъртания да споделят това, което им е на сърцето. Хитлер ценеше твърдото ръкостискане, но това запазвах за себе си. Струваше ми се, че би било странно и малко подло да споменавам специално подобно нещо. Един от гостите, който наистина би имал полза от подобно указание, със сигурност беше Бернхард, принц на Липе-Бистерфелд, който през 1937 г. се ожени за престолонаследничката на Нидерландия, Юлиане. Бившият член на партията и настоящ принц Бернхард Нидерландски, както Хитлер презрително го наричаше, непрекъснато повтарял, че се чувства здраво свързан с „германското си отечество“, но за Хитлер беше ясно, особено след сбогуването, че „има работа с празен бърборко“.

- Когато му подадох ръка за сбогом - каза Хитлер, - сякаш бръкнах в гнила, изсъхнала шума.

„Преобръщането на съвестта и чувствата“ на принца, както се изрази, Хитлер смяташе за „предателство към народ и родина“. „Призна“, че си е мислел в началото как с помощта на принца ще може да спечели нов бастион за Райха в Амстердам и Хага, но дори само ръкостискането достатъчно ясно му е показало, че това е заблуда.

Тези, които Хитлер не приемаше, а с течение на времето те станаха много, много хора, можеха да се вписват в книгата за гости. Самият той невинаги се интересуваше кой моли за аудиенция. Сред отхвърлените кандидати бяха както чуждестранни автомобилостроители, така и германски дипломати и делегации от цял свят. Доколкото знам, никой никога не се е заемал с анализ на книгите за гости, каквито от 1938 г. естествено имаше и в Браунау и Леондинг, където Хитлер е живял с родителите си като дете. А това със сигурност би било интересно. Не и за Хитлер. Дори когато Борман дойде при него след „присъединяването“ на Австрия и му съобщи, че един американски еврей е предложил да купи къщата на Хитлер в Леондинг, да я събори и отново да я построи като оригиналната в САЩ, той само тъжно поклати глава. Борман спечели къщата на търг, с партийни пари, накара да я реновират и разказа на Хитлер, че в книгата за гости в Леондинг имало имена и вписвания, които биха могли да се окажат важни. Сред тях били много известни личности от чужбина. Представители на висшата аристокрация, предприемачи, учени и хора на изкуството бяха сложили подписите си под „цветисти“ хвалебствия. Хитлер изслушваше подобни разкази с интерес, но не предприемаше нищо.

Системата за разрешение за посещение може би е изглеждала непрозрачна на непосветените. Възможно беше Ламерс, Майснер или Борман да съобщят на някой молител, че Фюрерът ще го приеме еди-кога си и да се случи така, че буквално пред вратата на Хитлер да се наложи да го върнат, понеже нещо се е оказало „не наред“. Ако някой примерно имаше хрема и аз забележех това, няхах право да го пускам при „шефа“.

С течение на времето успях да намеря стил на „общуване“ с Хитлер, който ми позволяваше без особени усложнения да изпълнявам очакванията му, да не нарушавам неговите навици и да понасям капризите му. Още в самото начало ми се стори, че най-важното е никога да не му давам, какъвто и да било повод за недоверие. Ако се случеше примерно да направя нещо, което едва ли би му харесало, не чаках той да го забележи, а си признавах веднага доброволно. Понеже Хитлер обичаше смелостта да се казва истината, както сам се изразяваше, тези признания винаги минаваха леко, без да ми се отразят зле. Неведнъж, особено, когато искаше да даде урок на някого, а по време на войната това най-често бяха военни, е казвал:

- Никога не успявам да срежа истински Линге, дори когато много е сгазил лука, понеже винаги предварително признава вината си и така ми отнема вятъра от платната.

И въпреки това службата ми при Хитлер не минаваше без търкания. Нерядко получавах „уроци“, които не ми се струаха съвсем справедливи. Веднъж Хитлер забеляза, че се чувствам неправилно наказан, и каза само:

- Линге, вие сте при мен. Длъжен съм, дори да сте невинен, да ви дам „урок“. И то така категорично да ви го дам, че да се сетите как да го предадете по веригата надолу. Невинаги имам време сам да търся виновните.

Колкото и непринудено да се отнасяше към своето най-близко обкръжение, слагаше ясни граници пред всеки опит за сближаване. Изпълненото с доверие „ти“ например между него и Ева Браун, която той наричаше „Шнакси“, го имаше само когато бяха насаме. На публично място говореше на „ти“ само със семейство Вагнер в Байройт. Преди да отида при него през 1935 г., така поне съм чувал, старите му „съратници“ Ернст Рьом и Херман Есер също се числели към малкото, които имали право да му говорят на „ти“. Със семейство Вагнер, както той сам разказваше, за пръв път се срещнал през 1925 г. в Байройт, където го завело семейство Бехщайн, негови близки приятели. Заминал, така поне твърдеше, с голямо нежелание, понеже Зигфрид Вагнер бил „малко в ръцете на евреите“. Но не предполагаемото „еврейско влияние“ върху Зигфрид Вагнер го спирало, а мисълта, че чрез появата си евентуално би могъл икономически да навреди на семейство Вагнер. По онова време му се струвало, че е важно, и това мен специално дълбоко ме впечатли, семейство Вагнер да се задържи над водата, отколкото да се освобождава от „ръцете на евреите“. Затова пристигнал в Байройт със смесени чувства, които „се обърнали“ благодарение на сърдечността и симпатията, с които Лоте Вагнер го посрещнала.

- Още първия ден - каза той - тя ми донесе цветя в хотела.

По къси кожени панталони, придружаван понякога от артисти, пътувал денем до Франконска Швейцария и Фихтелгебирге или се разхождал из града като турист, интересувайки се главно от архитектурата. Макар че от известния вече в цял свят

преврат от 8 и 9 ноември 1923 г. и последвалия го процес „Хитлер-Лудендорф“ не било минало кой знае колко време, все още „никой не го разпознавал“, та му било възможно да се движи съвсем спокойно.

Вечер, разказваше той, се налагало да облича фрак и го правел против волята си, а след представленията се срещал в гостилница „Ойле“ с артистите, които участвали във фестивала и „естествено, го познавали“.

Байройт, 26 юли 1938, паркът на вила „Ванфрид“. Уинифред Вагнер и нейният син Виланд посрещат Хитлер, който е спонсор на ежегодния Вагнеров фестивал.

От 1935 г., понеже придружавах Хитлер, и аз автоматично станах гост на празниците в Байройт. Първите две години ме настаняваха „частно“, а след това по нареждане на Хитлер - във вила „Ванфрид“, където той имаше на разположение къща за гости, поемаше ролята на домакин и винаги имаше една запазена стая. Към свитата на Хитлер, който носеше при пътуванията или униформа, или цивилен костюм и мека шапка, с която приличаше на горнобаварски поет на химни за родния край, най-често се числяха пресшефът д-р Дитрих, Алберт Шпеер, Мартин Борман, Тео Морел и Карл Бранд, адютантите му, някои специално поканени военни и хора от постоянното му обкръжение, които ни следваха с колите си от „Бергхоф“. В Байройт Хитлер беше като член на семейство Вагнер и някои странични наблюдатели твърдяха, че има любовна връзка с Уинифред Вагнер. Двамата се разхождаха в парка на вила „Ванфрид“ ръка за ръка или прегърнати и всеки, който ги видеше, би могъл да ги помисли за съпругеска двойка в прекрасни отношения.

Байройтската седмица беше за Хитлер и за нас почивка, която крепеше Фюрера дълго време след това. Непрекъснато споменавахе в разговорите случките по време на празниците и не позволяваше да се забравят.

Преди войната Йозеф Гьобелс почти всеки ден беше гост на Хитлер за обяд. Хитлер често и с удоволствие му предоставяше думата. Духовит и саркастичен, какъвто беше, Гьобелс веселеше компанията с какви ли не смешни случки. Повтаряше критики и разказваше вицовете, които народът пускаше за него. И често с наслада се шегуваше със самия себе си. Да си в центъра на вицовете и анекдотите, казваше той, означавало, че си популярен сред народа и че те обичат. А докъде можеше да стигне понякога, показва гледният пример:

- Две мухи - този виц беше много популярен по онова време и Берлин - си седели в тъгълчето на устата на Гьобелс. И се хванали на бас коя от двете ще стигне първа до другия край на устата. Едната минала зад тила на Гьобелс и спечелила баса. Когато изгубилата учудено попитала как го е направила, победителката ѝ обяснила: „Ти изобщо не се замисли колко голяма уста има Гьобелс“.

Избухна смях, а Хитлер каза:

- А в чужбина си мислят, че в Райхсканцеларията в Берлин има див звяр. Може би трябва да я преименуваме в хотел „При веселия канцлер“.

Обичаше да се включва в шегите, когато те се отнасяха до „величия“, които бяха в състояние да се защитят, но намираще отвратителна „гаврата“ с хора, на които липсваха средства за защита. Веднъж разкритикува краля на Прусия Фридрих Вилхелм I, понеже се отнасял към Якоб Паул Гундлинг, историк и президент на Берлинската академия на науките, като към придворен шут, унижавал го пред колегията, подигравал му се и го тормозел и за да разсмее гостите си, заповядвал да го затварят в клетка за мечки или в бъчва, облечен в шутовски дрехи. В тесен кръг и Хитлер обичаше да се подиграва с определени професии, като например учители и свещеници, но подигравките му, за разлика от тези на Фридрих Вилхелм I, не бяха насочени към академичната общност, макар че, общо взето, характеристиките, които правеше ми интелектуалците, бяха доста презрителни. До началото на война га Хитлер често се шегуваше и смееше. През 1940 г. по време на кампанията срещу Франция това се промени сравнително бързо. Така или иначе, пред непознати вече рядко се отпускате, което до 1939 г. все пак се случваше.

Роденият във Франкфурт на Майн германски журналист с еврейски произход Конрад Хайден, който след като Хитлер дойде на власт, стана известен с книгите си за него и националсоциализма²⁴, описа Хитлер в една от книгите си, която впрочем Хитлер прочете, много неточно, особено в едно отношение. За него Хитлер беше недоляпан простак, който ако имал цигулка, нямало да свири на нея, а щял да я нацепи, за да си запали огън с треските и да си опържи шницел. В действителност Хитлер не само четеше ужасно много, а и често ходеше на театър и опера, посещаваше изложби и почти всяка свободна минута прекарваше над статии по архитектура, да не говорим, че при спорове винаги се изразяваше уверено и обиграно. През 1932 г. ненапразно беше вземал уроци по актьорско майсторство при популярния тогава оперен тенор Паул Девринт. На 29 септември 1938 г., по време на Мюнхенската конференция, на която беше домакин, седна веднъж до Мусолини, Даладие и Чембърлейн още преди чуждестранните гости да са заели местата си, но това бе по-скоро несъобразена демонстрация на власт. А може да е било и превъзбуда и да е забравил как е по

²⁴ Преди всичко: Хайден, Конрад. *История на националсоциализма*. Хамбург, 1932; Хайден. *Раждането на Третия Райх*, 2. издание. Цюрих, 1934; Хайден. *Адолф Хитлер*, 2 тома. Цюрих, 1936.

протокол, понеже преди официални приеми винаги беше нервен. Грижеше се за всяка дреболия. Аранжирането на цветята, покривката на масата и други подобни определяше и контролираше лично. И тогава неизменно изпъкваше архитектът в него. Но свършеше ли с това, спокойствието му се възвръщаше и той ставаше отново абсолютен господар на всяка ситуация.

Облеклото на Хитлер в повечето случаи не беше подходящо, но за това имаше две причини. От една страна, смяташе, че няма нужда да губи време, занимавайки се с външния си вид, от друга отхвърляше всичко, което го притесняваше.

- Ще се чувствам като обесен - каза веднъж, - ако яката на ризата и сакото са точно такива, каквито си ги представя модният дизайнер.

Ева Браун непрекъснато се опитваше да промени това.

- Толкова ли е невъзможно един път поне Фюрерът да се облече елегантно като граф Чано - каза тя веднъж и ме помоли да кажа „шефа“, че би могъл да не „припка наоколо като часови“.

Но нито тя, нито аз успяхме да го променим. Хитлер обличаше не това, което беше на мода, а това, което му харесваше. Когато веднъж се опитахме да придадем на шапката му по-елегантна форма, той грубо запротестира и изкрещя:

- Върнете ми стария похлупак такъв, какъвто си беше. Аз ще нося шапката, не вие.

Хитлер в кабинета си в новата Райхсканцелария. Една от редките му снимки в граждански костюм след 1935 година.

Върху скромната си кафява униформа, до златната партийна значка, носеше само две отличия от Първата световна война - Железния кръст първа степен и черния Знак за раняване.

Цивилното му облекло се шиеше по мярка, която според него му „пасваше“. Макар външността му да заблуждаваше, Хитлер беше суетен и винаги се опитваше, или поне, когато носеше вечерен костюм, да прави добро впечатление. Преди това обаче ми се налагаше да изтърпя церемония, свързана с един „спортен“ каприз на Хитлер. Държеше да се облича сам и го правеше с хронометър, а аз трябваше да съм съдия и да отчитам времето. На командата ми „Старт!“ пусках хронометъра и церемонията по обличането започваше. Колкото по-кратко беше постигнатото време, толкова по-добро беше и настроението. Застанал пред огледалото със затворени очи, Хитлер все пак позволяваше да му вържа папийонката към фрака, което също трябваше да стане в рекордно време. Броеше секундите и кажех ли „Готово!“, отваряше очи и проверяваше в огледалото как стои папийонката. Шивачът и фризьорът също трябваше да работят в бясно темпо. Характерният кичур коса, който падаше напърно през челото му, също, както и небезизвестният му мустак бяха повод за шеги сред населението. Той го знаеше и се грижеше и за двете - и за косата, и за мустака. Дали си е въобразявал, че това е наполеоновата къдрица, не знам. Още от ученическите години е сресвал косата си на път откъсно. Мустакът му често ми подсказваше какво е настроението му. Ако притреперваше, това беше нещо като предупреждение. Характерът на работата ми даваше достатъчно поле за търкания. Така на пример освен за гардероба му, който по време на пътувания се побираше в 15 до 20 големи куфара, трябваше да се грижа за книгите, за канцеларските му принадлежности, за медикаментите и т.н. Вратовръзките често ставаха повод за ядове. Често липсваше точно тази, която той искаше. И тогава чувах:

- Да не би да я пазите, за да ми я сложите, като умра?

Когато бяхме в Мюнхен и гостувахме на една архитектка, поклонничка на модата и жена на професор Троост, на чиято оценка Хитлер много държеше, той винаги се стараяше вратовръзката да издържи на критиката ѝ.

Не приемаше ордени нито от чуждестранни държавни глави, нито от Ватикана и държеше това да се съобщи специално, след като Йозеф Гьобелс получи значка от Ватикана. Развеселяваше го представата, че Франц фон Папен би могъл да стане секретар на папата. Фактът, че беше провъзгласен от Мусолини за почетен капрал на фашистката милиция и прие от него Почетен меч, беше някак извън това решение. Явно не искаше да нарани италианския диктатор, с когото с течение на времето се бяха сприятелили.

Слабостта на Гьоринг към помпозни, ушити с много фантазия униформи нерядко беше обект на подигравки от страна на Хитлер. За всеки от многото си постове Гьоринг имаше специална униформа. Повечето бяха скицирани от самия него. Изключително разкошна беше униформата му на Райхемаршал. В гълъбовосиньо сако с бели ревери, златни еполети, върху които пластично изпъкваха кръстосаните маршалски жезли, с лъскави ордени - така той засенчваше всичко наоколо. С високия си испански Орден на Златното руно и широките си копринени ешарпи се окичваше при особени празнични поводи. По-малко празнично, по-скоро смешно беше въздействието на униформата му на парашутист с ботушите, стигащи до над коленете. Облякъл беше веднъж тази

униформа по време на обсъждане на военното положение и видях как останалите военни се побутваха и подхилваха, как си сочеха един на друг комичната фигура. Този ден Хитлер не взе участие в шегите. И изобщо решише ли да се подиграва с някого, правеше го открито. Веднъж изряза от картон орден за Гьоринг, който последният да може да носи закачен на пижамата си. Но това не го задоволи. Нареди дори да връчат „ордена“ на Гьоринг. Дали Гьоринг е приел шегата, така и не разбрах.

Един от най-неприятните и доста напругащи навици на Хитлер беше това, че винаги буквално в последната минута се залавяше с работата над речите си. С удоволствие я отлагаше, докато някак все още беше възможно. Но стигнеше ли веднъж дотам, да започне с диктуването, диктуваше на двете си секретарки речите наведнъж, директно на машината, понякога денонощно. И в това време забравяше всичко останало. Виждах, че тази работа го обсебваше и очароваше, но и го напругаше, затова си позволих веднъж да го попитам защо не си предвижда повече време, т.е. защо не започва по-рано с диктуването. Отговорът му беше убедителен, но само отчасти съвпаднаше с фактите. Налагало се, казваше наиздателно, да отлага нещата до последно, понеже понякога политическите събития предизвиквали преоценка на новата ситуация, а в подобни случаи не би могъл да си позволи да не каже и той своята дума по въпроса. Но в общи линии винаги знаеше какво иска да каже много предварително. Когато се подготвяше и четеше, винаги се разхождаше из стаята нагоре-надолу, говореше силно и настъпателно, и то така, сякаш стоеше пред слушателите си. Проверяваше въздействието на всеки жест. Пред него на масата имаше часовник, за да сравнява темпото с предвиденото за случая време. И изобщо не ме забелязваше. Когато диктуваше на „записващите дами“, както винаги наричаше секретарките, моята задача беше да вземам напечатаните страници и веднага да ги давам за копиране. Когато се връщах, той нито за миг не прекъсваше речта си, но знаех, че очаква да остана известно време да послушам. И тогава ме поглеждаше, за да прецени по изражението ми как аз „приемам“ съответните части от словото. Не ставаше въпрос само за масите, той се опитваше да постигне „въздействие“ при всеки отделен човек.

Понякога ме питаха дали „фюрерът действително сам пише речите си, или д-р Гьобелс му помага“. Винаги съм казвал само тона, което знаех със сигурност: тази работа Хитлер не предоставяше на никого друго. Гьобелс нямаше и най-малко участие и нея. Напротив. Той беше длъжен да показва на Хитлер речите си, които последният нерядко коригираше и променяше. Понеже речите на Хитлер често траеха много по-дълго от час, нямаше как да бъдат продиктувани в рамките на един работен ден, още повече, че той обикновено започваше тази работа едва следобед. Затова непрекъснато вземаше нощем таблетки, които да му помогнат да превъзмогне умората и да продължи да работи, макар че секретарките му отдавна вече бяха изтощени и се опитваха да останат будни с помощта на много силно кафе.

Колкото и уверен да изглеждаше пред публика, преди всяка своя реч Хитлер беше изключително нервен. Приличаше на актьор преди представление. Правеше гаргара със смес от глицерин и топла вода, за да „направи“ гласа си „благозвучен“. Понеже често се налагаше да говори два или повече от два часа, той се страхуваше, че през това време може да го заболи стомахът. Във всеки случай след всяка дълга реч напускаше подиума, плювал в пот. Предварителните инжекции, които му слагаше д-р Тео Морел, бяха опит за превенция. Моята задача беше да го завия след това с дебело одеяло и да го заведа до къщи. Там, за да избегне евентуална простуда, той вземаше таблетки за

имунната система, пиеше чай с много коняк и вземаше гореща вана. Ако говореше в зала, температурата в нея не биваше да е по-висока от 10 до 12 градуса.

Един от навиците на Хитлер, който въпреки усилията си не успяхме да преборим и дори се засили по време на войната, беше да пита невероятно често колко е часът. Непрекъснато чувахме неговото: „Линге, колко е часът?“, „Шауб, колко стана?“, „Докторе, кое време е?“. Понеже това ни измъчваше и досаждаше, събрахме пари и за Коледа му купихме златен часовник. Носи го два дни. След което се продължи: „Линге, та колко е часът сега?“. Часовникът беше в чекмеджето на нощното му шкафче. Набавих цял куп големи часовници и ги сложих навсякъде, така че във всяка стая сам можеше да види колко е часът. Напразно. Продължи да пита. Накарах да махнат часовниците.

Важно в контакта с Хитлер беше най-вече това да знаеш или поне да предполагаш какво би искал в точно определен момент. А то винаги можеше да се разбере от нарежданията и заповедите му. „Мислейки на глас“, той осветяваше отделни проблеми от всички възможни страни и така понякога от най-прости случки се появяваха наистина непредвидими проблеми. Така излагаше всяка позиция, че непосветеният и несвикнал с методите му слушател често не би могъл да предположи какво всъщност иска да каже. Отклоняваше се от темата, заговорваше за детайли, които понякога нямаша нищо общо с нея, и объркваше хората, които най-ангажирано се опитваха да следят мисълта му. Да открие най-важните „пунктове“, това най-често предоставяше на събеседника си, от когото очакваше да знае какво точно има предвид. Дори на свикналите на къси и ясни заповеди военни понякога се налагаше да изслушват в продължение на час или два обяснения, при това далеч не всеки от тях знаеше какво всъщност иска да каже Хитлер и какво е намислил.

Понеже стилът на Хитлер да ръководи и управлява беше особен, „сферите на влияние“ и компетенциите на Гьоринг, Гьобелс, Хес, Химлер, Шпеер, Рибентроп, Ламерс се преплитаха и често се стигаше до напрежение и прояви на ревност. В присъствието на Хитлер обаче не биваше да има „скандали“, най-много - полугласно или почти шеговито спречкване. Понеже с течение на времето все по-често се оказвах там, където беше и Хитлер, нямаше как да знам дали слуховете, които се носеха за тези мъже и естествено, винаги стигаха до Хитлер, отговаряха на истината.

Много дълго, до 1943 г., дълбоко вярвах, че Гьоринг е най-близкият и най-верен „рицар“ на Хитлер. Той беше марширувал на негова страна, когато през ноември 1923 г. Хитлер се беше опитал да вземе властта. Тези и други подобни бойни преживявания по онова време, начинът, по който Гьоринг се държеше, харизмата му, която рязко го отличаваше от излъчването, което имаше Хитлер, явно много силно свързваха двамата мъже и те често говореха за общите неща помежду си и за общия си път. Както много често подчертаваше, Хитлер виждаше в Гьоринг смелия носител на Ордена за заслуги от Първата световна война, който знаеше как да печели респект с увереното си войнишко поведение. След като в Прусия като министър-председател абсолютно сам беше успял „да създаде ред“ напълно по вкуса на Хитлер и се беше показал като лоялен, дипломатичен и жилав негов довереник, благодарение на склонността на Хитлер да отрупва доказалите се сътрудници с постове и задачи, Гьоринг разшири значително своя кръг на влияние. Той се зае с изграждането на Луфтвафе, получи Министерството на горите и лова и всички военни задачи в рамките на така наречения Четиригодишен план и така се превърна в един от най-влиятелните съветници на

Хитлер не само по политическите, но и по икономическите и военните въпроси. Често съм виждал двамата задълбочени в оживени дискусии и за разлика от начина, по който говореха с останалите военни и министри, тук те проявяваха буен темперамент. Но никога не се е случвало да се разделят скарани. Щом представите на Гьоринг не съвпадаха с тези на Фюрера, той послушно свиваше платна, ако Хитлер настояваше за това.

Дори когато между Гьоринг и инженер Удет, специалист в самолетостроенето, който отговаряше за проектирането и производството на техниката на Луфтвафе, се появиха разногласия Хитлер никога не се намесваше в подкрепа на Удет, което, логични погледнато, сигурно би трябвало да направи. Но Гьоринг просто му беше по-близък. И това беше типично за Хитлер. Който се ползваше с доверието му, оставаше на волана, дори някой друг да би могъл да кара по-добре. Според общото мнение Удет експериментирал прекалено много, и то там, където беше необходимо масово производство на изпробвани модели. Удет така и не успя да наложи идеите си, накрая се отчая и се самоуби. Когато съобщиха на Хитлер, че Удет се е застрелял в самолета, той много се натъжи. Замисли се и каза:

- Жалко, не беше редно. Удет не биваше да отстъпва, а да се бори за идеите си. Знаеше, че винаги би могъл да се обърне към мен.

Който познаваше Хитлер, знаеше, че обича да подклажда съперничество или поне да го допуска, дори само, за да види кой ще успее да се наложи. Изчакваше и оставаше глух за молби и оплаквания. В „естествения подбор“, както той го наричаше, най-често се намесваше само когато нямаше друг изход. Хора можещи, но с мек характер, слаби нерви и недостатъчна устойчивост обикновено нямаша голям шанс да стигнат далеч. Началникът на Генералния щаб на Луфтвафе генерал-полковник Йешонек също завърши живота си със самоубийство. И той, макар да беше дълбоко уважаван от Хитлер, не успя да надскочи сянката си. И той се разби в Гьоринг, което засили увереността на Хитлер, че Гьоринг е точният човек на точното място. Но когато Гьоринг със сълзи на очи взе да го уверява, че Йешонек бил неговият „най-добър приятел“, чашата преля. Хитлер не повярва, че „крокодилските сълзи“ са израз на истинска мъка, и каза:

- Йешонек можеше още да е жив.

Гьоринг, който не прие планове на Удет и Йешонек, се беше обградил с щаб от хора, повечето от които познаваше от времето на Първата световна война. Игнорира факта, че те не бяха в състояние да приемат нови решения за модернизиране на Луфтвафе, но това не остана без последствия. За Хитлер предимството на Гьоринг се състоеше в това, което липсваше на „слабите“ - той умееше да се налага и запазваше оптимизма си въпреки сриговете и трудностите, и дълго време успяваше дори в най-отчайващи ситуации да убеди Хитлер, че Луфтвафе е в състояние да обърне нещата в наша полза.

Когато през 1940 г. английските войски отстъпиха при Дюнкерк и се взе решение да бъдат преследвани до Англия, Гьоринг убеди Хитлер да се откаже от инвазия. Неговото Луфтвафе, това бяха щедрите му обещания, по всяко време щяло да бъде в състояние да попречи на снабдяването на Англия, ако това се окаже необходимо. Хитлер, който беше на мнение, че всеки войник, върнал се здрав на острова, е „гарант“

за скорошно съглашение с Лондон, охотно се съгласи с Гьоринг. Но както тук, така и в Сталинград Гьоринг не можа да удържи на обещанията си.

Гьоринг на посещение в полеви щаб на Луфтвафе по време на Битката за Англия, лятото на 1940 г.

По мои лични наблюдения типичен за ролята на Гьоринг беше следният случай: през пролетта на 1943 г. край Инстербург в Източна Прусия се проведе голям парад на Луфтвафе. Сред многото новости беше показан и реактивният изстребител. Гьоринг обеща на Хитлер след една година да има на разположение 1000 готови за действие реактивни изстребители и от 1944 г. всеки месец да има готовност да пуска по още 100. В действителност по време на нахлуването на съюзниците през юни 1944 г. по данни на Хитлер имаме на разположение точно 60 машини от този вид.

- Ако имах поне няколкостотин от обещаните изстребители, инвазията на англо-американците нямаше да успее - каза Фюрерът. По това време англо-американците се намираха в сърцето на Франция.

От този момент нататък в главната щабквартира се множаха гласовете, които критикуваха начина, по който военновъздушните сили на Гьоринг водеха войната, и Хитлер не можеше да продължи да си затваря очите пред тази критика така упорито, както го нравеше преди. Прие информацията на Бьом-Детелбах, един бивш офицер от щаба на Гьоринг, за положението в Луфтвафе и взе решение сам да се заеме с проблема. Редица експерти, между които, освен известните пилоти на изстребители Галанд и Херман Граф бяха и водещи специалисти в самолетостроенето като Хайнкел и Месершмит, трябваше да го запознаят с техниката и тактиката на въздушния бой. В една спешна програма се планира производството на около 3000 самолета месечно, командването на безпилотните ракетни оръжия V-1 и V-2, които Гьоринг с удоволствие би поел, беше предадено на СС-групенфюрер Камлер, който през 1945 г. пое и производството и пускането на реактивните изстребители. Това беше горчив хап за Гьоринг. Инженер Камлер идваше от Министерството на военновъздушните сили, откъдето Гьоринг го беше уволнил. Многото грешки на Гьоринг огорчиха Хитлер, накараха го да се почувства излъган и предаден и при едно обсъждане на ситуацията, на което присъстваше и Гьоринг, Хитлер открито заяви:

- Единственият, който не ме лъже, е адмирал Дьониц.

Никой не протестира. Всички преглътнаха мълчаливо това остро и доста обидно обвинение. Гьоринг, когото Хитлер не на зова по име, също мълчеше обиден и забелязах колко дълбоко го засяга този упрек. Той явно си мислеше, че го обвиняват несправедливо.

Сред народа Херман Гьоринг беше известен като великодушен и дружелюбен политик с осанка на държавен мъж. Хитлер знаеше това и му се радваше. Що се отнася до дружелюбността му, непрекъснато бях свидетел на обратното. Дори Химлер в сравнение с Гьоринг беше по-приятен и желан гост. Властен като бог Вотан на коня, така се появяваше Гьоринг, театрално смъкваше пелерината си на вратата, оглеждаше всички присъстващи, не само дванадесетчленната си свита угодници, със снизходителен поглед, сякаш искаше да каже: „Насладете се на гледката. Ето ме!“. Застанеше ли обаче лице в лице с Фюрера, изглеждаше по съвсем различен начин, отдръпваше се на точно премерена дистанция. Знаеше си, че е звезда, която не свети със собствена светлина и има постоянна нужда от „слънцето“ Хитлер. Пред очите ми непрекъснато е яркият контраст в поведението му по време на и след срещите си с Хитлер и винаги бих могъл да потвърдя: Дьониц и Гьобелс бяха мъже от съвсем друг ранг. Те, поне по мое наблюдение, не изпитваха оня страх, който се забелязваше у Гьоринг, когато идваше при Хитлер. Гьоринг се появяваше и не „познаваше“ никого вече. Цялата му енергия се съсредоточаваше върху предстоящото „шоу“, „домашните“ и всички, които считаше за такива поради техните постове, нямаха никакво значение, важна беше единствено „срещата с Фюрера“, пред когото непременно искаше да блесне. А когато идваха Дьониц и Гьобелс, всичко беше съвсем различно. Дьониц се шегуваше, питаше как е семейството ми и често ми подхвърляше:

- Линге, мошенико, и да ми пазиш Фюрера, ей!

Гьобелс се държеше различено, не така свободно и по войнишки, но самоуверено и изобщо по начина, по който водещите националсоциалисти обичаха да се показват на обществени места. На него човек можеше да каже всичко, което му е на езика. Изслушваше, обмисляше ситуацията и ако му се стореше полезно, обсъждаше я без преструвки с Хитлер, който ценеше това и отвърщаше с непринуденост. Веднъж, след като Гьобелс си беше тръгнал, ми каза:

- Това е великан в кожата на джудже, мъж от голям формат!

Остроумният, дребен, безличен и не непременно „арийски“ изглеждащ мъж беше спечелил за Хитлер „червения Берлин“. И Хитлер търсеше неговата компания дори само заради факта, че в сивотата на неговото обкръжение този мъж беше лъч светлина. Умееше да разказва духовито и живо и това очароваше не само всички слушатели, но и Хитлер. Когато Гьобелс с острия си език вземеше под прицел някой гост, а това много често беше пресата, на Райха д-р Дитрих, смехът винаги беше на негова страна. Дитрих, спокоен и сдържан човек на пресата, чието хоби беше риболовът, оставяше да се изсипе върху му фойерверкът от остроумия, особено, когато и Хитлер се включваше. Гьоринг също беше една от любимите му и често използвани мишени и това се дължеше единствено на очебийното театрално поведение на последния.

Всичко в него можеше да предизвика комедианта да го окарикури и имитира. Гьобелс обичаше да разказва ловните му истории, показваше как Гьоринг, облечен в дебел кожух, се барикадира в някоя кола, с която да го закарат до най-близката, изровена от дивеча пътека, как закрепва пушката с оптичския мерник на някой чепат клон и заляга. Хитлер изобщо не се интересуваше от лов и по-скоро уважаваше смелостта на ловците, но много се забавляваше на гърба на своя майстор ловец.

Макар че Хитлер не показваше особено добър усет при избора на сътрудници, в лицето на Гьобелс беше намерил човек, който и изкусно изпълняваше задачата на пропагандатор. Както веднъж Хитлер сам се изрази, той беше „удар в десетката“. Когато Гьобелс говореше пред множеството, всички го слушаха очаровани и в захлас, точно като нас, които седяхме край него в най-тесен кръг.

Към тези способности се добавяше и едно качество, което Хитлер постоянно изтъкваше - Гьобелс се отличаваше със смелост, убедителност и издръжливост. Обичаше да разказва на маса за своите някогашни „сбивания“, между другото тема, която по време на криза често се използваше, за да „вдъхва кураж“.

В Берлин, където роденият в Рейнската област Гьобелс се чувстваше особено добре, хората го наричаха „малкия доктор“, в което никой не влагаше нищо лошо. Всеки знаеше, че още преди 1933 г. Гьобелс, както никой друг, беше показал смелост и решителност. По-късно не загуби нито едно от тези качества, нещо, в което често имах възможност да се убеждавам. Не се страхуваше да говори за някои неприятни ситуации, предизвикани от привилигирани партийни другари. Без да усуква, докладваше на Хитлер за нередности в Държавната здравноосигурителна каса например, макар че там, след като Хитлер беше дошъл на власт, на ключови позиции се бяха настанили хора от СА. И когато те не оправдаваха оказаното им доверие, в играта се включваше Гьобелс, опитваше се да убеди Хитлер да премахне привилегиите и връзкаството и често имаше успех. Гьобелс ровеше в авгиевите обори, където всички се държаха здраво един за друг и цареше безкраен празник. А това, че не щадеше и

старите си бойни другари, говореше само и негова полза. Наказаните, естествено, смятаха, че им режат крилата против волята на Фюрера и организираха протестна акция пред Министерството на пропагандата, но срещнаха гранитен отпор. Хитлер застана зад Гьобелс, който не се остави да бъде спласен. При заемаването на важни постове обаче, такова беше изричното желание на Хитлер, и занапред първо трябваше да се проверява дали сред старите партийни другари има такива, които да отговарят на изискванията за съответните длъжности. Ако не, за тях винаги имаше достатъчно служби, на които да бъдат назначени без непременно да се правят ненужни жертви. По-късно Хитлер се върна на тази тема и призна, че Ататюрк, турският държавен глава, с право го е упрекнал, че е прекалил с предпочитанията си към старите бойни другари и много от тях е облякъл в дрехи, които не са им по мярка. Но макар и да признаваше това, все пак намираше оправдание: „Имам много гаулайтери, които идват от най-обикновени семейства, но изпълняват съвестно задълженията си“. И действителност нещата стояха така: всеки, който поне в общи линии се справяше със „службата“ си, оставаше там докрай.

Хитлер изпраща в парка на Райхсканцеларията Магда и Йозеф Гьобелс.

Дейността на Гьобелс като пропагандатор Хитлер ценеше и хвалеше и в най-тесен кръг, в същото време научаваше истината от него без каквито и да било украшения. Но имаше неща в личния му живот, които Хитлер невинаги одобряваше. За Гьобелс се разказваха много истории и това му беше неприятно. Театърът и киното бяха на подчинение на Министерството на пропагандата, затова Гьобелс често беше в компанията на актриси и дами от средите на изкуството и не само министърът, по-често даже духовитият бърборко им помагаше в кариерата и понякога оставяше и по-трайни следи. Често съм наблюдавал как край Гьобелс се тълпят деятелки на изкуството и звезди от театъра и киното и е всички средства се борят за неговото внимание. Гьобелс, на когото Хитлер тайно желаше друг външен вид или „поне два здрави крака“, не

беше неуязвим. Последствията бяха любовни афери. Стигна се до скандал, когато красивата чешка киноактриса Лида Баарова влезе в кръга на неговите почитателки. Тя имаше такова влияние над Гьобелс, че той си загуби ума по нея и щастливият му до този момент брак с Магда Гьобелс се оказа в сериозна опасност. Неговият служебен секретар Ханке, който беше и личното му доверено лице и знаеше за всички приключения на началника си, но в същото време съчувстваше на жената на Гьобелс, която много ценеше, скоро загуби представа на чия страна е. Дойде при мен и ме помоли да „му издействам аудиенция при Фюрера“, което и направих.

Най-после Хитлер разбра какво се крие зад историите, които се носеха от уста на уста. И понеже заради поведението на мъжа си госпожа Гьобелс искаше да се разведе и да замине с децата си за Швейцария, Хитлер се уплаши, че това би могло да доведе до неприятен скандал. Той се постара да помири брачната двойка и покани и двамата при себе си в Оберзалцберг. Там Хитлер ги прие поотделно и им обясни, че са длъжни да подчинят личните си интереси на тези на държавата. Раздялата не се състоя. В голямата дневна на „Бергхоф“ Хитлер изтръгна от двамата обещание от тук нататък да застанат здраво един зад друг. Щастлив, че кризата е превъзможната, той сам заведе прясно одобрените в къщата за гости и шеговито им пожела „приятно второ сватбено пътешествие“. За семейния раздор не искаше никой вече да му напомня. Че точно аз веднъж го сторих, това той милостиво подмина. Понеже беше мое задължение да му показвам снимките, които вестниците и списанията искаха да публикуват, наложи се да направя това и малко преди 20 април 1944 г., непосредствено преди 55^{-ия} му рожден ден. Както винаги махнах снимките, които той не би желал да бъдат публикувани - онези, на които можеха да се видят определени места, селища или карти, както и да се разпознаят някои личности. В бързината не бях видял, че на една снимка, на която бяха Хитлер и Гьобелс заедно с артистки от киноателието в Нойбабелсберг, до Гьобелс беше Лида Баарова. Хитлер ми я върна и с усмивка отбеляза:

- Не мисля, че можем да пуснем това.

Отдавна бях забелязал, че Гьобелс се старае да настрои „шефа“ срещу Гьоринг. Не можех да си обясня едва скриваната вражда между „малкия доктор“ и също толкова обичания от народа „Херман“, на когото повечето простиха дори провала на Луфтвафе. Понеже Хитлер, макар че винаги хващаше атаките на Гьобелс срещу Гьоринг, все пак избягваше да си направи изводите, които министърът на пропагандата на Райха смяташе за крайно необходими, в началото си мислех, че става въпрос предимно за лични ревности, спорове и съперничество. С течение на времето и най-вече след нахлуването на съюзниците нещата ми се поизясниха. Чух примерно - трябва да е било средата на март 1945 г. - колко трогателно Гьобелс разказва, че Гьоринг напълно се е провалил и че бъдещето на германския народ е застрашено заради неспособността на Райхсмаршала да превърне командваните от него военновъздушни сили в решителен ударен инструмент. Говореше между другото за корупция, за наложителни персонални промени в Луфтвафе и за свързаните с всичко това пасиви, които поради състоянието на ВВС Гьоринг никога вече не би могъл да заличи.

Направих си съответните изводи. Навън се демонстрираше чисто и неопетнено единство, упование, „пълно доверие“. Зад кулисите обаче и край лоста на властта, където бях постоянен, макар и външен гост, всичко изглеждаше напълно различно. И още нещо беше напълно различно от начина, по който се представяше от пропагандата - Фюрерът не беше в състояние да надскочи сянката си. Той се бавеше и отлагаше,

съобразяваше се с лични чувства, станеше ли въпрос за Гьоринг, макар да си даваше сметка, че в името на делото би трябвало да реагира по друг начин. Отпуснал рамене, много бавно, с леко накуцване Гьобелс напусна след разтвора стаята, където не се изпълни нито едно от очакванията му. Хитлер, който през 1942 г. така силно разкритикува Гьоринг заради провала на Луфтвафе, че последният се отказва да носи всичките си украси и ордени, сега не можа да се реши на решителна стъпка. Загубата на Сталинград незначително как се обърна в полза им Гьоринг, макар че вината за поражението на германците там до голяма степен беше лично негова.

Но с Хитлер винаги беше така. Би трябвало да освободи Гьоринг, но не го направи. След Сталинград до такава степен беше изгубил доверие в генералите си, че не можеше да си представи да изостави своя толкова заслужил някогашен съратник. В тази фаза на войната дори повече от преди започна да го притегля към себе си и настоятелно му показваше, че има нужда от него. Имах възможност да наблюдавам как се поддава на чувствата и спомените си и се оставя да бъде воден от тях. Опитваше се всячески сам себе си да убеди, че подпухналият Гьоринг отново би могъл да се превърне в стария решителен боец, който заедно с него през ноември 1923 г. нахлу с марш във „Фелдхернхале“ и беше ранен там. Когато преди Сталинград съобщавах на Хитлер, че очакваме Гьоринг, той рязко отвърщаше, че това не заслужавало никакво особено внимание и че Райхсмаршалът е длъжен да яде от чорбата, която щели да сърбат останалите му гости. Сега обаче, след Сталинград, той се тревожеше за Гьоринг, канеше го на масата и го питаше дали не иска да му се приготви нещо специално. Това обгрижване в крайна сметка окуражи Гьоринг, той много оптимистично забрави токущо преодоляната ситуация и взе да си поръчва специални ястия и да си носи бира, варена лично за него.

По време на войната Гьобелс идваше в главната щабквартира само когато Хитлер го извикаше. В зимната криза през 1941 - 1942 г., когато се наложи да се призове народът към дарения на зимно облекло за войниците на фронта, присъствах на разговора между Хитлер и Гьобелс. Гьобелс твърдеше и беше напълно убеден в това, че само с 10 процента повече войници би било възможно да бъде превзета Москва. Тотална война, подчерта той, това се налагало тука. За разлика от него Хитлер вярваше, както сам каза, че било твърде рано германският народ „да се обременява“ с тотална война. Показателно беше и не само за мен, че Гьобелс се оказа много по-твърд и решителен от Хитлер. Ако зависеше от него, още през зимата на 1941 г. тоталната война щеше да е факт. И не само при гореспоменатата случка Гьобелс е доказвал, че не се числи към групата подчинени около Хитлер, които винаги казваха „да“. Той често казваше твърдо „не“ и критикуваше и в присъствието на Хитлер, нещо, което никой друг не се осмеляваше да прави. Веднъж по време на едно пътуване го чух да казва:

- Фюрерът за съжаление има край себе си прекалено много хора, които му довършват изреченията.

Каза го толкова силно и толкова ясно, че нямаше как Хитлер да не чуе. Видях, че е чул. Когато през 1945 г. Райхсканцеларията беше превърната в главна щабквартира на Фюрера, Гьобелс беше най-довереното лице на Хитлер. След обсъжданията на военното положение Хитлер постоянно ме караше да го викам и често говорех насаме

с часове. Много от онова, което Гьобелс споделя и дневника си²⁵, съм чул със собствените си уши.

Третият, който най-често се споменава във връзка с Хитлер, е Хайнрих Химлер. Бил е студент, фаненюнкер и практикант по аграрикономика, преди да влезе в НСДАП и да дойде при Хитлер, минавайки през кратка кариера в Доброволческия корпус. По заповед на Хитлер той организира и изгради така наречения Охранителен отряд на партията - СС.

Хайнрих Химлер, който първо е бил секретар на Грегор Щрасер в Долна Бавария, а накрая - шеф на партийния СС, твърде рано беше направил впечатление на Хитлер със своята педантичност и отговорност, със силно развитото си „чувство за дълг“ и дарбата на организатор. Хитлер му се довери за организацията на военизираните партийни отряди СС, остави го да ги оглави и беше сигурен, че той ще му е верен до гроб. Произходът на Химлер, образованието и интересите му, неговите антисемитски „възгледи“, идеите му, мечтата да промени света бяха достатъчна препоръка за поста, който Хитлер му повери. Там той можеше на воля да осъществи онова, за което години наред само неясно си беше мечтал. Даде му се възможност да води „елита“ - мъже, които чисто физически, дори само заради ръста си, правеха впечатление и демонстрираха какво означава „расов подбор“. Хитлер искаше да осигури на този „Орден на черепа“, както Хайнц Хьоне по-късно нарече СС, не само прецизно военно обучение, а и систематична националсоциалистическа школовка и възпитание, което съответстваше напълно на намеренията на Химлер. А че на практика това не се прилагаше с особен успех, забелязах по себе си. Когато през 1935 г. дойдох при Хитлер, знаех за националсоциализма не повече от всеки друг войник от Вермахта на моята възраст. Военното обучение на СС обаче, което би позволило те и без детайлни идейни познания и светоглед да поемат специални мисии, които Вермахтът със сигурност щеше да откаже, отговаряше напълно на представите на Хитлер и Химлер.

Някои общи разговори между Хитлер и Химлер, особено преди войната, невинаги се водеха при закрити врати. Така можах и бъда свидетел на някои от тях и винаги наострях уши, когато ставаше въпрос за „моя отряд“. Когато СС редом с войската на фронта заслужи първите си шпори, Химлер, който обичаше да се позовава на тая история или поне се опитваше да го прави, пожела някои особено смели членове на СС да получат рицарско звание.

Тази „благородническа титла“, която според представите на Химлер не биваше да се предава по наследство, Хитлер прие като „каприз“, с който той, за голямо съжаление на Химлер, не се съгласи. При това Райхсфюрерът тъкмо беше измислил всичко така хубаво. Свидетелството за благородническа титла, така си го представяше, трябваше да се съхранява в дръжката на сабята и винаги да се носи по време на бой. Членовете на ордена трябваше да се женят само за „истински расови жени“ - това беше другата идея на Химлер, по този начин той искаше да дърпа юздите на отличения есесовец от люлката до гроба. Хитлер, който иначе много държеше на здраво поколение, внимателно го изслуша и каза, че това му прилича на детска игра и няма изглед за реализация точно в този вид. Когато един ден дойде придружаващият лекар на Хитлер д-р Карл Бранд и съобщи, че Химлер възнамерявал да принуди жените, които искали да

²⁵ Гьобелс, Йозеф. *Дневници, 1945. Последни бележки*. Хамбург, 1977.

се омъжат за командири на СС, да покриват нормативи за получаване на Спортната значка на Райха, Хитлер ме попита:

- Линге, за какво време майка ви пробягваше сто метра?

След отговора ми, че не знам това, той каза развеселен:

- И майка ми не е имала спортен медал, но мисля, че въпреки това станах доста добър германец.

Катедралата в Кведлинбург, 1 юли 1938. Химлер полага венец на гроба на германския император Хайнрих I. Райхсфюрерът на СС вярва, че 1 000 години след смъртта си императорът се превъплътил в него.

Планът на Химлер, вместо християнството да върне старите германски богове и вярвания и култа към Вотан и Тор и т.н. също беше отхвърлен от Хитлер. Достатъчно му беше, че хората от СС нямаха нищо общо с църквата. Когато веднъж по време на едно посещение на Мусолини в Оберзалцберг той и Хитлер седяха сами на масата, Хитлер обясни това по своя си начин. Разговорът се въртеше около Ватикана и най-общите църковни въпроси. Хитлер подчерта, че не само кралският двор създава трудности на дучето, а и църквата, поради което Мусолини бил „длъжен“ съответно да реагира и да „просвети“ народа си. Когато дучето поклати голямата си глава и явно много учуден запита как това би могло да се случи в Италия, Хитлер ме попита просто така, „между другото“:

- Линге, ходите ли на църква? Колко мъже от охраната ми и от СС ходят на църква?

Казах истината:

- Никой, майн Фюрер.

Това уцели Мусолини буквално в челото. Погледна ме обезкуражен, с широко отворени очи, което явно достави удоволствие на Хитлер.

Химлер беше спокоен, уравновесен мъж, който не биеше на очи. Лично за него по онова време не бих допуснал, че е способен на насилие. Но той, без да се замисля, даваше заповеди, които други трябваше да изпълняват. На нас - от щаба на Хитлер - той ни изглеждаше непрозрачен. Не се ползваше със симпатия сред нас, предпочитахме да го виждаме как си отива, не как идва. Освен това знаехме, че наказва и най-малките провинения в СС много строго. Невероятно беше от какви неща се интересуваше. Забраняваше примерно на есесовците да ядат осолени варени картофи, караше ги да ги ядат само белени и без подправки. Който му се стореше отслабнал или блед, можеше да е сигурен, че ще му се забрани пушенето за строго определен срок. Хитлер, който понякога се шегуваше с това, го оставяше да прави, каквото си иска, понеже хората от СС стояха плътно зад него. Остави го дори да дава разрешение за брак на есесовците с чужденки например, едно правомощие, което сам той упражняваше във Вермахта. Не съм имал възможност да установя, че Химлер е злопамятен. Само когато някой се провинеше повторно, се сещаше и за предишни грешки, но това не оказваше влияние върху размера на наказанието. Веднъж Фюрерът за пореден път прегледа някои от детайлните указания на Химлер и каза шеговито:

- Химлер е учител като баща си. Всъщност е идеален за министър на културата на Райха.

И след кратка пауза:

- Но имам нужда от него там, където е сега.

За всичко останало, което беше вършил, научих едва след края на войната, понеже двамата с Хитлер винаги насаме обсъждаха нещата, на които никога не бих заподозрял, че е способен - масовото унищожение на евреите. Химлер беше издавал заповеди да се убиват евреи и други хора; самият той обаче не беше в състояние да убие някого. Затова след 1945 г. изобщо не се учудих, когато научих, че е наказвал безкомпромисно всеки есесовец, дръзнал да вземе от някой убит нещо за себе си. За поста, който Хитлер му беше поверил, той явно беше правилният избор, но за делото не беше. Ако някой друг беше на негово място, вероятно много неща нямаше да се случат. Нямаше фронтови опит от Първата световна война, което го поставяше в особена зависимост пред Хитлер. Постоянно трябваше „да се доказва“ пред Фюрера и нерядко съм виждал и чувал как Хитлер се отнася с него, когато наоколо нямаше никой. Тогава той не беше „всемогъщият“ райхсфюрер, а новобранец в двора на казармата. В създадените от него Тайна държавна полиция (Гестапо) и Службата за сигурност (СД) ясно личеше почеркът му.

Много пъти Хитлер е споменавал, че по време на Първата световна война е липсвало нещо от рода на СД. Четеше докладите дори когато беше претоварен с работа. Не го смущаваше, че те невинаги го ласкаеха. Очакваше това и така опознаваше настроението на народа по-добре от всеки друг. В полза на организаторските качества

на Химлер, на които Хитлер отчасти разчиташе, говореше например фактът, че той така беше изградил Гестапо, че извън организацията никой нищо не знаеше за нея. Знаех, че след 1933 г. много хора са били изпратени в концентрационни лагери. Тогава си мислех, че става въпрос само за врагове на националсоциализма и криминални престъпници. Много пъти е стигало до мен, отчасти съм го научавал от самия Хитлер, че политическите затворници са били пускани на свобода, ако докажат, че няма да се занимават с нелегална дейност. Химлер ми е казвал, че за да бъдат освободени, арестуваните главни функционери на противникови партии са подписвали декларации, с които се задължавали в бъдеще да не се занимават с политика. И много именити социалдемократи и комунисти се хванали на това - нещо, което, изглежда учудваше Хитлер. Сещам се в тази връзка най-вече за ръководителя на една фракция на Комунистическата партия, Торглер, който, за разлика от Ернст Телман, беше готов да даде това обещание. Освободиха го и той работеше дори като журналист, което говореше само за себе си. По време на кампанията срещу Русия, Торглер написа писмо на Хитлер, което Фюрерът ми даде да прочета. Торглер пишеше, че синът му е изпратен като войник на руския фронт и че условията, при които руснаците живеели по време на властта на Сталин, го ужасили. Писмото на Торглер завършваше с констатацията, че описанията на сина му така са му подействали, че той, бащата, веднъж завинаги се е излекувал от комунизма и неговите обещания. Хитлер се зарадва на това писмо и каза:

- Би трябвало да пратим всички комунисти в Русия, за да се запознаят лично със своя рай.

Ернст Телман отказа да се отрече от комунизма и не подписа декларация, че няма да сътрудничи повече на комунистите, в случай че бъде освободен, затова остана в концлагер до смъртта си през 1945 г. Хитлер, Химлер и Гьоринг продължиха да се интересуват от него до края. Не че се занимаваха с него, Хитлер просто споменаваше името му при всеки удобен случай и непрекъснато се интересуваше как е. Когато веднъж при едно свое посещение в концлагера Химлер говорил с Телман, последният му направил предложение, което по настоятелното искане на Телман той предал на Хитлер. Хитлер трябвало да отличи със специални ордени, така смятал Телман, най-трудолюбивите работници на военната промишленост. Хитлер не страдаше от липса на подобни идеи, но беше изненадан. Погледна учуден Химлер, замислено тръсна глава и взе решение да реализира идеята на Телман, и скоро връчи на първия германски работник на име Ритер²⁶ Рицарския кръст за военни заслуги.

Какво се е случвало по време на войната в концентрационните лагери, за мен, както и за останалите хора от обкръжението на Хитлер, си остана тайна. Разговорите на тая тема между Хитлер и Химлер, както вече споменах, ставаха на четири очи. А за нас Химлер беше и си остана човекът зад кулисите. Едва по време на военно-пленичеството си в Русия научих, че в концентрационните лагери е имало газови камери и пещи за изгаряне. Сигурно звучи невероятно: докато бях при Хитлер, никога не бях чувал за ужасите неща, които предизвикаха възмущение в цял свят. Непрекъснато чувам, че Хитлер не би могъл да знае всичко. Това е пълна глупост. Наистина не присъствах на разговорите между Хитлер и Химлер, никой не присъстваше. Но знам от лични наблюдения, а и от забележките на Хитлер, че той знаеше всичко. Често съм присъствал, когато Хитлер с блеснали очи и треперещ глас е

²⁶ От немски Ritter - рицар. - Бел. прев.

заявявал, че по всяко време най-брутално би отстранил всеки, който застане на пътя му. Нямаше как да не го разбере правилно. Не бих твърдял, че го познавам, ако вярвах, че с това има предвид само арест и затвор. „Целта оправдава средствата“ - това за него беше закон.

От редиците на старите членове на НСДАП дойде и Мартин Борман. И той като Химлер беше селскостопански труженик. Под ръководството на Рудолф Хес като партийен функционер беше изпълнявал длъжността началник-щаб на партията. Чисто външно и той, както Гьобелс и Химлер, изобщо не съответстваше на представата, която националсоциалистите издигаха в култ. Беше груб, як и недоद्याлан. Тялото му беше като на малко биче - здравеняк и невероятно жизнен. Всичко, което правеше, говореше за безскрупулност и грубост. Премазваше като валяк всичко, което застанеше на пътя му. Дори тези, които не го познаваха, отстъпваха пред него, когато го срещнеха. Влезе в по-тесен личен контакт с Хитлер - нещо, към което целеустремено вървеше още от времето, когато аз постъпих на работа при Фюрера - покрай преустройството на селската вила на Хитлер „Вахенфелд“ в Оберзалцберг. Сръчно уреди финансирането с партийни средства и накара Хитлер, който нямаше реалистично отношение към парите, да повярва, че има насреща си човек, който би могъл да го освободи от всичко, което му беше неприятно.

Когато по-късно в Оберзалцберг изникнаха и други строежи никой от нас не се учуди, че и Борман си вдигна прекрасна вила и по този начин, като „съсед“, автоматично попадна в кръга на най-приближените до Фюрера. Борман беше силна личност, чието влияние дори върху самия Хитлер нерядко съм наблюдавал. Работеше ден и нощ, не даваше мира дори на сътрудниците и служителите си и ги тиранизираше. И при най-малки пропуски сменяше безогледно сътрудниците си. Налагаше невъобразимо темпо на работа и гонеше като кокошки наоколо си не само работниците, но и референтите и адютантите си. Наричаха го сполучливо „Господ от Оберзалцберг“. По време на кампанията срещу Франция преживях случка, която сполучливо описва характера и отношението му към неговите собствени сътрудници. Той имаше референт на име д-р Хайнрих Хайм, чиято лежерност беше в ярко противоречие с поведението на Борман. Когато веднъж Хайм със своето невъзмутимо спокойствие доведе Борман почти до лудост и последният здраво го нахока, Хайм с невероятно спокойствие се обърна към мен, но достатъчно силно, за да чуе и Борман:

- Виждате ли, г-н Линге, човекът идва от село. Досега винаги е общувал само с диви животни. Затова не можем да му се сърдим, че така ръмжи.

Хитлер, който научи това, се засмя и обеща на „Хаймчо“, както той наричаше нежния, невероятно духовит и известен като познавач на изкуството много ценен юрист, след войната да го направи свой библиотекар. Жената на Борман беше дъщеря на Райхелайтер Бух, шеф на Висшия партийен съд. По тази линия Борман, който се преструваше, че кариерата изобщо не го интересува, беше поел пътя към партийното ръководство. В семейството си беше тиранин. В пристъп на ярост биеше и тормозеше жена си и общите им деца - това беше тайна, известна на всички в „Бергхоф“. Понеже да имаш много деца беше повод за гордост и признание, на госпожа Борман ѝ се наложи да роди десет. Тихата и скромна жена, на която не ѝ беше лесно с този див холерик, буквално робуваше на властолюбивия егоист, който поддържаше любовници и не признаваше на жена си позицията и уважението, които тя заслужаваше. Той определяше кога и колко дълго тя да остане на гости на Хитлер в „Бергхоф“. Често се случваше да ѝ разреши да присъства само на общите кинопрожекции след вечеря.

Свършеше ли филмът, гостите преминаваха към непринудени разговори и тогава само с един жест мъжът ѝ я отправяше вкъщи. Понякога това се случваше още по време на прожекцията. Общо взето, след 22 часа Борман не искаше повече да я вижда. Тиха, потисната, унижена, тя се измъкваше крадешком. Само за информация - легендарните „бурни сбирки в Оберзалцберг“ не се случваха и резиденцията на Хитлер, а във вилата на Борман. Преди войната в „Бергхоф“ се празнуваше шумно само Нова година. Борман сам канеше гостите на своите събирания. А те бяха главно киноактриси, които лично го интересуваха. Особено конфузно беше, че жена му трябваше да подреди всичко, без да има право да остава. На една подобна сбирка той я събуди посред нощ и ѝ заповяда да му донесе от Мюнхен нова риза за фрака.

Понеже непрекъснато се подвизаваше близо до Хитлер, Борман повече от всеки друг имаше поглед върху начина на мислене на Фюрера. Спестяваше на Хитлер не само много работа, но и нерви. Някои конференции на гаулайтерите ставаха излишни, защото Борман информираше директно щаба на ръководителите на партията. Когато войната започна, позицията му така се беше разгърнала, че той беше постоянно в щабквартирата на Фюрера като свързващо звено между него и партията.

20 юли 1944, главната щабквартира на Фюрера „Волфсшанце“ край Растенбург. Мартин Борман разговаря с Хитлер малко след неуспешния атентат срещу него. На заден план пристигналият същия ден Бенито Мусолини.

След като през май 1941 г. Хес предприе сензационния си полет до Англия, нищо по-добро не хрумна на Хитлер от това да направи от Борман негов заместник. Така Борман се изкачи в партийната йерархия до заместник на Хитлер и по-късно „скромно“ се нарече секретар на Фюрера. А че беше далеч повече от това, доказват многобройни факти. Той решително си изгради властова позиция, която никой, нито генерал, нито министър, не би могъл да игнорира. Всеки написан ред минаваше през цензурата му, преди да стигне до Хитлер, и така той можеше да ползва привилегиите си без остатък.

Хитлер намираше голяма опора в неизчерпаемия работохолизъм на Борман. Нерядко подчертаваше с уважение:

- Командният апарат на партията работи най-добре.

Нищо чудно - всеки жест, всяко желание на Хитлер беше заповед за Борман, а важни новини за въздушните атаки примерно, за разрушенията, причинени от тях, и съответните мерки за оказване на помощ по-бързо стигаха до Хитлер чрез партийната канцелария на Борман, отколкото чрез осведомителните агенции. Борман изгради около Хитлер стена, която правеше невъзможен достъп до него дори за Райхслайтерите и гаулайтерите. Когато през 1944 г. войната беше в последната си фаза и се създаде Народният фронт (Фолксштурм), Борман получи възможност дори за официално влияние върху военния сектор. Вземаше участие в обсъжданията на военното положение и караше военните да усещат ясно, че в настоящия момент е незаменим за Фюрера. Отдавна водеше тайна борба срещу нарастващото заради войната влияние на военните, понеже се страхуваше, че силата на партията може да намалее. Така той се беше закотвил за Хитлер, остана до него до края и при опита си да избяга от Берлин след самоубийството на Фюрера беше убит.

Съвсем различен от Борман беше роденият през 1894 г. в Александрия в Египет Рудолф Хес, който през 1923-1924 г. заедно с Хитлер беше лежал в затвора в Ландсберг и там, под диктовката на Хитлер, на пишеща машина с два пръста беше писал „Моята борба“. С него можеше да говори всеки. Изслушваше аргументи, претегляше ги и тогава решаваше, винаги спокойно и уверено, според съвестта и ума си. Никога не се поддаде на слухове и интриги и никой не би могъл да твърди с чиста съвест, че Хес, „заместникът на Фюрера“, някога някому е навредил. Поради всичките му човешки качества неговите капризи, приумици, захласвания по астрологията и странни хранителни навици и мъдрувания не правеха особено впечатление. Всички ние много го обичахме. И всички бяхме ужасени, когато сутринта на 11 май 1941 г. внезапно съобщиха: Хес е избягал в Англия. В 9:30 часа при мен се явиха адютантът на Хес Карл-Хайнц Пинч и Алберт Борман и развълнувано ме помолиха „веднага, ако обичам, да събудя Фюрера“.

- Трябва - каза Борман - да предадем на Фюрера много важно съобщение за Хес.

Понеже Хитлер беше стоял буден до много късно и изрично ме беше предупредил да не го будя до обяд, отклоних молбата на двамата. Пинч кръжеше наоколо и пристъпваше от крак на крак. Оставих го така и след малко попитах:

- Е, какво има? Какво искате да съобщите на Фюрера?

И тогава Пинч изплю камъчето:

- Хес е избягал от Германия със самолет.

Стори ми се, че земята под краката ми се разтваря. Веднага отидох до стаята на Хитлер и почуках на вратата. Хитлер моментално попита:

- Какво има, Линге?

С треперещ глас съобщих онова, което бях научил от Пинч, който държеше в ръката си писмо за Хитлер от Хес. Докато се огледам, и Хитлер стоеше вече пред мен на вратата, напълно облечен и избръснат. „Вероятно го е предчувствал“ - мина ми през ума. По друг начин не можех да си обясня защо чакаше облечен в 9:30 часа в спалнята си, след като изрично ми беше наредил да го събудя едва към обяд²⁷. Повиках Пинч, който предаде на Хитлер писмото на Хес.

- Познавате ли съдържанието на писмото? - попита Хитлер рязко и нареди да извикат Хьогъл, който да арестува Пинч и да го отведе.

Пинч знаеше какво пише там.

- Ще наредя да го хвърлят в затвора - каза Хитлер - не защото знае какво е написал Хес, а защото не е докладвал веднага за намеренията му. Кой тук е Фюрерът - Хес или аз?

Че Пинч дължеше лоялност и беше длъжен да се подчинява на своя пряк началник Хес, това в момента никак не интересуваше Хитлер. С непроницаема физиономия той заповяда да извикат Борман и Рибентроп, които много се изненадаха. На Гьоринг сам звънна и му каза, придавайки на гласа си „драматичен“ оттенък:

- Гьоринг, случи се нещо ужасно.

Въздухът се „сгъсти“. Всеки се стараеше да избегне срещата с Хитлер. Аз не можех да избягам и така успях да установя, че се преструва на изненадан, поразен и ядосан само пред останалите. Не се осмелих да го попитам дали е знаел за полета на Хес до Англия; поведението му обаче сякаш ми казваше: не само е знаел това предварително, а навярно дори сам е пратил Хес в Англия, за да може той там, чрез лорд Хамилтън, с когото се беше запознал по време на олимпийските игри в Берлин, да се опита да уреди споразумение между Лондон и Берлин.

Официално Хитлер отрече това най-напред на 13 юни 1941 г. в „Бергхоф“ в присъствието на 60 или 70 висши партийни функционери, министри, гаулайтери и т.н. Твърдеше, че Хес е душевноболен и с „налудничавата си идея“ е поставил него и Райха в неприятна ситуация. Но твърде много неща ме караха да си мисля, че твърди това само защото Хес се беше провалил. Неволно си спомних, че няколко дни преди това той бе приел Хес на разговор, продължил близо четири часа, което беше твърде необичайно; толкова дълги „съвещания“ двамата не бяха имали, откакто войната започна. Каквото е трябвало да обсъждат, вършеха го много бързо. Познавах се взаимно и всеки от тях знаеше как най-бързо да запознае другия с проблема. В полза на версията за „укриване на информация“ от страна на Хитлер според мен не на последно място говореше и фактът, че той накара Мартин Борман да промени решението си, след като разбра за него от госпожа Борман, а именно, че мъжът ѝ, угоднически донемайкъде, тутакси сменил имената на децата си Рудолф и Илзе с други, понеже Рудолф и Илзе Хес били техни кръстници.

²⁷ Герхард Енгел представя случая по друг начин. Той твърди (сравни: *Адютант на Хитлер, 1938-1943 г.* Щутгарт: изд. Хилдегард фон Котце, 1974, с. 103), че тъкмо докладвал на Хитлер, когато се появил Борман и обяснил, че Пинч иска да му предаде много важно писмо от Хес. Линге твърди, че версията на Енгел е невярна.

**Гьобелс и Рудолф Хес разговарят на терасата на „Бергхоф”.
На заден план Хитлер.**

От Англия, където Хес беше прелетял като пилот изпитател на самолетостроителните заводи „Месершмит“ и скочил близо до шотландския замък на Хамилтън с парашут от двумоторния изстребител Me-110, който оборудвал заедно със своя стар познат Вили Месершмит с два допълнителни резервоара от по 900 л (към 1200-литровия, който беше в серийно производство), скоро научихме, че при разпита, проведен от лорд Саймън, Хес заявил, че е летял до Англия без знанието на Хитлер. Така неговата информация съвпадна с изявленията на Хитлер. Понеже наблюдавах Хитлер много отблизо, в крайна сметка не се учудих на факта, че го не нареди да арестуват гаулайтер Ернст Вилхелм Боле, началника на Организацията за чужбина в НСДАП, който беше превел за Хес нещо като благодарствено писмо, което последният искал да предаде на лорд Хамилтън в Англия. Само го попита високо и театрално сърдито пред „събралия се екип“ дали „и той не е полудял“. Всички присъстващи се вкамениха при тая сцена. Всеки се страхуваше от ужасната буря и тогава Гьоринг се намеси по начин, който изглеждаше предварително уговорен. Когато внезапно Хитлер тръгна към Боле с вдигнати ръце и заплашително го попита дали „не е полудял“, със спокоен глас Гьоринг накара гаулайтера да докладва на Хитлер какво е направил и какво знае. В този миг и Хитлер се успокои. Той извика Боле настрана и известно време му говори нещо. Показа му и писмото, което Хес му беше предал след бягството си чрез своя адютант Пинч. Писмото на Хес, дълго най-малко десет-петнайсет страници, писано на машина от секретарката на Хес Лаура Шрьодъл, съдържаше диференцирана обосновка на „акцията“, която според последвалите данни на Пинч от 1941 г. се беше провалила вече веднъж. Че Химлер не беше посветен в това, а всичко доказваше, че е точно така, не ме учуди.

По онова време той още не беше дорасъл за подобно нещо, поне според мнението на Хитлер.

С внезапното изчезване на Хес настъпи часът на Мартин Борман. И той реагира с нескрита радост на вестта, че Хес е избягал в Англия. Ехидно каза на Хитлер:

- Този сигурно е откачил. Лети за Англия, скача с парашут и се надява да попадне на приятели, с които да може да прави „голяма политика“.

Питах се откъде Борман е знаел още тогава, че Хес е скочил с парашут. Мълчанието на Хитлер още повече ме учуди. Последвалата забележка на Фюрера, че заради създамата се ситуация лорд Хамилтън, естествено, не би могъл да признае, че се е „познавал с Хес, подхрани допълнително съмнение относно „изненадата“, поднесена му от Хес. И още нещо говореше за съгласието на Хитлер с акцията на Хес - той каза, че ако английската общественост разбере намеренията на Хес, британското правителство би изпаднало в твърде неловко положение, понеже опозицията били против войната. Във всеки случай Борман, който нарече Хес предател и беше на мнение, че той трябва да бъде убит, ако евентуално го екстрадират по време на войната, не беше неподготвен за ситуацията. Още от лятото на 1939 г. се опитваше все повече и повече да изпъква пред Хитлер. Понякога ни се струваше, че Хес отбягва Райхсканцеларията, понеже му беше противна „политиката“ на Борман, който явно искаше да го изключи политически. И през май 1941 г. атмосферата „в двора“ се промени внезапно. Хитлер имаше нужда от Борман; но вътрешно той му беше чужд. На Хес гледаше като на равен, така и се отнасяше към него; Борман за него беше само един „наемник“, на когото обаче можеше да разчита.

В Русия съветски офицери ми съобщиха, че Хес бил „луд“ и че като такъв бил настанен в затвора в Берлин Шпандау, където трябвало до живот да изкупва вината си заради „предателството“. Питаха ме какво ми е известно за него и за влиянието му върху Хитлер и дали „винаги си е бил луд“. Във всеки случай още през май 1941 г. Хитлер го бил обявил за психично болен. Обяснението ми, че след бягството на Хес в Англия Хитлер нямаше друг избор, за моя собствена изненада се прие веднага, което ме учуди само в началото. Скоро ми стана ясно какво всъщност целят. Искане да обвинят западните съюзници, че са спасили Хес от въжето в Нюрнберг, понеже в Лондон той се е опитал да спечели англо-американците на германска страна във войната срещу Съветския съюз.

Какво бих могъл да отговоря на това? Мълчах. С чиста съвест обаче трябва да призная, че, общо взето, Хес си беше съвсем нормален. Но лесно бих могъл да си представя как в Нюрнберг е водил всички за носа. Винаги е правил впечатление на непроницаем и се беше научил да доразвива това впечатление. Понякога никой не знаеше дали Хес се шегува или сериозно се аргументира. Винаги действаше като войник на служба, но когато се отпуснеше, когато изоставеше мрачните си едностранни забележки и започнеше да се шегува, някой, който не го познаваше, би могъл наистина да си помисли, че в момента Хес не е съвсем нормален. Така посред един разговор изведнъж му хрумна идеята да сложи настрана един стол и с прибрани крака и затворени очи да го прескочи или да хване стола за двата крака, да изпъне ръце и така да направи няколко клякания. И му беше все едно кой е там. Гьобелс, Химлер, Гьоринг и другите видни представители на партията и държавата ни най-малко не го смущаваха, докато правеше „волните си съчетания“. Само в присъствието на Хитлер не си позволяваше подобни неща.

Един от малкото „големи“, които не идваха от кръга на старите партийци, беше Йоахим фон Рибентроп. Той беше срещнал Хитлер за пръв път през лятото на 1932 г. в „Бергхоф“, където като зет на известния производител на пенливо вино Хенкел бил на гости на Хитлер. Дватамата толкова бързо се сприятелили, че още през януари 1933 г. Хитлер му върнал визитата в Берлин Далем. Там се срещнали Оскар фон Хинденбург, син на президента на Райха, Райхсканцлерът Фон Папен, Фон Рибентроп и Хитлер, за да подготвят канцлерството на Хитлер, както непосредствено след това се разбра. Хитлер високо оценил ролята на Рибентроп в тази игра, продължи да го цени и по-късно. Дори когато се дразнеше от направо непоносимата арогантност на външния министър, не си правеше от това негативни заключения.

- Той вече има своите заслуги - промърмори веднъж, след като Рибентроп го беше накарал да чака на телефона неприлично дълго.

Берлин, гара Анхалт, 14 ноември 1940 г. Рибентроп изпраща съветския външен министър Молотов след посещението му в Германия.

На него, чиято суетност не отстъпваше много на поведението на Гьоринг, Хитлер явно приписваше забележителни политически способности. Направи го посланик в Лондон и през 1938 г. като приемник на Нойрат - външен министър на Райха, като по този начин му повери пост, който в неговите представи заедно с воденето на войната беше на върха на скалата. Рибентроп обичаше помпозността. Още в Лондон беше обзавел посолството едва ли не по кралски и пръснал купища пари. Но който и да споменеше това пред Хитлер, чуваше едно и също - че Германия чрез своите посланици в чужбина трябва достойно да представя величието и мощта на Райха и че би било дребна кръчмарска сметка, ако точно там се пести. Нали в крайна сметка, нахокваше той критиците, представителите на Райха не „пълнят стомаси“ от банкет на банкет, както е било по времето на Ваймарската република. На честолюбието и кариеризма на Рибентроп помогна и фактът, че Нойрат не проведе „чистка“ сред служителите и

сътрудниците на Външното министерство така, както се искаше на Хитлер. След като Фон Рибентроп наследи Нойрат като външен министър на Райха, се опита да се огрее от светлината на Хитлер и да се появява с него навсякъде. Но Хитлер го остави в несигурност. Нерядко го чувах да му обяснява кратко, по военному:

- Създайте първо ред в собственото си министерство.

За политиката му спрямо Англия, така поне си мислеше Хитлер, Рибентроп беше точният човек.

- В лицето на Рибентроп - така той заяви, пълен с надежда, след обявяването на Рибентроп за външен министър – намерих един достатъчно твърдоглав мъж, когото мога да противопоставя на твърдоглавите англичани.

Поведението на Рибентроп беше изключително арогантно и това го отличаваше от Гьоринг и Гьобелс, които въпреки високите си постове не бяха такива. Когато Рибентроп „прочисти“ министерството си уж така, както искаше Хитлер, а всъщност го разду, за да си осигури особена властова позиция, Гьобелс и той влязоха и конфликт. Рибентроп си беше създал собствена пропагандна и пресслужба и така беше навлязъл в територията на Гьобелс, който отиде при Хитлер и го помоли да вземе решение. Решението беше против Рибентроп.

- Рибентроп, ако обичате, ползвайте създадените вече структури - каза Хитлер и допълни: - Ние в крайна сметка имаме Министерство на пропагандата.

Какъв точно беше Рибентроп, показва и следната случка: по повод на 50^{-ия} рожден ден на Хитлер през април 1939 г. на голямата „Хеерщрасе“ в Берлин се състоя военен парад, на който като гости присъстваха президентът на Чехословакия Хаха и Фон Нойрат - Райхспротектор на Бохемия и Моравия. Нойрат беше поставен от протокола пред Рибентроп, което възмути последния. Той се почувства пренебрегнат и се оплака на Хитлер. Хитлер му обясни, че Райхспротекторът Фон Нойрат заема позицията на държавен глава и в такъв случай съобразно ранга си съвсем правилно трябва да е до самия Хитлер. Прекаленият стремеж към влияние на Рибентроп често водеше до търкания. Арогантността му не се спираше дори пред Хитлер. Не се трогваше от факта, че кара Фюрера дълго да чака на телефона, докато господин външният министър благоволи да се обади. Хитлер често го нахокваше за това, но той не промени нищо нито в себе си, нито в поведението си. Когато Гьобелс и Рибентроп по време на войната поради липса на място получиха кабинети в хотел „Кайзерхоф“, Рибентроп зае толкова много място, че се наложи д-р Гьобелс да накара да изнесат инвентара от отсрещните кабинети на улицата. Разрастването на Министерството на външните работи при Рибентроп стана повод след кампанията срещу Франция Хитлер да заяви:

- Когато заговорят оръжията, вече нямаме нужда от външен министър.

Той припомни на Рибентроп думите на италианския външен министър граф Чано, който след влизането на Италия във войната беше казал: „Затварям министерството си и ставам летец“. И след прокламацията на тоталната война Рибентроп смяташе, че ще успее да се измъкне от разпорежданията, според които всички необходими сили трябваше да се освободят за фронта. Хитлер, който научи това, накара да му представят личния състав на Външно то министерство. Когато установи, че външният министър

беше назначил повече от необходимия персонал, накара да го извикат и възмутено го нахока. Рибентроп обеща да приведе и своето министерство в съответствие с военното положение.

Но при цялата си деспотичност външният министър по всяко време беше готов да изслуша един съветник, който обаче не се казваше Адолф Хитлер. Това беше жена му. Нейното влияние от време на време приемаше форми, с които не само ние се шегувахме, говорейки за мерките, които взема „държавният секретар“ на Рибентроп, имайки предвид именно госпожа Фон Рибентроп. Дори важни телекси минаваха най-напред през нейните ръце, както разбрахме от най-близкото обкръжение на Рибентроп. Но Хитлер му се доверяваше, ценеше готовността му за действие и смелостта му, която той, по думите на Фюрера, беше доказал още в Първата световна война. При всички външнополитически мероприятия Фюрерът търсеше неговия съвет и му даваше да чете външнополитическите си речи, преди да ги произнесе, за да не го изненада евентуално.

Ангажиментът на Хитлер в архитектурата и строителството в общи линии го свързва с инженерите и архитектите Тот, Шпеер, Троост и други специалисти, които бяха готови и в състояние да осъществят строителните му идеи. Д-р Тот, строител на магистралите на Райха, когото Хитлер назначи за министър на въоръжението заради забележителните му способности, загина при самолетна катастрофа през февруари 1942 г. на летището, след едно посещение в главната щабквартира на Фюрера. За Хитлер това беше тежка загуба. Той предполагаше, че в играта има пръст Сикрет Сървис и нареди строго разследване. Установено беше, че самолетът е паднал от малка височина и се е разбил на много дребни части. Реконструкцията на машината се оказа невъзможна, което засили предположението на Хитлер, че е имало експлозия, предизвикана от заложеното от чужбина взривно вещество. Информирани бяхме за редица експлозивни и тяхното възможно залагане в самолетите, и получихме инструктаж от тук нататък преди всеки полет да проверяваме самолетите на Фюрера за подозрителни предмети.

Преди войната Алберт Шпеер беше влязъл в по-тесния кръг около Хитлер и беше получил от него едно ателие в Оберзалцберг, за да може по всяко време да обсъжда с него всички строителни планове. Шпеер, един доста добре изглеждащ, общителен и дружелюбен мъж, произхождащ от средите на едрата буржоазия, който не обръщаше особено внимание на външната показност и военните униформи, се ползваше с голяма симпатия сред нас не само защото Хитлер го харесваше много. В негова полза говореше дори фактът, че като министър на въоръжението и боеприпасите носеше простата униформа на далеч по-малко ценената Организация „Тот“²⁸, което объркваше не само снобите. Когато веднъж попитах Шпеер дали не иска да носи генералска униформа като предшественика си, той отвърна с усмивка:

- Няма да направя грешката на Тот да се мотая наоколо с генералска униформа и при важни решения да изпадам в зависимост от всеки военен с по-висок чин и да чакам неговата оценка. Няма да удриям пети и да крещя: „Тъй вярно, господин...!“.

Хитлер ценеше здравия и практичен разум на Шпеер и му се доверяваше много. Но въпреки това се изненада от бързината, с която Шпеер навлезе в новите си задачи.

²⁸ Organisation Todt (OT) - строителна организация, създадена на военен принцип през 1938 г., носеща името на водача си Фриц Тот, която от март 1940 г. минава в подчинение на Министерството на въоръжението и боеприпасите. - Бел. прев.

- Шпеер - каза веднъж той - вече далеч надмина Тот.

Все повече излизащите от рамките си военни действия изискваха постижения на военната индустрия в мащаби, непознати до този момент. Нареджането на Хитлер да се повишава военният потенциал въпреки всички загуби и тежести, срещна в лицето на Шпеер ответник, който трудно би могъл да бъде заменен. Водещите индустриалци бяха стъписани от темпото на въоръжаване и масираното включване на промишлеността за нуждите на фронта, но на Шпеер му се удаде да си осигури подкрепата им, което учуди дори самия Хитлер. Веднъж например, след като Шпеер бе излязъл, замислено спомена:

- Индустриалните магнати може би мислят, че съм полудял. Но аз се чувствам само като посредник между фронта и промишлеността. Последната трябва да е толкова гъвкава, че да може да отговори на всички изисквания на фронта, независимо дали днес става въпрос за танкове, утре за противотанкови или зенитни оръдия. Не му е лесно на Шпеер.

Полигонът Рехлин, септември 1943. Министърът на въоръжението Алберт Шпеер (отдясно) и командващият изстребителната авиация Адолф Галанд наблюдават демонстрация на нови оръжия.

Шпеер се грижеше за това от време на време Хитлер да кани и индустриалци в главната щабквартира, за да се съветва директно с тях. Когато въздушните нападения над Райха започнаха да вземат все по-опустошителни размери и от това страдаше не само цивилното население, а бяха удряни и центровете на военната промишленост, един ден англо-американските бомби уцелиха и жизненоважните стени на язовирите на Едер и Мьоне. Хитлер беше потресен и отчаян. Той отправи горчиви упреци към Гьоринг и го набеди, че е окуражил врага за такива атаки. Извиканият по спешност в тази трудна ситуация Шпеер обеща да възстанови възможно най-бързо язовирните стени, което и успя да направи в сравнително кратко време. За награда получи пълното доверие на Хитлер. Шпеер получи това, към което толкова много хора напразно се

стремяха. Дълго време Хитлер му вярваше, независимо какво той казваше или докладваше. Затова пък главният сътрудник на Шпеер - Зауер срещна скептицизъм и отхвърляне. Хитлер го подозираше в шмекеруване с цифрите и гледаше на него с нескрито недоверие. Неведнъж съм чувал Хитлер да го заплашва:

- Не ме лъжете с погрешни цифри! С тези цифри ще пресмятам положението на фронта.

Към края на войната Шпеер, когото Хитлер с течение на времето взе да обвинява, че не бил „стоик“, вече не премълчаваше мнението си, че войната е загубена, което се опитваше да обосновава в докладните си записки. Не само виждах, че Хитлер ги оставя настрана, без да ги чете, но го и чух веднъж да казва:

- Шпеер само иска да ми докаже, че войната е загубена.

Веднъж Херман Фегелайн, връзката на Химлер с Хитлер, опита да си изпроси от мен една от докладните записки на Шпеер, понеже той и Химлер предполагаха, че Шпеер не иска повече да „се бори“, че бил преминал в „лагера на пораженците“ и пречел па „победата“. Отказах да им дам документа с аргумента, че имам заповед от Хитлер да не давам никому, какъвто и да било документ без изричното му съгласие. Учудващо беше, че Борман не реагира в този момент, макар да мразеше Шпеер до смърт. Може би искаше предвидливо да спечели Шпеер за „съмишленик“, когато настъпи часът, към който вървеше всичко. В последните дни па април 1945 г., когато всичко катастрофално се сруташе и краят беше съвсем близо, Шпеер се обади от Хамбург в бункера на Райхсканцеларията и ме попита какво мисли да прави Хитлер. Понеже няха съмнения, отговорих, че „шефът ще остане в Берлин и тук ще изчака резултата“. Шпеер, явно развълнуван и угнетен, веднага предложи да изпрати от Хамбург самолети тип „Физелер-Щорх“, с които да избягат Хитлер и Ева Браун. Когато му казах, че усилията му са напразни, той поиска да го свържат с Ева Браун, но не получи от нея различен отговор. Не само този факт е доказателство за абсурдното му твърдение по-късно в Нюрнберг, че планирал да отрови Хитлер в бункера на Райхсканцеларията.

С Ерих Рьодер, главнокомандващия военноморския флот, Хитлер се беше срещнал малко след като бе дошъл на власт. Рьодер поканил Хитлер да разгледа военните кораби, когато последният още не беше станал канцлер на Райха. Именно тогава Хитлер беше заявил, че флотът, за разлика от това, което постоянно се твърдеше, никак не е ориентиран към кайзера. Моряците се интересували от националсоциализма и Хитлер, докато войската стояла настрана от тези идеи. Напразно Гьобелс постоянно предлагаше да говори пред офицерския корпус на войската за идеите на националсоциалистите. Още в самото начало Хитлер откри у Рьодер човека, върху когото би могъл да гради достойнство и чест. Макар по онова време да се шегуваха, че „флотът нямало да стигне далеч, докато върви на „колела“²⁹, за Хитлер Рьодер беше най-способният мъж, на когото залагаше всичките си надежди по отношение на любимото си оръжие, което той познаваше по-добре от всеки адмирал. Експертите по ръководство на морския бой не се чувстваха особено добре, когато трябваше да отговарят на въпросите на Хитлер при техническите обсъждания. Докъде стигаха познанията на Хитлер, доказват не на последно място и неговите скици за нови бойни кораби. Понеже огромните бойни кораби бяха лесна цел за бомбардировачите, той

²⁹ Игра на думи - Рьодер (Raeder), името на главнокомандващия, означава и „колела“. - Бел. прев.

искаше да премахне стария „параден тип“, както се изразяваше. Всички надстройки, с изключение на командния мостик, трябваше да изчезнат в бъдеще, най-горната палуба с траншеи отстрани за екипажа - да се бронира и да се направи с конусообразна форма. Само най-тежката артилерия да остане над палубата, средната и леката - под нея. По време на войната той конструира тип крайцер с катапулт и самолети, които се събираха под палубата, който обаче специалистите от флота отхвърлиха с обосновката, че англичаните също нямали такива крайцери и затова този тип не бил „класически“. Но един ден, тъкмо седяхме на масата за обяд, пристигна телекс, в който се съобщаваше, че англичаните строят подобен крайцер. С ехидна усмивка Хитлер връчи листа на своя адютант от флота адмирал Фон Путкамер с думите:

- Англичаните сега строят крайцера, явно е на път да стане класически.

Путкамер, засегнат, замълча. А и какво би могъл да каже?

Гдиня, 4 май 1941 г. Хитлер инспектира линейния кораб „Бисмарк“ преди рейда му в Атлантика.

Хитлер често ми е разказвал, че още като млад се е занимавал интензивно с въпроси от военноморското дело. Понякога скицирал върху бележници всякакъв вид военни кораби и корабни брони, изглеждало сякаш просто „убива времето“. Кое от тези скици е изпробвано или по някакъв начин използвано, не знам. Военният флот не ме интересуваше. От устата на адмирал Карл Дьониц съм чувал хвалебствия за детайлните познания по въпросите на флота и изобретателските способности на Фюрера. За един от изобретателските импулси си спомням много добре. Беше краят на октомври 1941 г., Хитлер мислеше над това как да направи „кръстоска“ между мина и торпедо. Тези експлозивни трябваше да се задействат от шума на винтовете на плаващите покрай тях кораби, да бъдат привлечени от тях с магнити и да детонират в корпусите им. Ако не

срещнеха цел, след пет години сами да се обезвредят автоматично, за да не застрашават цивилното корабоплаване. По време на пътуване постоянно вземах по три книги за флота - английската „Книга за флота на Джейн“, немската „Календар на флота на Вайер“ и съответния годишник на Германския военноморски флот. Хитлер ги знаеше почти наизуст. По време на норвежката операция за пръв път флотът беше вкаран в мащабна акция. Военните „трепереха“, но Хитлер, сам развълнуван и нервен, трескаво се стараеше да излъчва спокойствие и сигурност.

- Дори ако завземем Норвегия с цената на загубата на военноморските сили - каза той на Кайтел и Йодъл, - флотът пак би си спечелил лавров венец за страниците на историята.

Един диспут, в който военните изразиха загрижеността си, че нашият флот притежава само „малки корита“, Хитлер прекрати със забележката, че „в бъдеще ще строи само малки маневрени кораби, които да представляват трудни мишени за врага“. Когато веднъж адмирал Дьониц се опита да извади аргументи срещу тази идея на Хитлер, последният го попита:

- А какво ще стане, когато големите бъчви потънат? Екипажът ще се прехвърли на малки лодки. Защо тогава да не си спестим една обиколка?

Дьониц мълчеше смутено.

След успешния десант в Норвегия авторитетът на Ерих Рьодер толкова нарасна, че един ден Хитлер го извика, за да му даде „частно“ няколко съвета. Макар да имаше неща, които не бяха предназначени за чужди уши, Хитлер не се смути от факта, че аз, понеже бях в стаята му, без да искам, чух много. Най-забележителен ми се стори съветът на Хитлер към Рьодер да се откаже за в бъдеще от титлата „доктор хонорис кауза“ пред името си. Още преди изненаданият адмирал да бе успял да отговори, Хитлер попита, смеейки се:

- Г-н гросадмирал, как мислите би изглеждало, ако отгоре на някое писмо на Ото фон Бисмарк стои написано - д-р х. к. Ото фон Бисмарк?

Реакцията на Рьодер беше притеснение и смут.

През всичките десет години, особено след 1936 г., Хитлер непрекъснато се притесняваше за здравето си. От него знам, че след края на Първата световна война страдал от болки в стомаха, което смяташе, че се дължи на нередовния и изтощителен начин на живот след уволнението му от армията. Понеже оплакванията не намаляха, той търсеше облекчение чрез нови и нови медикаменти. Д-р Конти, по-късно „началник на здравеопазването на Райха“ и пръв „личен лекар“ на Хитлер, го посъветва просто да яде това, което му харесва. Това не помогна. Болките останаха. Консултира се с други лекари и последва съветите им. Един от тях, хирургът д-р Карл Бранд, остана при него и стана негов придружаващ лекар, понеже Хитлер искаше винаги да му е на разположение, ако нещо му се случи по време на пътуване. Него и един друг хирург - проф. Хаазе, заместваше д-р Хаселбах, когато Хитлер оставаше в Бавария. Един ден „кореспондентът на Райха“ Хайнрих Хофман доведе при Хитлер берлинския

специалист по вътрешни болести д-р Тео Морел³⁰. Морел имаше в Берлин голям кабинет, посещавам от много артисти, бизнесмени и дипломати. Минаваше за „моден лекар“, но имаше големи успехи. Но и лечението при Морел не можа да премахне грижите на Хитлер за собственото му здраве. Той се вкопчи в идеята, че оплакванията му ще спрат, ако като тотален вегетарианец, не яде зеленчуците и салатите, продавани и магазините, а само такива, които са отгледани при специални условия. Растенията трябваше да се отглеждат в специални градини, да им се добавят специални вещества чрез определени торове и смес от почви, които според него не биха увредили организма му. Ако лекарите го посъветваха поне от време на време да поема и животински мазнини, той ги отпращаше. Не беше лесно на Морел да е личен лекар на Хитлер.

Физическата разруха на Хитлер беше започнала рано и никой не знаеше това по-добре от самия него. Но той не слушаше съветите на лекарите да се храни по друг начин, различен от досегашния, и да „въведе“ нормален ритъм на живот. В края на 1942 г., когато битката за Сталинград навлезе в застрашителна фаза, лявата му ръка започна да трепери. Струваше му големи усилия да потиска това и да го крие пред непознати. Притискаше лявата си ръка към тялото или я държеше с дясната, така се опитваше да скрие състоянието си, което беше много трудно, особено, когато подобни симптоми се появиха и при левия му крак.

Понеже обичаше да яде сладкиши и се страхуваше, че ще надобелее, Хитлер контролираше строго теглото си. Дебелината, смяташе той, би намалила авторитета му сред обществеността. Затова често вземаше силни слабителни и след това опиум, за да успокои стомаха си. Следваше лекарство, което да убива бактериите в стомаха. Тези силови мерки прилагаше дори когато болките в стомаха се дължаха на проблемите с военните. От време на време се чувствах като лекар - винаги носех куфар с медикаменти, които трябваше да давам на Хитлер, в случай че ги поиска. След атентата от 20 юли 1944 г. временно се почувства по-добре от всеки друг път. Но това беше само отсрочка. Лекарствата сега не се вземаха от аптеката, а от санитарната служба на СС войските. Оттогава Хитлер започна да се страхува, че може да го отровят. Макар че след 1936 г. говореше често за близката си смърт и даваше да се разбере, че скоро ще ни се наложи да се справяме без него, никога не се оплакваше. Лягаше на легло, само ако беше толкова зле, че действително нямаше друг изход. Толкова се владееше, че хората, които не го познаваха добре, не забелязваха, когато му имаше нещо. Когато беше болен, никой не биваше да знае това. Дори на Ева Браун не казваха. Говореше с нея по телефона, както обикновено, без дори да намекне, че лежи в леглото. При това болките в стомаха понякога толкова го мъчеха, че се свиваше, когато мислеше, че никой не го вижда. Само заради това винаги да изглежда „здрав“, по всяко време - „вездесъщ“, понасяше мълчаливо болки дори когато не се налагаше. Представете си примерно учудването на д-р Ервин Гизинг, когато Хитлер реши, че не иска упойка преди операция. След атентата на Щауфенберг Гизинг му направи операция на ухото и той само ме помоли да го държа здраво.

- Това, което моите войници ежедневно търпят на фронта, ще мога да понеса и аз.
- Така каза и забрани, каквито и да било дискусии върху излишните болки.

³⁰ За Морел вж. Мазер, Вернер. *Адолф Хитлер. Легенда – митове, действителност.*

Втора част

С Хитлер през войната

По време на войната Хитлер беше всъщност само войник, пълководец и стратег. Той се „отдели от света“, капсулира се в рамките на военните действия и започна да игнорира всичко, което до този момент беше приемал отчасти и като свое главно занимание. Натоварваше се сам със задължения, които бяха прекалени и излишни, и действаше така, сякаш се налагаше да живее по-скромно и по-непретенциозно от всеки друг. Мина времето на така обичаните киноветери в най-тесен кръг, свърши спокойното време с плочи и пикници, и пътувания из страната. Това, че се отдръпна дори от ръководенето на държавните дела, беше едно от другите съществени последствия от войната. Докато до 1939 г. беше постоянно зает с какви ли не държавни проблеми, сега само изслушваше това, което му съобщаваха за работата си, успехите и неуспехите си министрите, Райхслайтерите, гаулайтерите, генералните губернатори и комисари. Фактът, че по време на войната нито гаулайтерите, нито министрите имаха право да се събират за общи обсъждания, отне на правителството освен всичко друго и част от концентрираната праволинейност, която в много случаи би била полезна. Политиците и функционерите, които бяха на най-високи позиции и се чувстваха отговорни, често научаваха едва впоследствие какво са направили колегите им, при което нерядко се оказваше, че в същото време повечето от тях си бяха блъскали главите със съвсем същите проблеми и бяха вземали в определени случаи точно противоположното решение. Общите решения принадлежаха на миналото.

Без Борман хаосът сигурно скоро би станал пълен. Че Хитлер въпреки тези слабости си остана господар на ситуацията и знаеше навсякъде „кой докъде може“, беше част от мотивите, които караха не само политиците и функционерите, но и голяма част от военните да го смятат за гений, без когото не би могло да се върви напред. Дали Хитлер поддържаше този стил на ръководство и управление, за да постигне точно такъв резултат, не знам. Вярно е, че понякога той казваше „какво ли ще правите, ако внезапно няма да ме има“, но това не водеше непременно към този извод. Доколкото аз можех да преценя, военните, поне за най-важните неща, биха се справили и без Хитлер, но цивилните щяха да се изправят пред пълен хаос. Борман държеше в ръцете си партията и вождовете ѝ, но без Хитлер той, когото народът не познаваше дори по име, би бил напълно безсилен.

Твърде самонадеяно би било от моя страна да се опитвам да оценявам постиженията на германските военни по време на войната. Вярно е, че можех по всяко време да влизам в залата, където се обсъждаше военното положение, да гледам и слушам какво се случва там, когато имаше принудителни поводи за обсъждане. Но извън този факт ми липсваше специалната подготовка за преценка на съответните мерки, за причината за вземането и изпълнението им в хода на бойните действия на военния театър. И все пак едно е сигурно - много от нещата, които редица военни след 1945 г. разказаха на света, не протекоха така, както те се постареха да ги опишат. Разговори, на които съм бил свидетел, понякога се показват в светлина, която е твърде далеч от действителността. Докато по време на обсъждането на военното положение всичко се стенографираше от заклети стенографи, при разговорите, които Хитлер провеждаше с отделни военни, това принципно не се случваше. Затова той беше доволен, когато ме видеше в залата като страничен свидетел. Така можеше, а това по

време на войната се случваше все по-често, в определени ситуации в присъствието на някогашните събеседници или на хората, на които предаваше заповедите си, да зададе предварително обмислен риторичен въпрос:

- Линге, какво казах тогава и какво предложи генерал...?

Ако станеше нужда да се подсигури допълнително достоверност с наличните протоколи, той ме прашаше в стаята на стенографите, където можехме да влизаме само той, Шауб и аз. Някой генерал, който се доверяваше на паметта си, може и да си е мислел тогава, че се преструвам, че проверявам протоколите, понеже никога не се връщах с отговори, които да накарат Хитлер да промени мнението си. В действителност протоколите винаги потвърждаваха онова, което Хитлер вече беше казал. Ако беше иначе, естествено, никога не бих го отрекъл.

Когато войната започна, Хитлер затвори след себе си врата, която никога повече не отвори. Това показва не само категоричната преориентация на дейността му. През втората половина на август 1939 г., когато в Берлин, Мюнхен и Берхтесгаден телефоните „прегряха“, а дръжките на вратите непрекъснато се натискаха, ми стана ясно, че въпреки противоречивите съобщения хубавото време свършва. От самия Хитлер не можех да науча нищо. Той мълчеше. Дори Ева Браун, която на 24 август на сбогуване, угрижена, го попита колко дълго възнамерява да остане в Берлин и кога отново ще е в „Бергхоф“, чу от него само:

- След два или три дни.

Но на фона на непрекъснатото влизане и излизане на политици и дипломати, чиято дразнимост и напрежение в тези дни придаваше на всичко особена атмосфера, изказването му изглеждаше някак прозрачно. На 14 август той прие главнокомандващите на трите рода войски на Вермахта и д-р Тот. На 22 август главнокомандващите отново се появиха, придружени от някои генерали, Фон Рибентроп излетя на следващия ден за Русия, а на 23 август обществеността разбра за сключването на германско-руския пакт за ненападение в Москва. В Берлин нещата се случваха на високо ниво. На 26 август имаше обсъждания от ранна утрин до късна вечер, напрежението не спадна. Защо се случи това, научих в кабинета на Борман. В този ден Хитлер искал да нападне Полша, по бил спрял поради факта, че англичаните ратифицирали договора си с Полша и заради италианците, които отказали да влязат във войната на страната на германците.

„От 25.08 нататък в пълна тишина започва мобилизацията на германците“ - това прочетох в бележка на Борман, която той беше дал на един от референтите си, а на 29 август същият ми каза, че мобилизацията, според бележката на Борман, продължава въпреки преговорите и ще бъде приключена на 31 август. Хитлер беше невероятно възбуден. Отнасяше се към военните адютанти Шмунд и Енгел като към подофицери. Ругаеше Генералния щаб и го обвиняваше, че се страхува от употреба на оръжие. Но той, Фюрер и върховен главнокомандващ на Вермахта, нямало да се остави да го съветват подобни военни. Въздухът в щабквартирата се сгъсти. В нощта срещу последния ден от мобилизацията се въртях до късно в леглото. Хитлер, напротив, в нощта на 30 срещу 31 август спа въпреки цялата си превъзбуда спокойно и дълбоко. Външно изглеждаше, сякаш не се случва нищо необикновено. В действителност обаче беше нервен и неспокоен. Дипломатическите престрелки и упоритостта на англичаните

късаха и неговите нерви, още повече, че за него отдавна вече беше ясно какво ще направи.

На 1 септември беше прекарал неспокойна нощ, което беше разбираемо при тези обстоятелства. Когато ме извика при себе си и ме попита дали багажът е готов и „подръка“, устата му така силно миришеше, че ми се искаше да му го кажа - в крайна сметка трябваше да приеме не само военните, а и шведския индустриалец Биргер Далерус, който по свой си начин се стремеше да предотврати войната в последната минута. Не исках да моля за съдействие личния лекар на Хитлер Морел, той сам можеше да подуши онова, което искаше да знае. Размислите ми как да кажа на Хитлер за неприятния дъх самият той прекъсна с нареждането за в бъдеще да вземам със себе си само сивите униформи. Малко преди 10 часа, облечен в сиво, Фюрерът пое към Райхсканцеларията, за да вземе участие в заседанието на Райхстага. Отряди на СА и СС още от 8 часа бяха направили шпалир по пътя от „Вилхелмщрасе“ до „Кролопер“, което точно този ден не беше необходимо - по улиците нямаше кой знае колко хора. От радостта, която през 1914 г. бе съпътствала началото на войната, нямаше и следа. Вярно е, че имаше овации, но те бяха бледи и в сравнение с предишното „преклонение“ - много ограничени.

Хитлер пътува към „Кролопер“ за заседанието на Райхстага, където ще обяви войната с Полша. Зад него Линге, на задната седалка Йозеф Гьобелс и Роберт Лай.

Пристигайки в Райхстага, Хитлер видя, че редовете са пълни, макар че все още липсваха около стотина депутати. Гьоринг, председателят на Райхстага, се беше погрижил и „по силата на пълномощията си“, каквито имаше като такъв, беше намерил и настанил на празните места „резервни депутати“. Празните места - и то точно в деня на обявяването на войната - със сигурност биха смутили не само Хитлер. Нервността, която ми беше направила впечатление сутринта още при поздравя, не беше изчезнала. За разлика от обикновено той не можа да я прикрие дори по време на речта си. Правеше грешки и не изглеждаше така сигурен, както беше в други случаи. Решението си да започне войната взе много трудно, макар че, както вече днес е известно, направи

всичко възможно, за да се случи точно това. Без съмнение би се радвал, ако Полша беше извършила нападението и по този начин да му отнеме решението. Ето какво каза между другото в Райхстага:

- От месеци вече страдаме под натиска на проблем, който някога ни причини Версайският диктат и който сега се изроди напълно и стана непоносим. Данциг беше и си остава германски град! Коридорът беше и си остава германски... Както винаги и сега се опитам да постигна промяна на нетърпимото положение по пътя на мирни предложения за ревизия на ситуацията... Всички тези предложения... бяха отхвърлени... Едно обаче е невъзможно да се очаква, че едно безумно положение ще се изчисти по пътя и а мирна ревизия, а самата мирна ревизия решително да се отхвърли! Безумно е и да се твърди, че този, който е в подобно положение... и реши сам да предприеме тези ревизии, нарушава закона. В разговори с полски държавници споделих мисли, които те бяха чули от мен в последната ми реч пред Райхстага (от 28.4.1939 г.). Никой не може да твърди, че това е било непристоен метод, още по-малко - непристоен натиск. Наредих да се формулират германските предложения и трябва още веднъж да повторя, че няма по-лоялно и по-скромно нещо от тези, разпространени лично от мен, предложения. И сега искам да кажа на света следното: единствен аз бях изобщо в състояние да направя подобни предложения! Понеже със сигурност знам, че по онова време влязох в противоречие с мнението на милиони германци. Тези предложения бяха отхвърлени... Отвърнаха на тях с мобилизация, със засилен терор, с повишен натиск над германското население в тези области и с бавна икономическа, политическа и накрая, през последните седмици – и с военна и пътнотехническа задушаваша борба срещу свободния град Данциг... Накарах да съобщят на полския посланик преди три седмици още, че ако Полша изпрати на Данциг и други ултимативни ноти, ако се предприемат нови мерки за потискане на германското население, или ако се направи опит по пътя на митнически и политически санкции градът да се унищожи икономически, тогава Германия няма дълго бездейно да гледа. Не оставих място за съмнение, че в това отношение не бива да се обърква днешна Германия с Германия от онова време... Направих... още един последен опит! Макар вътрешно да бях убеден, че полското правителство... не взема на сериозно едно действително разбирателство, приех предложение за съдействие от британското правителство. То предложи да не провежда само преговори и ме увери, че ще съдейства за директна връзка между Полша и Германия, за да се върнем още веднъж към започнатия разговор... Приех това предложение! Създадох основите за подобни преговори... И останах да чакам с правителството си цели два дни дали полското правителство ще благоволи да изпрати пълномощник или не! До вчера вечерта не беше изпратен пълномощник, а съобщиха чрез своя посланик, че в момента размислят дали и доколко са в състояние да приемат английските предложения. И щели да съобщят това на англичаните. Господа народни представители, щом се допуска, че германският Райх и държавният глава ще изтърпят подобно нещо, това би означавало, че германската нация не заслужава нищо друго, освен да бъде свалена от политическата сцена... Тържествено обещах и сега го повтарям, че не изискваме нищо от западните държави и никога не бихме искали, каквото и да било. Уверих, че границата между Франция и Германия е окончателна. Предлагал съм на Англия непрекъснато нашата дружба и ако е необходимо - най-тясно сътрудничество. Но няма как да се дава обич само от едната страна, тя би трябвало да срещне отклик в другата. Германия няма интереси на Запад, нашият

Западен вал е едновременно граница на Райха за всички времена. Нямаме подобни цели и за в бъдеще и тази позиция на Райха няма да се промени. Останалите европейски страни отчасти разбират нашата позиция. Преди всичко бих искал тук да благодаря на Италия, която ни подкрепя през цялото време... Неутралните държави ни увериха, че ще запазят своя неутралитет, така, както и ние преди им го гарантирахме... Ето нашите цели: ще разреши - първо, въпроса с Данциг, второ, въпроса с коридора и трето, ще се погрижи за това в отношенията между Полша и Германия да настъпи обрат, който да осигури мирно съвместно съществуване. Решен съм да се боря дотогава, докато или сегашното полско правителство склони да направи тази промяна, или някое друго полско правителство се окаже готово да стори това... Тази нощ Полша за пръв път накара редовните си войници да стрелят на собствената ни територия. От 5:45 часа³¹ се отвърща със стрелба! И отсега нататък всяка бомба ще предизвиква в отговор бомба... ще водя тази борба, все едно срещу кого, дотогава, докато гарантирам сигурността на Райха и правата му... Щом призовавам Вермахта, щом изисквам от германския народ жертви, ако е необходимо - всички възможни жертви, значи имам право на това, понеже самият аз днес съм също толкова готов, колкото и по-рано, сам да бъда тази жертва! Не изисквам от нито един германски мъж нещо различно от това, което самият аз от много години насам съм готов да направя по всяко време... Ако в тази борба ми се случи нещо, тогава пръв мой наследник ще бъде партийният другар Гьоринг. Ако на другаря Гьоринг се случи нещо, негов наследник ще бъде другарят Хес... В случай че и на другаря Хес му се случи нещо, ще призова със закон сената да избере най-достойния, това означава - най-смелия от редовете си... Една дума така и не можах да науча и тя е капитулация! Ако обаче някой си мисли, че ни очакват тежки времена, тогава ви моля да си спомните, че някога един пруски крал с една смешно малка страна се опълчи на една от най-големите коалиции и след три битки накрая все пак победи, понеже имаше онова вярващо, силно сърце, което и на нас ни е нужно в тези времена. А на останалия свят бих искал да заявя: ноември 1918 г. никога няма да се повтори в германската история!

С извънредния влак „Америка“ като главна щабквартира на Фюрера, за чиято сигурност отговаряше произведеният едва няколко дни преди това в генерал и назначен за комендант на главната щабквартира Ервин Ромел, на 3 септември поехме от Берлин за Полцин, на 4 септември оттам за Плиниц и на 5 септември - към учебния полигон на войската Ерос-Борн в Померания, откъдето Хитлер наблюдаваше похода до 8 септември. Ромел, когото Хитлер особено харесваше, като комендант на главната щабквартира и като командир на състоящия се от 16 офицери, 93^{-ма} подофицери и 274 войници придружаващ батальон беше отговорен за сигурността на Фюрера не само във влака, а и във от него, когато Хитлер отиваше до фронта. Хитлер му разрешаваше да участва в обсъжданията на военното положение, канеше го за обяд или вечеря и му даваше информация, което го правеше да изглежда особено привилегирован. Обясняваше му предимствата на едновременно използване на танкове, щурмови отряди и пикиращи бомбардировачи и как бързите победи всъщност възпрепятстват врага да копира неговата, на Хитлер, стратегия и тактика. Оставах с впечатлението, че Ромел жадно поглъща всяка дума на Фюрера.

³¹ Правилно би било: от 4:45 часа.

**Полша, септември 1939... На фронта сред войниците
(вляво от Хитлер - Хайнц Линге).**

Хитлер се държеше, сякаш се намира на маневри. Пътуваше с бронирана разузнавателна кола, когато тръгваше към фронта, минаваше почти всекидневно през гори и какви ли не непроходими места, където навсякъде се криеха полски снайперисти. Веднъж, минавайки през една гора на брега на Висла, се натъкнахме ма брутално избит 20 минути по-рано от поляците германски санитарен отряд. Хитлер се вбеси и промълви:

- Ще ми платите за това!

И сега не знаеше какво е страх. Разговаряше с войниците, разказваше преживяванията си, които беше имал като войник на фронта по време на Първата световна война, и се наслаждаваше, когато виждаше погледите на войниците от бойните отряди, изпълнени с надежда и гордост. Демонстративно ядеше с войниците храната от полевите кухни и предлагаше на гаулайтерите в бъдеще да вземат пример от него. По време на едно от първите ни пътувания до фронта един от генералите, на когото увереността на Хитлер явно не харесваше, каза, че този поход бил приключение, при което Хитлер го погледна строго и само каза:

- Успокойте се. Мина времето на приключенията.

Вечерта обаче, когато бях насаме с него, той заяви:

- Всичко трябва да върви само бързо, възможно най-бързо. Противникът в най-кратко време трябва да падне на колене. Тогава никой вече не би имал възможност да говори за приключения.

Непрекъснато се информираше какво става на Запад. Потискаше го страхът от война на два фронта повече, отколкото би искал да признае. Друго беше настроението

при Ромел, който още преди 1 септември смяташе, че всичко ще свърши за 14 дни. Когато изглеждаше сигурно, че англичаните и французите ще продължат да стоят настрана, отправил поглед към Западния вал, Хитлер доволно установи, че предсказанията му са се сбъднали.

- Англичаните и французите - каза той с лека ирония на Хевел, който на 27 август му беше обяснил, че е дълбоко убеден, че ако германците нападнат Полша, англичаните ще влязат във войната - явно не искат нова световна война. Който се страхува, че те сериозно ще се намесят във войната в полза на Полша и ще се придържат към задълженията на сключения съюз, нищо не е научил от историята.

Напрегнат вътрешно и с нетърпение на 19 септември в главната щабквартира в курорта Сопот Хитлер очакваше момента да влезе в Данциг, за което в началото най-често ставаше въпрос или поне така изглеждаше отвън. И когато мигът настъпи, на 19 септември, малко след 16 часа, седях, както винаги зад него. Неописуемата радост на хората в Данциг направи невъзможни разговорите в откритата кола и накара Хитлер да забрави мрачния 1 септември в Берлин. Имах място в ложата в Театъра на историята и останах седнал на него, докато всичко не рухна. Това, което Хитлер видя насреща си в Данциг, надмина всичко преживяно до този момент, а то включваше и триумфалните влизания в Линц и Виена. От колата, която се придвижваше много бавно напред, той благодареше на опияненото от радост население, което направо го бомбардираше с букети цветя. Когато понечвах да изтрия от очите си сълзите на възторг и умиление, се преструвах, че някой от букетите ме е уцелил, макар че всички останали, с изключение на Хитлер, също се опитваха да се борят със сълзите. Хитлер изглеждаше развълнуван, но непроницаем. Пред „Артурсхоф“ в Данциг го чакаха гаулайтерът на града Форстер и някои местни партийни функционери, Кайтел, Фон Рибентроп, Ламерс, Химлер, д-р Дитрих, Борман и адютантите на Хитлер. В речта, която произнесе, той говори за победния марш, продължил 18 дни, макар че Варшава още не беше паднала, а боевете на полуостров Хела продължаваха. Между другото каза следното:

- Разбихме Полша за 18 дни и с това върнахме положението, което вероятно ще направи възможно спокойно и разумно да говорим с представители на този народ. Междувременно Русия видя в това повод да нахлуе в Полша в защита на интересите на белоруското и украинското население. Преживяваме момент, когато Англия и Франция виждат в съвместните действия на Германия и Русия ужасно престъпление, да, един англичанин пише, че това било перфидно. Англичаните винаги знаят всичко! Струва ми се, че в Англия наричат перфидност това, че опитът за взаимодействие на демократична Англия с болшевишка Русия не успя, докато тъкмо обратното, опитът за същото на националсоциалистическа Германия с болшевишка Русия се оказа сполучлив. И тук веднага искам да поясня: Русия си остава това, което е, Германия също ще остане това, което е. Но едно е ясно и на двата режима - нито руският, нито германският режим е готов да пожертва дори един-единствен мъж за интересите на западните демокрации. Уроците от четирите години война са достатъчни и на двете държави, и на двата народа³².

По-късно, когато увереността на Хитлер се беше възвърнала и видях, че е в добро настроение, го попитах защо тогава през 1939 г. в Данциг, напук на фактите, говори за

³² Германска национална библиотека, текст от 19.09.1939 г.

победа в рамките на 18 дни. Обяснението му беше не само многозначително, но и убедително: на 17 септември, в съответствие с взаимните договорености, руснаците бяха нахлули в Полша, която тъкмо беше понесла унищожителен удар. На тях, на Съветите, от политически и пропагандни съображения не им се падаше победна слава. И многозначително и с усмивка допълни, че още тогава „ясно“ е казал:

- Веднага искам да поясня: Русия си остава това, което е, Германия също ще остане това, което е.

От казино-хотела в Сопот, където беше устроена щабквартирата, Хитлер посети полуостров Хела. Там поляците чак до началото на октомври оказваха упорита съпротива. Най-много го интересуваше как са се отразили тука нашата корабна артилерия и бомбите на „щуките“. Струваше ми се, че вървя през гора, в която са изсечени всички дървета. Че по-голямата част от нашите градове и почти цяла Европа няколко години по-късно щяха да изглеждат по същия начин и тази война ще бъде Втора световна и ще трае шест години, и ще струва живота на повече от 40 милиона души, това нямаше как да предполагам. Подобна представа ми изглеждаше в момента невъзможна. Ние успяхме да „вградим“ в Райха областите Саар и Мемел, Судетите и Австрия, и то без сериозна съпротива, сега за по-малко от три седмици подчинихме Полша, а нейните съюзници, британците и французите, гледаха като парализирани. И дори нещо да се промени, последният батальон на бойното поле, в това бях твърдо убеден на фона на успехите на Хитлер, ще бъде германски.

Полша, септември 1939... Хитлер и щабът му (генерал Ервин Ромел вдясно от него) на наблюдателния пункт на генерал Валтер фон Райхенау, командващ 10^{-а} германска армия.

Когато поехме за Гдиня, град, който поляците най-дълго защитаваха, се стигна до скандал. Борман и Ромел мереха силите си. Хитлер, за когото всичко вървеше прекалено бавно, заповяда на шофьора да се спусне по една тясна и доста стръмна улица към пристанището, което беше особено проблематично, понеже придружаващите коли бяха длъжни да го следват. Ромел се сети за това, бързо застана на улицата и заръмжа като фелдфебел:

- Само Фюрерът и една придружаваща кола ще се спуснат оттук. Всички останали ще чакат!

Когато потеглихме и се озърнах, видях, че и третата кола тръгна, а в нея седеше диво жестикулиращият по посока на Ромел Борман. Познавах Борман и Ромел. И двамата бяха упорити, честолюбиви и властолюбиви твърдоглавци, които в никакъв случай не биваше да застават един срещу друг. Но тук това се случи непосредствено зад гърба на Хитлер, който научи какво е станало едва по-късно от Борман. Ромел му препречил пътя и според Борман при пълна „липса на респект“ най-безцеремонно заявил: „Спрете! Заповядвам като комендант на щабквартирата на Фюрера. Това тук не е детски излет. Правете, ако обичате, това, което ви заповядвам“. За най-голямо разочарование на Борман Хитлер отвърна само:

- Не, не е детски излет!

А мен, понеже от години познавах особеностите на характера на Борман и интригантството му, ме налегна коварното предчувствие, че Борман ще мисли как да си отмъсти. И пет години по-късно, кажиречи, точно в същия ден, той го направи. Самоубийството на Ромел не беше станало без неговата намеса.

Убедителните действия на Ромел и предпочитанията на Хитлер към него оставиха значителни следи не само у Борман. И полковник Рудолф Шмунд, главният адютант, се чувстваше пренебрегнат и показваше това сравнително открито, каза го даже на Хитлер. Но последният явно много обичаше средновисокия генерал от Баден с Ордена за заслуги, който той бе получил по време на Първата световна война. Едва беше паднала Варшава, той му заповяда да подготви там победния парад за 5 октомври - задача, за която един генерал би могъл само да мечтае. И тогава, на 5 октомври 1939 г., в един прекрасен неделен ден, той имаше право да застане непосредствено пред трибуната на Хитлер, което автоматично го изстрелваше в центъра на всички илюстрирани със снимки световни медийни съобщения за големия триумф на Фюрера.

Но казано под секрет, сред най-близкото обкръжение на Хитлер беше ясно, че нещата не са розови. Така например д-р Карл Бранд, придружаващият лекар на Хитлер, се беше върнал ден преди това от Мюнстер, където беше говорил с кардинал Клеменс Аугуст граф фон Гален най-общо по еврейския въпрос, за мнението на народа за войната и за настроенията сред населението. Бранд, когото американците обесиха след войната в Ландсберг по силата на присъда от Първия нюрнбергски процес, се върна от Мюнстер угнетен. Кардиналът го беше впечатлил дълбоко - него, когото Хитлер в началото на войната беше натоварил с провеждането на евтаназията, умъртвяването на „непълноценния живот“, и той не беше в състояние да скрие това.

- Господи - каза той, - ако съобща на Фюрера всичко, което ми каза кардиналът, утре и кардиналът, и аз ще сме в концлагер.

Макар че аз твърдо вярвах в правилността на решенията на Фюрера, за пръв път у мене се събуди съмнение; Карл Бранд беше, и това непрекъснато се потвърждаваше, умен и отговорен лекар, преди всичко лекар, а после „наци“. Не беше кариерист, не беше от онези, които на всяка цена „искаха да станат нещо“, беше медик, на когото всеки би могъл да има доверие. Често го бях виждал замислен и угнетен, а за навън

заемаше поза на герой и войник, но много пъти ми е казвал, смазан от угризения на съвестта:

- Линге, Фюрерът се обгражда с погрешните хора, но запазете това за себе си.

Понеже едва ли не всеки ден виждах изпълнените с напрежение търкания между него и личния лекар на Хитлер Морел, който по силата на поста си стоеше над Бранд, не считах за особено важни подобни изказвания. Отдавах ги не на последно място и на последиците от явната конкуренция и завист, затова и не казах на Хитлер. Бранд, който от 1 септември 1939 г. отговаряше за евтаназията, в това отношение мълчеше пред Хитлер, а „пред обществото“ се преструваше не само на доволен, но и на „въодушевен“. Защо тогава да се „намесвам“? Фактът, че според образованието си трябваше да съм под хирурга Бранд, когото смятах по-способен от мен да дава присъди и оценки, улесни решението ми, понеже някак си ме накара сам да се убедя, че начинът, по който първоначално бях възприел спонтанно споделените му съмнения, не отговаря на истинското положение. Но за разлика от Бранд, аз не бях в състояние да се преструвам като опитен актьор. Много често безпомощно пристъпвах напред-назад, когато в ония дни излъчващи демонстративна убеденост министри и гаулайтери, идващи при Хитлер, ме питаха защо аз, който „винаги съм на три крачки зад или встрани от Фюрера“, изведнъж правя толкова „кисела“ физиономия, и то точно сега, когато всичко върви „направо грандиозно“. Междувременно бях не само под огромното влияние на Хитлер, изпаднал бях в тотално и безкритично послушание, затова за мен имаше само един изход - моят пост не ми позволяваше да превръщам личните си съмнения в максими по отношение на поведението си. И това не се промени до горчивия край. Не можех и не биваше при никакви обстоятелства да си позволявам действията ми да зависят от никакви решения на Хитлер, на когото, като негов особено отговорен подчинен, се бях клел, че съм готов по всяко време и при всички случаи да жертвам живота си за него.

На 26 септември, „войната вече беше свършила“, тръгнахме обратно за Берлин, отново с „влака на Фюрера“. На следващия ден пак бяхме на път, във Вилхелмсхафен, където Хитлер се среща с Фон Браухич, Халдер, Дьониц и някои други военни. Но после, най-напред до 7 ноември, след което след кратки прекъсвания на 7, 8, 24, 25 и 26 ноември, та накрая до 19 декември, останахме в столицата на Райха, където Хитлер точно в деня на отпътуването се сблъска със съобщението на влиятелни военни, което силно го разочарова и ядоса. Твърдеше се, най-вече от главнокомандващия сухопътните сили Фон Браухич, че във войската има брожения за разпускането ѝ, бунтове, нелегални разстрели и саботажи, което в крайна сметка се оказва безкрайно преувеличено, но Хитлер не се зарадва на победата си. Той ругаеше „господата от армията“ и не криеше, както сам се изразяваше, „своите основателни симпатии към СС“. По онова време, повече, отколкото през „18^{-те} дни“ на септември, ми се искаше войната наистина да е свършила. Виждах как Хитлер се раздира от съмнения, как не стихва недоверието му към военните и пламва отново и отново, и как се мъчи това да не му личи. Ако при нас всичко не беше толкова монолитно, ако се наложеше отделни части да се насочат срещу войската, срещу врага и срещу населението, Хитлер би имал големи затруднения да продължи войната. Атенатът на Елзер от 8 ноември в мюнхенската кръчма³³, дело на единак, без съмнение би могъл да се смята за показателен за мнението на част от народа. И тъкмо затова нито Хитлер, нито Химлер

³³ Виж стр. 19.

искаха да повярват, че зад Елзер не стои никой, за когото самият Елзер е бил просто инструмент. Точно толкова разочарована, колкото самия Хитлер, беше и една млада англичанка, която лежеше в мюнхенска клиника. Тя, Юнити Митфорд³⁴, в деня, в който Англия обяви война на Райха, се беше простреляла в главата. Хитлер, който преди войната често и с удоволствие се срещаше с нея, на 8 ноември, няколко часа преди речта си в кръчмата, беше ходил в болницата, за да я утеши и непосредствено след това бе наредил да бъде „екстрадирана“, колкото е възможно по-скоро през Швейцария в Англия. Колкото и да му беше мъчно за хубавата и шармантна блондинка, която го обожаваше, налагаше се да вземе категорично решение.

- Война е - каза той, - всичко останало е без значение.

Един месец по-късно, на 6 декември, той посети фелдмаршал Фон Макензен, за да го поздрави за 90^{-ия} му рожден ден и да му подари ценна картина с конник. Радваше се, че ще види стария маршал, за когото знаеше, че е благоразположен към него. Гордо изправен, Макензен поздрави върховния главнокомандващ и му показва многото подаръци, между които имаше и картина на кайзер Вилхелм II с лично посвещение. Прастарият пълководец беше накарал да го нагласят за посещението на Фюрера като за военен парад. Ако не се лъжа, беше дори гримиран. Говори с Хитлер за нахлуването в Полша и за старата армия и каза с треперещ глас и сълзи на очи:

- Велики мой Фюрер, ако бях няколко години по-млад, бих бил на ваше разположение.

Това зареди Хитлер, даде му увереност и енергия. Придружителите и гостите на Макензен станаха свидетели на вълнуваща гледка: легендарният старец се поклони пред 50-годишния Хитлер, обръщаше се към него с „мой велики Фюрер“, умоляваше го да продължи да води германския Вермахт към чест и слава и обяви с треперещ от вълнение глас:

- Мой велики Фюрер, не се спъвайте в конци от прежда като Белгия и Холандия. Те трябва да бъдат прегазени.

Когато пътувахме обратно, Хитлер замислено каза:

- Жалко, че е толкова стар. Той би бил добър пример за слабите ни и страхливи военни.

Макензен беше мъж по негов вкус.

По време на похода срещу Полша се случваше Хитлер да забележи, че точно впечатлението, което доби при пътуванията си из страната, го принуждава и в Полша, като територия на германско влияние оттук нататък, да разреши въпроса с евреите, доколкото това беше възможно. Макар че евреите в Полша нямаха особено голямо влияние върху политиката, би било необходимо в това отношение да се действа порешително, отколкото в Райха, според нюрнбергските закони. Само с подготовката на наличните гета в Люблин и Лодз нямаше да се получи. Преди това явно никога не беше планирал толкова надалеко, вероятно не беше се и замислял по този начин; при

³⁴ Почина около 9 години по-късно – на 28 май 1948 г.

разговорите му със заместник-гаулайтера на Данциг Артур Грайзер и с гаулайтера Алберт Форстер се разбра, че нито той, нито те имаха категорично мнение. Той мислеше, че франконецът Форстер за разлика от Грайзер е прекалено мек, не познава поляците и има политически наивна „военна представа за необходимостта от мека политика спрямо Полша“. Но той (фюрерът) имал доверие на Грайзер и най-вече на Хайнрих Химлер, който най-напред трябвало да назначи в Данциг много остър и суров полицейски водач.

Веднъж, когато Балдур фон Ширах, Херман Есер, д-р Дитрих, мюнхенският гаулайтер Адолф Вагнер и Вилхелм Мур, гаулайтер и губернатор на Вюртемберг, бяха гости на Хитлер, той разказа, че през 1937 г. е предложил на англичаните да им продаде 600^{те} хиляди германски евреи като работна сила за Палестина. Тогава му се сторило, обясни той, че по този начин би могъл да отстрани от Райха евреите и в същото време да направи сделка в Лондон, но, и го каза през смях, „това не се харесало особено на братовчедите от Острова“. Не искали евреите. Всички се разсмяха, когато той в тази връзка разказа и за реакцията на Сталин, който при преговорите за зоните на влияние в Москва дипломатично и рафинирано посъветвал Рибентроп да се откаже от областта Сувалки като граница за Източна Прусия, понеже там живеели „невероятно много евреи“, което със сигурност нямало да се хареса на Фюрера.

Понеже биологичният антисемитизъм беше един от главните аспекти на националсоциализма, което със сигурност по един или друг начин разбра всеки един германец най-късно до 1939 г., без дори да е чел „Моята борба“ на Хитлер или вестник „Дер Щюрмер“ („Щурмовакът“), изказванията на Хитлер от този род най-малко нас биха могли да изненадат. Напротив. За специалните правомощия на Химлер все пак аз, който би трябвало да съм много по-наясно, знаех в подробности точно толкова малко, колкото и военните. Способността на Хитлер да пази строга тайна беше безпримерна. Никой не научаваше повече, отколкото беше неизбежно необходимо в определена ситуация, и никой не правеше изключение в това отношение, нито Борман, Химлер и Гьоринг, нито Ева Браун. Вероятно това беше възможно само защото Хитлер нямаше приятел в истинския смисъл на думата.

Понеже Хитлер беше изключително недоволен от част от военните, реши временно да включи в играта още веднъж ветерана от войната Лудендорф, който заедно с него на 9 ноември 1923 г. беше влязъл с марша към „Фелдхернхале“ и по-късно бе обявен за невинен в процеса „Хитлер-Лудендорф“. Той посети вечно намусения генерал в Мюнхен и му представи плановете си. Напразно. Матилде Лудендорф беше настроена срещу Хитлер и така Лудендорф отсвири Фюрера. Хитлер се ядоса на това „поклонение в Каноса“, както той се изрази. И каза замислено:

- Трябваше да се сетя за думите на Дитрих Екарт, преди да отида при Лудендорф.

Екарт, разказа той, веднъж през 1923 г. му казал: „Адолф, така не изглежда нито един гений“. И той продължи да търси „гении“ и още повече луди глави в генералски униформи. Дразгите с Фон Браухич, главнокомандващ сухопътните сили, с когото Хитлер искаше да се раздели в началото на ноември, засилиха мнението му, че военните нищо не разбират от политика и не искат войната.

- Най-добре - каза той - да прогоня целия Генерален щаб.

Хората, ядосваше се Хитлер, обърквали армията с Армия на спасението и никой, било то сред народа или врага, не би могъл да си представи колко му е трудно „да води тази война точно с тези хора“. Едва ли не изненадани, реагираха генералите на Вермахта, когато разбраха в последната седмица на ноември, че от очаквания сепаративен договор с полското правителство нищо не излезе и че Фюрерът твърдо възнамерява още преди Коледа да настъпи на запад. Той не искал да чака, както сам се изрази, докато пораженството на генералите зарази и войската. Дългото нищоправене, смяташе той, уморява войниците и води войската до разруха. На предупрежденията за трудностите, свързани със зимния студ и сняг, отговори с поучението, че „техниката ще победи зимата“. По онова време той непрекъснато си блъскаше главата с въпроса кого да сложи на мястото на Браухич. Ойген фон Шоберт, Хайнц Гудериан и Валтер фон Райхенау бяха възможни варианти; нито един обаче не харесваше на Хитлер, който точно сега особено се дразнеше, че организираната през септември 1939 г. (и преминала към СС войските през февруари 1942 г.) СС полицейска дивизия беше поискала да има военни свещеници.

- Военните свещеници - каза той - би трябвало май да се назначат за военни шофьори³⁵.

Оставаше сега и хората от СС да поискат да имат свещеници. Борман използва това настроение и ревностно предложи да се забрани категорично пеенето на църковни песни във войската в присъствието на Фюрера. Понеже приближаваше Коледа, Хитлер държеше речи за Коледа и за църковните песни, които, за разлика от Борман, той харесваше и смяташе, че повдигат духа. Борман бил, и това Борман трябваше да чуе, простак, който изобщо не знаел за какво говори.

- Има ли нещо по-хубаво - попита той - от „Тиха нощ, свята нощ“?

Този, който иска да забрани подобно нещо, прави грях спрямо културата и би трябвало да се срамува. И Борман наистина се засрами. Обърканото му лице ясно издаваше колко го е яд, че така е сгазил лука.

Коледните празници отминаха, без да е започнала кампанията на запад³⁶. На 23 декември Хитлер замина за въздушната база „Лимбург“, за Монтабаур при полка „Гросдойчланд“ и СС дивизията, така че и аз не можах да замина у дома при семейството си. На 24 декември, пак за да отпразнуваме Коледа, посетихме различни армейски части в околностите на Саарбрюкен и на следващия ден заминахме за Шпайердорф и Щайнхайм, където беше пехотният полк „Лист“. Оттам на втория ден на Коледа заминахме за Берлин и накрая, на 30 декември, за Мюнхен. В последния ден от годината бяхме в Берхтесгаден, където Хитлер искаше да празнува Нова година с Ева Браун и да отбележи края на първата година от войната.

После, на 1 март 1940 г., се появи американският държавен секретар Съмнър Уелс, който беше ходил в Рим и след разговорите с Фюрера и Рибентроп искаше да замине за Париж и Лондон и оттам още веднъж за Рим, за да говори със съответните държавни глави за „възможностите за един продължителен и сигурен мир в Европа“.

³⁵ Игра на думи, на немски Pfarrer (свещеник, свещеници) звучи почти като Fahrer (шофьор, шофьори). - Бел. прев.

³⁶ Нападението на запад първоначално беше определено за 12.11.1939 г.

Хитлер се дразнеше от посещението на Уелс и го наричаше безсрамен опит на президента на САЩ Франклин Делано Рузвелт да държи под опека него, Фюрера. Въпреки това го прие на 2 март в Берлин в присъствието на Ото Майснер, Рибентроп и на американския бизнесмен Александър Кърк. След като Уелс напусна Райхсканцеларията, Хитлер имаше вид на човек, който е спечелил победа, и каза на масата:

- Дадох му да разбере на този.

Според докладите на Майснер Хитлер бил във „великолепна форма“. Той най-вече „обяснил“ на американеца, че не Германия е обявила война на англичаните и французите, а обратното - те били тези, които носят отговорност за сегашната ситуация. Военната цел, неговата и на Райха, бил мирът - това трябвало да съобщи Уелс на президента си. Съмнър Уелс, който в началото беше подчертал, че не е упълномощен от името на президента да прави предложения или да се обвързва с обещания, бил дълбоко впечатлен от изложението на Фюрера и благодарил за „откритостта и откровеността“, с които Хитлер разговарял с него³⁷. Хитлер, който забрани на военните да се срещнат с „рафинираната лисица“ Уелс, беше убеден, че американецът е разбрал, че той, Хитлер, няма да се остави да бъде убеден за друга политика и ще продължи да прави онова, което смята за правилно, след като Западът беше отхвърлил предложенията му за „мирно“ уреждане на конфликта. Ден преди това, на 1 март 1940 г., когато Уелс говори с Рибентроп, той беше подписал директивата „Учения на Везер“, която регулираше завземането на Дания и Норвегия³⁸. Той продължи да действа така, както беше уверил американския държавен секретар, поне според собствените му думи.

Рьодер насочил вниманието му, каза Хитлер, върху изключително негативните последствия от евентуалната окупация на Норвегия от англичаните и скоро след това му съобщил, че в Лондон явно се готвят за подобна акция. Изглежда, че това го накара да се замисли дълбоко. Загубата на норвежките руди би трябвало да засегне чувствително военната индустрия. Така Хитлер се реши да се изправи срещу англичаните в последната минута. Когато корабите им поискаха да отплават, на 9 април нашият флот беше точно „на място“. Преди това бяха проведени разговори в старата Райхсканцелария. Хитлер беше възложил на генерал Фон Фалкенхорст по възможно най-бърз начин да подготви планове за разгръщането на войската. За уточняването на сроковете беше привлечен метеоролог, който трябваше да се заеме с прогнозата за северните територии, без изобщо да може да разбере за коя територия точно става въпрос. Хитлер беше във върховно напрежение. Той каза:

- Норвегия не бива да се превръща в самолетносач на Англия.

Непрекъснато напускаше заседанията за обсъждане на военното положение и отиваше в своя кабинет, където ядеше шоколадови бонбони. Когато го попитах дали е гладен, той отвърна:

³⁷ За разговорите на Хитлер със Съмнър Уелс вж. Хилгрубер, Андреас. *Държавници и дипломати при Хитлер*. Франкфурт на Майн, 1967, с. 68.

³⁸ Текстът на директивата е в *„Директивите на Хитлер за воденето на войната“*, Франкфурт на Майн, изд. Валтер Хубач, 1965, с. 54.

- Бонбоните за мен са най-добрата храна за нервите.

Сега, когато ставаше въпрос да се определи моментът на атаката, той не се чувстваше добре. Условията, т. е. заплашващата инвазия на англичаните, го притискаха да вземе решения, които с удоволствие би отложил. Налагаше се да действа, ако не искаше да закъснее.

Когато германският флот беше в открито море с десантните войски, дойде новината, че и английският флот се е отправил към Норвегия. Хитлер страшно се ядоса и вече мислеше за морски бой, което обаче не се случи. Британският флот обърна. Хитлер, който, изглежда, в тая ситуация изключително много разчиташе на Алфред Йодъл, за пореден път има късмет. Той, когото преди това никога не бях виждал в такова мизерно състояние, беше видимо облекчен и след това успокоително съобщение каза:

- Късметът е с нас. Бързите решения изненадват противника и най-често гарантират успех.

Когато по-късно малки английски военни единици успяха да акостират във фиордите, те бяха изненадани от германски войници. В багажите си имаха регламенти, които предписваха педантично и в детайли почти всяка крачка, която би трябвало да направят на сушата. Хитлер, който бързо беше успял да възвърне старата си увереност, се развесели, като прочете английските указания за действие, и каза, че англичаните, които носеха в багажа си всякакви спортни принадлежности, явно са имали намерение да „организируют с нас спортен празник“. Скоро разбрахме, че не това са смятали да направят. В Нарвик се проведе люта битка. Нашите войски под командването на Едуард Дитъл, който драстично наричаше Норвегия „задникът на света“, в крайна сметка така бяха притиснати, че Хитлер реши да ги пусне да „се измъкнат“ през Швеция. Подобни мисли по-късно биха били немислими за него. В тази фаза на войната не той беше този, който изискваше „издръжливост“, а военните и най-вече Алфред Йодъл. Макар Хитлер да се стараеше всячески да скрие „пристъпа на слабост“, както по-късно веднъж сам се изрази, признаваше си го все пак открито и без заобикалки, когато беше насаме с мен. Нямаше как да се явя като „опозиция“, затова признанието на собствените му недостатъци и слабости нямаше как да се приеме като допълнителна слабост. Напротив. В хода на войната ми се струваше, че все повече се превръщам в изповедник, който обаче имаше право само да мълчи.

В първите дни на май 1940 г. получих нареждане от Хитлер да приготвя „покъщнината ни“ за по-дълго пътуване и тя постоянно да ни е подръка. Малко, след като обяви „пътуването“, на 9 май в 16:38 часа потеглихме с извънредния влак най-напред в посока Хамбург, което ме обезпокои. Освен военните адютанти никого друго Хитлер не беше информирал за целта и смисъла на пътуването. От тях научих къде отиваме. Но и това стана едва по една, в общи линии, маловажна случайност. По пътя установих, че сме забравили да вземем един от куфарите на Хитлер. Искях да накарам да го пратят - или със самолет, или по някоя от следващите ни коли - и се опитах да направя това по телефона, но адютантите отказаха да ми дадат възможност да говоря от съображения за сигурност, нещо, което до този момент не беше се случвало. И изводите не закъсняха. Хитлер беше на път да отстрани конците от преждата, за които говори Фон Макензен на 90^{-ия} си рожден ден.

Прикриването на пътуването приключи посред път. Не продължихме за Хамбург, а през Юлцен и Целе за Мюнстер в областта Айфел, където пристигнахме на 10 май в 4:25 часа. После с автоколона продължихме за село Мюнстерайфел, където, скрита в един хълм, се намираше главната щабквартира на Фюрера „Фелзеннест“³⁹. В сърцето на хълма беше прокопана хоризонтална галерия, в която се намираше бункерът на Хитлер. Всичко беше примитивно, при полеви условия. До малката спалня на Хитлер имаше кабинет с бойници. За мен беше предвиден „бокс“ с големината на купе в спален вагон. Генерал-полковник Вилхелм Кайтел беше настанен в подобно нещо близо до Хитлер. Близо до „Хълма на пълководеца“, както го нарекохме, имаше малко казино⁴⁰ от бетон, където Хитлер се хранеше до началото на юни заедно с офицерите си.

Настроението на Хитлер беше като времето. Суетно и слънчево. Несигурността, която пръскаше наоколо преди началото на кампанията срещу Полша и по време на операцията срещу Норвегия, сега липсваше. Щастието, което до този момент му се усмихваше направо подозрително, го беше направило самоуверен. Държеше се така, сякаш му предстоеше просто една „Цветна война“⁴¹. Когато първите германски въздушни ескадри прелетяха над нас, той засия. Гледаше ги с блеснали очи и доволно се усмихваше. Същата сутрин тръгна за обсъждане на положението към близката дървена барака, където беше настанен Йодъл със своя щаб. По пътя нататък - минаваше се през гора - приличаше на неделен турист, който се радва на природата и си отдъхва след работната седмица. Обръщаше ми внимание на цвърченето на птиците и ми обясняваше кога коя птичка пее. „Който се държи като него - мислех си, - със сигурност знае какво прави.“ Струваше ми се, че и скептичните военни бяха поизгледали лица в този момент. Непрекъснато клатеха глава учудено, когато се получаваха съобщения и за победи и успех, което видимо харесваше на Хитлер. На тези обсъждания на положението, на които докладваха на Хитлер, а той непрекъснато изказваше мнението си, най-често се появяваха Фон Браухич и началникът на Генералния щаб Халдер. Хитлер се намесваше само когато военните командири не стигаха до единни заключения, но му се струваше, че чува политически идеи, които можеха да го накарат да вземе други решения. След обсъжданията отиваше в казиното, където върху една голяма карта очертаваше бойните линии и с дебели стрелки отбелязваше победния марш на германските войски.

На 17 юни французите предложиха чрез Мадрид примирие. Скептиците бяха безмълвни: Франция, Нидерландия, Люксембург и Белгия бяха победени. Сметките на Хитлер се оказаха верни. Точно месец преди това, на 17 май, той беше направил първия си „полет на запад“ и бе посетил Герд фон Рундщет в Бастон. Дванайсет дни по-късно се отправихме на път по следите на миналото му в Белгия и Франция. На 29 май, 2 юни и 25 и 26 юни заминахме за някои от местата, където беше пребивавал като войник по време на Първата световна война. На 29 май бяхме в Ардоа в Белгийска Фландрия. Поканил беше на тази „екскурзия“ Ернст Шмит и Макс Аман, двама от неговите бойни другари от онова време. По края на улиците стояха мъже, жени и деца. Някои от тях изглеждаха добре настроени и викаха „Хайл Хитлер!“ Навсякъде в селото бяха закачени гирлянди. Цветя окичваха къщите. По витрините бяха наредени портрети на Хитлер. Този необикновен прием ме изненада. Посрещаха и поздравяваха Хитлер като

³⁹ От немски Felsenest - скално гнездо. - Бел. прев.

⁴⁰ Под казино се разбира офицерска столова - Бел. ред.

⁴¹ Така е наречено анексирането на Австрия, където Хитлер и германските войски са посрещнати с цветя от местното население - Бел. ред.

„стар познат“, като някой, който „все още е един от тях“. Той спря пред старата църква. Както припомни на Аман и Шмит, рисувал я беше през 1916 и 1917 г. Още имало запазена рисунка, която Хайнрих Хофман размножил като картичка. Любопитни жители наоколо лиха автоколоната ни, когато Хитлер слезе, огледа се и тръгна сам към двора на селянина Йозеф Гьотхалс до пазара, на номер 18, при когото бил на квартира преди 23 години. На вратата стояха някогашният хазаин и жена му. Заприказваха се. За какво си бърбеха, никой от нас не можа да разбере. Във всеки случай Хитлер, който нямаше нужда от преводач, се върна много замислен.

Какво настройваше Хитлер в тези дни, въпреки големите успехи, така необикновено сантиментално, вгълбено и „меко“, нямаше откъде да знам. Мълчеше, потънал в дълбоки мисли, или възхваляваше Наполеон и някои френски крале, нещо, което преди това никога не бях чувал да излиза от устата му. За „негроизиралите се французи“, както преди винаги се изразяваше, изобщо не ставаше дума. Временно се промени поведението му след разговори например с Федор фон Бок, Кюхлер и Валтер фон Райхенау на 1 юни в Брюксел; но основната тенденция си остана. Както в Ардоа, така реагираше и във Фурн, Ваврен и Нойел льо Секлен, и селищата, на които посвещаваха особено внимание. Във Фурн, където по време на Първата световна война е бил настанен в някаква месарница, заедно с Аман и Шмит отиде в стаята, където беше спал като полкови куриер. Макар да ми правеше впечатление, че при разговори с чужденци, за разлика от обикновено, не ползваше преводач и изобщо се държеше различно от друг път, не се замислях кой знае колко над поведението му. Предположих, че жънещият победи пълководец е станал сантиментален, след като беше видял местата на своето, дори от самия него определяно като не особено интересно, военно минало. Понеже околният пейзаж никъде не беше се променил значително, той си спомняше всяка къща и всяка барака. Успя да разпознае дори отделни дървета и перони (така беше примерно в Нойел льо Секлен). По онова време ги беше скицирал и рисувал.

- Там съм седял и съм рисувал - каза в Ардоа, - а оттук тръгнахме с Видеман и с командира на полка на лов за зайци. - Това беше във Ваврен.

На 19 юли 1940 г., кръгло три седмици след посещението ни във Фурн, в Берлин, непосредствено преди да произведе дванайсет генерали, между тях Вилхелм Кайтел, в генерал-полковници, Хитлер заговори още веднъж за ония села и за времето, което беше прекарал там като войник през Първата световна война. При това не говореше за война, бой или врагове. Друго го вълнуваше.

И изобщо в седмиците до средата на август имах впечатлението, че той се е „помирил“ с военните. Казваше, че е научил своя урок от историята и е повишил в чин заслужилите висши военни, за да ги спечели за себе си, но поведението му извън службата не допринасяше особено за достоверността на това твърдение. Макар в най-тесен кръг да говореше за евентуална атака срещу Англия и Съветския съюз, по онова време не бяхме склонни да вземаме това за чиста монета. Дори след командата „Das Ganze Halt“⁴² от 24 юни в 13:35 часа, два дни преди отново да замине за Фромел, Фурн, Ваврен и Нойел льо Секлен, се появи пред нас, когато бяхме насаме с него, не особено войнствено настроен.

⁴² Команда за спиране на войската. - Бел. прев.

**Париж, 23 юни 1940... Хитлер позира пред Айфеловата кула.
Вляво Алберт Шпеер, вдясно скулпторът Арно Брекер.**

На 19 юли във всеки случай пусна духа от бутилката. Накара да извикат Химлер и му заповяда да потърси някого, най-вече в околността на изброените селища. Понеже Хитлер искаше да говори насаме с Химлер и ние, Герхард Енгел и аз, скоро напуснахме помещението, не знаех с подробности какви наставления е получил Химлер. За кого е ставало въпрос, също не разбрах; но са говорили за някаква жена и нейния син. Поради факта, че Хитлер не искаше да има свидетели на този разговор с Химлер, реших, че става въпрос за нещо наистина необичайно. Кого е накарал тогава да потърсят, разбрах едва 37 години по-късно - Шарлот Лобжуа, една жена, която през март 1918 г. беше родила син от него на име Жан-Мари⁴³.

Два дни след „излета“ до Ардоа италианският посланик Дино Алфиери донесе на Хитлер писмо от Мусолини, който съобщаваше, че и Италия активно ще се намеси във войната. Хитлер, който беше повече изненадан, отколкото зарадван, реагира саркастично.

- Сега, когато италианците виждат надеждите си мъртви - каза той, - искат поне набързо да помародерстват. Съветът ми към дучето да се включи във войната, когато Италия би могла да си позволи това и моментът е подходящ, не беше много добър.

През март той не само бе обяснил на Мусолини, че би разбрал поведението на Италия от 1939 г., понеже италианската армия не е била достатъчно добре въоръжена, но също и че би поздравил намесата на страната във войната, тъй като през 1939 г. е бил убеден, че премерената военна демонстрация на Италия вероятно би възпряла

⁴³ Вж. между другото и Мазер, Вернер. *Адолф Хитлер. Баща на един син*. В: История на времето, Исторически институт на университета в Залцбург, 5 кн” февруари 1978, с. 173.

англичаните и французите да влязат във война. А сега, когато „всичко вече е свършило“ и от Запад нищо не застрашава Райха, Мусолини прави онова, което Хитлер му е „препоръчал“ във времена, в които е било несигурно какво очаква Райха. Италианското решение било срамно и така италианците изглеждали като хора, които се кичат с чужди пера. Хитлер беше извън кожата си. Той разкритикува поведението на Италия от 1939 г. в началото на войната и смяташе, че се намира в тежка ситуация по отношение на Мусолини. Не би могъл, смяташе той, просто да забрани на дучето да влезе активно във войната. Но, изглежда, никога не беше имал пълно доверие на Мусолини. През март 1940 г., когато се срещна с него, не го беше посветил примерно в плановите си за Норвегия, което със сигурност не бе харесало на Мусолини. Хитлер каза:

- Ако съобща на италианците нещо поверително, на следващия ден ще го знае целият свят. Чано и кралският двор ще се погрижат за това.

Въпреки това информира Мусолини за плановите си на запад и му довери, че се надява до есента на 1940 г. да е премазал Франция и да е подготвил Англия за „реми“. А сега се опитваше да промени решението на Мусолини. Моментът за обявяване на война, както се опита да му обясни, не бил подходящ. По-добре било да изчака, докато германските военновъздушни сили неутрализират летищата в Южна Франция и тогава за Италия не би имало заплахата от тая посока. Но Мусолини не можеше да се върне назад. Италианският крал тъкмо беше подписал обявяването на войната. Хитлер вярваше, естествено, че италианците се готвят за голяма военна акция.

- Те - каза той - ще препречат Гибралтар и ще превърнат Средиземно море в кипящ казан. Нито един английски кораб не би могъл тогава да се измъкне от капана. Ако не направят това, ще завземат вероятно Малта, за да поемат контрола над Средиземно море.

Проходът Бренер, 4 октомври 1940... Среща между Хитлер и Мусолини в специалния влак на Фюрера (отляво на Мусолини Райхсминистърът на външните работи Фон Рибентроп).

Нищо от това не се случи, след като Италия обяви война на Англия и Франция на 10 юни, което ядоса Хитлер. По това време германските войски превзеха Париж на 13 юни. И Хитлер говореше с пренебрежение за италианския и английския кралски двор. Италианският кралски двор, казваше той разгневен, не дал на английския трон да разбере веднага, че Италия не би взела участие във войната, а това би могло да накара англичаните да докажат съюзническата си вяроност по отношение на Полша. Ядосан, той не пусна Алфиери в главната щабквартира, а го покани в Бад Годесберг. По пътя нататък бяха махнати всички указателни табелки, за да не види италианецът къде се намира „Скалното гнездо“ на Хитлер. След като Алфиери отпътува, Хитлер беше впечатляващо възбуден. Както винаги в моменти на силно напрежение горната част на тялото му се поклащаше напред-назад, лицето му се сгърчваше в гримаса, а скулите му изскачаха, сякаш че дъвче непрекъснато нещо. И избухна:

- Тези италианци, тези дърдорковци, още не са разбрали как в днешно време се започва война. За да обявиш война днес, трябва да ползваш силата на оръжието. Когато изкрещях на Алфиери защо са минали няколко дни, без нищо да се случи, той отвърна кратко: „На южния фронт вали дъжд“.

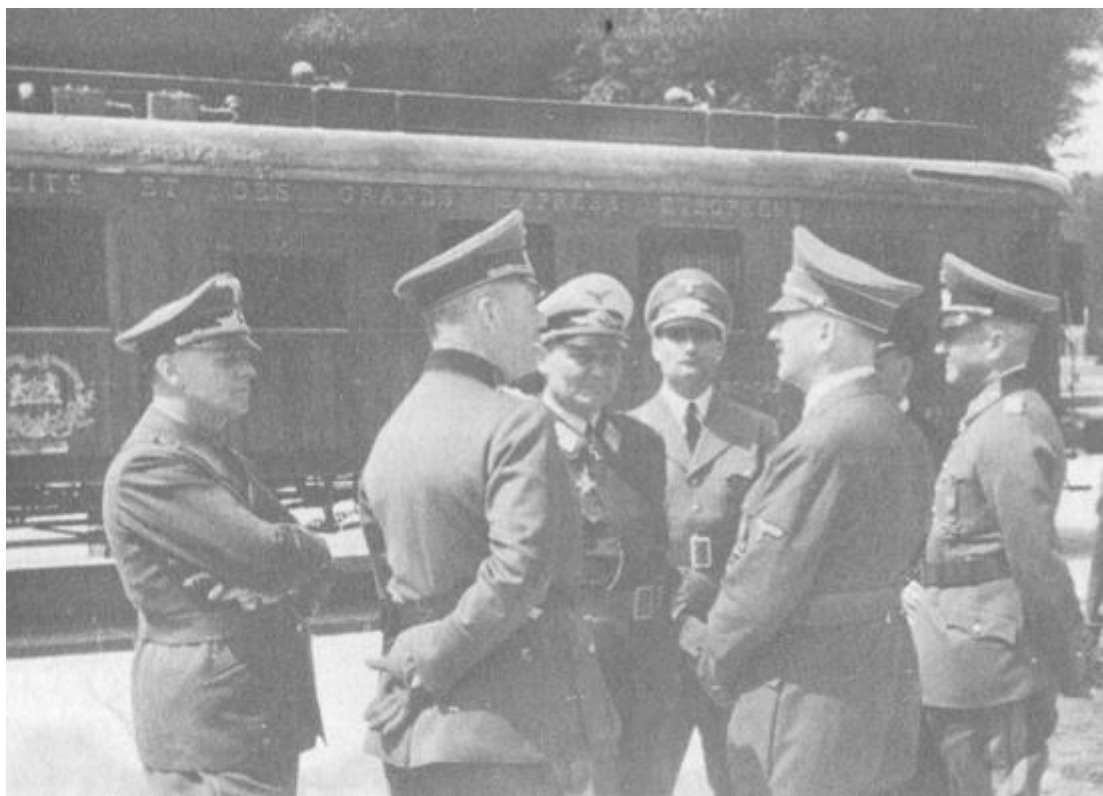
Подигравателно критикуваше италианския крал, че направил съгласието си за обявяване на война зависимо от условието престолонаследникът да поеме главното командване на армията. Макар Хитлер, както сам често подчертаваше, да беше убеден, че Мусолини нищо не разбира от война, намерението на краля да изключи дучето от военното ръководство го ядоса.

На 6 юни главната щабквартира на Фюрера беше преместена на белгийско-френската граница. В една горичка край Брюли дьо Пеш много бързо бяха вдигнати две бараки. В едната от тях щеше да се настани Хитлер, в другата - офицерското казино. В общия бункер още не можеше да се влезе. Процесът на втвърдяване на бетона така беше сгорещил помещенията, че нямаше как да се нанесем в тях. Щабът беше настанен в едно близко село в училището и в къщата на свещеника. Осем дни по-късно падна Париж. На 17 юни Франция помоли за примирие. Никога повече не видях Хитлер така щастлив като на този ден. Възторжено се удряше по бедрата, наподобявайки нещо като известния баварски танц. Вестта от победата се разнесе със светкавична бързина. Ден по-късно, на 18 юни, той се среща в Мюнхен с Мусолини, на когото обясни, че след края на кампанията срещу Франция ще трябва да се подсигури за партньор в преговорите по възможност френско правителство на френска територия. За да се избегне външно влияние, било необходимо да се отделят и държат под око целият Ламанш и атлантическото крайбрежие, пристанищата Шербур, Брест, Нант и Бордо⁴⁴. По време на пътуването обратно Хитлер похвали дучето, че е проявил разбиране, и между другото му предложи да поиска от френското правителство да подсигури линията Париж Шамбери-Бур-Модан за транспорт към Италия. С надеждата за скорошна „малка добавка“ от страна на англичаните, към които (официално чрез шведското правителство) беше протегнал пипала, разработваше условията за сключване на примирие и чакаше Великобритания да обяви съгласието си за „спогодбата“ на „базата на поделянето на света“.

На 21 юни, един слънчев ден, отлетяхме за Амиен и оттам продължихме с кола за Компьен. В гората на Компьен, където по думите на Хитлер трябваше да се измие

⁴⁴ За разговора Хитлер-Мусолини от 18.6.1940 г. вж. Хилгрубер. *Държавни глави и дипломати*, с. 139.

позорът от 1918 година и да се възстанови честта на германския народ, той обходи най-напред фронта и почетните роти на трите рода войски на Вермахта, след което се отправи към паметниците на една горска поляна, които напомняха за поражението на Германия през 1918 г. Минавайки покрай статуята на маршал Фош, той се насочи към потъналата в земята паметна плоча и заповяда да я взривят. После посети вагон-ресторанта на влака, където през 1918 г. се бяха състояли преговорите между германската и френската делегация, и нареди вагонът да се откара в арсенала в Берлин. С Кайтел, Хес, Гьоринг, Рьодер, Фон Браухич и Фон Рибентроп седна от едната страна на подготвената маса за преговори във вагона. Стоях със стоманен шлем на главата на входа на вагона, когато се появи френската делегация, която водеше малкият слабават генерал Хунтцингер.

Компиен, 22 юни 1940... Рибентроп, Кайтел, Гьоринг, Хес, Хитлер и Браухич пред вагона, където ще бъде подписано примирието с Франция.

Почетните роти не бяха вдигнали оръжие, стояха с „пушки при нозе“. Когато френската делегация влезе във вагона, Хитлер и свитата му се изправиха на крака безмълвно. След взаимен поклон двете делегации заеха местата си. След като Кайтел прочете преамбюла към условията за подписване на примирието, Хитлер излезе от вагона, поздравявайки изправящите се на крака французи „от горе“. Дадох знак на почетните роти и прозвучаха команди, а непосредствено след тях - германският национален химн. Хитлер излезе от гората и се върна в щабквартирата. Той, който се „наслади на часа на удовлетворението“, сам беше определил до детайли как да протече процедурата. Чрез снизходителното си поведение явно искаше „да си върне“ на французите за това, което според него те бяха сторили на него самия и на германския народ. Пристигайки в главната щабквартира, започна нервно да чака новината за подписването. Нетърпеливо, след като беше чакал съвсем кратко време, накара да го свържат с Кайтел, който водеше преговорите в Компьен, и в крайна сметка можа да се

обади от една палатка. Французите също бяха поискали телефонна връзка със своето правителство и едва след известна дискусия бяха обявили готовност да приемат условията. Гьобелс получи от Хитлер указания още същата вечер да извести германската победа с камбанен звън и мигът да се отпразнува. Заедно с най-тесен кръг приближени Хитлер слушаше по радиото в казиното предаването на митингите в Германия. Когато прозвуча националният химн, той се изправи. Гледахме го мълчаливо. След час празненство той нареди да налейт пенливо вино и се чукна с всички нас за „победата на германското оръжие“.

След продължило дни наред пътуване през Лон, Лил, Меси, Фромел, Фурн и т.н. главната щабквартира на Фюрера беше преместена на 27 юни в едно благато място на хълма Книбис, близо до Фройденщад в Шварцвалд, където ни очакваха влажни и пропускащи всички шумове подземни бункери. В един от тези влажни и неприветливи бункери бяхме настанени Хитлер и аз, сами. До този момент винаги бях „живял“ в непосредствена близост до Хитлер, но винаги е имало и други лица, „настанени“ съответно, та макар понякога това да е била само Ева Браун. Сега бях единственият му партньор за разговори, докато бяхме вътре в бункера. Говореше с наслада за посещенията ни в Париж на 23 юни, за Гранд опера, за която толкова беше чел и добре познаваше, че пое ролята на „екскурзовод“ и учуди всички, които бяха там, с детайлните си познания, включително и прекрасните познавачи на Париж Алберт Шпеер, Арно Брекер и Херман Гизлер. Че в тези дни Хитлер особено се занимаваше с Наполеон, не се дължеше само на това, че посети в Париж и саркофага на големия френски император при една обиколка на криптата в Дома на инвалидите. До този момент си бил мислел, спомена в един от многото подобни „разговори“, да помоли да го погребат в десния храм на „вечната стража“ във „Фелдхернхале“ в Мюнхен. Мислел си, както пише и в завещанието си от 2 май 1938 г. (в което съм споменат и аз, че ще получа 3 000 марки, ако умре), че саркофагът му трябва да е като тези на старите воители, които бяха „паднали за движението“ на 9 ноември 1923 г. пред „Фелдхернхале“. „Посещението“ при Наполеон сега го беше разтърсило дълбоко и го беше подтикнало, „едва 51-годишен“, да накара Херман Гизлер да се заеме с проекта на саркофага му.

Въпреки тези размисли, придружени от намеци за евентуалната скорошна смърт, Хитлер демонстрираше тези дни особено добро настроение. Приемаше посетители, показваше се дружелюбен, канеше шварцвалдски девойки на кафе и се забавляваше да разговаря с тях. Ако не се налагаше да живеем в примитивните бункери, бихме могли да се чувстваме като отпускарите сред лятната свежест. Един ден в околностите се беше разпространила мълвата, че Хитлер е там, и се появи чудно красиво шварцвалдско момиче с ягодова торта, която връчи на Хитлер, а той я покани на кафе. След като той се сбогува с момичето, аз и някои други мъже от най-тесния кръг около Хитлер, бяхме поканени от младата дама в къщата на нейните родители. Последва весела вечер, която приключи чак в пет часа сутринта. На обяда, на който присъстваха редица военни и други важни гости, Хитлер ме извика и ми заповяда незабавно да проуча кой е бил на пост пред бункера ни в 5 часа сутринта. Часовият „вдигнал такъв шум“, че събудил Хитлер и той повече не можал да заспи. Уплаших се; не беше часовият, аз бях този, който бе „произвел шума“. Готов да бъда нахокан, признах:

- Аз бях, майн Фюрер. Аз се върнах в пет в бункера, но си бях събул ботушите, за да не ви смущавам.

Не последва „конско“. Вместо това Хитлер през смях се обърна към гостите си, шегувайки се:

- Вижте, господа! Пред вас е типичният съпруг. Връща се късно вкъщи и се промъква по чорапи в леглото.

Някои подмятания за една „афера“, която се случила няколко месеца преди Хитлер да се самоубие, допринасят за това, поне така аз смятам, да се направи диференцирана оценка на Хитлер, който в много публикации се описва като „ръфаш килими безумец“ и психопат, реагиращ постоянно истерично. Веднъж един от членовете на охраната трябваше да се свърже по телефона със счетоводителя на отряда. По същото време Хитлер искал да говори с Алберт Шпеер. Разговорът на охранителя бил прехвърлен в телефонната кабина на казиното. Хитлер чакаше връзка с Шпеер в бараката за обсъждане на военното положение. Двата разговора дошли едновременно и при настъпилото объркване били разменени в централата. Адютантът подал на Хитлер слушалката, мислейки, че Шпеер е на телефона. След като Хитлер, както обикновено, се обадил с „говори Фюрерът“, от другата страна на жицата гръмко избухнал смях. Бил счетоводителят, който през смях изпръхтял в слушалката:

- Ти си луд!

Очаквах буря с лоши последици, но Хитлер просто върна слушалката с думите:

- Ето, и този казва, че съм луд.

Никаква видима ярост, никакви негативни последствия, нещо, което според мен е особено впечатляващо, понеже този епизод се случи след атентата на Щауфенберг на 20 юли 1944 г.

Десет дни след преместването ни в Книбис в главната щабквартира на Фюрера се случи нещо, което потвърди резервите на Хитлер по отношение на някои военни. Кайзер Вилхелм II беше изпратил на Хитлер телеграма от Дорн, в която го поздравяваше, „дълбоко впечатлен от капитулацията на Франция“, за „огромната, подарена от Бога победа“ на него и на целия германски Вермахт. Докато Хитлер почти не обърна внимание на поздравителната телеграма, някои генерали, изглежда, се вкамениха в страхопочитание, нещо, което Хитлер забеляза, и по-късно, когато останахме сами в бункера, съответно изкоментира. Преди четвърт година, каза той, неслучайно отказал да повиши в генерал принц Оскар фон Хохенцолерн, който ръководел полк в Западната дъга, въпреки предложението на Личния отдел на сухопътните сили. Саркастично ругаше „принцове“ като цяло и снизходително ги наричаше „гъртеи“, които мислели само за собствената си черга и поради международните мрежи, в които били оплетени, били най-добрите „вестоносци“⁴⁵ за чуждестранните агенти. Не би се учудил, смяташе той, ако „някой ден някой романтик от този род“ би дошъл при него с молба „да покани Негово Величество кайзера“ в Германия и да го помоли „отново да се засели тук“. Че тази мисъл далеч не беше толкова ексцентрична, колкото изглеждаше на пръв поглед, много пъти се е доказвало. Така например Рудолф Шмунд неведнъж беше опитвал да подтикне Фюрера към

⁴⁵ Един указ от 19 май 1943 г. е в резултат на позицията на Хитлер. Международно свързани мъже (най-вече от средите на управляващата някога княжеска аристокрация) се държаха настрана от този момент нататък от държавни служби, Вермахта и партията, а голяма част дори бяха уволнени от Вермахта.

повишение на принц Оскар. И както Хитлер много пъти е отбелязвал, дори Гьоринг не беше съвсем против подобни идеи.

Кайзер Вилхелм, който в своята телеграма бе споменал за „обрат по Божията воля“, със сигурност, както се шегуваше Хитлер, беше изразил съкровените мисли на някои от „господа военните“, които биха се радвали да видят гравирани на войнишките катарами думите „С Бога за Кайзера и Родината“. На въпроса какво мислим ние, на чиито катарами пише „Нашата чест се нарича вяност“, за подобна идея можах да отвърна само следното:

- Нашата чест се нарича вяност, майн Фюрер.

Той промърмори нещо за „традиция“ и „възпитание“, но не стигна дотам да ми изнесе „доклад“, понеже телефонът извънтя и го прекъсна. Когато той както винаги се обади с „говори фюрерът“, изчаках един миг и излязох от помещението, след като забелязах, че няма нужда от мен.

За радост на Хитлер семейство Хохенцолерн скоро след 1933 г. постепенно се бяха отдръпнали от него. Принц Аугуст Вилхелм фон Пройсен например, който на 21 март 1933 г., на Деня на Потсдам, в берлинската гарнизонна църква със специалното разрешение на кайзера се яви в униформата на щандартенфюрер от СА и на рождения ден на Гьоринг през 1936 г. все още носеше тази униформа, за пръв път се видял излъган след така наречения „Бирен пуч“ на Рьом през юни 1934 г., както сам по-късно заяви. Във всеки случай се е изявявал като представител на националсоциализма и негов говорител в ролята на пръв принц от династията Хохенцолерн, застъпил се за НСДАП. Близко беше до ума, че Хитлер се интересува от съдържанието на речите на точно този депутат от НСДАП в Райхстага, на когото със съдействието на Гьоринг безуспешно беше предлагал поста оберпрезидент в Ханوفر, Бранденбург, Източна Прусия или Хесен. Когато принц Аугуст примерно две години след така наречената „Кристална нощ“ говори в Нюрнберг, той накара да му докладват какво е казал „принц Ауви“ Хохенцолерн във връзка с ръководените от Гьобелс и Хайдрих изстъпления, които на 9 ноември Хитлер декларира като „спонтанен народен гняв“, който той „не би могъл да забрани“.

Принц Аугуст, на когото антисемитските изстъпления очевидно поне отчасти бяха известни, още преди началото на речта си - тъкмо беше се върнал от Виена - се беше опитал да се договори да не споменава въпросните събития в един разговор с отговарящия за Нюрнберг групенфюрер от СА Фон Оберниц. Понеже Оберниц го посъветвал да се пази от „отмъщението на Гьобелс и Юлиус Щрайхер“, той все пак спомена темата с няколко изречения. Умело вплете в речта си, че не би искал да се произнася по събитията от изтеклата нощ, понеже не бивало подробностите и взаимовръзките да се пренебрегват. С известна сигурност можело само да се каже, че незаконните мерки срещу евреите може би ще навредят на авторитета на Райха в чужбина. Това не само, че не хареса на Хитлер, но той видя тук и потвърждение на онова, което винаги беше твърдял най-общо за поведението на аристокрацията - неуместно съобразяване с чужбина вследствие на „международно срастване“.

- Отново ни го сервираха - каза през пролетта на 1939 г. много ядосан, след като Виктор Лутце, началник-щаб на СА, му беше докладвал за какво го е помолил принц Аугуст.

През януари или февруари 1939 г. Аугуст беше в Брюксел при белгийския крал Леополд III и му обеща да убеди Хитлер да се откаже от войната и да се замисли над идеята за европейско икономическо споразумение. Без да говорим за съвсем различните външнополитически представи на Хитлер, това си беше намеса в собствените му компетенции, каквато според него си позволяваха и практикуваха само представителите на управляващите някога династии. Колко дълбок в действителност е бил ужасът на принц Аугуст от „Кристалната нощ“ през 1938 г., не бих могъл да преценя. Във всеки случай година по-късно се появи с Хитлер на Коледа при Виктория фон Дирксен, която се смяташе за „майка на движението“ и тайно би предпочела един Хохенцолерн за държавен глава в Райха на Хитлер. Не мога да твърдя, че принцът тогава е отбягвал Хитлер. И дори още на 9 ноември 1942 г., когато вече не само пророците подозираха накъде вървят нещата, принц Аугуст беше близо до Хитлер, макар че последният подчертано го пренебрегваше.

Общо взето, Хитлер ненавиждаше „цялата клика Хохенцолерн“ от времето, когато престолонаследничката принцеса Цецилия непосредствено след края на първата му визита в замък „Цецилиенхоф“ в Потсдам, още преди той и придружаващите го да са успели да се отдалечат на достатъчно разстояние, невъздържано и едно заявила:

- Бързо отваряйте прозорците, тук смърди!⁴⁶

Въпреки това, както ми разказа по-късно Юлиус Шауб, при втората си визита, преди да вземе властта, той казал на престолонаследника, че се стреми към ликвидиране на германските федерални провинции и към възобновяването на германската империя с някой Хохенцолерн начело, което прозвучало толкова неубедително, че престолонаследникът „всъщност не би могъл да му повярва“. Скоро, след като постъпих на служба при Хитлер, той и престолонаследникът се видяха още веднъж по покана на Фюрера. Този път, и това личеше от разменените роли, Хохенцолерн чу нещо съвсем различно. Хитлер му обясни недвусмислено, че не може и дума да става за реставрация на монархията начело с династията Хохенцолерн⁴⁷.

Белгийският крал Леополд III, който нареди капитулацията на 28 май и се предаде доброволно в плен, за да спести на народа си по-нататъшни кръвопролития, на 19 ноември 1940 г. беше гост на Хитлер в Оберзалцберг⁴⁸. Поведението му импонираше на Хитлер, който на 19 ноември го увери, че за разлика от норвежкия крал Хаакон VII и нидерландската кралица Вилхелмина, които бяха избягали в Лондон, той, Леополд III, ще се върне на престола си. Предостави на Леополд полковник Кивиц за личен адютант, а замъкът „Лаакен“ до Брюксел беше „на негово разположение“ и там като „затворник“ се ползваше с големи свободи. По-късно Хитлер все пак промени мнението си за Леополд. Не обясни какво е предизвикало тази промяна. Известно време след приема на краля в Оберзалцберг, който беше подготвила принцеса Мари-Жозе, италианската престолонаследничка и сестра на Леополд, на 17 октомври 1940 г., Хитлер каза огорчен:

⁴⁶ Тази версия на Линге беше потвърдена на 17.6.1947 г. от престолонаследника в един разпит на свидетели, проведен от Роберт М. В. Кемпнер в Нюрнберг, вж. Кемпнер. *Третият Райх в кръстосан разпит*. Мюнхен, 1969, с. 113.

⁴⁷ Пак там.

⁴⁸ Вж. протокола от разговора в: Хилгрубер. *Държавни глави и дипломати при Хитлер*. Франкфурт на Майн, 1967, с. 336. Вж. (пак там, с. 253) и разговора на Хитлер с Мари-Жозе от 17.10.1940 г.

- Видя се, че и монархът преследва само собствената си политика. Народът му е безразличен.

Когато Кивиц беше на гости при Хитлер, се случи следното: бях определил реда на масата за обяда и бях сложил Кивиц до Хитлер, което отговаряше на споменатото веднъж желание на Фюрера да има край себе си винаги нови гости. Когато малко преди началото на обяда му представих за преглед списъка, той ме изненада с нареждането да намеря друго място за Кивиц; до него трябваше да седне началникът на пресата на Райха д-р Дитрих. Този полковник, каза той, бил такъв, каквито за съжаление често са германците. Бързо забравяли своя произход и попадали в течение, което преди това са избягвали. Кивиц бил станал буквално монархист и на всичкото отгоре представлявал интересите на Леополд, сякаш сам бил белгиец.

Както винаги и навсякъде, така и сега, след похода на Запад изведнъж се оказа, че успехите имат много бащи. А оттогава насам, така поне ми се струва, от година на година те стават все повече. В действителност обаче бащи на успехите, както потвърждават без изключение всички, които по онова време бяха непосредствени свидетели на събитията, бяха Хитлер и Ерих фон Манщайн. И двамата, независимо един от друг, бяха стигнали до еднакви по принцип и в детайли резултати. Чрез бързото завземане на Холандия, и тук скицирам само външната рамка, нидерландското кралство би могло да се отърве от атаката на Англия, а при атака над белгийското и люксембургското - да бъдат победени евентуално силни части на френско-английската армия. И двамата подложиха на силна критика оперативния план на Главното командване на сухопътните сили, отхвърлиха го и намериха ключа към успеха и победата. Тези успехи се отразиха добре на самочувствието на Хитлер, но на ситуацията, за съжаление, не до такава степен. По-ясно от всеки друг път Хитлер показва на военните, че той, макар и „не обучаван в Генералния щаб“, както от време на време казваше, разбира от занаята им най-малко толкова добре, колкото и те самите.

И с течение на времето това ставаше все по-очевидно. Немислимо би било през 1939 или 1940 г. да се отнася така към водещи военни, както се случваше в последните две години на войната. Със сигурност още от самото начало те не му бяха симпатични, но това, което си позволяваше през 1943, 1944 и 1945 г., през 1939 г. те не биха допуснали. Макар и баща на бързата победа на Запад, дори Манщайн усещаше постоянно, че Хитлер не го харесва; но не оспорваше военните му способности дори преди похода на Запад. Смяташе го за блестящ специалист, който не се оставя да му пречат „традиционни и вече неприложими учения“ и е способен „да взема бързи решения“. Дори само споменаването на имена, които Хитлер не искаше да чува, можеше да предизвика тежки присъди над военните. Едно от тези имена беше граф Фон Шлифен. По време на подготовката за кампанията на Запад Хитлер всеки път се ядосваше, когато военните споменаваха името Шлифен, искайки да се уверят, че се прилага познатият на всеки ученик негов военен план за действие. По време на кампанията срещу Русия нещата се промениха и Хитлер просто нареди името Шлифен да не се споменава никога повече в негово присъствие. Шерф, който беше в главната щабквартира на Фюрера в ролята на хроникьор на хода на войната, получи указания да изтрие името на Шлифен от всички писмени сведения. На някои военни, като например Франц Халдер, Хитлер не спести забележката си, че по време на Първата световна война са седели на „въртящите се столчета“ и нищо не са видели от фронта. След едно обсъждане на военното положение в началото на 1940 г. гневно хвърли един цветен молив върху масата си и прогърмя:

- Шлифен ли? Учениците в генералски униформи имат точно толкова малка представа от практиката на войната, колкото и вашият Шлифен, на когото никога не се е налагало да доказва във война качествата си на пълководец. Те явно не могат да си представят, че французите също го познават и са подготвени за неговата намеса.

Щабквартирата „Волфсшанце“, юли 1941... Хитлер, Кайтел и главнокомандващият сухопътните сили Фон Браухич над картата с оперативната обстановка на Източния фронт (на заден план Фридрих Паулус, първи зам.-началник на Генералния щаб на сухопътните сили).

В Русия вече нямаше нужда да излива гнева си за такива „проблеми“ при затворени врати. Там не си мереше думите дори по отношение на сравнително непознати хора, когато примерно ставаше въпрос за това да изобличи неуредици и да разкрие виновниците. През есента на 1944 г. обясни на лекаря д-р Ервин Гизинг, който временно го лекуваше и не се числеше нито към военния, нито към личния щаб, че поражението в Сталинград, за което той лично поема отговорност, се е случило заради Гьоринг. Той, Гьоринг, го бил уверил през декември 1942 г., че Луфтвафе биха могли със сигурност да снабдяват Шеста армия в продължение на шест до осем седмици, което не се случило. С войски и оръжия, написани само на хартия, и най-добрият пълководец не би могъл да спечели войната. Няколко дни преди това Хитлер беше обяснил на Гизинг, че при създаването на военновъздушните сили е разчитал постоянно на Гьоринг и го е подкрепял, обявявайки се срещу други съветници.

- Залезът на нашето Луфтвафе - каза в мое присъствие на Гизинг - се дължи на Удет. Този мъж успя да изфабрикува най-голямата глупост в историята на

военновъздушните сили, като в ролята си на генерал-луфтвайзер сам започна да конструира, строи и лети. С това спря работата на частното германско самолетостроене, така че през това време хората там нямаше как да правят нови опити и да произвеждат нови типове машини. Удет беше обсебен от идеята, че е призван да изгради наново и да одържави германското Луфтвафе. Искаше да поеме в собствени ръце цялата авиация и военновъздушните сили - от конструкторията, през изпитателните полети до масовото производство, и да постави всичко това под режисурата на Службата за наблюдение на Луфтвафе. Удет беше привърженик на хоризонталния бомбардировач и на бавния, тежковъоръжен изстребител. Мьолдерс, Галанд и Фон Белов често са ме предупреждавали за тази грешка, но така и не послушах тези млади язовци. За мене беше важна присъдата на Гьоринг.

Войната срещу Русия, която още в самото начало се струваше необходима на Хитлер⁴⁹, го показва съвсем различен от този от времето на военните операции преди нея. Вярно е, дълго преди началото на кампанията срещу Полша той беше планирал война срещу Франция и Англия, а Полша и Чехословакия бяха включени в тези планове само като повод; но тези войни не носеха така открито характера на неговата личност, която се формира допълнително и под влиянието на безпримерните успехи. Неговата основна представа, че Райхът има жизнена нужда от земите на изток, в резултат на което завоевателната война няма как да се избегне, получи значителна подкрепа по време на „цветните войни“ и „блицоперациите“. Настъплението срещу Полша продължи четири седмици, срещу Франция - шест. Норвегия и Дания бяха сразени за два месеца, Холандия - за пет дни, Белгия - за седемнайсет дни. Операцията срещу Югославия завърши след единайсет дни, тази срещу Гърция - след три седмици, макар че това стана и по вина на Мусолини.

Но по този начин можеше да се види и какво се случваше на изток от 22 юни 1941 г. насам. Без многото и до голяма степен непредвидими успехи не само Хитлер би изглеждал различно през лятото на 1941 г., но и войната срещу Русия би протекла иначе. Самият Хитлер действаше така, сякаш нещата не стояха по този начин; но ако се наблюдаваха и той, и събитията внимателно, можеше да се забележи, че това не е така. Войната срещу Русия, която Хитлер от самото начало определи като идеологическа, той водеше с фанатична ожесточеност, нещо, което не можеше да се забележи у него в годините между 1934 и 1941. Войната срещу Русия се отличаваше категорично от всички останали войни и кампании, водени от него. Дори само като говореше за оперативни планове и мерки, даже и без да се чува гласът му, с доста голяма точност би могло да се каже за кой фронт точно става въпрос.

Самият аз, който, въпреки всички звучащи по съвсем друг начин версии, често бях виждал един наистина милостив, благоразумен и способен на промяна Фюрер, буквално се ужасих от решението му да отхвърли предложението на Алфред Розенберг за отношението към украинците. Розенберг, който или не беше разбрал намеренията и целите на Хитлер, или искаше да ги отклони в друга посока, си беше дал труда да се опита да спечели Хитлер за друг вид политика в Украйна. Напразно. Фюрерът избра „политиката“ на Ерих Кох, който искаше да управлява „с нагайка“ и така и управляваше. Обикновено картините и въздействието им караха Хитлер да вземе някакво решение. Присъствах, когато той видя кинолентата, която показваше украинци при нахлуването на войските ни. С цветя, хляб и сол посрещаха войниците ни като

⁴⁹ Вж. между другото Хитлер. *Моята борба*, и Мазер. *Адолф Хитлер, Моята борба*, с. 231..

освободители. Лицето на Хитлер изобщо не трепна. Чертите му бяха отпуснати. От време на време, за секунди само, издаваха нещо като лека изненада. Изведнъж обаче, наблюдавах го непрекъснато, лицето му се „вкамени“. Погледнах към екрана и видях причината: украински жени, деца и старци носеха кръстове в ръцете си и се кръстеха. В Полша, Франция, Белгия и Холандия например той навярно само би се усмихнал на такива картини. Тук беше съвсем различно.

Берлин, 21 март 1943... Хитлер сред ранени на Източния фронт войници и офицери.

Първоначалната съпротива срещу Хитлер преди всичко в средите на военните, която беше предмет на разговори не само през пролетта на 1938 г., продължаваше да се надига и това знаеше всеки от нас. Че тя се подхранваше у дома наново с всяка оперативна грешка, с всяко поражение на бойното поле и с всяка жертва, също ни беше ясно, но че това ще доведе до атентат „с голям размах“, подобно нещо никой от нас всъщност не очакваше. Около Хитлер прекалено много се говореше за това. Фегелайн, довереното лице на Химлер, отправяше често много сериозни предупреждения и изискваше „специални мерки за сигурност“. Веднъж в началото на инвазията той ме извика настрана и ми разказа „под строга тайна“, че е „по следите“ на заговор. Той идвал, така каза, главно от „загубилите влияние офицери предимно от аристократичните кръгове“. Химлер, неговият началник, се включил в една такава група и играел ролята на съзаклятник, за да може да действа в подходящ момент. Налагаше се, така ми обясни Фегелайн, да съм особено бдителен и да не изпускам от очи Фюрера. Понеже познавах Фегелайн и желанието му да е непременно важен, не взех нещата за трагични, още повече, че за мен беше съвсем естествено да внимавам за Хитлер.

По време на посещението на Фюрера при началника на Генералния щаб на Главното командване на сухопътните сили Цайцлер ние, другари от СС охраната,

офицери от Генералния щаб и аз, седяхме заедно и си приказвахме. При това някои офицери от Вермахта открито заявиха, че не биха могли да си представят, че войната все още би могла да бъде спечелена, докато Хитлер не я поведе, както трябва. Офицерите от СС не споделяха този песимизъм и съветваха другарите си от Вермахта да се опомнят. Аз също не можех да споделям негативните преценки, понеже бях убеден, че Хитлер все още притежава необходимия авторитет, с който да изключи вътрешните противоречия. Писмата на уволнени военни усилваха това мое убеждение. Прочетох как примерно Браухич писа след своето уволнение, че въпреки всички трудности геният на Хитлер ще успее да доведе германския Вермахт до победа. Това, че Външното министерство по същото време провеждаше вече в Стокхолм „преговори за мир“, разбрах едва след атентата на 20 юли. При завръщането ни в главната щабквартира „Волфсшанце“ намерихме коренно променена картина. Направено беше и до голяма степен завършено преустройство. Чувствах се като „преместен в Египет“, понеже бункерите приличаха на пирамиди. Бункерът на Фюрера още не беше готов и Хитлер се нанесе на квартира в така наречения бункер за гости, чиито помещения бяха подсилени със стоманобетон. Обсъжданията на военното положение трябваше да се провеждат в една барака, която имаше само най-необходимата защита срещу парчета от бомби.

20 юли беше хубав летен ден. Хитлер очакваше посещението на Мусолини. По тази причина военните обсъждания бяха изтеглени по-рано за 12:30 часа. По това време бях на около 100 м от помещението за съвещания и си приказвах с шефа на протокола, с посланик Фон Дьорнберг и други господа за подробностите около предстоящия прием на Мусолини. Изведнъж чухме детонация. Въпреки това продължихме да обсъждаме, мислейки, че тичащата наоколо овчарка на Хитлер е настъпила една от многото мини, които бяха пръснати около главната щабквартира на Фюрера като мярка за сигурност. Беше точно 12:50 часът. Няколко минути по-късно един ординарец нахлу в стаята ни и изкрещя с треперещ глас:

- Хауптштурмфюрер Линге, веднага при Фюрера!

Веднага си помислих, че се е случило нещо лошо. Когато се спуснах надолу към бункера на Хитлер, срещу мен се появи майор Фон Фрайенд, адютантът на Кайтел. Не беше на себе си. По лицето му течеше кръв. Уплаших се и извиках:

- Какво е станало?

Фон Фрайенд само промълви:

- Фюрерът е жив и е в малката столова на бункера.

Когато пристигнах там, видях Хитлер, който ме гледаше въпросително с широко отворени очи и наблюдаваше смутената ми физиономия. Усмивайки се спокойно, той каза:

- Линге, някой се опита да ме убие.

Униформата му висеше на парцали надолу. Косите му бяха опърлени и висяха на кичури. Коленете ми трепереха, а той се държеше, сякаш нищо не се беше случило. Седеше до кръглата маса. От оголените му крака д-р Хаселбах беше извадил към 200

дървени тресчици и превързваше раните. Дясната ръка на Хитлер висеше отпусната. Кръв течеше по лицето и краката му, но нищо друго не показваше какво се беше случило току-що. По-късно Хаселбах ми разказа, че пулсът на Фюрера е бил съвсем нормален. И че самият той не можел да си обясни това. Хитлер трескаво се занимаваше с въпроса кой е поставил бомбата и откъде е дошла. Каза, че по време на експлозията установил, че пламъкът имал цвят, който не е характерен за германските експлозиви. При тая бомба ставало въпрос вероятно за английско производство. Също така разказа, че веднага след експлозията е „огледал“ всичко наоколо. По физиономиите на участниците в обсъждането и тези на влезлите малко след това мъже се опитал да установи дали евентуално атентаторът е между тях.

- Имайте предвид - обясняваше ми още докато д-р Хаселбах почистваше и превързваше раните, - че и в моя бункер може да има вградени експлозиви, затова веднага трябва да се огледат подът и стените. Погрижете се за това.

„Волфсшанце“, 20 юли 1944, след атентата... Хитлер се държи за ранената ръка, вляво Кайтел и Гьоринг, вдясно Борман, на заден план адютантът Ото Гюнше.

След като предадох тази заповед на охраната, за пръв път, откакто бях на работа при Фюрера, му помогнах да се преоблече. После тръгнах към бараката, за да огледам „местопроизшествието“. Пред бараката все още лежах стенощи войници. Бергер, стенографът, който обикновено седеше срещу Хитлер, беше мъртъв. Бомбата му беше откъснала краката. Началникът на Генералния щаб на Луфтвафе, чиито крака също бяха премазани, стенойки, се бореше със смъртта. Той и полковник Бранд, които заедно с генерал Шмунд бяха стояли до Хитлер и бяха поели голяма част от експлозива, починаха малко след това. Шмунд, който беше загубил единия си крак и едно око, почина две седмици по-късно в лазарета в Растенбург.

Непосредствено след това за Хитлер стана ясно кой е внесъл бомбата в лагерната барака - Щауфенберг. Този извод беше предхождан от следното: малко преди експлозията генерал Буле възбудено ме беше попитал дали не е „дошъл“ за него телефонен разговор, подаден от Щауфенберг, което аз не потвърдих и това накара Буле да пребледнее. Хитлер, който скоро научи това и за разлика от криминалистите тутакси си направи съответните насочващи изводи, попита своя адютант от Луфтвафе „откъде е този полковник Щауфенберг“. На отговора, че „графът е човек на генерал-полковник Фром“, той реагира, треперещ от гняв:

- Значи Щауфенберг е атентаторът.

В началото подозренията, във всеки случай не тези на Хитлер, паднаха върху работниците, които бяха ангажирани със строителството на бункерите. Петер Хьогъл, началникът на Криминалната полиция в главната щабквартира на Фюрера, заповяда да ги арестуват. След забележката на Хитлер за Щауфенберг веднага ги освободиха. Въпреки това никой нямаше право да напуска главната щабквартира. Хьогъл беше наредил да се затворят всички изходи. Дали Щауфенберг по това време все още беше на територията на лагера, това не знаехме. Той беше изчакал експлозията извън бараката, след което се отправил към изхода на лагера, където го спрял един часови. Информирани точно за всички мерки, взети в главната щабквартира, и понеже искал колкото е възможно по-бързо да се върне в Берлин, той се е позовал на поста си и накарал да го свържат по телефона с адютанта на коменданта на лагера, един офицер от кавалерията. На него, както скоро научи Хитлер, наредил нагло и самоуверено, сигурен в „успеха“ си:

- Какво искате? Знаете, че самолетът ми ме чака. Имам стриктната заповед лично от Фюрера да предам възможно най-бързо на генерал-полковник Фром важна информация. Ще поемете ли отговорността за забавянето?

Ясно е, че притиснатият по този начин офицер го беше пуснал да мине. Самият Хитлер не възрази на реакцията му. Най-лошото беше, че в момента беше невъзможно да се свържем по телефона с летището и да предотвратим старта на самолета на Щауфенберг. Връзките бяха прекъснати. Берлин също беше „отрязан“. Генерал Фелгибел, началник на Свързочното управление при Главното командване на сухопътните сили, беше наредил прекъсването на линиите. Арестуваха го веднага. Междувременно разпитаха шофьора, който беше закарал Щауфенберг до летището. Той докладва, че по пътя Щауфенберг е изхвърлил от колата някакъв пакет. Намериха пакета. В него имаше експлозив. И докато разпитите продължаваха, Хитлер замина за близката жп гара, за да посрещне Мусолини. По пътя каза:

- Хубаво е, че дучето ще ме види жив непосредствено след атентата.

Спокоен и събран, решил беше да посрещне Мусолини сякаш нищо необичайно не се бе случило. Когато двамата застанаха един срещу друг на гарата, видях как дучето смутен поглежда към дясната ръка на Фюрера, стегната и обездвижена с черна превръзка. Говореха на немски. Хитлер разказа „съвсем между другото“, че срещу него току-що е извършен атентат. Заведе изплашения до смърт Мусолини на местопроизшествието, където му разказа как е станало всичко. Ужасен, неспособен и дума да промълви, Мусолини само клатеше глава. Посред руините двамата стояха един срещу друг и Хитлер каза:

- Като си представя всичко още веднъж и като си помисля, че всички освен мен получиха тежки наранявания, да, някои дори загинаха, трябва да призная, че по някакво чудо съм се спасил от смъртта. Това ми дава увереност, че нищо не би могло да ми се случи, че съдбата ме е избрала да довърша общото ни дело и да победя.

Явно развълнуван, Мусолини увери:

- На вашето мнение съм и аз. Това е знак от Небето.

„Волфшанце” 20 юли 1944... Хитлер показва на Мусолини разрушенията след експлозията.

Отново стисна ръцете на Хитлер и го поздрави. На вечерята, организирана по повод на посещението на Мусолини, присъстваха Гьоринг, Химлер, Рибентроп и др. Едва в главната щабквартира на Фюрера те бяха научили какво се беше случило. Изразиха бурно съчувствие и увериха в „своята вяност към Фюрера“, с което леко преиграха, особено Гьоринг. Той се хвърли към Фюрера, прегърна го развълнуван и каза:

- Слава богу, майн Фюрер, че сте ни жив и здрав!

Строго и без вълнение, Хитлер отвърна:

- Този атентат не беше насочен само към мен. Денят беше избран специално, за да убият всички ни. Заговорниците не са никакви революционери. Не са дори бунтовници! Ако този Щауфенберг беше извадил пистолет и бе стрелял срещу мене, бих го признал за истински мъж. Той обаче е просто един жалък страхливец!

Химлер получи заповед веднага да отлети за Берлин и да вземе мерки, за да предотврати евентуален бунт, да арестува Щауфенберг и да намери всички, които са участвали в заговора. На мене нареди да го свържа по телефона с Гьобелс.

Хитлер искаше да знае какво се случва в Берлин. Заради прекъснатите връзки разговорът се осъществи едва след часове. Хитлер съобщи на Гьобелс какво се беше случило. Развълнуван, попита дали в Берлин нещата са спокойни. Гьобелс докладва, че до него тъкмо е майор Ремер, командирът на берлинския охранителен батальон „Гросдойчланд“. От него, от Гьобелс, той получил заповед да обгради правителствения квартал в Берлин, понеже някои заповеди не стигнали до тях и той, Гьобелс, не знаел какво точно да предприеме. Хитлер, който беше повишил наскоро Ремер в полковник, поиска да говори с него. На него нареди следното:

- Ремер, опитаха се да ме убият, но съм жив. Изпълнявайте само моите заповеди, само моите! Разбрахте ли? Заемете се с охраната на Берлин. Употребете всички средства, които сметнете за необходими. Разстреляйте всеки, който откаже да изпълнява заповедите ми!

След кратък разговор с Гьобелс той прекрати връзката и отиде с Мусолини при работниците, които бяха заети с укрепването на бункера. Каза им, че от самото начало е знаел, че атентаторът не е между тях.

- Враговете ми - каза той - са сред онези, които имат по едно „фон“ пред имената си и се имат за аристократи.

Предвидените разговори с Мусолини не се състояха. Мусолини замина обратно. Този ден той и Хитлер се видяха за последен път.

Всеки, който дълго време е бил непосредствено до Хитлер, беше „питан“ (от май 1945 г. най-вече от страна на институциите на победителите, нерядко и с помощта на мъчения) за мнението си за Хитлер. Така беше и с Ервин Гизинг и той се „постара“ да го даде. Неговата оценка, резултат от съответното външно влияние, от 11 ноември 1945 г. беше следната: „Аскет и демагог, народен трибун и диктатор“. И по-късно: „Мания за величие. Тиранин. Успехът на (атентата от) 20 юли 1944 г. щеше да има някакво положително въздействие върху Германия, Европа и (върху) света, ако жертва на атентата заедно с него бяха станали политическите му спътници Химлер и Борман, Рибентроп и Гьоринг, Кайтел и Фегелайн, и всички останали; понеже (в случай че) само той беше загинал, междуособните войни на наследниците му биха тласнали Германия вероятно към още по-ужасно нещастие, отколкото го стори безсмисленото продължаване на борбата въпреки неизбежното военно поражение“⁵⁰.

През юли 1944 г. Борман преживя своите „велики“ дни. Химлер и Ернст Калтенбрунер можеха да му завиждат и го правеха. Докато те издирваха кръга на извършителите и търсеха подробности, Борман даваше светкавични инструкции на партийния апарат, при това в ролята на единствен повелител. Всички бяха в ръцете му, това гарантираше сигурност, а така освобождаваше и Хитлер от излишни грижи. Телеграми с указанията и нарежданията на Борман хвърчаха една след друга и получателите добиваха впечатлението, че „горе всичко е под контрол, както винаги е

⁵⁰ Записки на Ервин Гизинг от 11.11.1945 г. Документът е притежание на Вернер Мазер.

било“. Хитлер, който беше обладан единствено от жажда за мъст и разрушителна ярост, му беше благодарен. Понеже знаеше, че Борман действа перфектно, можеше да насочи голяма част от енергията си за преследването и наказанието на кръга съзаклятници. За скептицизма, който сега проявяваше при всяка новина, говори следният пример: бях до него, когато му съобщиха, че генерал-полковник Фром е наредил Щауфенберг и Олбрихт да бъдат разстреляни в Берлин. Изслуша съобщението външно спокоен, но всъщност много напрегнат.

- Фром да екскутира Щауфенберг? - промърмори и малко след това нареди: - Ексхумирайте го, веднага ексхумирайте Щауфенберг!

След като това се случи и се потвърди, че разстреляният наистина е Щауфенберг, Хитлер не реагира така, както Борман беше очаквал. Заклучи спонтанно:

- Фром е мозъкът на всичко. По този начин той се е отървал от съучастниците си и от свидетелите, които биха могли да го предадат.

Борман не беше единственият, който явно се притесни, като чу това. Хитлер забеляза реакцията ни и каза само:

- Познавам аристократите си.

С това „заседанието“ беше прекратено. По-късно Фром умело се защити пред Народния съд и успя да спаси живота си, но на 19 март 1945 г. отмъщението на Хитлер все пак го застигна - убиха го по лична заповед на Фюрера.

Бях повече от потресен, когато видях на масата на Хитлер списъка с имената на всички, които са били в кръга на заговорниците или поне са били заподозрени в това. Един от тези, чиито имена бяха в списъка, беше подполковник Сменд от щаба на Цайцлер. Познавах и него, и редица други обвиняеми. Един ден пристигна писмо от него до Хитлер. Фюрерът го прочете в мое присъствие и дълбоко се замисли. Сменд беше демонстрирал смелост. Той пишеше на Хитлер, че след Сталинград из щабовете все по-открито се разпространява мнението, че войната вече не би могла да бъде спечелена начело с Хитлер, понеже качествата му на пълководец не съответствали на изискванията на ситуацията.

- Той поне признава това като истински войник - подхвърли Хитлер и допълни: - и изобщо не проси милост.

Но като продължи да чете, лицето му помръкна. Сменд обвиняваше началниците си, че не са повели него и останалите млади офицери с доверие към Фюрера. Представяше себе си и другарите си като безпомощни прелъстени и изоставени войници, като ученици, които просто са чакали утешителните думи на учителя си. На Хитлер това му дойде прекадено, още повече, че винаги беше разчитал, именно, на решителността на най-младите военни.

Съдбата на Сменд беше решена. Сигурен съм, че не само щеше да спаси живота си, а вероятно даже щеше да бъде и освободен, ако се беше отказал от идеята да обвинява и да доносичи по такъв жалък начин за засегнатите висшестоящи военни. Впечатлението ми беше, че писмото допълнително раздуха жаждата за отмъщение на Хитлер и съм убеден сега, както и тогава, че някои обвиняеми щяха да получат от

Фрайслер съвсем различни присъди, ако писмото на Сменд беше останало „мъжко“ докрай, както Хитлер се изрази.

Филми, снимки, протоколи и устни доклади информираха Хитлер подробно за делата в Народния съд. Буквално просъскваше имената на Вицлебен, Гьорделер, Хьопнер, Фелгибел, Хаазе, Хасел и Фон дер Шуленбург, макар че веднъж горчиво подхвърли:

- Жалко, че Шуленбург, един толкова горд мъж, не беше на моя страна.

Колкото и невероятно да звучи, вярно беше - Хитлер отчаяно търсеше „лъч светлина в това бласто“, както веднъж го нарече. От негова гледна точка обвиняемите бяха заслужили съдбата си. Искал да ги види като „добитък за клане“, така каза, когато прочете протоколите за поведението и изказванията им. 35 години по-късно, на 18 май 1979 г., вестник „Франкфуртер Алгемайне Цайтунг“ цитира откъс от един „диалог“ между Роланд Фрайслер и Ханс Бернд фон Хефтен. Прочел го бях, както и Хитлер, още преди 35 години. Ето протокола:

„Фрайслер: Не намирате ли, че когато един народ води тежка борба, а един от вероятно хилядите полковници, каквито има в армията на този народ, е на подобно мнение, не намирате ли, че е предателство да се откажеш от верността си към Фюрера.

Хефтен: Не изпитвах вече чувство за дълг и вяност.

Фрайслер: Аха. Ясно, не сте изпитвали вече подобно нещо и твърдите, че ако няма чувство за дълг и вяност, няма и предателство.

Хефтен: Не, не е точно така. Аз, а-а-а, а-а-а, поради мнението, което имам за ролята на Фюрера в световната история... а-а-а, а-а-а..., а именно, че той е оръжието на злото, затова бях на мнение...

Фрайслер: Е, да, тогава, да, тук няма какво повече да се каже.

Хефтен: Точно така.

Фрайслер: Много фин служител в Министерството на външните работи. Тогава бих задал друг въпрос: Вие, въпреки това се осмелихте да станете служител в Министерството на външните работи, така ли е?

Хефтен: Да.

Фрайслер: Да.“

Бях срещал Хефтен от време на време. Виждал го бях няколко пъти, но в действителност не го познавах. След като и аз „прегледах“ неговото „представяне“ пред Народния съд, при всички случаи значително повлияно от обстоятелствата, както и поведението на съмишлениците му, които искаха насила да отстранят Хитлер, поведението на Фюрера, който издаваше заповеди и изискваше „светкавични“ решения и присъди в рамките на два часа, без непременно подсъдимите да „имат думата“, ми се стори разбираемо не само от негова гледна точка. Фактът, че по онова време процесът

беше обявен от чуждестранни юристи и журналисти като юридически неоспорим, немалко допринесе за това да не се задълбавам в „излишни“ мисли над някакво си съдебно дело, при което подсъдимите предварително би трябвало да знаят, че ги очаква смърт, ако плановите им се провалят.

Няма нужда да описвам как Хитлер реагира, когато (още на 20 юли) му беше съобщено, че във военното командване в Париж под „шапката“ на Щюлпнагел и Клуге предварително отпразнували „смъртта“ му с шампанско. Самоубийството на Ервин Ромел през октомври 1944 г. и самоубийството на Клуге бяха някои от последствията и са добре известни. Назовавам тези две имена, понеже те означаваха за Хитлер много повече, отколкото все още продължават да твърдят някои⁵¹. Причина за самоубийството на Ромел беше Хитлер. В самоубийството на Клуге, в това, че сам го е решил, Фюрерът се съмняваше. Предполагаше, че англичаните са го „отровили“, „след като не им се е удало да спечелят на своя страна фелдмаршала“. Да, дори стигна дотам да моли госпожа Клуге да поиска разрешение трупът на мъжа ѝ да бъде прегледан. Резултатът не потвърди предположенията му. Клуге сам беше сложил край на живота си. За Хитлер, който от този момент нататък непрекъснато беше притискан от двуличния Химлер „да унищожи цялата сган до корен“, това беше поредният тежък удар.

Не е трудно да се предположи, че след 20 юли бяха взети особени мерки за сигурност. Само шейсет човека, чиито имена Хитлер сам написа, имаха право да влизат при него, без предварително да бъдат основно претърсвани. Куфарчета и подобен багаж трябваше да се предават. Макар че ги разбирах, тези мерки ме потискаха. Идваха генерали, полковници, офицери от щаба, лейтенанти, подофицери и войници с високи, някои с най-високи отличия, все мъже, които бяха рискували живота си за Хитлер, а сега трябваше да се подлагат на „претърсване“ от криминалните полицаи подобно хванати на местопрестъплението крадци. Много „посетители“ обясняваха, че в крайна сметка „сами са си виновни за това“ да бъдат третирани по този начин, но гледката, на която бях свидетел всеки ден, не ме радваше. Войници със златни значки за участие в ръкопашен бой, златни значки за раняване, носители на Железен и Рицарски кръст, някои от тях идваха с униформите си от фронта, се оставяха да бъдат опипвани и претърсвани за евентуални оръжия, сякаш бяха арестувани гангстери.

До онзи момент никога не бях действал на своя глава. Сега го направих. Отидох при Хьогъл и му казах, че Фюрерът е заповядал да се откажат от подобни претърсвания, когато става въпрос за войници с особени заслуги. Така и стана. Когато Хитлер научи за моята самостоятелна „акция“, която, естествено, би могла да има много лоши последствия, не каза нищо. Погледна ме и веднага разбрах какво ме чака. Смутих се много и смънках:

- Майн Фюрер, какво би си помислил един боец, който идва от фронта, за да приеме Рицарския си кръст, а тука го претърсват като току-що заловен атентатор?

Реакцията на Хитлер и сега потвърди онова, което винаги съм знаел: той беше склонен да приеме някои ясни решения, стига да са достатъчно добре обосновани.

Като „лъч светлина“ в това „блато“ сега му се стори най-вече фелдмаршал Кайтел, чиито „аполитично мислене и липсваща собствена инициатива“ до този момент той

⁵¹ За Ромел вж. между другото Ървинг, Дейвид. *Ромел. Една биография*, Хамбург, 1978.

често с презрение беше критикувал. Сега изведнъж видя един напълно различен Кайтел. Когато в резултат от атентата Хитлер временно трябваше да остане на легло, не Борман и не Химлер бяха онези, на които би могъл да довери действията си, а Кайтел. Той, който до този момент беше просто послушният и безупречно функциониращ военен, изведнъж доказа, че както високият му военен ранг, така и почетната му длъжност бяха напълно справедливи. Съобразителен, решителен, неподдаващ се на влиянието на Химлер и Борман, той определяше кое как да се направи, докато Хитлер не пое отново нещата в свои ръце.

Когато се почувства по-добре, Хитлер отново започна да прави къси разходки на територията на Главния щаб. Придружавах го често. Блонди, неговата интелигентна и немирна овчарка, винаги беше с нас. Един ден, за съжаление не помня точната дата, по време на една такава разходка той изведнъж започна да говори за мирни преговори. Понеже само слушах, не му се налагаше да отговаря и можеше, както беше свикнал, да развива мислите си, без да бъде прекъсван. Но това нямаше край. Без особен повод смени темата. После, вече бяхме в малката му лична стая, се появиха заместникът на Хевел и Вилхелм Борман, брат на Мартин Борман. Хитлер не ги покани да седнат, остави ги да стоят до вратата. Странна ситуация - двамата „блокираха“ изхода. Какво целеше с това Хитлер, не ми беше ясно. Вероятно искаше да ме остави за свидетел, без непременно специално да поиска това. Бавно, много внимателно Борман и неговият придружител започнаха с докладите си за „мирните преговори“ в Стокхолм. Хитлер слуша известно време мълчаливо. Но когато Борман все пак съобщи, че съюзниците изобщо не са готови за сериозни мирни преговори, докато той, Хитлер, е държавен глава, докато ръководи НСДАП и безусловната капитулация на Германия е неизбежна, Фюрерът буквално се взриви от гняв. „Провидението“, просъска ядосано, не го е спасило на 20 юли заради едното удоволствие. Той, именно, бил избраникът и единствен той бил в състояние да моделира съдбата на Германия позитивно, и преди, и сега. Враговете неслучайно точно в този момент поставяли подобни условия. Накрая заяви, че сам той вече не бил готов да продължи мирните преговори. И без допълнителни обяснения остави двамата да си тръгнат.

20 юли 1944 г. причини значителен прелом не само в живота на Хитлер. Натовариха ме със задачи, инициирани от атентата на Щауфенберг. Появиха се нови лица. Едно от тях беше интелигентният и симпатичен лекар д-р Ервин Гизинг, който трябваше да лекува Хитлер в рамките на своята компетентност като специалист по уши, нос и гърло. Първите си впечатления той сподели пред американските тайни служби на 11 ноември 1945 г.:

„При първата ми среща с Хитлер на 22.7.44 не мога да твърдя, че видях пред себе си „могъщия, всяващ ужас мъж“, който наред с това „очаровал“ и дори „хипнотизирал“. По-скоро ми се стори остарял, почти изхабен и изтощен, но продължаваше да действа с остатък от силите си. Не бях особено впечатлен от уж „всепронизващите му очи“ или от приписваната му осанка на господар и тиранин, нещо, което се лееше от пресата, радиото, от разкази и мнения на очевидци“.

Гизинг, който лекуваше Хитлер от 22 юли до 7 октомври 1944 г. в общо 50 до 60 „сеанса“, при първата си среща с него бе реагирал почти като мен. И той не беше успял да види нищо необикновено в прословутите очи на Фюрера. Но всъщност Гизинг се запозна с Хитлер едва когато последният външно нямаше вече нищо общо с мъжа, при когото бях започнал работа десет години по-рано. И въпреки това се поддаде на

тоталното влияние на Хитлер. В много разговори после сме търсили „причините“ за това. Но така и не ги намерихме.

Хитлер харесваше Гизинг не само като лекар. Той говореше с него за всичко и дори позволяваше да му се противоречи. В тази връзка самият Гизинг по-късно беше написал:

„Хитлер често ми позволяваше да му противореча, но това не е доказателство, че и други можеха да го правят. Беше прекадено силна и властна личност и дълбоко убеден, че мнението му е абсолютно правилно, и никога не би допуснал до себе си някой, който да е приблизително толкова умен или надарен, колкото беше самият той. Той просто вярваше, че разбира и върши всичко по-добре от останалите. Многократно съм забелязвал, че успяваше да запази самообладание и контрол, докато сме разговаряли, ако се появят... различия във възгледите ни. Но ако някой... имаше нещастие да е носител на лоши новини, трябваше да понесе... известни негативи, които можеха да попречат на положението и кариерата му. Затова често някои факти се „поукрасяваха“, а резултатите се представяха като по-добри, отколкото са. Хитлер харесваше резултатите да се представят с цифри и обичаше да се изразява в проценти или каквито и да било цифрови съотношения. Оттук произтичаха статистики или по-скоро хаос, с чиято проверка той никога не би могъл да се заеме, а и никога не я предизвика“⁵².

На Гизинг, за разлика от мен, никога не му се наложи да предава лоши новини. Напротив. Неговото лечение облекчи страданията на Хитлер и раните му заздравяха бързо. Той, „носителят на добри вести“, можеше да инициира разговори, в които липсваха до един негативните аспекти, каквито Хитлер не искаше да чува. А и самият Хитлер подхващаше негативни теми само тогава, когато те нямаше как вече да бъдат игнорирани. Така че лекарят играеше ролята на наблюдател и можеше да си позволи дори някой и друг съвет, който в крайна сметка не се вземаше под внимание. За мен появата на Гизинг беше предимство. Той не беше от стария кръг приближени, нямаше нищо общо с тях и не се сприятели с никого. Предупреди ме за подробности във връзка с начина на живот на Хитлер, които до този момент почти или съвсем не бях забелязвал. Неща, които винаги бяхме правили и ни се струваха съвсем естествени, Гизинг виждаше в много случаи по съвсем друг начин. Така например той писа:

„При първите ми прегледи веднага ми направи... впечатление, че в стаята на Хитлер Линге... оставя да свети само една крушка, тази на лампона. Той... каза, че Хитлер не понасял силна светлина и от около година и половина в стаята му постоянно светела само една крушка. Това беше добре за целта на медицинските ми изследвания, понеже слабото странично осветление... създаваше възможно най-добри условия за преглед. Като изключих моята челна лампа и пуснах неговия лампона, забелязах ясно колко оскъдно е осветлението... в стаята“.

Хитлер четеше и работеше на полутъмно, макар че някъде от 1936 г. имаше нужда от очила, когато се налагаше да чете по-дребен шрифт. Гизинг се опита да промени това, но Хитлер не позволи. Лекарят, който обичаше да похапва по някой стек или шницел, не успя да го убеди, че заради големия разход на енергия е необходимо най-после да започне отново да поема животински белтъци, месо и мазнини. Гизинг много

⁵² Записки на Ервин Гизинг от 11.11.1945 г. Документът е притежание на Вернер Мазер.

се стараеше да повлияе положително на Хитлер, но претърпя провал, също както и всички останали „съветници“ преди и след него. След един преглед дойде потиснат при мен и се оплака от противоречието в знанията на Хитлер и в начина, по който ги използваше и прилагаше.

- Приказва си Фюрерът с мен като същински лекар специалист за проблемите на науката за храненето и по медицински въпроси и изобщо няма намерение да приложи знанията си на практика.

Такъв беше Хитлер. Обикновено упорито следваше взети веднъж решения, макар да беше усетил недостатъците им на собствения си гръб. Както никой не би могъл да го накара да сложи друга шапка, така никой не би могъл да го убеди, че за него би било добре да се храни по друг начин, да включи на степен „нормален“ режима си на сън, умерено да се натоварва физически и изобщо да води по-здравословен начин на живот. Когато веднъж Гизинг му предложи да смени спешно климата заради главоболието, причинено от възпаление на околоносната кухина, и поне временно да се премести от Източна Прусия в Берхтесгаден, той изтъкна „много сериозни“ политически причини, за да не го направи.

- Медицински и клинично - заяви той на Гизинг - предложението ви със сигурност е напълно обосновано... но има политически съображения, които не ми позволяват да напусна щабквартирата си в Източна Прусия.

После подробно обясни, че ако сега напусне страната им, източните пруси „с право“ биха го обвинили, че ги оставя в ръцете на руснаците. Колкото и тайно да се извършва „смяната на местопребиваването“, „някак си винаги“ всички научавали за него. „Неприятни настроения“ в Източна Прусия - това е последното, което той би могъл да си „пожелае“ сега. Затова се налагало да остане във „Волфшанце“. Освен това, ако се премести в Берхтесгаден, народът щял да си помисли, че се оттегля в частното си жилище и оставя в ръцете на генералите воденето на войната, а на министрите - управлението на страната. А в действителност в „Бергхоф“ много повече „се бяхтел“, отколкото където и да било другаде. Поглеждайки към мен, той попита:

- Линге, вие наблюдавате това от десет години вече. Не съм ли вързан за работата си като животно?

Трябваше да се съглася с него - никога не бях го виждал да мързелува. Безделникът Хитлер, който убиваше времето с пътешествия, безсмислени приказки, слушане на плочи, гледане на филми и дрямка, е само във фантазията на някои биографи. В действителност Хитлер беше работохолик с неизчерпаема енергия, човек, който дори, докато се хранеше, не мислеше за нищо друго освен за работата си. Гостите му го слушаха внимателно. Немалко от тях бяха убедени, че покрай него „са хвърлили поглед в рая през малка странична врата“. По време на войната чрез подобни разговори, които често бяха всъщност само монолози, трескаво се опитваше да си откъдне от работата. Според мен не му се удаваше. Нерядко ми е казвал, че докато е монологизирал по някой въпрос, „много далече от войната“, през цялото време е мислил само за това как би било възможно най-добре да се предприеме на фронта едно или друго действие. Не можел „в никакъв случай“, казваше ми, да допусне да занимава гостите си, които също били впрегнати във войната, с разговори за дебелината на броните на корабите, за преоборудване на самолети или за отпаднали оръжия или

бойни единици. Всеки войник от фронта знаел за какво обичат да си говорят войниците по време на „отпуск“. Настоятелния лекарски съвет на Гизинг поне за четири до шест седмици да се премести в Оберзалцберг Хитлер отхвърли като „неподлежащ на дискусия“. Гизинг не се предаваше лесно и се приготви още веднъж да възрази, но Хитлер му обясни, че за толкова кратко време това не си струва дори само заради транспортирането на целия апарат на главната щабквартира на Фюрера и на Главното командване на сухопътните сили, а това щели да са неизбежните последствия от „смяната на климата“. Освен това в такъв случай и дума не можело да става за непрекъснатата и „спокойна работа“. Със забележката „Нали виждате, г-н докторе, налага се да остана тук“ темата „смяна на климата“, която, естествено, би съответствала напълно и на собствените ми желания, беше приключена.

След обяд на 1 октомври 1944 г. по време на един преглед на Хитлер се стигна до драматична ситуация. Сам д-р Гизинг беше писал по този повод на 12 юни 1946 г. следното:

„Хитлер отхвърли... покривката на леглото и вдигна нагоре пижамата си, така че да мога... да прегледам тялото. ... (То) беше като цяло леко подуто и при потупване показваше ясен метеоризъм (събиране на стомашни газове и подуване на червата). Чувствителност при натиск в областта на корема нямаше. В горната дясна половина на корема и областта на жлъчния мехур също... нямаше признаци за болка при натиск. После проверих с... безопасна игла рефлексите на коремната стена... и ми се сториха твърде възбудени. Помолех Хитлер... да се съгласи да направим неврологично контролно изследване... (Той) ...каза, че е съгласен. Отново... покрив корема с пижамата и дръпнах одеялото надолу. ...Аномалии по гениталиите... не можах да установя. Препуциумът е... дръпнат назад, glans penis... без изменения, tractus corticospinalis... без патологични рефлекс; Бабински, Гордон, Росолимо и Опенхайм (рефлекс) ... отрицателни. Тест на Ромберг, заради залежаване не съм правил... според предишни резултати (би бил) вероятно отрицателен. Помолех Хитлер... да свали пижамата, което той направи с помощта на Линге и мен. И тук ми направи впечатление, че... бялата кожа на тялото... беше прекалено суха. И под мишниците не се забелязваше образуване на пот. Трицепс-рефлексът и рефлексът на radius perios (на ръката) бяха нормални, но доста интензивни и от двете страни, еластичните рефлекс на горните крайници (Лери, Майер и Вартенберг)... отрицателни. Нямаше... адиадохокинеза. Липсваха също, каквито и да било симптоми на малкия мозък... проверката на лицевия нерв чрез потупване пред околоушната жлеза... даде едва забележимо потрепване в смисъл на симптом на Хвостек, Керниг и Лазег със сигурност отрицателни, никакви признаци на схващане на врата. Главата се движи свободно във всички посоки. Мускулатурата над лактите, изглежда, даваше признаци на известна ригидност при бързи движения, сгъване и изпъване... Хитлер наблюдаваше неврологичното изследване с голям интерес и после ми каза: „...като изключим невралгичната ми превъзбудимост, имам съвсем здрава нервна система и се надявам, че всичко скоро отново ще е наред. Чревните спазми също утихват. Морел вчера и онзи ден... предизвика изхождане със запарка от лайка, после пак ще ми направи... Последните три дни почти нищо не можах да ям, така че червата ми на практика са празни... но това е и облекчение тия дни.“ Линге и аз отново помогнахме на Хитлер да си облече пижамата... Хитлер каза после: „...да не забравяме лечението, тъй както си бъбрим. Погледнете, моля ви, още веднъж в носа ми и вкарайте малко кокаин. Ларинксът ми е малко по-добре, но все още гласът ми е дрезгав“. Препарирах... лявата страна на носа... в легнало положение... с 10-процентов кокаинов разтвор. После

прегледах още веднъж... ушите и... ларинкса. След известно време Хитлер каза: „...сега усещам главата си най-после отново свободна, толкова добре се чувствам, че скоро бих могъл да се изправа. Само дето съм... много отпуснат, което е от силните спазми в червата и от малкото ядене“. След известно време ми направи впечатление, че Хитлер затвори очи и... червеният цвят на лицето му избледня. Посегнах да премеря пулса, който... беше ускорен и мек. Честотата на пулса беше около 90, качеството... стори ми се прекалено мек в сравнение с друг път. Попитах Хитлер как се чувства, но не получих отговор. Получил беше лек колапс... и Хитлер беше неконтактен. Линге... тръгна към вратата на малката спалня на Хитлер, понеже някой силно чукаше... Трябва да е бил кратък момент само, в който бях сам с Хитлер; когато Линге се върна, още вкарвах кокаин в лявата ноздра... после Линге застана в края на леглото до краката му и ме попита колко време още ще продължи прегледът. Стреснах се, понеже бях потънал в собствените си мисли, и казах: „Скоро ще съм готов“. В този момент лицето на Хитлер стана още по-бледо, появиха се кратки спазми и той притисна двата си крака един към друг. Когато Линге видя това, каза: „Фюрерът пак има стомашни спазми, оставете го на мира. Спи му се“. Тихо прибрахме инструментите и напуснахме спалнята на Хитлер“⁵³.

Хитлер изглеждаше смъртно болен. Много беше пребледнял и бързо заспа. Гизинг изчака един момент, каза ми какво да правя, ако подобен пристъп се повтори, и обеща да мълчи и да не казва на никого. После излезе, а аз останах с Хитлер, когото сега вече трябваше да пазя повече от всеки друг път. Не се осмелих да информирам дори Борман или Химлер. Ако „присъствието“ на Хитлер някъде беше необходимо, щях да извикам най-напред Гизинг. Не се наложи. Хитлер отново се изправи на крака. Тази случка свърза двама ни, Гизинг и мен, като съзаклятници. Така научих от него какво смята за състоянието на Хитлер, за какво е говорил Хитлер с него през седмиците преди инцидента и за какво го е информирал на четири очи. Невинаги бях присъствал на прегледите и разговорите. Моите наблюдения и лекарските коментари на Гизинг на ситуацията потвърдиха, че от 1934 г. насам Хитлер никога не бе бил толкова болен и толкова близо до смъртта, колкото през октомври 1944 г., ако изключим външните фактори. След сърдечния колапс състоянието на Хитлер рязко се влоши. Когато бяхме сами, той открито си признаваше това. Искаше от мен да му разкажа как е било, когато „изведнъж отплува“.

- Да - каза тогава, - една малка част от секундата и вече те няма. От какво да се страхуваме тогава.

Толкова беше сигурен, че с никого няма да говоря за състоянието му, че никога не спомена, каквото и да било в тази връзка. Не знам какво би станало, ако примерно Химлер знаеше какво е положението в момента със здравето на Хитлер. Лекарите Бранд и Хаселбах бяха освободени от длъжност при Фюрера, дори Ервин Гизинг се появи за последен път на 7 октомври. Остана само Морел, на когото по препоръка на Химлер от 31 октомври помагаше лекарят на СС д-р Лудвиг Щумпфегер. Лекарства Хитлер поемаше вече само от ръката ми. Подозрителността му беше станала ненадмината. От началото на октомври отново можеше да чува шепот на разстояние пет до шест крачки, но това с нищо не промени подозрителността му, която превърна в ад не само неговия собствен живот. Ако няхах толкова здрави нерви, не знам какво бих направил.

⁵³ Цитат по Мазер. *Адолф Хитлер...*, с. 390.

Към кратко завръщане на по-ранната представа за Хитлер се стигна още веднъж в края на 1944 г., когато войските ни на 16 декември стъпиха в подготвената като по учебник и също така държана в тайна офанзива в Ардените и отначало имаха големи успехи. Изглеждаше, че Хитлер отново се връща към живота. Беше леко напълнял, отново говореше нормално и изглеждаше пълен със сила и предишната увереност. Само лицето му си остана сиво, гърбът му - силно превит, походката - провлачена. Цялата лява част на тялото му трепереше. Погледнеше ли към светлина, очите го заболяваха. Всичко това обаче забелязваше само този, на когото се налагаше да прекара по-дълго време с него. При кратки срещи той беше в състояние да скрие някои от усиливащите се слабости и страдания и го правеше. Откакто напуснахме Източна Прусия, тази прекрасна страна с нейните красиви равнини, с живописните ѝ езера и тъмните ѝ гори, бяха изминали само пет седмици; а ми се струваше, че са били години.

С края на декемврийските ни „победи“ на Западния фронт всички ние бяхме обзети от настроение, което разби всички надежди за възможен обрат в хода на войната. Летаргията се разстла като мъгла и потискаше всички ни, Хитлер също, но той показваше това само когато бях насаме с него. Дори когато се появеше Борман, Хитлер променяше израза на лицето си и се преструваше, че „всичко е наред“. Пред Морел нямаше как да се преструва. Лекарят виждаше разрухата на своя пациент. Тогава, в средата на февруари 1945 г., в главната щабквартира още веднъж се появи Гизинг. Много се зарадвах, че го виждам отново, понеже знаех, че винаги е имал положително влияние върху Хитлер. И сега се надявах, че би могъл още веднъж да го стори. Помолих Хитлер да го приеме. Хитлер, който в началото на октомври 1944 г. се беше ядосал на Гизинг, че е „надхвърлил компетенциите си“, както сам се изрази, не може да се реши и не каза нито „да“, нито „не“. За мен това означаваше: организирай „случайна“ среща. Направих го. По време на една тревога за въздушна атака направих така, че Гизинг да се втурне право към Фюрера. Когато лекарят „изведнъж“ се оказа пред него, Хитлер вдигна поглед и каза изключително мило:

- Ах, докторе, как сте? Как е семейството ви? Елате!

Старата неприязън беше изчезнала. Изглеждаше, че Хитлер открито се радва; не се насилваше, държеше се така, както се чувстваше. Не искаше да се преструва пред лекаря, който го познаваше. Той знаеше, че не може да скрие от него междувременно стремително напредналият процес на разруха. Записките на Гизинг също говорят за това.

„Сега, когато можах... да видя лицето на Хитлер - пише той през юни 1945 г., - много се учудих на промените. Изглеждаше ми остарял и още по-прегърбен от друг път. Цветът на лицето му беше блед, както и преди, под очите му имаше големи торбички. Говорът му беше ясен, но гласът - много тих. Веднага ми направи впечатление силното треперене на лявата ръка от рамото надолу до края на пръстите, което всеки път се засилваше, когато ръката не се подпираше на нищо, така че Хитлер постоянно я опираше на масата или на пейката... Добих впечатлението, че е твърде разсеян и вече не може да се концентрира. Отпаднал беше много и сякаш отсъстваше. Ръцете му също бяха много бледи, а до ноктите на пръстите му кръвта сякаш не достигаше“⁵⁴.

⁵⁴ Цитат по Мазер. *Адолф Хитлер...*, с. 394.

Последното пътуване до фронта Хитлер предприе в началото на март 1945 г., тръгвайки от Берлин. Пътувахме с камиони през неразорани ниви, през поля и ливади за Щетин, който все още се намираше в германски ръце. Само с мобилизиране на всичките си физически сили Хитлер можеше да издържи на тия изпитания; не ги избегна. Когато в една ранна утрин се запромъквахме през една нива, за да стигнем до мястото, където имаше команден щаб на Луфтвафе, изведнъж около нас се струпаха възрастни селяни с жените си. Сякаш бяха забравили близкия тътен на руската артилерия. Явно изобщо не бяха очаквали да видят него, Хитлер, непосредствено до фронта. Усетихме буквално как им влияе Хитлер, дори и вече остарял, посивял, превит и рухнал, макар че изобщо не говори с тях, а само любезно помаха. За кратко се почувствах, като че времето се е върнало и сме на един от някогашните пикници. Същите лица като преди, същите очаквания като някога: „Фюрерът ще успее“. Нямахме как по друг начин да разтълкувам поведението на населението. Че Хитлер черпеше все още сила от подобни срещи, това усетих не само аз. Генерал Бургдорф, Шауб и Борман, които също придружаваха Хитлер, забелязаха същото.

По време на похода срещу Русия, беше през зимата на 1941-1942 г., Хитлер веднъж посети армията, която командваше фелдмаршал Фон Райхенау. Знаех, че в „Бергхоф“ Хитлер и Фон Райхенау се бяха срещали лично. Райхенау разбираше малко от живопис, и то точно тази, която Хитлер много харесваше. Говорех с разбиране и бяха на едно мнение за маслените картини, закачени по стените на резиденцията. И политическите възгледи на Фон Райхенау бяха близки до тези на Хитлер, а последният го търсеше и извън службата, което за всеки от нас беше ясен знак за особени симпатии. Та ние, Хитлер и придружаващите го поехме със самолет към армията на Райхенау. Пристигайки там, в една голяма зала ни чакаха войници фронтовици, които явно се радваха, че виждат лично Фюрера от толкова близо. По време на обяда вляво от Хитлер седеше обикновен войник, вдясно - подофицер. Разговаряше приятно не само с тях. Накрая държа реч. В нея спомена, че германските кайзери от Средновековието са вървели все на юг, към Италия. Този път под неговото командване германските войски щели да завладеят страна, чиято земя предлага всичко, от което има нужда Германия.

Когато напусна залата след заглушаваната от аплодисменти реч, ни показаха квартирите, които се намираха на един етаж от някаква къща. Веднага ми направи впечатление, че неговата стая имаше голям прозорец, покрай който минаваше всеки, който влизаше или излизаше от къщата. Преди още да съм намерил отговор на тази странна според мен строителна идея, Хитлер ми обясни, че в стаята е живял домоуправителят, доверено лице и политически информатор, чиято задача е била да наблюдава всеки в къщата. Понеже никога не ми се удаваше да скрия мислите си, вероятно съм направил много учудена физиономия, та Хитлер ме взе под ръка, изведе ме от стаята и ми показа прозорците над вратите. Както сега забелязах, над вратата на всяка стая имаше прозорец, през който домоуправителят е можел да гледа кой какви „ги върши“.

Не знаехме кога ще можем да се върнем в главната щабквартира. Затова Хитлер беше много неспокоен. Чакаше нервно новини от останалите армии, които нямаше как да стигнат до него при Фон Райхенау, понеже между армиите нямаше телефонна връзка. Следователно се налагаше да се върнем в главната щабквартира на Фюрера, където идваха всички информации и съобщения. Веднага ми стана ясно, че в бъдеще ще напускаме много рядко главната щабквартира, ако Хитлер иска да продължи

командването с успех. Но въпреки всичко той продължаваше да пътува по фронтовете до Уман и до Киев, търсейки непрекъснато непосредствен контакт с воюващите армии.

Когато при тия „пътувания“ Хитлер срещаше войници, обикновено караше да спрат колата и питаше пехотинците откъде идват, към коя рота се числят и как се чувстват като негови войници. Винаги следваше и дежурният въпрос дали им харесва „раят на работниците и селяните“ и дали той, техният върховен Фюрер, не им е дал погрешна представа. Войниците, независимо откъде идваха, даваха постоянно един и същ отговор:

- Не, много по-лошо е!

За обедите с войниците в повечето случаи се подреждаха маси и пейки. На Хитлер даваха чиния с грах, от която предварително трябваше да се извади месото. Заедно с мен обаче сядаше и до „унищожители на гулаш“ и двамата дружно сърбахме грахова чорба.

**Запорожие, 10 март 1943... Хитлер пристига на посещение в групата армии „Юг”.
Посреща го командващият фелдмаршал Ерих фон Манщайн. Вдясно на заден
план личният пилот на Хитлер Ханс Баур.**

Едно от пътуванията ни отведе в Смоленск, друго - до фронта край Запорожие, където се случи драматично събитие. Докато Хитлер говореше с генералите си, летището, на което бяха кацнали и нашите самолети, беше нападнато и отчасти превзето от руснаците. Съобщението затова, естествено, дойде първо при нас. Ние, възбудени, несигурни и всъщност без какъвто и да било опит на фронта, чакахме какво ще се случи, какво ще нареди Хитлер. Разбира се, предадохме му съобщението веднага. С учудване установихме, че той изобщо не се впечатли от това, което бе предизвикало такава паника у нас. Даде няколко практически наставления за изчистване на

ситуацията и продължи спокойно „конференцията“. Ако руснаците имаха и бегла представа, че там е Хитлер, тази акция вероятно би протекла по съвсем различен начин.

Най-дългият полет до фронта се състоя през 1943 г. Летяхме до Ростов на Черно море. Първата част от разстоянието Хитлер прелетя със своя самолет, познатия тогава на всички „Кондор“. После на територията на самия фронт се прехвърли на изстребител „Месершмит“, в който се събирахме само той, генерал Шмунд, личният му лекар Тео Морел и аз. Германски изстребители ни придружаваха на височина 3 000 до 4 000 метра. Хитлер беше спокоен и ни най-малко не се страхуваше. От време на време поглеждаше навън към придружаващите ни изстребители, за които знаеше, че никога не биха изоставили него, върховния им Фюрер. След приземяването продължихме по мочурливи писти към предната линия на фронта. Непрекъснато виждах как изморени офицери, подофицери и войници, омазани от калта на пътищата, където почти не можеше да се стъпи на твърдо, изведнъж, когато Хитлер се появеше пред тях, реагираха като ударени от мълнии. Тук, където свистяха куршумите, най-малко него бяха очаквали, а той им махаше, мълчаливо усмихнат. Но беше факт: никой, все едно на фронта или в родината, не можеше да бъде сигурен, че ненадейно няма да се озове пред самия Хитлер. В мирно време Хитлер използваше пътуванията като специфична форма на управление. Обичаше да се оттегля от непосредствената конфронтация със своите министри и партийни функционери и „управляваше“ чрез лични адютанти. По време на войната като Фюрер и стратег той „пътуваше“ по други съображения. Понеже беше сигурен, че не може да има доверие на своите военни, искаше сам да държи ръка на пулса на събитията, за да взема решенията си възможно най-отблизо и ефективно.

За разлика от „добрите времена“, в които се беше родил богът на войната Хитлер, сега в най-тесен кръг Фюрерът говореше все по-често за миналото. Бягаше в историята и я сравняваше с настоящето, такова, каквото му се искаше да е. Че Великобритания винаги се оказваше в центъра на вниманието, не беше никак чудно, като се има предвид неговият светоглед. Наричаше Чърчил твърдоглав и политически тъп и го обвиняваше, че го е разочаровал. На него разчитал, казваше Хитлер, да води широкомащабна политика, каквато по-рано е водил великият Пит. Политиката на Пит, а не Чърчил би трябвало да познава, е държала света в равновесие, което не се удало на Чърчил, който за разлика от Пит тръгнал да се съюзява с Франция.

- Какво ли не направих или нарочно пропуснах да направя, само и само да не нараня английската гордост - каза той веднъж в началото на 1945 г. и обвини Чърчил, че се е поддал на влиянието на евреите, чиито вдъхновители и водачи биха предпочели да оставят империята да загине, отколкото да се съобразяват с „германските нацисти“.

Той, Хитлер, и в този момент не търсеше вината в себе си, освен ако не се налагаше да се откаже от някои мерки или се оплакваше, че е трябвало да спазва обещания, които - като съюза със Сталин примерно - са се оказвали в крайна сметка значителен недостатък за Райха. На същото ниво беше и самообвинението, че след вземането на властта е бил „прекалено добър“ и недостатъчно безскрупулно е отстранил всички онези, на чиято лоялност не би могъл да разчита. Във връзка с политиката спрямо Англия беше убеден, че британците вероятно биха приели някакъв вид „псевдоантисемитизъм“, но неговата категорична политика спрямо евреите се сторила прекалена на „братовчедите от острова“. Ако Пит беше управлявал в Лондон на мястото на Чърчил, тогава Англия най-късно в началото на 1941 г. би „грабнала

шанса“ и би спряла войната, продължаваха монолозите му и в тях обвиняваше англичаните, че през 1939 г. нарочно са провокирали войната.

Направи ми силно впечатление, че Хитлер вече не говореше за победа, а когато наоколо нямаше никого, само за това, че „ще водим тази борба до смърт“. Поглеждайки към портрета на Фридрих Велики, една нощ той каза: „През зимата на 1762 г. той стигнал дотам - да реши да се откаже от всичко и да се отрови“, в случай че не му се удаде да преобърне войната в своя полза. Изненадващата смърт на руската царица Екатерина го предпазила от това да сложи край на живота си. В историята нямало напълно безнадеждно положение и ние бихме могли да се радваме като на победа, ако успеем „просто да продължим да живеем“ и да съществуваме независимо. На никого не казах какво съм чул от устата на Хитлер в първите седмици и месеци на 1945 г. Хитлер знаеше това и ме оставяше нощем да хвърлям поглед в едно минало, настояще и бъдеще, което поради факта, че се бях фиксирал в съвсем други реалности, не просто ме учуди, а и разбрах погрешно. Какво бих могъл да му отговоря? През тези седмици, в които Мартин Борман записваше какво му казва Хитлер, понякога ми се струваше, че в подобни „разговори“ Фюрерът се опитва да избяга от действителността, която много отдавна го беше застигнала. Че когато бяхме сами, той говореше понякога все още за „нашето бъдеще“ и го рисуваше по друг начин, различен от това, което то беше, разбрах едва по-късно и както повечето германци късно открих онова, което би трябвало да знам много по-рано. Така както и в последните часове от живота си вярваше, че вижда и за в бъдеще историческата роля на германския народ в биологичния антисемитизъм, така до последния си дъх беше убеден, че „нашето бъдеще е само на изток“ и че ще дойде моментът, когато ще се наложи да насочим на изток „излишъка от ражданията си“. И днес още се питам понякога как съм могъл тогава да вярвам на това, което Хитлер казваше и проповядваше. Червената армия стоеше, кажиречи, пред портите на столицата на Райха, а аз се оставях да ме убеждават, че и този път ще се измъкнем, макар и проскубани.

И се измъкнахме, само че не по начина, който благодарение на убедителността на Хитлер през април 1945 г. все още се осмелявах да се надявам, че ще се случи. Не бях интелектуалец. И аз, както и повечето от моите другари, не бях чел нито „Моята борба“ на Хитлер, нито каквато и да било националсоциалистическа литература, а светогледа на Хитлер познавах само от приказките наоколо си, не повече. Това, което ме караше да вярвам непоклатимо, да имам пълно доверие, беше резултат от друг опит. Един пример: години наред Фюрерът, напук на всяка съпротива, винаги беше постигал това, към което се беше стремил и прогнозирал. Бях в непосредствена близост до него и до мен не достигаха негативните явления, които се предаваха сред народа от ръка на ръка и от уста на уста, затова бях сляп за много детайли и взаимовръзки. Колкото и невероятно да звучи, виждах как Хитлер държи в ръцете си лоста на властта и често бях там, когато той го задействаше; но накъде води пътят му, не знаех. Това, което понякога ме караше да се замисля, беше фактът, че Хитлер не водеше и не управляваше така, както народът вярваше, че го прави. Той беше дал голяма свобода в ръцете на министрите, Райхслайтерите, гаулайтерите и генерал-губернаторите и нерядко те заставаха със зъби и нокти един срещу друг. Това научавах едва ли не всеки ден; но фактът, че въпреки своя така наречен „социален дарвинизъм“ Фюрерът принципно винаги държеше нещата в свои ръце, не позволи на съмненията да се настанят трайно у мене.

В един момент обаче започнах да се вслушвам по-внимателно, когато Фюрерът говореше за история и политика. Причина за това не на последно място беше и една

забележка на Хитлер, че преди войната не би му било трудно да спечели Франко за участие на страната на Германия. В ушите ми още звучаха думите на Рибентроп, че за съжаление не сме успели да привлечем Франко във войната, и те ме накараха да обърна внимание на твърдението на Хитлер, че Франко нямал по-голямо желание от това да се присъедини заедно с него и Мусолини към победителите. Но той, така каза Хитлер в присъствието на Борман, след дълго обмисляне в крайна сметка се отказал да придумва испанския каудильо да се включи. Перспективата да се наложи да защитава атлантическото крайбрежие от Кадис до Сан Себастиан, докато в страната евентуално бушува подклаждана от британците нова гражданска война, заедно с други тежнения го принудили да се въздържа.

- Франко - каза Хитлер - тогава ме заблуди. Ако познавах действителното състояние на нещата, не бих използвал нашите самолети, за да върна обратно средновековните права на испанската аристокрация и на католическата църква.

Наострях слух и търсех систематично възможности да чувам и дори да предизвиквам подобни „признания“ и обяснения. И така се запознах с националсоциалистическия светоглед едва когато носителят на идеологията му се намираще вече на ръба на гроба си. Затова пък чух всичко директно от самия „пророк“. За него, когото в тия десет години виждах да чете много, наистина много, но не и да прелиства дори „Моята борба“, представата за минало и бъдеще в началото на 1945 г. беше следната: големите материални битки на Първата световна война бяха изчерпали властово-политическата субстанция на Европа, която все още беше в политическия център в концерта на различните блокове на световните сили, но вече не можеше да игнорира нарастващата власт на Съединените щати, Русия и Япония. Англия, която би могла да упражнява световна власт заедно с Райха, беше пропуснала този шанс вследствие на политиката на Чърчил. Ако Великобритания беше тръгнала все пак в правилна посока най-късно през пролетта на 1941 г., Европа под ръководството на Германия би се превърнала в мощен блок, който Франция и Италия биха били принудени да се откажат от претенциите си в Северна Африка и Близкия изток и от участие в политиката на Великите сили.

Англия, освободена от борбите за власт на континента, би могла без каквито и да било ограничения да се посвети на собствената си империя, докато Райхът, принуден да завоюва повече жизнено пространство и по този начин да води неизбежна война, би бил в състояние без страх от втори фронт да унищожи болшевизма и да „подсигури“ за бъдещето на германския народ незаменимата почва на изток. Понеже всичко това не можа да се осъществи единствено по вина на Англия, островната империя, която за разлика от Германия никой не беше принуждавал да води война, ще продължи туберкулозно да си вегетира на „своя прокълнат остров“, докато не умре от глад. След като Хитлер се убедил, че не може да прекрати войната със завземането на Англия, така каза, решил да даде заповед за нападение над Русия и да влезе във война на два фронта, нещо, срещу което винаги е бил до този момент. Понеже за Германия една отечествена война при евентуално руско нападение, което някой ден със сигурност щяло да бъде факт, би била безперспективна, оставало само едно решение - ние да нападнем. Фактът, че той издаде заповед за подготовка за война точно в деня, в който Молотов се върна в Москва след един разговор с него и Фон Рибентроп, както той ясно подчерта, е според мен доказателство за политическа далновидност.

По време на военнопленничеството си в Русия премълчах тези изказвания на Хитлер по адрес на руснаците. Готовността ми да вярвам на тези обяснения се дължеше

преди всичко на факта, че нямаш никаква възможност да ги коригирам. По друг начин стояха нещата във връзка с обвиненията на Хитлер към Министерството на външните работи и определени военни, че са водили абсолютно погрешна политика спрямо Франция. Държеше се така, сякаш Рибентроп и неговите съветници биха могли да водят независеща от волята му външна политика. Достатъчно често бях присъствал, когато даваше наставления на външния министър на Райха и той беше длъжен да изпълни тези наставления, свързани с политиката ни в и по отношение на Франция. Сега, след като всичко беше тръгнало наопаки, той подигравателно говореше за нашите „гении от „Вилхелмштрассе“, за „военните от старата школа“ и за „селяндурите от Източна Елба“, които така и не могли да разберат, че Франция от XX век се държи като курва и че само един вид политика би била целесъобразна - политиката на ледено недоверие.

Забележително ми се струва онова, което Хитлер каза за евреите през последните седмици и дни от живота си. За разлика от предишни изказвания и речи, и т. н., в които непрекъснато говореше за „еврейската раса“, сега той твърдеше, че от генетична и антропологична гледна точка нямало никаква еврейска раса и че говорим за нея само заради „езиковото удобство“. Не специална раса, а общност на духа представлявало юдейството, което възплащавало и взаимовръзката в съдбите на преследваните от време оно. Но и тази интерпретация завършваше с твърдението, че еврейството, чието съществуване той тълкуваше като „тъжно превъзходство на духа над плътта“, е отговорно за цялото зло в историята и че един ден трябва да плати за това. Началото на изстребването на еврейството, от което човечеството трябвало да бъде „освободено“, сложил той. Така че за основен обрат в учението му и дума не можеше да става. Не станах нито по-умен, нито по-глупав от преди, след като чух всичко това.

Сляпото ми доверие към Хитлер и неговите прехвалени способности ми пречеше да виждам много неща, докато събитията не се стовариха буквално върху нас. Едва по-късно, когато всичко беше свършило и пред очите ми непрекъснато се връщаха спомените от съществените събития, се сетих за някои определени подробности, които би трябвало да ме накарат да се замисля най-вече по време на войната. Хитлер винаги знаеше примерно поне в общи линии какво иска; но не бързаше да взема решения, дори когато това беше наложително. Макар понякога да говореше за „свинцините“, които се страхуваше, че му готви врагът, оставяше нещата да следват своя ход. Игнорираше факта, че военните понякога внимателно се опитваха да придвижат нещата напред, а той ги укоряваше, че са „малодушни“, че се страхуват да вземат решения и се колебаят до безкрай. Понякога добивах впечатлението, че би предпочел да има военни, които биха „шурмували напред с меч в ръка“, както веднъж се изрази. Такива обаче в щабовете нямаше, поне, доколкото аз можех да преценя. Някои неща по време на войната със сигурност биха протекли по-бързо и по различен начин, ако някой решително и компетентно беше подтиквал Хитлер напред, понеже колкото по-дълго траеше войната, толкова по-често Фюрерът вземаше решения едва когато всъщност вече беше твърде късно. Хитлер, за разлика от всички обратни твърдения, много добре познаваше слабостите си като водач, но в това отношение нищо не променяше и нерядко се задоволяваше с една въздишка: „Ако навремето бях постъпил иначе...“.

Иначе Хитлер умееше да се налага и го демонстрира по забележителен начин навремето с Мартин Борман. Никога не бях виждал Хитлер да „отсвирва“ някого, понеже е надскочил някъде компетенциите си. Хитлер описваше най-напред задачите и целите най-общо и много смътно и с удоволствие оставяше други да поемат нещата

нататък, стига „те“ да се движат така, както „по принцип“ си ги беше представял той. При това предпочиташе поне две инстанции или лица да се заемат с едно и също нещо и да наблюдава кой е по-добър (или кой побеждава конкуренцията). И естествено, това често водеше до ненужни търкания, забавяне, двойно натоварване и противоречиви резултати.

По време на десетте години при Хитлер от първа ръка научих все пак следното: всичко, което сам не обичаше да прави, категорично изискваше да го вършат другите. Това, което считаше за свой недостатък, а такива имаше много, не искаше да вижда у другите. Голям пропуск според мене беше, че не говореше в подобни случаи открито, както се очакваше от него. Виждал съм примерно военни да излизат от залата след поредното обсъждане на военното положение, клатещи глави в недоумение, което често би било излишно, ако... Но това „ако“ беше част от ръководния стил на Хитлер. Понеже авторитетните военни ме познаваха, а и нерядко имаха нужда от мен и ме ползваха като посредник, понякога не криеха мнението си и в мое присъствие критикуваха „нерешителността на Фюрера“ в определени ситуации, но всъщност самите те понякога изглеждаха толкова жалки и безпомощни като деца, разочаровани от Дядо Коледа. Те не знаеха, че след подобни обсъждания Хитлер реагираше по същия начин.

- Нищо не става от тях - мърмореше нерядко сърдито, нищо, пълна посредственост. Не знаят какво е инициатива.

Веднъж на излизане от едно такова заседание каза:

- Ако познавах подходящ майор, веднага бих го направил началник на Генералния щаб. - И после, след кратка пауза: - Къде да намеря обаче такъв? Откъде да го изровя?

Виждах и чувах какво казва Фюрерът, виждах и чувах какво говорят военните. Две „позиции“, които просто не съвпадаха.

Отрицателно влияние върху решенията на Хитлер оказваше не на последно място и неговото влошаващо се здравословно състояние и страхът му, че ще умре, преди „да е довършил делото си“. През периода от 1936 до 1942 г. от време на време не просто беше неразположен, а толкова болен, та си мислеше вече, че е на ръба. Но през 1943 г. се случи истински срыв. Без предупреждение, просто изведнъж физически се превърна в старец, който от края на 1944 г. нататък се придвижваше мъчително, превит едновременно настрани и напред. Ако искаше да седне, трябваше да му се подлага стол. Лявата му ръка от рамото надолу и левият му крак трепереха още от времето на поражението при Сталинград. „Болки на нервите“, както той наричаше треморите си, болки в стомаха, в сърцето, газове - всичко това понякога така го мъчеше, че беше изключително трудно да го крие от военните.

Когато оставаше сам, беше такъв, какъвто е. Седеше понякога просто така, с изкривено от болка лице. Не можех да си обясня откъде идва чудовищната енергия, която излъчваше и предаваше на другите. Образът и реакциите му не бяха в синхрон. Ако можеше да го види някой непознат, би изпитал съжаление, стига Хитлер да не заговори. Колкото беше изхабен и изцеден физически, толкова агресивен и нападателен, светкавично реагиращ беше духът му. Ако адютантите или някои висши военни представяха статистики или каквито и да било други данни, той само им

хвърляше по един поглед, след което можеше да ги повтори наизуст, стига това да се налага. Невероятната памет, както и енергията му не го напускаха и в тази фаза от живота му. И в тези времена си оставаше гигант, който засенчваше всичко наоколо си. И той го знаеше; но въпреки това беше неспокоен, нащрек и подозрителен по отношение на всички. Освен на Дьониц, Гьобелс, Борман и на нас, т. е. на най-тесния кръг около него, на никого повече не вярваше за нищо на света. Навсякъде наддушваше опасност или бойкот. И както показаха последвалите събития, това не беше без основание. Дори Химлер беше преговарял „с врага“ въпреки волята му, както се разбира накрая.

Главната щабквартира „Волфшанце“. Церемония по награждаването на фронтови офицери от Вермахта (най-отзад до стената е застанал Хайнц Линге).

При никакви обстоятелства, още по-малко от предните години, не искаше, ако е възможно, да ляга на легло. Стискаше зъби, скриваше съсипаното си тяло под пелерината и се опитваше поне да играе ролята на физически здравия Фюрер. Игнорираше непрекъснатите подмятания на Гьобелс, че е време „най-после пак да дръпне голяма реч“; но допускаше „гостуването“ на войници от фронта. Все още убеден в необикновената си сугестивна сила, той не отбягваше конфронтации, които биха могли да се окажат унищожителни вследствие на жалкото му физическо състояние. Напротив: дори ги търсеше. За мен това си остана един феномен, неподлежащ на обяснение: генералите, офицерите, подофицерите и войниците, които познаваха от снимките само атлетично изглеждащия Фюрер, изведнъж се изправяха срещу мъж, който вече нямаше нищо общо с „техния“ Хитлер от книжките, но си тръгваха очаровани, забравили за миг кой точно образ са виждали до този момент. Ядосани, разочаровани и настроени агресивно военни, които идваха от фронта с намерението „най-после да изплюят камъчето пред Хитлер и да му съобщят как действително изглеждат нещата там, на предна линия“, си тръгваха от него в съвсем различно настроение. „Фюрерът ми обясни всичко“ - и те сияеха, всички без изключение, поели с радост „камъчетата, които той беше изплюл“. Много малка част от

тях бяха забелязали колко прегорял е вулканът, който ги беше накарал да се преориентират, в някои случаи - напълно.

„Култивираното“ в определени кръгове твърдение, приличащо много на удар в гърба, че „в последните дни от живота си Фюрерът вече не е бил господар на ума си и само по този начин би могъл да се обясни катастрофалният край на неговия Райх“, е просто легенда. До мига, в който взе пистолета и го опря в дясното си слепоочие, за да сложи сам край на живота си, той беше Адолф Хитлер, без остатък. Затова е и някак излишно да се съобщават подробности, които така или иначе вече са известни. По съвсем друг начин, поне по мое мнение, стоят нещата около събитията след последния му рожден ден. Предния ден, на 19 април, Ханс Ратенхубер, началник на охраната на Фюрера, ми показва съобщение на Службата за сигурност, в което се твърдеше, че един от ординарците искал да убие Фюрера на рождения му ден. Ставаше въпрос за човек, който ходел цивилен и бил ранен на фронта в едната ръка. Такъв ординарец при Хитлер нямаше. Никой не отговаряше на това описание. Цивилни ординарци имаше само в началото в Оберзалцберг. Възможно беше при това предупреждение да става въпрос за някои от изхвърлянията на Фегелайн, които нямаше защо да вземаме на сериозно. А може би съобщението беше предупреждение за мен да внимавам повече от тук нататък. Само че това беше излишно; нямаше как да съм по-внимателен, отколкото изобщо бях, докато изпълнявах службата си, а това го знаеше и Фюрерът и ми имаше пълно доверие. Един път ми каза:

- Линге, когато вие седите или стоите зад мен, се чувствам по-сигурен, отколкото ако на ваше място стоеше някой обергрупенфюрер.

По-рано рождените дни на Фюрера „започваха“ по следния начин. Личният щаб на Фюрера се появяваше към полунощ на 19 срещу 20 април и поздравяваше. По правило аз вече го бях направил, защото тъкмо аз съобщавах на Хитлер, че щабът е дошъл, за да поднесе поздравленията си. Този път всичко изглеждаше по друг начин. Хитлер ми каза, че няма да приема поздравяващи и това трябваше да съобщавам лично на идващите с тази цел господа. Нямащо вече нищо, за което си струвало да бъде поздравяван. Въпреки всичко към полунощ в преддверието се събраха главният адютант генерал Вилхелм Бургдорф, СС групенфюрерът Херман Фегелайн, личният адютант на Хитлер Юлиус Шауб, адютантът от флота Албрехт, адютантът Ото Гюнше, посланикът Валтер Хевел, който заместваше външния министър на Райха в главната щабквартира на Фюрера, и Вернер Лоренц, като представител на началника на пресслужбата на Райха.

След като Хитлер научи това от мен, ме погледна уморен и потиснат. Накара ме да съобщя на чакащия щаб, че Фюрерът няма време да ги приеме. Така и стана. Но после Фегелайн, който беше женен за сестрата на Ева Браун Гретъл и беше на ти с Ева, реши да използва роднинската си „връзка“. Отиде при балдъзата си Ева и почна да я убеждава да накара Фюрера да приеме поздравяващите, които така или иначе нямащо да си тръгнат. Ева „успя“. Против волята си Хитлер стана и тръгна наведен, с провлечена походка към преддверието, където всеки един можа само да каже „честито“, след което видя превития гръб на Хитлер. Ханс Баур, шеф-пилотът на Хитлер, вторият му пилот Бетц, Ратенхубер, заместник-началникът на Службата за сигурност Петер Хьогъл и Франц Шедле, началникът на СС охраната в Райхсканцеларията, които също искаха да поднесат поздравления, бяха пропуснали момента. Когато се появиха за началото на

обсъждането на нощното положение, за да поздравят „шефа“, той тъкмо беше на път от кабинета си към заседателната зала. Минавайки покрай тях, подаде ръка на всеки един.

След обсъждането, което трая много кратко, в кабинета при него дойде Ева Браун, двамата пиха заедно чай и поискаха да останат насаме. Рожденият ден съответстваше на ситуацията.

Хитлер и Ева Браун тъкмо си бяха легнали, беше към 9 часа сутринта, когато се появи генерал Бургдорф и ме помоли, кършейки ръце, „за Бога, да събудя Фюрера“, защото той, Бургдорф, имал да му предава важно съобщение от фронта. Направих го. Хитлер, който веднага стана, но не се преоблече и не напусна спалнята, а само се показа на вратата, попита:

- Какво има, Бургдорф?

След като стоящият до мен генерал през вратата му съобщи, че руснаците са се промъкнали между Губен и Форст и са контраатакували, а командващият е застрелян от своите, понеже не е „успял“ да защити фронтовата си линия, Хитлер ми заповяда:

- Линге, не съм спал още. Събудете ме час по-късно от обикновено, в 14 часа.

20 март 1945... Хитлер поздравява момчета войници от „Хитлерюгенд“, които са се отличили в боевете.

Съобразно заповедта събудих Хитлер в 14 часа. После той закуси и се остави да му капна няколко капки кокаин в дясното око. Не говорихме. Поиска да му доведат Волф, един от синовете на овчарката му Блонди. Игра с малкото кутре, негов любимец от котилото, докато не стана време за обяд. Обядва заедно с Ева Браун и секретарките.

Съвсем се беше капсулирал, не искаше да вижда никого другогосвен Ева и мен. Но нямаше как да избяга напълно от настоящето. Към 15 часа, за да го поздравят, на изхода на бункера на Райхсканцеларията чакаха вече пратеници на „Хитлерюгенд“ начело с Артур Аксман, офицери от армейската група „Център“, комендантът на главната щабквартира, началникът на караула на Фюрера, един сътрудник на Борман и няколко есесовци.

Хитлер, който беше облечен в сив шинел, вдигна яката и тръгна, придружен от адютанта от флота Карл-Йеско фон Путкамер и от мен, към поздравяващите, които се изправиха при появата ни и вдигнаха ръка за „германския поздрав“ в чест на Хитлер. В парка на входа на зимната градина стояха Химлер, Борман, Бургдорф, Фегелайн, Хевел, Лоренц, лекарите на Хитлер Тео Морел и Лудвиг Щумпфегер, Шауб, Алберт Борман, Албрехт, Вили Йоханмайер, Николаус фон Белов и Гюнше. Хайнрих Химлер тръгна към Хитлер и го поздрави. Хитлер му подаде ръка, но видях, че това ръкостискане издава подчертана липса на внимание. След като Хитлер, уморен, наведен, с посивяло лице, без сила, влачейки се, беше обходил „фронта“ и приел пожеланията на поздравяващите, мъжете се подредиха около него в полукръг, за да чуят какво ще им каже. Това, което чува в атмосферата на всеобща потиснатост, не може да ги „освободи“ от усещането, че тоталното поражение е на прага, макар че Хитлер все още се опитваше да направи съвсем друго впечатление.

Ежедневното обсъждане беше планирано за 16:00 часа, затова Химлер, Борман, Бургдорф, Фегелайн и адютантите се присъединиха към Фюрера, когато той се върна в бункера и повече не го напусна. После дойдоха Гьоринг, Рибентроп, Дьониц, Кайтел и Йодъл, за всеки един, от които съобщих поотделно, придружавайки ги до Хитлер, когото искаха да поздравят. Никой от тях не заговори за катастрофалния край. Всеки уверяваше Фюрера в своята вярност до смърт. След тази процедура, която в никакъв случай не подобри настроението на Хитлер, той благодари на присъстващите в преддверието за поздравите и тържествените обещания и попита началника на Генералния щаб Ханс Кребс как се развиват събитията край Одер. Гьоринг, с когото Хитлер беше говорил кратко в кабинета си, отново напусна Берлин.

Два дни по-късно, следобед на 22 април, по време на обсъждането Хитлер заяви, че ще остане в Берлин. За нас, които до този момент се бяхме надявали, че той скоро ще се премести в щабквартирата си в така наречената Алпийска крепост, това беше поредното разочарование. А за Мартин Борман, който тъкмо беше наредил всевъзможни подготовки, новината бе като студен душ. Той вече си беше представил как всичко ще продължи „в Алпите“. По друг начин стояха нещата при Гьобелс, който мечтаеше за героичния край в Берлин и обяви решението на Хитлер за историческо дело.

Кое накара Хитлер да вземе такова решение, не може да се каже. Може би беше във връзка с неподчинението на генерала от СС Феликс Щайнер, на когото Хитлер заповяда на 21 април да прогони руснаците от столицата на Райха на всяка цена, като ползва подкрепата на Луфтвафе. Само че вече почти не разполагахме с германски самолети, а споменатите от Фюрера военновъздушни сили съществуваха почти само като име, затова Щайнер бе предпочел да се обърне на запад и да предаде армията си в плен на американците. Когато Хитлер научи това, излезе извън кожата си. Разярен, обвини Щайнер в предателство, лъжа, страх и поражение. Няма повече какво да заповядва на Вермахта, така каза. Сега Гьоринг, който бездруго беше по-добър от него

за преговори с врага, трябваше да прецени как да се справи със ситуацията. Всеки, на когото не се налагаше непременно да влезе при Хитлер, го избягваше. Аз не можех; но с мен той дори се правеше на „спокоен“.

- Нали виждате, г-н Линге - гласът му прогърмя, - дори СС ме лъжат и мамят, когато и както могат. Ще остана в Берлин и тук ще умра. Понеже съм прекалено болен, за да грабна оръжието, сам ще сложа край на живота си, както е редно да постъпи командващият крепостта.

Дори опитът на Борман на 23 април да спечели на своя страна Алберт Шпеер, срещу когото особено в последно време така подло се беше борил, удари на камък. Шпеер, който този ден беше дошъл при Фюрера, за да се сбогува с него, имаше своите собствени грижи. Дали той е препоръчал на Хитлер да напусне Берлин, лично аз не знам, понеже не присъствах на последния им разговор. Борман го беше спрял пред вратата и го бе помолил, едва ли не прекалено любезно, нещо, което преди никога не би направил, да се опита да „промени мнението на Фюрера“.

Всеки опит да бъде убеден Хитлер да напусне Берлин беше напразен. На 26 април някои оптимисти, изведнъж обнадеждени, решиха, че Хитлер остава в Берлин, понеже в последния момент знае как да спечели победа. Прекалено много им се искаше да „разпознаят“ във всеки един миг знамение за позитивен и решителен обрат. 26 април беше един такъв ден. Фердинанд Шьорнер, който действаше от Бохемия, неочаквано успя да напредне по посока Берлин. Армията на Валтер Венк се промъкваше към Потсдам. Руският обръч около Берлин изглеждаше заплашен от север. Хитлер сееше доверие. Но беше само кратък проблясък. Нищо повече не можеше да се случи. Танковете ни обърнаха и потеглиха не към Берлин, а на север. Апатия последва кратката еуфория. Секретарките на Хитлер помолиха „шефа“ - „за всеки случай“ - да им даде ампули е отрова. Хевел направи същото. Един обаче - генералът от СС Херман Фегелайн, връзката на Химлер с Хитлер - внезапно беше изчезнал. Хитлер, който току-що бе чул съобщението на „Ройтерс“ и беше безкрайно ядосан и разочарован, като научи, че Химлер се е опитал да сключи сепаративен мир със западните съюзници, предположи „предателски връзки“.

- Къде е Фегелайн? - изрева Борман. - Къде е този тип?

Кемпка му отговори, че той лично, по заповед на самия Фегелайн, му е предоставил последните две коли на Райхсканцеларията заради някаква служебна поръчка. Двете коли били върнати обратно без Фегелайн. Той „слязъл“ близо до „Курфюрстендам“, за да „изпълни някакви задачи, свързани със събиране на информация“. Аджутантът на Фегелайн, върнал се междувременно в бункера, доложи, че Фегелайн отишъл в берлинското си жилище, където сменил СС униформата си с граждански костюм. Той, генералът от СС, му препоръчал да направи същото: да се остави заедно с него „да бъде изненадан от руснаците и после да се измъкне отново при Химлер“, нещо, на което аджутантът не бил готов.

За Борман и Хитлер, за всички нас беше ясно: Фегелайн бе страхлив предател, който искаше да се измъкне. Маскиран като граждански, той се беше опитал тайно да отпраши, макар да бе не само генерал от СС, а и зет на Ева Браун. На 27 април криминалисти от Службата за сигурност на Райха го бяха хванали в жилището, което той не делеше със сестрата на Ева Браун Гретъл, негова съпруга, а с непозната млада

дама. Със 100 000 марки, със злато и бижута в приготвения багаж, той се беше надявал да напусне Берлин незабелязано, след като на 26 април не му се беше удало да убеди по телефона балдъзата си Ева Браун (също) да напусне възможно най-бързо столицата на Райха.

Когато пристигна при нас „под въоръжена охрана“, не изглеждаше особено добре. Носеше ръкавици, кожено палто и спортна шапка и изглеждаше като „денди“ от „Курфюрстендам“. Свиканият веднага по заповед на Хитлер военен съд го осъди на смърт за държавна измяна. Ева Браун се въздържа, не без известна душевна борба, да помоли Хитлер за милост към зет ѝ, макар Хитлер да намекна, че би могъл да остави окичения с отличия СС обергрупенфюрер да се размине евентуално само с „условна присъда и изпращане на фронта“. Към полунощ един отряд от СС за изпълнение на смъртни присъди очакваше Фегелайн в двора на Райхсканцеларията, а той дори не трепна, когато му съобшиха смъртната присъда.

Малко след това Хитлер ме извика при себе си в кабинета. След като влязох и уставно се представих, той каза без въведение:

- Линге, бих искал да ви пусна да се приберете при семейството си.

Направих нещо, което досега не бях се осмелявал. Прекъснах го и казах:

- Майн Фюрер, бях при вас в добри времена, ще остана и в лошите.

Хитлер ме погледна спокойно и само промълви:

- Не съм и очаквал друго от вас.

После допълни, стоейки все още близо до бюрото си:

- Имам още една лична молба към вас. За мен днес е в сила това, което винаги съм казвал на всеки от комендантите на която и да било крепост: да се държат до смърт. Тази заповед сега се отнася до мен, понеже се чувствам като комендант на Берлин. Трябва да държите на разположение в спалнята ми вълнени одеяла и достатъчно бензин за кремирането на двама. Ще се застрелям тук заедно с Ева Браун. Вие ще увиете телата ни с вълнени одеяла, ще ги изнесете горе в градината и там ще ги изгорите.

В този момент бях като парализиран.

- Тъй вярно, майн Фюрер - заекнах, треперейки.

Нищо повече не можах да кажа. С треперещи колене, много бързо напуснах Хитлер. Всичко в главата ми беше объркано. Отидох при своите другари и приятели Хьогъл и Шедле и им разказах какво се беше случило току-що. Помолих и двамата да ми помогнат за изпълнението на тази задача. После позвъних на шофьора на Хитлер Кемпка и му наредих да приготви няколко туби бензин близо до изхода на бункера.

- Бензин ли? - попита той подозрително.

Казах му, че ще му обясня после на четири очи защо ми е нужно „горивото“. После изгълтах няколко чашки шнапс, за да се освободя от шока. Когато мислите ми

отново започнаха да се подреждат, се запитах: „Какво би станало, ако ми беше заповядал аз да ги застрелям, него и Ева Браун?“. Не знам как бих реагирал.

Следващите вечери, когато се събирахме в бункера, за да пием чай заедно, говорехме само за смъртта. Основни теми бяха „най-добрите“ начини да умреш. Куршумът и отровата, общо взето, се смятаха за „най-приятните“ начини да се самоубиеш. Всеки от нас обмисляше как ще сложи край на живота си. Или поне всеки говореше така, сякаш се готви да направи точно това. Изведнъж всичко започна да изглежда безсмислено. Във всеки случай не е вярно това, което толкова често се твърди: в бункера на Фюрера нямаше запои, нямаше липса на дисциплина, нямаше „бунтове“. Докато Хитлер беше още жив, всичко си беше както до този момент. Какво е ставало в бункера на новата Райхсканцелария, където се бяха настанили останалите, които не се налагаше да живеят в непосредствена близост до бункера на Фюрера, това не знам. Естествено, че пиехме; но пиехме с мярка. Продължавахме, както и преди, да се съобразяваме с Хитлер, самото му присъствие успяваше да убие в зародиш всеки опит за неподчинение или липса на дисциплина. Само в последната нощ от живота му в заседателната зала бяха подготвени допълнителни места за спане, за секретарките или за други от най-близкото му обкръжение, в случай че присъствието им се окаже необходимо, та се случваше да се наложи да се прескача ту някоя спяща на пода секретарка, ту някой друг служител. Хитлер и Ева Браун, която от 29 април се наричаше вече Ева Хитлер, след като в нощта на 28 срещу 29 април доведеният с опасност за живота му градски съветник Валтер Вагнер малко след един часа през нощта ги венча в стаята с географските карти в бункера на Фюрера, нямаше как да видят това.

Многократно разпространяваното твърдение, че Хитлер, подпрян на бастун, мъчително е трябвало да се придвижва, внимавайки да не изпонастъпи лежащите по пода пияни адютанти и служители, които вече не показвали никакъв респект към него, това също се твърди, е абсолютно невярно.

През годините си бях представял „сватбата“ на Фюрера по съвсем различен начин. Начинът, по който тя сега беше „организирана“, не остави нито един неразочарован. Но всъщност присъстващите бяха съвсем малко. Когато се появи градският съветник Вагнер в униформата на Фолксштурм, всичко беше вече подготвено. Хитлер беше наредил да „подредят“ за бракосъчетанието заседателната зала. В единия край на масата бяха поставени четири кресла: едно за Хитлер, едно за Ева Браун и две за свидетелите Гьобелс и Борман. Гьобелс и Мартин Борман бяха посветени в случващото се и чакаха, както и останалите „гости“. Чиновникът от гражданското Вагнер, който беше точно толкова развълнуван, колкото и Ева Браун, държеше в ръцете си формуляр от две машинописни страници, в който между другото пишеше и това, че сключващите брак декларират, че са с арийски произход и нямат наследствени заболявания, които да им попречат да сключат брак. С треперещ глас Вагнер каза:

- И сега пристъпвам към тържествения акт на сключване на брак. В присъствие на свидетелите питам вас, майн Фюрер Адолф Хитлер, съгласен ли сте да се ожените за госпожица Ева Браун. Ако е така, моля ви, отговорете с „да“.

Хитлер потвърди, както и Ева Браун, която Вагнер попита:

- А сега питам вас, госпожице Ева Браун, съгласна ли сте да се омъжите за моя Фюрер Адолф Хитлер.

След едно заключително изречение и подписите на Хитлер, Ева Браун, Гьобелс, Борман и Вагнер церемонията беше прекратена.

Хитлер и съпругата му приеха поздравленията ни. Когато новобрачната двойка след около час и половина се оттегли, ние „продължихме да празнуваме“ сватбата - семейство Гьобелс, Борман, Бургдорф, Хевел, Аксман, Фон Белов, секретарката на Хитлер Герда Кристиан, личният му адютант и аз. Имаше пенливо вино, сандвичи и чай. И съответното настроение.

По време на военнопленничеството руснаците ме питаха защо Хитлер в последния ден от своя живот, на който сам е сложил край, се е оженил. В това те виждаха доказателство за твърдението, разпространявано не само от тях, че Хитлер по всички линии си е бил типичен еснаф и дребен буржоа, за когото всичко е трябвало да „има печат и служебна заверка“, за да е валидно. „Вие, германците - ми каза веднъж високомерно един офицер от НКВД в тази връзка, - дори революция бихте направили, само ако имате входни билети или разрешителни за това.“

Безсмислено беше да му обяснявам, че решението на Хитлер да се ожени за Ева според закона беше резултат от съвсем други мотиви. Със сигурност за него самия този служебен акт и последствията му нямаха никакво значение. Той искаше просто да изпълни желанието на Ева, която беше дошла в Берлин, за да умре заедно с него като законната му съпруга. Случи се това, което в тази връзка той беше написал в своето лично завещание на 25 април 1945 г.: „Понеже по време на борбата мислех, че не мога да поема отговорност - казва той там - и да сключа брак, затова сега, преди да сложа край на житейския си път, реших да взема за жена онова момиче, което след дълги години вярно приятелство по своя воля дойде в почти обсадения вече град, за да сподели съдбата ми. По своя собствена воля тя приема смъртта като моя съпруга. Смъртта ще ни замени онова, което ни отне работата ми в служба на моя народ“⁵⁵.

Поведението на Ева Хитлер след сключването на брака потвърждава думите на Хитлер. Тя, изглежда, беше забравила временно катастрофата и света наоколо. Когато я видях, нея, към която до този момент винаги се бях обръщал с „милостива госпожице“, не с „милостива госпожо“, а сега я заговорих подчертано с „госпожо Хитлер“, очите ѝ светнаха. Усмихна се щастливо и за миг сложи ръка върху рамото ми. Ева Хитлер. Повече от десет години беше мечтала за това. Неволно си спомних думите на Курт Тухолски, че винаги получаваме всичко, което си пожелаем, стига да е от все сърце, само че един ден по-късно и един номер по-малко. Струваше ми се, че думите са казани за Ева Хитлер, която си легна заедно с мъжа си след няколко глътки алкохол. Ние, „най-тесният кръг“, останахме сами и „продължихме да празнуваме дълбоко под земята“ сватбата, а снарядите на руската артилерия горе „разораваша“ парка около Райхсканцеларията.

На следващия ден, 30 април, рано сутринта отидох при Хитлер, който тъкмо отваряше вратата, когато влязох при него. Беше лежал напълно облечен в леглото и будувал, както и в предишните нощи. Борман, Кребс и Бургдорф държаха подръка

⁵⁵ Цитат по Мазер, Вернер. *Хитлер - писма и бележки. Светоглед и ръкописни документи*. Дюселдорф, 1973, с. 212.

заредени пистолети със свалени предпазители и дремеха в креслата си пред вратата на неговата стая, секретарките клечеха върху матраци и чакаха това, което скоро щеше да се случи (руснаците във всеки един момент можеха да застанат пред изхода на бункера). С пръст върху устните, за да не събудим спящите или дремещите сътрудници, Хитлер ми даде знак да го последвам. Отидохме до телефонната централа. Хитлер пожела да го свържат с главния комендант, който му съобщи, че защитата тъкмо е била пробита. Обръчът, който руснаците бяха „стегнали“ около града, бил непробиваем, нямало надежда за освобождаване от обсадата. Артур Аксман предложи с около 200 момчета от „Хитлерюгенд“ и един танк „да се изведе Фюрерът от Берлин“. Хитлер отказа. И промълви угнетен:

- Това с нищо няма да помогне. Оставам тук!

Дошъл беше „часът на истината“. Преди това все пак още веднъж обядвахме всички заедно и чухме монолог на Хитлер за бъдещето. Идващите след нас поколения, каза той, ще го критикуват остро. Врагът ще изконсумира триумфа си, а германският народ е изправен пред тежки времена. Самите ние сме щели скоро да „научим неща“, които „сега все още не знаем“; но той имал доверие на „тия, които ще пишат историята по-късно“, а те със сигурност щели „да го оценят правилно“. Те щели да разберат, че е искал само най-доброто за Германия. Едва след освобождаването ми от военнопленничество разбрах какво е имал предвид, като каза: „Ще научите неща“, които „сега все още не знаете“.

След обяда Ева Хитлер дойде при мен и се сбогува. Бледа, уморена от безсънните нощи, но при пълно самообладание, тя ми благодари „за всичко, направено за Фюрера“. Поглеждайки ме печално, накрая ме помоли:

- Ако срещнете по-късно някога сестра ми Гретъл, не ѝ разказвайте как загина мъжът ѝ, Херман Фегелайн.

Никога не видях Гретъл Фегелайн.

После Ева Хитлер отиде при г-жа Гьобелс, а Хитлер се оттегли в кабинета си. Магда Гьобелс поискала още веднъж „личен разговор с Фюрера“, както ми каза Гюнше. Съобщих това на Хитлер и г-жа Гьобелс получи разрешение да влезе. Хитлер и тя бяха за кратко сами. Когато влязох, той тъкмо ѝ благодареше за ангажимента ѝ и за заслугите. Накара ме да сваля от една от униформите му златната партийна значка и я закачи на г-жа Гьобелс като „особено отличие“. Непосредствено след това ние, Хитлер и аз, тръгнахме към общата дневна, където се появи д-р Гьобелс и помоли Хитлер да се остави да бъде изведен от Берлин от момчетата от „Хитлерюгенд“. Отговорът на Хитлер беше рязък и кратък:

- Докторе, известно ви е решението ми. Няма да се промени! Вие, разбира се, можете да напуснете Берлин заедно със семейството си.

Гьобелс, гордо изправен, отговори само, че няма да направи това. И той (като Фюрера) щял да остане в Берлин и тук да умре. Тогава Хитлер подаде ръка на Гьобелс, после се облегна на мен и се върна в стаята си. Непосредствено след това започнаха последните лични сбогувания. Появиха се командирът на самолетния екипаж Ханс Баур и Ото Гюнше, двама мъже, които бяха „посветили“ живота си на Хитлер.

Безпокойство и угнетение стиснаха гърлото ми. Скоро щеше да ми се наложи да изпълня последната си задача. Страх ме беше и погледнах към мъжа, на когото бях служил предано повече от десет години. Той стоеше наведен. Косата му, както винаги, беше увиснала над преbledнялото му чело. Побелял беше. Погледна ме с уморени очи и даде знак, че иска да се оттегли. Беше 15:15 часът. Застанах мирно за поздрав и доложих оттеглянето си за последен път. Изглеждаше не принудено, а гласът му беше спокоен, сякаш ей сега ще ме прати в градината, за да донесе нещо:

- Линге, сега ще се застрелям. Знаете какво трябва да направите. Дадох заповед за бягство. Присъединете се към някоя от групите и се опитайте да се промъкнете на запад.

На въпроса ми за кого да правим всичко това, той отговори:

- За този, който идва след мен.

Отдадох чест.

Хитлер пристъпи две или три бавни крачки към мен и ми подаде ръка. За последен път в живота си вдигна дясната си ръка за „германския поздрав“. Призрачна сцена. Завъртях се на токовете си, отворих вратата и изтичах към изхода на бункера, където бяха седнали войниците от охраната. Понеже предположих, че в този момент Хитлер ще сложи край на живота си, не останах дълго там. Върнах се обратно в предверието на кабинета. Замириса ми на барут. Случило се беше. Макар че не очаквах изненада, настръхнах целият при мисълта, че трябва да отворя вратата и да вляза сам вътре. Отидох в заседателната зала, където няколко човека се бяха събрали около Мартин Борман. Не знам за какво са говорили. Във всеки случай не знаех какво се беше случило. Дадох знак на Борман и го помолих да дойде с мен в кабинета на Хитлер. Направи го. Като стигнахме, отворих вратата и влязох вътре. Борман ме последва. Побеля като тебешир и втренчи в мен безпомощен и питащ поглед.

На дивана седяха Адолф и Ева Хитлер. И двамата мъртви. Хитлер се беше застрелял със собствения си 7,65-милиметров пистолет в дясното слепоочие. И двата пистолета, и 7,65, и 6,35-милиметровият, който бе държал като резерва, в случай че по-големият откаже, лежаха на пода до нозете му. Главата му беше леко извита към стената, кръвта беше опръскала килима до дивана. Вдясно от него седеше жена му. Беше свила краката си на дивана. Сгърченото ѝ лице издаваше начина, по който беше умряла: отравяне с цианкалий. Личеше по чертите на лицето ѝ, че е „стискала устни“. Кутийката, където е бил цианкалийт, лежеше на масата.

Избутах масата леко встрани, за да си освободя място за „работа“. Борман излезе, за да докара транспорт за трупове, в това време аз разстлах одеялата, положих мъртвите отгоре и ги завих. В този миг, и то ми хрумна едва по-късно, когато руснаците непрекъснато ме питаха за това, дори не погледнах лицето на Хитлер. Изобщо не знаех как точно куршумът е пронизал главата. Искях по-бързо да свърша и да се махна оттам. Първо изнесохме Ева Хитлер. Ерих Кемпка я взе на ръце, но в коридора се наложи да я предаде на Гюнше, понеже не можеше да я удържи. Борман я вдигна и излезе с нея от стаята, където отново я пое Ерих Кемпка. Не можеше да види как мъжът, когото тя бе презирала, я носи сега към „гроба ѝ“.

Сложих ръка под главата на Хитлер, двама офицери от охраната му вдигнаха увитото в сиво одеяло тяло. Така го изнесохме навън. Непосредствено пред вратата на бункера в парка на Райхсканцеларията го положихме до трупа на Ева, в една малка яма. Изляхме отгоре бензин и се опитахме да го запалим. В началото това беше невъзможно; заради многото пожари в парка се беше появило всмукващо течение, което проваляше всеки опит да се запали нов огън на разстояние от няколко метра от другия. Поради непрекъснатия артилерийски огън на руснаците никой не можеше да се доближи до трупите и да хвърли клечка кибрит в бензина. Върнах се обратно в бункера и навих на фуния бюлетините с новините, предназначени за Хитлер. Борман я запали. Хвърлих я върху пропитото с бензин тяло на Хитлер, което веднага пламна. Застанах в преддверието и на входа на бункера, ние, последните свидетели - Борман, Гьобелс, Щумпфегер, Гюнше, Кемпка и аз - вдигнахме още веднъж ръце за хитлеристки поздрав. После се върнахме в бункера.

Понеже Хитлер ми беше казал да накарам да изгорят всичко, което беше свързано с него, не можех повече да се занимавам с трупите, които към 19:30 часа все още продължаваха да горят. Унищожих килима със следите от кръв, униформата на Хитлер, лекарствата му, документите, всичко. Докато правех това, няколко човека под командата на един офицер от охраната погребяха овъглените трупове в една издълбана от снарядите яма. Всичко трябваше да стане бързо и „тайно“; ако лежащите в Райхсканцеларията и частите, защитаващи територията на правителството, научеха какво се е случило, вероятно щяха да нарежат всичко. А тогава си мислех, че това не бива да се случва, понеже Хитлер беше назначил правителство, което изискваше продължение на борбата. Борман, Гьобелс и няколко военни се отправиха към заседателната зала, за да вземат решение какво да се прави сега без Фюрера.

Когато на следващата сутрин срещнах новия канцлер на Райха, д-р Йозеф Гьобелс, той ме спря и ме попита защо не съм отказал Хитлер от идеята му да се самоубие. Успях само да кажа:

- Господин докторе, след като вие не успяхте, какво остава за мен?

- Да, Линге - отвърна той, - тая нощ и аз мислех да се застрелям, но е много трудно. Аз просто не успях.

И сега седяхме в бункера и напразно се надявахме, че руснаците ще се съгласят с условията, които им предаде генерал Кребс по заповед на д-р Гьобелс в ранните часове на 1 май. По време на руския плен съветски офицери ми разказаха защо срещата между Кребс и Чуйков и Соколовски е имала отрицателен резултат. Руснаците поискали капитулация. Кребс обаче не бил упълномощен да се съгласи с това. Протоколът от преговорите свидетелства, макар и от гледна точка на другата страна, защо мисията на Кребс се е провалила:

Кребс: Ще говоря абсолютно открито: вие сте първите негерманци, на които съобщавам, че на 30 април Хитлер се самоуби.

Чуйков: Това ни е известно.

Кребс: Според завещанието на Фюрера... (Чете завещанието на Хитлер и официалната декларация на д-р Гьобелс.) Целта на тази декларация е благоприятният

изход за народите, които загубиха най-много хора в тази война. Документът може да бъде предаден на вашия командващ.

Чуйков: За Берлин ли става въпрос (тук) или за цяла Германия?

Кребс: Упълномощен съм да говоря от името на всички германски армии. Упълномощен от Гьобелс.

Чуйков: Ще съобщя това на маршал Жуков.

Кребс: Първият ми въпрос е: ще млъкнат ли оръжията по време на преговорите?...

Чуйков (взема телефонната слушалка): Свържете ме с маршал Жуков. Съобщение от Чуйков. Тук пристигна генералът от пехотата Кребс. Упълномощен е от германските властимащи да води преговори с нас. Потвърждава, че Хитлер се е самоубил. Моля да съобщите на другаря Сталин, че Гьобелс, Борман и адмирал Дьониц (според завещанието на Хитлер) са поели държавната власт. Кребс е упълномощен да води с нас преговори за примирие. Кребс предлага по време на преговорите да се прекратят военните действия. Питам го сега (Към Кребс): кога Хитлер сложи край на живота си?

Кребс: Днес в 15 часа и 30 минути. Извинете, вчера...

Чуйков (повтаря): Вчера в 15 часа и 30 минути. За мира ли? Не, за това още не е говорил. Ще го попитам веднага. Да, разбрах, слушам! (Към Кребс.) Маршал Жуков пита дали става въпрос за капитулация?

Кребс: Не, има и други възможности.

Чуйков: ...Той казва, че има и други възможности да се сключи мир. Не. Това друго правителство се е обърнало към съюзниците и търси други пътища. Дали Кребс знае за това? Още не е казал нищо по този въпрос. (Кребс слуша напрегнато.) Няма връзка със съюзниците. Кребс е упълномощен само за преговори със СССР. (Чуйков слуша наставленията на маршала.) Да... Да... Той е упълномощен от Гьобелс, канцлера на Райха, а Борман остава партиен ръководител. Той казва, че ние сме първите, на които съобщават за смъртта на Хитлер и за неговото завещание. Вие, другарю маршал, и аз. (Пауза.) Ще попитате Москва ли? Ще изчакам на телефона. Разбрано. Кребс не е упълномощен, но може да говори за това. Добре. ...Разбрано, другарю маршал! Ще попитам. А с другите? Ясно, разбрах. (Към Кребс.) Можем да водим преговори само в случай на пълна капитулация както спрямо СССР, така и спрямо САЩ и Англия.

Кребс: За да имам възможност да обсъдя вашето искане, моля ви за временно прекратяване на военните действия. (Разговор между Чуйков и Жуков.)

Чуйков (по телефона): Не може да преговаря за пълна капитулация, докато не разбере какво е положението с новото правителство на Германия. ...Упълномощен е само за преговори. Да. Ще го попитам. (Към Кребс.) Искате ли да капитулирате веднага?

Кребс: Трябва да обсъдя това с моето правителство. Възможно е на юг да се появи ново правителство. Досега има само едно правителство в Берлин. Молим за примирие.

Чуйков (по телефона): Молят за примирие и за преговори. Възможно е да има общо правителство на Германия. (От телефонната слушалка се чува гласът на Жуков.) Да, разбрано, добре. ...Чувам ви, разбирам... Как? Добре, слушам! (Към Кребс.) Въпросът за примирие може да се реши само на базата на пълна капитулация.

Кребс: Значи ще завладеете територията, на която се намира германското правителство, и ще унищожите всички германци.

Чуйков: Не сме дошли, за да унищожаваме германския народ.

Кребс (опитва се да спори): Германците няма да имат възможност да работят...

Чуйков: Германците вече работят с нас.

Кребс (повтаря): Ние молим за това да признаете германското правителство до пълната капитулация, да се свържете с него и да ни дадете възможност да се свържем с вашето правителство...

Чуйков: Имаме едно условие - пълна капитулация.

Кребс: Но ние вярваме, че СССР ще приеме едно ново легално германско правителство. Това е предимство и е добре и за двете страни.

4 часът и 40 минути. Генералът моли отново за временно примирие.

Кребс: Само временно. (...Кребс говори руски.) Нямам възможност да водя други преговори. Във ваш интерес е да ги водите с новото германско правителство. Господа, аз съм само упълномощен, не бих могъл да отговарям вместо моето правителство.

Чуйков: Предложението ми е ясно.

Кребс: Нима германското правителство ви хипнотизира?... Вие сте силните, знаем това, знаете го и вие.

Чуйков: Разбира се, че го знаем, а трябва да го знаете и вие. Ще се борите напразно и ще загубите хора. Питам ви: какъв смисъл има борбата ви?

Кребс: Ще се борим до последно.

Чуйков: Очаквам пълната капитулация.

Кребс: Не! (*Съветските генерали, Кребс, младият германски офицер и преводачът в стаята мълчат. На масата е разтворена огромна карта на Берлин.*)

Чуйков: Аз, като военен, се интересувам само от едно - да видя сметката на врага на бойното поле. Искаме пълна капитулация.

Кребс: Ако се унищожи берлинският гарнизон, няма да има легално германско правителство.

Чуйков: Глупости.

Кребс: Запознах ви със задачата си. Друга нямам.

Чуйков: Съобщих ви единственото и окончателно условие - безусловна капитулация...

(Телефонът отново звъни.)

Чуйков: Няма възможност за връзка. Не искат да съобщят за смъртта на Хитлер и завещанието, за да не го използва Химлер. Вероятно се страхуват и от Дьониц. Искат да съобщят това с наше съдействие и след евентуално примирие. Химлер е говорил с тях и е изхвърлен от партията. Слушам! (Към Кребс.) Най-добрият изход за всички, които искат да се признае новото правителство, е капитулацията.

Кребс: Пълна?

Чуйков: Пълна.

Кребс (упорито): Не съм упълномощен да обявя капитулацията. Това би означавало отстраняване на правителството. (Говори ту на немски, ту на руски.)

Чуйков: Но куршумите няма как да различат кой е войник и кой - член на правителството.

Кребс (на руски): Мисля и се притеснявам за сключването на мир.

Чуйков: Държим на общото искане, нашето и това на съюзниците ни - безусловна капитулация.

(Чуйков се осведомява (по телефона) за положението във войската. Армейски генерал Соколовски влиза. Докладват му за самоубийството на Хитлер, за завещанието, за Дьониц, Борман и т.н....)

10 часът и 15 минути...

Телефонът звъни:

Съветското правителство дава окончателния си отговор - пълна капитулация или поне капитулация на Берлин. В случай на отказ - в 10 часа и 15 минути започваме нов артилерийски обстрел срещу града.

Генерал-лейтенант Духанов: Ще дам заповед.

Кребс: Нямам пълномощия. В такъв случай боевете трябва да продължат и всичко да свърши в ужас. Капитулацията на Берлин също е невъзможна. Гьобелс не може да даде съгласието си без Дьониц.

(Телефонът звъни. Съобщават, че отпратеният от генерала полковник не е могъл да пресече фронта - паднал е убит в хаоса на боя.)

Кребс: Това е голямо нещастие. Мога ли да говоря с преводача? Помолих вече за спиране на боя.

Чуйков: Не ние, германците стрелят.

Соколовски: Няма да се съгласим с предложение за примирие и отделни преговори⁵⁶.

Берлин, 1 май 1945... Генерал Ханс Кребс, последният началник на Генералния щаб на сухопътните сили, чака пред щабквартирата на генерал-полковник Василий Чуйков, командващ съветската 8-а гвардейска армия, за да преговаря за прекратяване на огъня.

Гьобелс ми каза, че Кребс е трябвало да опита, нещо, за което настоявал най-вече Борман, да изтъргува разрешение за свободно изтегляне на новото германско правителство от Берлин. Борман се надяваше, че това би било възможно - и се подготви за това. Не вярвах, че би могло да се случи. Изказванията на Хитлер за руснаците не бяха оставили място за подобни очаквания. И така, чакахме генерал Кребс и „убивахме“ времето с кроене на планове, като търсехме отговори на въпроса как ще я караме нататък без Фюрера. И се улавях сам в мисли, за които преди не би ми хрумвало, че са възможни. И други се чувстваха по същия начин. Всички ние, докато Хитлер беше жив, бяхме убедени, че сме готови да умрем заедно с него, ако се стигне дотам, но сега вече изобщо не мислехме затова. Изведнъж се почувствахме като „избавени“. Със смъртта на Хитлер за нас умря всичко, всичко се откърти, всичко,

⁵⁶ Безименски, Лев. *Последните бележки на Мартин Борман. Документ и автор*. Щутгарт, 1974.

което години наред беше съдържание на живота ни. Видяхме се на прага на бъдеще, още преди миналото да му беше отворило вратата; навсякъде все още се водеха ожесточени боеве, умираха войници, старци, жени и деца.

След като към 14 часа Кребс се върна от руснаците в райхсканцеларията и докладва, че очакванията на Борман са се оказали илюзия, първото, което се случи, беше един вид „изпитание на силата“, което по времето на Хитлер би било невъзможно Борман обвини Кребс, че не е представил достатъчно умело очакванията му пред руснаците. Да, стигна дори дотам да твърди, че би разрешил проблема по-добре от Кребс, само с един телефонен разговор с руснаците. Но понеже телефонните линии бяха прекъснати, не можа да докаже това. И сякаш Хитлер беше още жив, поиска от коменданта на „Цитаделата“ СС бригадефюрер Вилхелм Монке веднага да нареди да възстановят връзките, но Монке нямаше намерение да изпълни това. За подобно нещо, така отвърна на Борман напълно самоуверено, нямало да изпрати мъжете си на смърт. И Борман май за пръв път разбра, че без Адолф Хитлер той (вече) е нищо.

Знаехме вече от по-рано, че д-р Йозеф Гьобелс, новият Райхсканцлер, и жена му бяха решили да сложат край на живота си още същия ден в Берлин. След преживяното в последните дни и седмици вече нищо не беше в състояние да ни „смаже“. Жените обаче, секретарките и камериерките, бяха „програмирани“ по друг начин. Измъчваше ги представата, че шестте красиви деца на Гьобелс първи трябваше да бъдат убити. Йозеф и Магда Гьобелс бяха решили да сложат край и на техния живот. Лекарят на Хитлер, д-р Щумпфегер, щеше да се погрижи за това. Отчаяните молби на жените и на някои близки на персонала, които предлагаха на г-жа Гьобелс да вземат децата ѝ при себе си - Хелга, Холде, Хил де, Хайде, Хеда и Хелмут, - да ги измъкнат от бункера и да се погрижат за тях, не бяха чути. Моите собствени мисли в момента бяха при жена ми и нашите деца, надявах се, че все още са „в относителна сигурност“. И тогава, към 18 часа, г-жа Гьобелс с треперещ глас ме помоли да се кача горе с нея, в някогашния бункер на Фюрера, където едно помещение беше подредено за децата ѝ. Стигнала там, тя рухна в едно кресло до вратата. Не прекрачи прага на стаята на децата, а изчака нервно, докато вратата се отвори и д-р Щумпфегер излезе. Погледите им се срещнаха. Магда Гьобелс стана мълчаливо и трепереща. Когато лекарят от СС развълнувано кимна, без да промълви дума, тя припадна. Свършено беше. Децата, отровени с цианкалий, лежаха мъртви в леглата си. Двама мъже от охраната, които стояха близо до входа, заведоха г-жа Гьобелс в стаята ѝ в бункера на Фюрера. Точно два часа и половина по-късно тя и мъжът ѝ също бяха мъртви. Това беше началото на последното действие.

Оставаше само нощното бягство от „Цитаделата“. Това беше новото име на Райхсканцеларията. Борман обясни на Монке, че сам ще поеме командването, понеже е с „най-висок ранг“. СС генералът, който не ценеше особено Борман и току-що енергично му се беше възпротивил, когато последният поиска да се направи телефонна връзка с руснаците, прие претенцията, но уточни някои детайли, понеже генералите Кребс и Бургдорф бяха решили да се застрелят, което и направиха, след като „обърнаха“ още няколко шишета алкохол. В десет смесени групи, състоящи се от войници, жени и други цивилни, трябваше да се опитаме да напуснем „Цитаделата“ и да стигнем границата на Берлин в северна посока (минавайки, колкото е възможно по-дълго разстояние в подземния тунел на метрото). Монке предложи на Борман да сложи началото заедно с него; но Райхслайтерът и сегашен „партиен министър“ явно нямаше

смелостта да направи това. Той остави секретарката си Елзе Крюгер да тръгне с групата на Монке и заяви:

- Ще тръгна с третата група, в която са Щумпфегер, Баур и Науман.

Искаше да избяга, пресичайки руските линии заедно с лекаря на Хитлер, с командира на самолетния екипаж и държавния секретар Вернер Науман, който имаше военен опит и беше предвиден за водач на тази група. Със сигурност за решението му да избяга заедно с Науман беше помогнал и фактът, че в завещанието си Хитлер посочва Науман за министър на пропагандата в новия „кабинет на Райха“. В случай на среща с назначения от Фюрера президент на Райха Дьониц, който презираше Борман, Науман би могъл да му е много полезен.

Аз се присъединих към Ерих Кемпка. В пълна униформа ние се покатерихме през един от прозорците на мазето на новата Райхсканцелария. По „Фридрихщрасе“ под градушка от снаряди и бомби стигнахме най-напред до жп гара „Фридрихщрасе“, където още стояха няколко от нашите танкове и ожесточено се биеха с руснаците. На моста „Вайдендамер“ към полунощ срещнахме Щумпфегер, Баур и Борман, които се бяха загубили и бяха минали по много заобиколен път, стигайки до противотанковите заграждения, които ги деляха от руснаците. Понеже насреща ни тъкмо пристигнаха три от нашите танкове и три бронетранспортъра, Борман реши да пробие руската линия с помощта на танковете. Кемпка скочи, спря ги и нареди на командирите какво да правят. Под закрилата на движещите се в посока към противотанковите заграждения машини Борман, Науман и Щумпфегер се опитваха да се промъкнат напред, а аз наблюдавах сцената. Един противотанков юмрук уцели танка. От експлозията хората се разхвърчаха като кукли наоколо. Щумпфегер и Борман не се виждаха вече. Реших, че са мъртви, което и разказах после на руснаците при безбройните разпити.

След като ни стана ясно, че по тоя начин няма да спасим кожата си, останали бяхме междувременно около петнайсет до двамайсет човека, решихме да продължим по тунела на градската железница. Успяхме да стигнем до „Зеещрасе“, макар и с голяма мъка. По пътя много от нас се загубиха. Когато се спрях за около минута и се огледах, видях, че съм сам с един от охраната на Фюрера. През една шахта, водеща нагоре към повърхността на земята, чух шум от танкове и гласове, замълчах и се ослушах. Отгоре долетя вик:

- Наближават германски танкове. Елате, другари!

Погледнах навън през шахтата и действително видях един германски войник, който също ме видя и ми помахаше. Едва напуснал скривалището си, видях, че съм заобиколен от руски танкове. Германският войник беше от създадения след битката при Сталинград Национален комитет „Свободна Германия“. Бях пленник; но дълго време след това нищо не се случи. Макар че бях изцяло в „цветовете на войната“ и едва ли приличах на измъчен пехотинец, никой повече не се интересува от мен. Наоколо минаваха германски цивилни и си приказваха с нас, доколкото това можеше да се случи при тези обстоятелства. На една жена, която ме заговори, дадох тайно златния си часовник, който Хитлер ми беше подарил с лично посвещение. Понеже ѝ казах името си, което беше гравирено върху часовника, тя обеща, че ще си получи обратно спомена, когато всичко отmine. Илюзия. Никога повече не я видях. Изведнъж един руски фелдфебел дойде при мен и каза:

- Nix gutt, Kamerad, du Forma tragen mit Vogel auf Arm. Nix gutt. Wegmachen.⁵⁷

Разбрах: сребърният орел над лакътя издаваше, че съм СС офицер. Послушах съвета му и откъснах пагоните и „птица на ръка“ и ги хвърлих. Помислих си: „Руснаците май не са чак толкова лоши, колкото ги описваше Фюрерът“. Напротив. Предложиха ми цигари и тютюн и нещо, което най-вече ме учуди, не ми взеха даже двата пистолета, единия, от които носех съвсем открито на есесовския си колан.

След няколко дневни прехода под руска охрана наближихме Познан. Пътном, веднъж на открито в полето и веднъж в една полуразрушена от престрелките църква, направихме почивка, а към нас се отнасяха като в някакъв вид „безкласово общество“. Всеки беше равен с останалите. Никой не се радваше на предимство, никой не беше пренебрегнат, нито случайно, нито заслужено. В Познан обаче всичко се промени. Без каквото и да било предупреждение изведнъж ме затвориха в някакво мазе с картофи. На руснаците им беше направило впечатление, че униформата ми беше „прекалено по мярка“. Разбрах го от тях. Предположиха, че съм от хората, които са били в непосредствена близост до Хитлер. Разпитваха ме руски офицери и трябваше да обясня писмено кой съм, какъв ранг имам, на какъв пост съм бил и къде съм служил. Писах, че съм бил в СС войските и там съм се грижил за продоволствията. Кой бях всъщност и какво бях правил в действителност след 1933 г. - това премълчах.

Но то не ми помогна особено. Един ден отново ме изведоха на разпит и насреща ми се изправи собственото ми минало. Ханс Баур, който се беше оказал в лазарета и си признал истината, че макар и генерал, е бил само пилот на самолета на Хитлер, на което руснаците не повярвали, ме беше посочил за свидетел и така им подсказал, че съм в лагера. С това инкогнитото ми свърши. Наново трябваше да отговарям на всички въпроси писмено, този път, за разлика от преди - с истината. Резултатът беше, че един ден се появиха двама руски офицери, застанаха от двете ми страни и заедно с мен отпътуваха с влака за Москва, където най-напред бях хвърлен в известния затвор „Лубянка“. Тук, в една мръсна, пълна с дървеници килия, готов на всичко, чаках онова, което имаше да се случи. И то дойде - в образа на висок руски подполковник от ГПУ, много добре говорещ немски. Той ме разпитваше с такова монотонно търпение, че ме хвърляше в отчаяние. Непрекъснато и в същия ред задаваше все едни и същи въпроси и не знам защо, беше сигурен, че ще може да ме убеди, че Хитлер е още жив. Неотклонното ми твърдение, че съм изнесъл Хитлер мъртъв от стаята му, че пред бункера съм го полял с бензин и съм го запалил, той смяташе за измислена и наложена от Хитлер предпазна версия. За да приспи предпазливостта и вниманието ми, от време на време ми разказваше, че преди войната е бил в Германия, и се държеше така, сякаш говори с боен другар. Аз обаче останах нащрек, макар че това все по-трудно ми се удаваше, понеже дървениците в килията не ме оставяха на мира. Спах много рядко. Най-после това взе да дразни и офицера, който ме пазеше.

- Кажете на комисаря - посъветва ме той,

Когато отвърнах, цинично усмихнат, че тогава сигурно ще наредят да ми донесат в килията още от проклетите „животинки“, той само повтори:

- Кажете му!

⁵⁷ - Не добре, другарю, ти носи форма с птица на ръка. Не добре. Махай (непр. нем.). - Бел. прев.

Направих го. И не повярвах на ушите си. Мигновено бях прехвърлен в „люксозна“ килия с покрит с паркет под. Постепенно разбрах защо. Чакали бяха подобно оплакване от моя страна. Последваха „морковът и тоягата“. Понеже отказвах да потвърдя това, което комисарят искаше да чуе от мен, пуснаха в ход камшика. Заповядаха ми да се съблека съвсем гол и да легна върху едно дървено магаре. Комисарят беше наредил да ме бият, в случай че не кажа „истината най-после“. Гол и унижен, продължих да твърдя:

- Адолф Хитлер се застреля на 30 април 1945 г. Изгорих го!

Комисарят заповяда на един як лейтенант с камшик с няколко опашки в ръка:

- Дай му да разбере.

Когато се разкрещях като заклан, той каза цинично:

- Е, това би трябвало да ви е познато повече, отколкото на нас. Научихме го от вас, от СС и гестапо.

Не промених показанията си. Но той промени метода си, в смисъл че, междувременно отново облечен, накара да ме заведат в едно шумоизолирано помещение, където вече ме чакаха седем или осем комисари. „Церемонията“ започна, както бе почнала и преди, и завърши по начин, по който бе прекъснала. Един от тях монотонно ръмжеше: „Хитлер е жив. Хитлер е жив. Кажете истината!“, а през това време ме налагаха с камшик, докато отвсякъде не потече кръв. Едва не полудях, крещях, докато не загубих гласа си. Биячите в офицерски униформи се задъхваха, но мълчаха. „Разрешиха“ ми да се облека и да се върна в килията си, където припаднах. Това беше началото на една стратегия на разпити, която до днес ме кара да се стряскам и будя нощем ужасен.

Около година след края на войната, без обяснения, ме натовариха на някакъв окован с решетки влаков вагон и ме „транспортираха“ за Берлин като животно. Солена херинга, 450 грама влажен хляб и две бучки захар беше дневната ми дажба. В Берлин ме хвърлиха в затворническа килия. Лесно беше да се сетя какво искат руснаците: трябваше да им покажа къде, според моята версия, се е застрелял Хитлер. Така и стана. Заведоха ме в някогашната нова Райхсканцелария, където вече ме чакаха редица комисари и маршал Соколовски. Показах им дивана, върху който се беше застрелял Хитлер. Стоеше си още на старото място, но беше разпран междувременно от „търсачи на съкровища“. След този „оглед на място“, който руснаците проведоха твърде пестеливо откъм думи, се върнах в затвора и там разпитите започнаха наново.

Берлинските разпити се провеждаха в различен стил от московските. Преводачката питаше любезно, аз отговарях по същия начин. Едно беше сигурно обаче: руснаците все още не ми вярваха. През 1950 г. те продължаваха да се съмняват, че Хитлер е мъртъв. И така играта на въпроси и отговори в Берлин също се завъртя монотонно в кръг. „Колко кръв беше покапала по килима?“, „На какво разстояние от локвата кръв беше стъпалото на Хитлер?“, „Къде беше пистолетът му?“, „Кой от пистолетите си беше използвал?“ и „Къде и как точно беше седнал?“ - това бяха някои от стереотипно повтарящите се въпроси, на които трябваше да отговарям. Детайлите, за които говорехме, бяха нови за преводачката и тя много ангажирано превеждаше; но и на нея ѝ личеше, че би предпочела да прави друго. Обикновено разпитите прекъсваха,

щом се чуеше пристигането на колата с хляба. Един ден въпросите, все едни и същи и тъпи, буквално ми бяха „дошли до гуша“ и се заинатих, когато колата с хляба мина покрай нас.

- Стига толкова - казах, - гладен съм и не мога повече.

Преводачката се усмихна любезно и подхвърли, че е от Ленинград и знае какво е „истински глад“.

- Когато чакахте хората в града да измрат от глад - продължи тя почервеняла, - сме яли мишки и плъхове.

Засрамах се от думите си и млъкнах. Разпитът беше прекратен.

Според продължителността на престоя ми в затвора там Берлин беше много кратка визита. Скоро отново се намерих в затвора в Москва, където след дълго време отново срещнах Ото Гюнше. В лазарета на затвора ни „поохраниха“, за да могат да ни „показват“, поне така си мислехме ние. Така се и оказа. Един ден ни съобщиха, че ни дават възможност да опишем „спомените“ си. Освободиха ни от лазарета и ни настаняха в една московска вила, в която живееше вдовицата на някакъв генерал. След като ни поопозна и вече ни имаше доверие, тя ми разказа, че синът ѝ често се показва заедно със Сталин на обществени места. Ден след ден седяхме там под постоянно наблюдение и описвахме какво сме преживели с Хитлер. Но преди още да сме свикнали с къщата и с околността, се наложи да се „местим“. Пристигнахме в една вила извън Москва. Обслужваха ни същите германски войници, които преди това бяха обслужвали попадналия в плен в Сталинград генерал Зайдлиц, който беше предишният обитател на тази дача. Живеехме добре. Храната беше добра, отнасяха се с нас изключително коректно и отзивчиво. Изведнъж сякаш руснаците престанаха да се интересуват къде е Хитлер. Искаха да имат ръкописи, които да доказват, че Хитлер по принцип е искал, ако се наложи и с помощта на западните сили, да изиграе Съветите. И смятаха, че ние знаем повече от онова, което е написано в официалните документи. Всеки от нас пишеше това, което знаеше. Битието ни на „историци“ свърши, когато руснаците установиха, че не сме готви да представим преговорите на Молотов с Хитлер по начин, различен от този, на който бяхме свидетели в Берлин. Нагло оспорваха дори факта, че Хитлер и Сталин дълго време бяха воювали заедно и си бяха поделили Полша. Нашите „мемоари“ отидоха в архива.

Отново станахме нормални военнопленници и попаднахме в един вид генералски лагер, където бяха затворени 42^{-ма} генерали и трима висши щабни офицери. Макар че животът ни тука наистина не беше лош, обстановката ни действаше ужасно потискащо. Непрекъснато се питах при вида на разлагащите се духом, търгуващи с кутийки и какви ли не дрънкулки тесногръди нещастници, как точно с тях „шефът“ е искал да спечели войната. Едно нещо ми стигаше, за да умра от срам - начинът, по който „господата“ се оплакваха от определените от руснаците дажби за обслужващия персонал, а това всъщност бяха германски военнопленници. Завиждаха им за цигарите и захарта и протестираха срещу това, че им се дават. Понеже ние, Гюнше и аз, при подобни спорове винаги заставахме на страната на момчетата, генералите в крайна сметка започнаха да не приемат дори отдаването на чест от наша страна. Фактът, че имаше и изключения, не можеше да изтрие общото срамно впечатление.

Генералите отпътуваха за къщи. Ние двамата обаче, като „хора на Хитлер“, през 1950 г. бяхме изправени на съд и осъдени на 25 години наказателен труд в Съветския съюз. Когато войниците от Червената армия ни изведоха от опразнения вече лагер и ни заведоха в затвора, близо до който щеше да се състои процесът, си мислехме, че никога повече няма да видим родината. Първоначално гадаехме: „Военен съд или не“. Напразно. Така и не разбрахме. Съдиите носеха тоги. Членовете на съдебния състав бяха офицери с униформи, но това не означаваше нищо; някои от мъжете в офицерски униформи работеха във фабрики, на менгеме или тезгях. Още не бях свикнал с полумрака на съдебната зала, която приличаше на украсена с червени покривки училищна аула, когато чух от устата на един преводач в какво ме обвиняват: „Помогнал съм на Хитлер да завземе властта, познавал съм престъпните му планове и съзаклятнически съм съдействал за изпълнението им“. Онемях и това явно се прие като мълчаливо съгласие. След около 10 минути помпозният театър свърши. Всеки от нас „получи 25 години“. Един руснак се опита да ме утеши. Потупа ме дружелюбно по рамото и каза:

- Приятел, 25 години съвсем не са много. Можеше да е повече. Скоро ще си бъдеш вкъщи.

Не му повярвах. Едва през 1955 г., десет години след смъртта на Хитлер, отново се озовах в един влаков вагон, който ме върна в Германия.

Бях служил на Хитлер до края. Това си имаше своята цена и според руснаците през 1955 година аз я бях платил.